

ΚΟΣΜΟΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΖΩΗ

45

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΔΡΑΧΜΑΙ

3

Μέ το Φερίδιο

Η ΣΤΑΥΡΩΣΗ

Ο ΧΡΟΝΟΣ αλλάζει τη μορφή της ζωής, αλλάζει τις σχέσεις των ανθρώπων, αλλάζει τα αγαθά, το ανθρώπινο πνεύμα ανοίγει διαρκώς ορίζοντας, ανανεώνει από μέρα σε μέρα τις προοπτικές του. Όσο τόσο κάτι υπάρχει που δεν αλλάζει, κάτι που δεν βρίσκεται έξω στη ζωή, αλλά μέσα στον άνθρωπο. "Αν άλλαζε, δεν θα μάς συγκινούσαν οι αρχαίες τραγωδίες και δεν θα στεκόμαστε πάντοτε με θρησκευτικό δέος μπροστά στον Προμηθέα και στην Αντιγόνη. Ούτε κάθε φορά που επανέρχεται το «Θείον Δράμα» θ' ανανεώναμε τις σκέψεις μας πάνω σ' αυτό, αν δεν υπήρχε κάτι το παράξενο αληθινό μέσα στο γεγονός αυτό, κάτι που μάς πονάει πάντοτε, επαναλαμβανόμενο όχι μόνο στους τύπους της εκκλησίας αλλά και μέσα μας, και γύρω μας, στην ατελείωτη πορεία της αρετής και του πνεύματος. Το θέμα και το γεγονός είναι αιώνια, γιατί αιώνια είναι η σταύρωση του ανθρώπου, αιώνια είναι τα πάθη του «Θείου», του ύψιλου εκείνου πνεύματος προς το οποίο αποδίδει η πολιτιστική μας τελείωση.

Γύρω από την κορυφαία σταύρωση του Θείου Δράματος, συντελούνται καθημερινά εκατοντάδες χιλιάδες σταυρώσεις. Σταυρώσεις μητέρων, σταυρώσεις παιδιών, σταυρώσεις στρατιωτών και πρόπαντος σταυρώσεις ανθρώπων που προσέρχονται στη ζωή, με αναπεταμένη τη λευκή σημαία της εντιμότητας, ξέροντας από τα πριν πως οι παλάμες τους θα τρυπηθούν και οι πλευρές τους θα λοχισθούν. Πάνω στη νή υπάρχει ένας δρόμος που δεν έχει όνομα και που μπορούμε να τον ονομάσουμε Γολγοθά, ένας δρόμος που προς την κορυφή του κατευθύνεται ο έντιμος άνθρωπος πόνος. Προς την κορυφή του κατευθύνεται ο αληθινός Γιος του Θεού. Α ν θ ρ ω π ο υ και η Μ α ρ ί α — Μ η τ έ ρ α αποφασισμένοι να κρατήσουν ψηλά την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, να φαίνεται από παντού, κρεμασμένοι στην κορυφή ενός σταυρού, αδιάφοροι για τον πόνο και για την όδυν, αδιάφοροι για το μαρτύριο, με το βλέμμα θυσιάζον προς την σκεπασμένη με άνθη δικαίωση του μέλλοντος.

«Φαλακρός, όλο σκουρυνόπετρα, ό καταραμένος έτοιμος λόφος, γιομάτος άγκάθια. Όποια πέτρα κι αν ανασήκωνες, θα δρίσκες από κάτω ξερομένες στάλες αίματος... Γέμιζε ό λόφος τούτος σταυρούς... Τη νύχτα έρχονταν τ' ασκάλια και τούς έτρωγαν τ' πόδια και την άλλη μέρα τ' πρώτ' τα κορόκια και τούς έτρωγαν τ' μάτια...».

Η περιτομή αυτή, παρμένη από το έργο ενός νεοελληνικού συγγραφέα, δίνει μια ιδέα των σταυρώσεων και των μαρτυριών της εποχής που οι Ρωμαίοι προσπαθούσαν να επιβάλουν το κράτος του νόμου «τους» στους επαναστατημένους Έβραίους. Η ίδια περιγραφή θα μπορούσε να αναφερθεί και στο δράμα που αναφέραμε πιο πάνω, και που βρίσκεται παντού, σ' όλες τις ηπείρους και σ' όλα τα έθνη. Το δράμα τον ένα, το δράμα που εξέχει όχι της Ιουδαίας, αλλά της γης, που η ατμόσφαιρά του έχει πηξει από τους στεναγμούς και τα χρώματά του από τα αίματα, ταυτομυριών ποδιών και χεριών, τρυπημένων — χρώματα που σχημάτισαν στρώματα αλατιού από τα πολλά δάκρυα.

Η φυσιογνωμία του Ιησού, είναι η πιο γλυκιά φυσιογνωμία απ' όλες μας κληρονόμησαν οι αιώνες. Είναι η συνισταμένη της πραότητας και της καλωσύνης κι είναι ταυτόχρονα η συνισταμένη της δύναμης που δέχεται την καταγίδια χαμογελώντας. Είναι ο βασιλιάς ανθρώπων, που είδε τους ανθρώπους έξω από τις συμβατικότητες και τις κοινωνικές διακρίσεις. Που έκανε την πιο πολυμνή και την πιο άπιαστη για την εποχή του εξίσωση. «Εξίσωση τον άνθρωπο - βασιλιά, με τον άνθρωπο - ζητιάνο, δίνοντας το πιο ζεστό χέρι παρηγοριάς που δόθηκε ποτέ στον ρακένδυτο και περιφρονημένο όχλο, που κραύγαζε: «Σταύρωσον, σταύρωσον αυτόν!» Που η γή του άρνηθηκε την τελευταία στιγμή και μια σταγόνα έστω νερού, ύψωνοντας προς τα χείλη του ένα σφυγγάρι με ξύδι — γενναιοδωρία του μίσους κι αυτό, αντιμισθία για όσα υπεσχέθη στους «πεφορτισμένους» ανταμοιβή για τις τέσσερις λέξεις, που θα κλείσουν αύριο πάνω στη γή τη βασιλεία των ουρανών. «Ειρήνη ύμιν» και «Αγαπάτε αλλήλους».

Ο Λόφος του Γολγοθά δεν έγινε ακόμα ιστορία. Άνθρωποι ανεβαίνουν και κατεβαίνουν ακόμα. Ο αιώνας άνθρωπος, σ' ό,τι βαθύτερο έχει, εξακολουθεί να πάσχει. Η Σταύρωση συνεχίζεται. Με λίγη προσοχή μπορούμε να διακρίνουμε και τις φωνές του όχλου και τα ΗΛΙ ΗΛΙ των μαρτύρων. Όστόσο, ποτέ η έλπιδα δεν ήταν τόσο βέβαιη, όσο είναι σήμερα. Όλα προαναγγέλλουν το τέλος του δράματος. Την αποκαθάρωση του ανθρώπου και την ισοπέδωση του Γολγοθά. Την ισοπέδωση και το όργωμά του, για το σπάρισμα πάνω στο χρώμα του, των λουλουδιών της συγγνώμης και του σιταριού της αγάπης.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

ΑΝΕΚΔΟΤΑ

Καταδικάζεται ένας κακοποιός που έχει διαπράξει αρκετά εγκλήματα.

— Ο πελάτης μου, λέει ο δικηγόρος του, δεν είναι ισορροπημένος, κύριοι ένοχοι. Είναι τρελλός και συνεπώς ανέναντος για τις πράξεις του.

Ο κακοποιός αδώνει.

— Πολύ σπουδαία αυτή η ιστορία της τρέλλας, λέει στον δικηγόρο του. Τι σας όφειλω τώρα;

— Δέκα χιλιάδες, απαντά ο δικηγόρος.

— Δέκα χιλιάδες; Δεν είμαστε καλά. Μήπως με περνάτε στα σοβαρά για τρελό;

Ο κύριος καθηγητής είναι τρομερά άφηρημένος, τόσο που η γυναίκα του όρες — όρες απελίζεται.

Κάποιο βράδυ γυρίζει σπίτι μουσκεμένος απ' τη βροχή ως το κόκκαλο.

— Και η όμπρέλλα σου που είναι; τον ρωτά η γυναίκα του.

— Την είχα ξεχάσει.

— Καί τότε το κατάλαβες αυτό;

— Όταν σταμάτησε η βροχή και θέλησα να την κλείσω!...

Αγγελία σε αμερικανική εφημερίδα: «Απολέσθη τσάντα από δεσποινίδα 21 ετών, ξανθή, με γαλιανά μάτια, ύψος 1.65, καλή χορευτρια κι' εϊχάριστη συνομιλήτρια. Τηλεφωνήστε στον αριθμό 128.154, κάθε απόγευμα μετά τις 6».

— Άλλον φίλο έπιασες πάλι, Μαρία;

— Όχι, κυρία. Ο ίδιος είναι. Τώρα έγινε δεκανέας.

— Τι παράξενο, τέλος πάντων, επάγγελμα το στρατιωτικό! Πρώτα ήταν έπιλοχίας ύστερα λοχίας, κατόπιν στρατιώτης απλός και τώρα αρχίζει πάλι να προοιβάται!...

— Ένας διάσημος ψεύτης άφηγείται τα κατορθώματά του στην Άβερσνία.

— Λοιπόν που λέτε, ένα χιλιάμετρο έξω από την Άντις Άμπέμπα, σκότωσα τρεις τίγρεις.

— Άστα, του λέει κάποιος απ' την παρέα. Στην Άντις Άμπέμπα δεν υπάρχουν τίγρεις!

Κι' ο ψεύτης άτάραχος:

— Τό ξέρω πως δεν υπάρχουν. Τις σκότωσα όλες εγώ!

Είναι 4 το πρωί. Δύο γλεντζέδες βγαίνουν τοκίζοντας από το καμπαρέ. Άνεβαίνουν στο αυτοκίνητό τους και ξεκινούν. Το αυτοκίνητο τρέχει τρελλά, ανεβαίνει στο πεζοδρόμιο, πατά ένα σκυλί και σταματά μ' ένα άποτομο φρενάρισμα μισό μόλις μέτρο κοντά σ' ένα περσίτερο.

— Κώστα, λέει ο ένας απ' τους δύο, έχω την ιδέα πως αν εξακολουθήσεις να οδηγείς έτσι, θα σπάσουμε άσφαλώς τα μούτρα μας...

Ο άλλος τον κοιτάζει με απορία και λέει:

— Πώς! Όστε δεν οδηγείς έτσι;

ΕΤΟΣ Α' ΑΡ. ΤΕΥΧΟΥΣ 45

ΚΟΣΜΟΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΖΩΗ

ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΗ ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Έκδοτης — Διευθυντής
ΛΟΥΚΗΣ ΑΚΡΙΤΑΣ

Διευθυντής Συντάξεως
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΑΚΡΗΣ

Γραφεία — Τυπογραφεία
Πατησίων 63β τηλ. 813.180

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ ΔΡΧ.3

ΑΘΗΝΑΙ

6 - 13 'Απριλίου 1960

ΜΕ πραγματική αγωνία παρακολουθεί ο κόσμος ολόκληρος τις συζητήσεις ανάμεσα στους εκπροσώπους των κρατών — μελών της λεγόμενης ατομικής λέσχης, όσον άφορά την κατάργηση των πυρηνικών έκρήξεων. Ο έλληνικός λαός, ιδιαίτερα, εύχεται η κατάργηση αυτή να έπεκταθεί όχι μονάχα στις έκρήξεις μικράς έντάσεως, αλλά να περιλάβει κάθε πυρηνική δοκιμή, ώστε ο βαρύς αυτός έφιάλτης να παύσει να συνθλίβει την ύπαρξή μας.

ΑΠΟ τον καιρό της έκρήξεως της πρώτης γαλλικής δομίδας στη Σαχάρα, με το ραδιενεργό νέφος να μολύνει τον έλληνικό ούρανο, ο κίνδυνος έγινε χειροπιαστός, μπήκε με όλα τα τρομερά ένδεχόμενά του στην καθημερινή μας ζωή. Έπαυσε όριστικά να είναι η απόμακρη, ή σθεσμένη άπειλή που πλανιότανε πάνω από τον Ειρηνικό. Ήρθε πλάι μας — μέσα στο σπίτι μας, τώρα με την προκλητική έπιμονή της Γαλλίας να συνεχίζει τις «δοκιμές».

ΤΟ ξεσίκκαμα στην Ελλάδα υπήρξε άνοργάνωτο — γι' αυτό όμως και πιο χαρακτηριστικό του τρόπου που έσπειρε άναμεταξύ μας ο κίνδυνος των ατομικών εκρήξεων. Απ' εδώ που η θεωρία του ατόμου είχε ξεκινηθεί με τον Δημόκριτο, για να έξελιχθεί, με την παντοδυναμία της τεχνικής, κόλαση θανάτου στη Χιροσίμα, ύψώθηκε μια όμαδική διαμαρτυρία, που έξεφρασε όδύμια τη στάση του έθνους άπέναντι στο μεγαλύτερο πρόβλημα της εποχής μας.

ΤΩΡΑ, μέσα στις ήμέρες που έρχονται, τις ήμέρες της χριστιανικής όδύνης και των παθών, η άξίωση να δοθεί όριστικό τέρας σε κάθε είδους δοκιμή πυρηνικών εκρήξεων γίνεται ακόμη βαθύτερη. Το δίδαγμα των ήμερών αυτών είναι αταπόδεικτο: Τό μίσος είναι μάταιο, ο θάνατος πε-

ΤΟ ΕΞΩΦΥΛΛΟ ΜΑΣ

Τα κορίτσια της ύπαιθρου, τώρα με τις γιορτές του Πάσχα, θα φορέσουν τις παλιές φορεσιές τους, βαύματα κομψόττος, και θα δοούνε στα πανηγύρια για χορό. Τό σημερινό μας έξωφύλλο κοσμεί μια κοπέλλα με φορεσιά σαρακατσάνισας.

ριττός. Και μια συμφωνία άνάμεσα στους Μεγάλους θα πείσει τους μικρούς ανθρώπους αυτής της Γης, ότι οι ήγέτες των λαών είναι τότε μόνο Μεγάλοι, όταν κλείσουν μέσα τους τα όνειρα των βασανισμένων συνανθρώπων τους.

ΜΕΣΑ στο γενικό αυτό κλίμα, παρακολουθεί κανείς τό συνεχιζόμενο δράμα της Κύπρου. Ένώ γίνεται λόγος περί όλοκληρωτικού άφοπλισμού, με τον Άγγλο πρωθυπουργό ν' αναλαμβάνει γενικότερες πρωτοβουλίες, στην Κύπρο εξακολουθεί τό παλιό και άποκροστικό εκείνο πνεύμα της άγοραπωλησίας, όπως άκριβώς την εποχή που ο Ντισραέλι άγόραζε τη Νήσο από τους Τούρκους: Συζητήσεις έξαντλητικές γύρω από λίγα μίλια, πώς η κυπριακή γή να μεταβληθεί σε ισχυρή στρατιωτική βάση, μέσα σ' ένα κόσμο που ισχυρίζεται ότι μοναδική του έπιθυμία είναι η κατάργηση παντός όπλου καταστροφής. Η αντίφαση, με κέντρο την Κύπρο, είναι από τα πιο χτυπητά χαρακτηριστικά της εποχής μας.

ΕΠΙ τέλους, έφθασαν τα όστά του Άνδρέα Κάλβου και της γυναίκας του στην πατρική Γή. Η σπαρραχτική έπιθυμία του έπτανησίου δάδρου πραγματοποιείται, έπειτα από 91 χρόνια, για να βρει την άνάπαυση, που είχε ποθήσει στον περίφημο «Φιλόπατρι»: «Ας μη μου δώσει η μοίρα μου εις ξένην γήν τον τάφον» είναι γλυκός ο θάνατος μόνον όταν κοιμώμεθα εις την πατρίδα.

Με άγάπη και τιμή καλωσρίζουν οι Έλληνες ένα από τα μεγαλύτερα τέκνα του Νεολληνισμού, τώρα που όδεύει προς την τελευταία του κατοικία, στην άγαπημένη του Ζάκυνθο. Η παρουσία του άνάμεσα μας ύπενθυμίζει τό μόνιμο χρέος: Θέλει άρετην και τόλμην ή έλευθερία.

ΑΠΟ μια έπιστολή άναγνώστη μας είμαστε ύποχρεωμένοι να ξαναγυρίσουμε σ' ένα θέμα που έχουμε θίξει από καιρό: Οι συνεργάτες του περιοδικού μας πιστεύουν με ειλικρίνεια ότι η Έπιστήμη, η Τέχνη, ή Ιστορία — γενικά οι μεγάλοι τομείς του πνεύματος — πρέπει να ένώνουν τους ανθρώπους κι' όχι να τους διαιρούν. Κι' άκριβώς, έπειδή ξεκινούν από τη σωστή, τη δημιουργική αυτή αντίληψη, προσπαθούν να έξοβελίσουν από τα κείμενά τους κάθε άποψη, που μπορεί να παρεξηγηθεί. Πάντως, άλήθεια δεν είναι μονάχα εκείνο που κινεί το χέρι της έπιστολής, που κινεί το χέρι της άποψής σου; ΜΕΛΕΤΟΝ

ΚΟΣΜΗΤΕΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

ΔΩΡΕΑ φ.ρ. Τ.3.16.6

ΗΜΕΡΟΜ. 4-6-92

ΑΡΙΘ. 45573

ΣΤ Ο ΣΗΜΕΡΝΟ ΤΕΥΧΟΣ

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΑΥΡΙΟ

Έπτά σοφοί μιλούν για τό παρελθόν και τό μέλλον του πολιτισμού

ΠΡΙΓΚΙΠΙΚΑ ΕΙΔΥΛΛΙΑ

Οι έρωτες και τα συνοικέσια των παλιών δυναστειών

ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΟΤΗΤΑ

Η τύχη στο παράξενο παιγνίδι της άναπαραγωγής

ΟΙ ΠΑΓΩΜΕΝΟΙ ΓΙΓΑΝΤΕΣ

Τό μεγαλύτερο μυστήριο της παλαιοντολογίας

Η ΑΝΝΑ ΣΥΝΟΔΙΝΟΥ

Για τους τραγικούς ρόλους που έπαιξε και τη Λυσιστράτη που έτοιμάζει στο Φεστιβάλ της Έπιδαύρου.

ΑΠΟ ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα - Έπικαιρότητες

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΑΥΡΙΟ Σελ. 22
ΤΥΧΗ ΚΑΙ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΟΤΗΤΑ » 10

Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΩΝ ΠΟΥΛΙΩΝ » 26

ΟΙ ΠΑΓΩΜΕΝΟΙ ΓΙΓΑΝΤΕΣ » 36

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ: Η Σταύρωση » 2

Χ: Τα πριγκιπικά είδύλλια » 4

ΠΑΥΛΟΥ ΚΡΙΝΑΙΟΥ: Η Άνα » 12

να Συνοδίνου » 18

ΝΙΚ. ΒΡΕΤΤΑΚΟΥ: Οι Βυζαντινοί ύμνογράφοι » 28

ΦΙΛΟΤΕΧΝΟΥ: Τό έργο του » 28

Βίνσεντ Βαν Γκόγκ » 39

ΑΘΗΝΑΣ ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΥ: » 39

Οι Κόρες στο Μουσείο της » 17

Άκροπόλεως » 20

Τα όνειρα και οι άρρώστειες » 25

Άδιαθεσιές της Άνοίξεως » 32

Η έλκονοσία » 32

Έπιστροφή στη Φύση, τό σύνθημα των διατολόγων » 39

Άναγνώσματα-Μυθιστορήματα

Η ΠΑΛΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ » 7

(Ο Άγιος του πληθυσμού) » 15

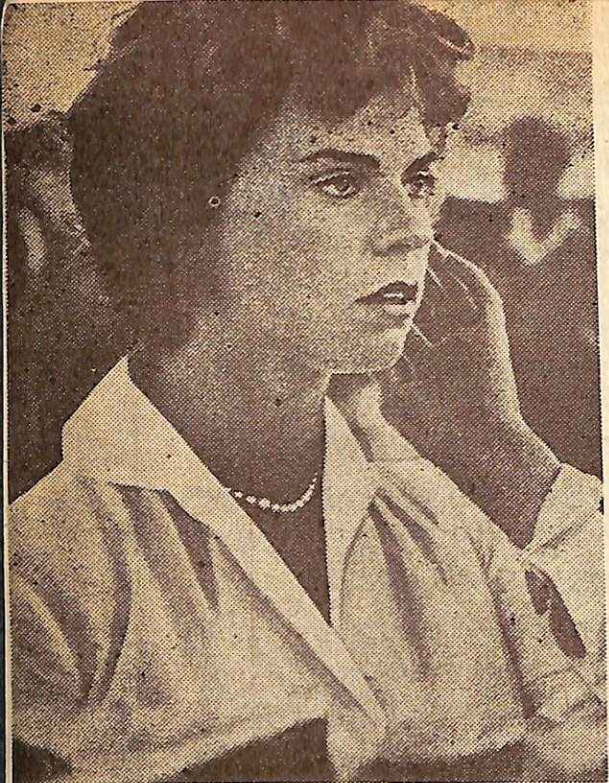
ΣΩΜΕΡΣΕΤ ΜΩΜ: Ντάρυα » 31

ΟΙ ΕΡΩΤΕΣ ΤΗΣ ΡΑΧΗΛ » 33

ΔΑΦΝΗΣ ΝΤΥ ΜΩΡΙΕ: Η Λαίδη » 39

κι' ο πειρατής » 39

ΣΑΜΟΥΕΛ ΕΝΤΟΥΑΡΤΣ: Η γυμνή Μάγια » 39

Ο ΕΡΩΤΑΣ ΝΙΚΑ ΤΟ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ

Ένα από τα πιο χαρακτηριστικά φαινόμενα της εποχής μας είναι ο έκδημοκρατισμός του μοναρχικού θεσμού. Όχι μόνο από την πολιτική πλευρά, αλλά κι από την πλευρά της ιδιωτικής ζωής των μελών των δυναστειών. Κάθε μέρα ο παγκόσμιος Τύπος αναφέρει και κάποιο πριγκιπικό ειδύλλιο, που δεν διαφέρει σε τίποτε από τα ειδύλλια των κοινών θνητών. Ανήκουν πια στο παρελθόν τα βασιλικά συνοικέσια, που έπισφράγιζαν συμμαχίες ή επηρεάζαν την πολιτική των κρατών. Σήμερα πριγκίκες και πριγκίπισσες έρωτεύονται ελεύθερα, σαν απλοί άνθρωποι, χωρίς να υποχρεώνονται να υποτάσσονται στο «κρατικό συμφέρον». Πόση αλλαγή από άλλοτε! Που όφειλεται, όμως, αυτή και πώς έχουν φθάσει οι δυναστείες σ' αυτήν την εξέλιξη;

ΠΡΙΓΚΙΠΙΚΑ ΕΙΔΥΛΛΙΑ

Η ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ άρραβωνιάζεται τον κ. Τζώνους — Άρμστρογκ. Ο Σάκης νυμφεύεται την δίδα Φαράχ Ντίμπι. Η κόρη του Μικάδου πριγκίπισσα Σούγκα παντρεύεται τον υπάλληλο Τραπεζίτη κ. Σιμάζου. Ο πρώην βασιλιάς της Βουλγαρίας Σουλιανόβιτς, σε μια συνέντευξή του, ότι δεν βρίσκει νύφη, γιατί είναι φτωχός. Στα ανάκτορα της Στοκχόλμης οργανώνονται κάθε τόσο χοροί για να μπορούν να διαλέξουν οι Σουηδέζες πριγκίπισσες συζύγους. Μια πρώην αυτοκράτειρα, η Σοράγια, ταλαντεύεται ανάμεσα σε διάφορους μνηστήρες. Ο βασιλιάς της Ιορδανίας Χουσεΐν χωρίζει τη γυναίκα του, τη βασίλισσα Ντίνα και ταξιδεύει στις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες για να γνωρίσει τον έρωτα. Στο Έστροντ της Πορτογαλίας δεκάδες πριγκίπικες και πριγκίπισσες αγωνίζονται να βρουν συζύγους. Κάθε μέρα ο παγκόσμιος Τύπος ασχολείται με βασιλικά και πριγκιπικά ειδύλλια και συνοικέσια, που προκαλούν το ενδιαφέρον του κοινού όσο και οι έρωτες, οι γάμοι και τα διαζύγια των άστερων της θόνης. Ο Σάκης έχει γίνει γνωστός σ' όλο τον κόσμο — και σ' αυτούς που αγνοούσαν την ύπαρξή του — από το ειδύλλιο και το διαζύγιό του με τη Σοράγια κι από το γάμο του με τη φοιτήτρια Φαράχ. Ο Φαρούκ άσπασχόλησε την κοινή γνώμη περισσότερο με τα έρωτικά του σκάνδαλα, παρά με την πολιτεία του. Η δημοσιότητα που δίνεται τα τελευταία χρόνια στην αίσθηματική ζωή των έστεμμένων — έν ενεργεία και τέως — έχει γίνει τόσο μεγάλη, ώστε τίποτε σχεδόν δεν

μένει κρυφό από την ιδιωτική ζωή των άνακτόρων. Για το ειδύλλιο της Μαργαρίτας με τον Τάουνσεντ γράφθηκαν περισσότερα κι από όσα ίσως ήξεραν οι ίδιοι. Και δεν έχει μείνει λεπτομέρεια από την αίσθηματική ζωή της Σοράγιας, που να μην έχει περιγραφεί σ' όλες τις άποχρώσεις της.

Πόσο έχουν αλλάξει οι καιροί! Άλλοτε ένας βασιλικός γάμος ήταν γεγονός με διεθνή σημασία, που διαρρήμιζε σύνορα κρατών, που έπισφράγιζε συμμαχίες, που επηρέαζε τις σχέσεις Μεγάλων Δυνάμεων. Τα δυναστικά συνοικέσια, είχαν συχνά περισσότερο βάρος από διεθνείς συνθήκες και διακείμεν. Πολλές φορές προκαλούσαν πολέμους, όταν η πολιτική των κρατών ήταν δυναστική.

Σήμερα, οι βασιλικοί γάμοι έχουν παύσει από καιρό να έχουν πολιτική σημασία. Έχουν γίνει ιδιωτική υπόθεση, όπως των κοινών θνητών. Δεν αλλάζει η πολιτική ενός κράτους τώρα από το γάμο ενός βασιλιά ή οποιοδήποτε μέλους της βασιλικής οικογένειας. Έτσι, οι πριγκίπικες κι οι πριγκίπισσες έχουν πλέον κάποια ελευθερία ν' ακούν τη φωνή της καρδιάς τους, χωρίς να είναι υποχρεωμένοι να θυσιάζουν — όπως άλλοτε — τα αίσθηματά τους στο κρατικό συμφέρον. Το γαλάζιο αίμα δεν είναι πια άπαραίτητο για ένα πριγκιπικό γάμο.

Ποιός θα μπορούσε να διανοηθεί στην Αγγλία, πριν από λίγα ακόμα χρόνια, ότι η άδελφή της βασίλισσας θα ήταν δυνατό να παντρευτεί ένα φωτογράφο; Ποιός θα τολμούσε να φαντασθεί, ότι ο διάδοχος της Ιαπωνίας κι η κόρη του

Μικάδου — σχεδόν θεού — θα μπορούσαν να διαλέξουν ύπηκόους τους για συζύγους;

Η νέα ζωή των «τέως»

ΠΟΛΛΟΙ λόγοι έχουν προκαλέσει τη ριζική αυτή αλλαγή. Ένας είναι η παρακμή του μοναρχικού θεσμού, που έχει καταντήσει, μετά την κοσμογονία, δύο παγκόσμιων πολέμων, ένας τύπος. Οι μοναρχίες του παλιού καιρού — οι Κάιζερ, οι Τσάροι, οι Άψβούργοι — έχουν εκλείψει και η βασιλευσμένη δημοκρατία τις έχει αντικαταστήσει σ' ελάχιστες πια χώρες του δυτικού κόσμου. Τα κράτη κυβερνώνται από τους αίρετους αντιπροσώπους των λαών κι οι δυναστείες δεν έχουν πλέον γνώμη: είναι διακοσμητικά στοιχεία. Τα συνοικέσιά τους είναι μια άφορμη μεγαπρεπών τελετών, λεπτομερών περιγραφών στον Τύπον, αλλά τίποτε περισσότερο: δεν έχουν καμμία πολιτική σημασία.

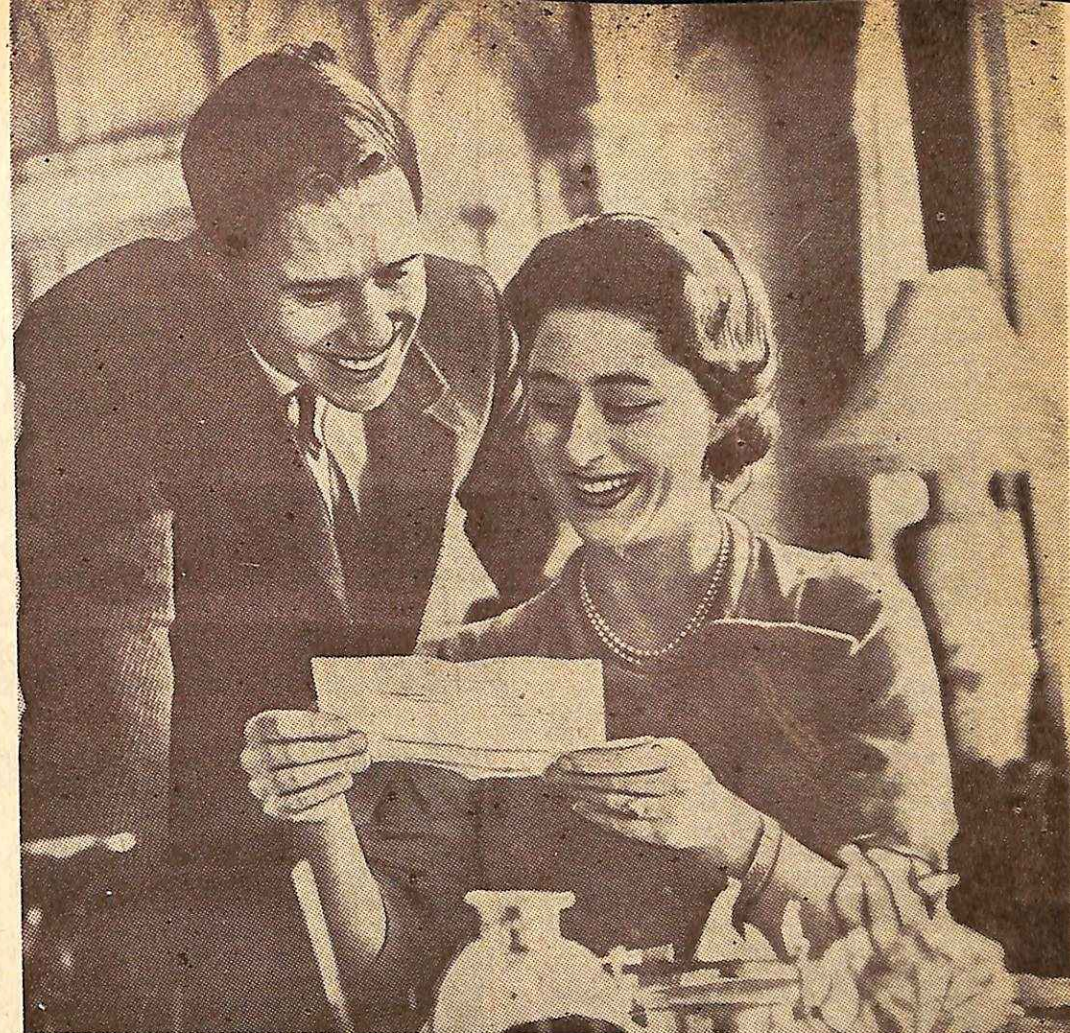
Ένας άλλος λόγος είναι το πλήθος των «τέως». Οι δύο παγκόσμιοι πολέμοι σάρωσαν πολλές μοναρχίες. Οι έκπτωτοι που μένουν σήμερα άνεργοι είναι, μαζί με τα μέλη των οικογενειών τους, εκατοντάδες. Η Γερμανία είχε έναν αυτοκράτορα και τρεις βασιλιάδες (της Βαυαρίας, της Σαξωνίας και της Βυρτεμβέργης), καθώς και ένα πλήθος δούκες και πριγκίπικες, που ήγμεόνευσαν σ' άδιαφορα κρατίδια της ως το 1918. Όλοι αυτοί είναι σήμερα «τέως». Η Αυστροουγγαρία, η Ρωσία και η Τουρκία είναι τρεις άλλες Αυτοκρατορίες που οι δυναστείες τους υπέκυψαν στη θύελλα του 1914—18.

Ο δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος κατέλυσε το μοναρχικό πολιτεύμα στην Ιταλία, στην Ουγγαρία, στη Ρουμανία, στη Γιουγκοσλαβία, στη Βουλγαρία. Η μοναρχία έσθισε στην Πορτογαλία πριν από τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο και στην Ισπανία πριν από τον δεύτερο. Ακόμα και σε καθυστερημένες πολιτικά χώρες όπως στην Αίγυπτο, στο Ιράκ, στην Τυνησία, στο Άννμ, έχει καταργηθεί η μοναρχία.

Και οι «τέως», χωρίς έλπίδα ν' ανακτήσουν τους θρόνους τους, αγωνίζονται να εξασφαλίσουν έναν ευπρεπή τρόπο ζωής, που τους ανάγκάζει να εργασθούν. Ο Μιχαήλ της Ρουμανίας κι ο Πέτρος της Γιουγκοσλαβίας έργάζονται σε μεγάλες επιχειρήσεις. Ο Φαρούκ προσπαθεί να γίνει επιχειρηματίας. Οι αναρίθμητοι πριγκίπικες της παλιάς αυτοκρατορικής Γερμανίας, έχουν ξεχάσει σχεδόν την καταγωγή τους και μοχθούν για τον βιοπορισμό τους, όπως οποιοσδήποτε κοινός θνητός. Άλλα και σε χώρες, όπου η μοναρχία έχει περισωθεί, όπως στις σκανδιναβικές, τα περισσότερα μέλη των βασιλικών οικογενειών εργάζονται για να ζήσουν.

Η αλλαγή αυτή ήταν επόμενο να επηρεάσει βαθειά τη ζωή των «γαλαζοαίμων», να τους προσγειώσει, να τους φέρει σ' έπαφ' με την καθημερινή πραγματικότητα. Έτσι πολλοί «τέως» — πρό πάντων μέλη των έκπτωτων δυναστειών — μη έχοντας πλέον την υποχρέωση να πειθαρχούν στους αυστηρούς κανόνες των δυναστικών γάμων, μπορούν να αισθάνονται σαν άτομα κι όχι σαν θεσμούς και να επιτρέπουν στον έαυτό τους αυτό που τους ήταν άλλοτε άπαγορευμένο: τον έρωτα.

Μπορούν επίσης να βελτιώνουν την οικονομική τους κατάσταση — όπως τούτοι κοινός θνητός — με συνοικέσια που

προσφέρουν αν όχι τον πλούτο, τουλάχιστον την ευμάρεια. Κι' επειδή είναι πολλοί, δεν περνά μέρα χωρίς κάποια περιπέτεια τους — άρραβώνες, γάμοι, ειδύλλια, διαζύγια — που είναι φυσικό να της δίνεται πλατεία δημοσιότητα, αφού και σήμερα ακόμα, στον αιώνα της δημοκρατίας, το κοινό ενδιαφέρεται ζωηρά για τη ζωή των πριγκίπων — όπως ενδιαφέρεται για τη ζωή των άστερων και γενικά για τη ζωή εκείνων (από τον Άγ' Χάν ως τον Όνσ' κι από την Κάλλας ως τον Πिकासό) που ανήκουν στον κόσμο των δυναστειών, του πλούτου, της τέχνης.

Ειδύλλια και συνοικέσια

ΔΕΝ είναι, λοιπόν, περίεργο δι' όλες σχεδόν οι έφημερίδες και τα περιοδικά του δυτικού κόσμου άφιερώνουν τακτικά σελίδες ολόκληρες στα πριγκιπικά ειδύλλια. Ποιός έχει ξεχάσει το θορυβό γύρω από το ειδύλλιο Μαργαρίτας — Τάουνσεντ; Άνάλογος θορύβος γίνεται τώρα γύρω από τους άρραβώνες της Αγγλίδας πριγκίπισσας με το φωτογράφο. Ποιός δεν έχει παρακολουθήσει, χρόνια τώρα, την περιπέτεια της Σοράγιας, από την περιδεία της στους διασημότερους γυναικολόγους της Ευρώπης ως το διαζύγιό της κι από τη μελαγχολική της έξοδα ως τους έρωτες της κατόπι με τον πριγκίπα Όρσίνι και το μεγαλοδωμήχανο Χάραλντ Κρούπ; Ποιά κοπέλλα δεν διάβασε με συγκίνηση και όνειροπόληση το παραμύθι της Φαράχ Ντίμπι, που βρέθηκε ξαφνικά, χωρίς να το περιμένει, από σπουδαστριά της αρχιτεκτονικής στο Παρίσι, βασίλισσα της Περούας;

Και οι περιπέτειες είναι αναρίθμητες. Η πριγκίπισσα Ίρα Φόρστεμπεργκ που παντρεύθηκε πέρσι 15 χρόνων, έγκαταλείπει τον πριγκίπα σύζυγό της κι

Η πριγκίπισσα Μαργαρίτα της Αγγλίας και ο μνηστήρας της, ο φωτογράφος Άντονι Τζώνους — Άρμστρογκ, διαβάζουν μαζί τα τηλεγραφήματα των Άγγλων που τους συγχαίρουν για τους άρραβώνες τους.

άκολουθεί ένα Βραζιλιάνο επιχειρηματία. Η πριγκίπισσα Πινιατέλι παρατά τον άνδρα της, ένα Γάλλο ήθοποιό. Η ήθοποιος Ντ' Ανταμς χωρίζει τον πριγκίπα Μάσιμο κι ο πριγκίπας Άγ' Χάν άπασχολεί τον κόσμο με το διαζύγιό του με την Ρίτα Χαίγγοουορντ, ενώ ο γιος του, ο νεαρός Άγ' Χάν, σκανδαλίζει το κοινό με τους επιδεικτικούς έρωτές του. Το ειδύλλιο, οι ζήλιες και ο θορυβώδης χωρισμός της Αγγλίδας ήθοποιού — είναι χαρακτηριστική ή έλξη ανάμεσα σε πριγκίπικες και ήθοποιούς — Μπελίντα Λη και του πριγκίπα Όρσίνι (άδελφου του Όρσίνι της Σοράγιας) ήταν επί έβδομάδες το θέμα του κοσμικού κουτσομπολιού στη Ρώμη και στο Λονδίνο.

Ο άτυχος έρωτας της Σουηδέζας πριγκίπισσας Μαργκαρέτα με τον Άγγλο πιανίστα Ρόμπιν Ντάγκλας Χόουμ είχε και αυτός προκαλέσει άρκετο θόρυβο. Η Μαργκαρέτα είναι μια από τις πέσσερις όρφανές έγγονες των βασιλέων της Σουηδίας. Είναι άνυπαντρη, όπως κι οι άδελφές της Μπριγκίττα και Ντεζιρέ κι' πάππος τους θέλει να τις παντρεύει τώρα που είναι ακόμα νέες. Αυτές, όμως, δεν διάζονται, γιατί θέλουν να διαλέξουν οι ίδιες τους άνδρες τους άδιαφορώντας αν θα είναι γαλαζοαίμοι ή κοινός θνητός. Η Μπριγκίττα είναι 24 χρόνων, η Ντεζιρέ 22 ή Μαργκαρέτα 26. Η τελευταία, μετά το άτυχο ειδύλλιό της με τον Άγγλο πιανίστα, είναι τώρα έρωτευμένη με τον παιδικό φίλο της Ούλριχ φον Μέρ Έλ, γιό

ΑΝΩ: Η τελευταία ιδιοτροπία των πριγκιπισσών είναι να έρωτεύονται κοινούς θνητούς. Όλες, όμως, δεν έχουν την τύχη της Μαργαρίτας της Αγγλίας, που η οικογένεια και η χώρα της ένέκριναν το ειδύλλιό της με το φωτογράφο. Η Μαργκαρέτα της Σουηδίας (άνω-τέως) αναγκάσθηκε στο τέλος να άπομακρυνθεί από τον Άγγλο πιανίστα Ρόμπιν Ντάγκλας—Χόουμ, παρά τον σφοδρό έρωτά τους, γιατί συνάντησε την αντίδραση της οικογενείας της.

ΚΑΤΩ: Όπως έβλεπ οι συνάδελφές της στο Ίνστιτούτο Γυμναστικής, η πριγκίπισσα Μπριγκίττα, έγγονη του βασιλιά της Σουηδίας, έχει έξακοντισθεί από το παράθυρο και πέφτει στα τεντωμένα χέρια των άρρένων συνεδέλφων της. Είναι ένα έξιμο του Ίνστιτούτου Γυμναστικής της Στοκχόλμης.

Γερμανού διπλωμάτη, ηλικίας 35 χρόνων. Η Μαργκαρέτα δεν κρύβει ότι προτιμά να πάρει έναν άστο και να ζήσει ελεύθερα μία ήσυχη ζωή παρά να δεσμεύεται από το πρωτόκολλο της Αυλής. Το ίδιο κι' Μπριγκίττα.

Για την Ντεζιρέ τα πράγματα είναι διαφορετικά. Οι υποψήφιοι μνηστήρες της — αν πιστέψει κανένας το κουτσομπολιό του τύπου — είναι όλοι γαλαζόαιμοι: ο βασιλιάς Μποντουέν του Βελγίου, ο διάδοχος Κωνσταντίνος της Ελλάδος, ο πρίγκιπας Χάρολντ της Δανίας, ο έκπτωτος βασιλιάς Συμεών της Βουλγαρίας — αυτός όμως παρανιέται ότι είναι φτωχός και δεν τον θέλει καμιά πριγκίπισσα — ο Μάριος Δούκας του Κέντ, αλλά και ένας άστος, ο μεγαλοαγικτήμονας Γκρέγκερ Λάβενχάουπτ. Και ο τελευταίος φαίνεται ο πιθανότερος.

Η αναζήτηση γαμβρών

ΕΚΕΙ που η αλλαγή είναι πραγματικά επαναστατική — γιατί στην Ευρώπη, επί τέλους το δημοκρατικό πνεύμα είναι άσυγκράτητο — είναι η Ιαπωνία. Ο Μικάδος ήταν σχεδόν θεός. Οι υπήκοοί του δεν είχαν το δικαίωμα να τον άτενίζουν στο πρόσωπο: έσκυβαν μπροστά του. Ήταν ιερός και καμιά επαφή δεν ήταν νοητή ανάμεσα σ' αυτόν και τους κοινούς θνητούς. Και να ποι' τώρα ο διάδοχος της Ιαπωνίας, ο αϊριανός Μικάδος, έχει νυμφευθεί μία κοινή θνητή, την κόρη ενός διοικητή που θα γίνει αυτοκράτειρα. Και να που η μικρότερη κόρη του Μικάδου ή πριγκίπισσα Σούγκα, 21 χρόνων, παντρεύεται — οι γάμοι της έγιναν στις 9 Μάρτιου — ένα υπάλληλο τραπέζης, τον Χισανάγκα Σιμάζου, 5 χρόνια μεγαλύτερο της. Οι γάμοι αυτοί καταλύουν ουσιαστικά τον θεοκρατικό χαρακτήρα της ιαπωνικής μοναρχίας και αποτελούν μία θριαμβευτική είσοδο του δημοκρατικού πνεύματος στην Αυτοκρατορία του Ανατέλλοντος Ήλιου.

Η κατάλυση τόσων μοναρχικών πολιτευμάτων έχει δημιουργήσει σοβαρό πρόβλημα για τις δυναστείες που απομένουν. Άλλοτε, οι πριγκιπικοί γάμοι ήταν εύκολοι, γιατί οι βασιλεύουσες δυναστείες ήταν πολυμελείς. Σήμερα οι περισσότεροι γαλαζόαιμοι γαμβροί είναι «τέως». Και οι θυγατέρες των βασιλέων δυσκολεύονται να βρουν βασιλικούς ή πριγκιπικούς συζύγους. Είδαμε την περίπτωση των τριών εγγονών των βασιλέων της Σουηδίας. Άγαμες, όμως, μένουν ακόμα οι θυγατέρες της βασίλισσας Τζουλιάνας της Ολλανδίας, ή 19χρονη και ωραιότατη πριγκίπισσα διάδοχος Μαργκαρέτα της Δανίας, ή πριγκίπισσα της Νορβηγίας και άλλες. Οι αδελφές του Σάχη παντρεύθηκαν, από έλλειψη βασιλικών μνηστήρων, ή μία ένα Άμερικανό φοιτητή κι' ή άλλη ένα συμπατριώτη της κι' ή κόρη του — από την πρώτη γυναίκα του την αδελφή του Φαρούκ — το γιό ενός Πέρση στρατηγού.

Πιο εύκολα είναι τα πράγματα για τη στρατιά των «τέως». Είναι τόσο πολλοί οι έκπτωτοι και τα μέλη των οικογενειών τους, ώστε οι γάμοι μεταξύ τους δεν παρουσιάζουν δυσκολία. Οι βασιλικές οικογένειες της Γαλλίας και της Ιταλίας, της Ισπανίας και της Γιουγκοσλαβίας, τα μέλη των οικογενειών των Βουρβόνων της Γαλλίας, τα μέλη των αναρίθμητων πριγκιπικών οι-

καγενειών της αυτοκρατορικής Γερμανίας — που ο συνηθισμένος τόπος συναντήσεώς τους είναι ή λουτρόπολη Έστοριλ της Πορτογαλίας — έχουν την ευχέρεια να γνωρίζονται μεταξύ τους, να έρωτεύονται και να παντρεύονται.

Ο πιο μεγαλοπρεπής από τους γάμους αυτούς ήταν της πριγκίπισσας Φρανσουάζ των Βουρβόνων της Γαλλίας (31 χρόνων) με τον Αυστριακό πρίγκιπα Έδουάρδο ντε Λομπκόβιτς, που έγινε πέρσι στην Παναγία των Παρισίων. Ήταν ο πρώτος πριγκιπικός γάμος στην περιφέρεια αυτόν καθεδρικό ναό από το 1816. Άμέσως πρόγονος της νύφης ήταν ο Λουδοβίκος 19ος της Γαλλίας και ο Φίλιππος 5ος της Ισπανίας, δύο από τους περιφημότερους βασιλείς της Ιστορίας. Στο γάμο είχαν παραστεί πέντε βασιλικές και αυτοκρατορικές ύψηλότητες, 2 πρώην μονάρχες (ο Δούκας του Ουίνδσορ και ή αστοκράτειρα Ζίτα της Αυστροουγγαρίας), 64

Ο δούκας Έδουάρδος του Κέντ — γιός της πριγκίπισσας Μαρίνας της Ελλάδος και πρώτος εξάδελφος της βασίλισσας Ελισάβετ — είναι γνωστός στην Άγγλία για την άτακτη γενικά ζωή του και τη συμμετοχή του σε όργια-στικά πάρτυ. Στη φωτογραφία διακρίνεται να χορεύει με ένα μαννεκέν. Το ντύσιμο και των δύο μαρτυρεί ότι δεν ενδιαφέρονται καθόλου για την εθιμοτυπία.

πρίγκιπες, 47 αρχιδούκες και δούκες — ή αφρόκρεμα της στρατιάς των «τέως». Ήταν ή μεγαλύτερη συγκέντρωση γαλαζοαίμων στα τελευταία χρόνια — μία συγκέντρωση όμως που είχε αύστηρά ιδιαιτικό χαρακτήρα, ενώ άλλοτε θα ήταν άφορμή για επίσημες και μεγαλοπρεπείς κρατικές τελετές.

Η βαδύτατη αλλαγή

ΟΙ «τέως» άρχισαν να δημοκρατικοποιούνται, να ζουν σαν άστοι, να ξεσυνηθίζουν το αυλικό πρωτόκολλο. Έκτος από μίαν έκπτωτη δυναστεία: των Αψβούργων. Η πρώτην αυτοκράτειρα της Αυστροουγγαρίας Ζίτα δεν έννοει να πάρει απόφαση, ότι ο γιός της, ο Όθων, δεν είναι πια Καίσαρ-ορδοσιλεύς. Έξακολουθεί να τον θεωρεί αυτοκράτορα, να τον προσαγορεύει Μεγαλειότατο, να απαιτεί από όλους να του φέρωνται σά να είναι ακόμα ο απόλυτος μονάρχης μιάς Αυτοκρατορίας που έχει διαλυθεί και που στη θέση της υπάρχουν τώρα διάφορες δημοκρατίες. Έτσι ή Ζίτα κι' ο Όθων — κι' ή οικογένειά τους — ζουν χωριστά από τους άλλους «τέως», απομονωμένοι, ακατάδεκτοι, τραγικοί στη μόνωση και την άσκοπη προσήλωσή τους σε μίαν αὐταπάτη.

Η Ζίτα θεωρεί τους άλλους «τέως» που δέχθηκαν τη μοίρα τους και προσαρμόστηκαν στην καινούργια ζωή τους, προδότες του μοναρχικού θεσμού, της άποστολής τους, των δικαιωμάτων τους.

Περιφρονεί βαδύτατα τον Δούκα του Ουίνδσορ γιατί θυσίσε το θρόνο του για μία γυναίκα, την πριγκίπισσα Μαργαρίτα γιατί άκουσε τη φωνή της καρδιάς της και δεν πειθάρχησε στις δυναστικές υποχρεώσεις της, τον Σάχη γιατί νυμφεύθηκε μίαν άσθη, τον Μικάδο γιατί παραιτήθηκε από τη θεϊκήν ιδιότητά του, τον Μιχαήλ της Ρουμανίας και τον Πέτρο της Γιουγκοσλαβίας γιατί εργάζονται. Είναι αδιάλλακτη κι' έχει κάνει αδιάλλακτο και το γιό της, που περιμένει σχεδόν ύπνωτισμένος την ώρα που θα γυρίσει θριαμβευτικά στο Σάινμπουργκ — στα ανάκτορα της Βιέννης.

Η Ζίτα, όμως, είναι ή εξαίρεση. Είναι το τελευταίο υπόλειμμα του παρελθόντος, της «έλέω Θεού» μοναρχίας — του θεσμού που είχε κάποτε τη λάμψη του με τον Λουδοβίκο 14ο, τον Φίλιππο 5ο, τον Μεγάλο Φρειδερίκο, αλλά που έσβησε με την έκθρονιση των Αψβούργων και των Ρωμανόφ. Σήμερα κι' ή μοναρχία, όπου διατηρείται, έχει γίνει δημοκρατική και πρέπει να στηρίζεται όχι πια στη θεϊκή καταγωγή της, αλλά στην αγάπη του λαού.

Οι δυναστείες έχουν αλλάξει τρόπο ζωής και μία απόδειξη είναι τα ειδύλλια που την προσεγγίζουν με τους λαούς τους, που δίνουν στα μέλη τους ανθρώπινο περιεχόμενο και αισθήματα όπως των κοινών θνητών. Οι γάμοι του Δούκα του Ουίνδσορ, του Σάχη, των παιδιών του Μικάδου, της Μαργαρίτας τώρα είναι μία από τις πιο χαρακτηριστικές εξελίξεις της εποχής μας, που δείχνουν ότι και τα Άνάκτορα έχουν παύσει να κατοικούνται από ήμιθεούς.

ΠΑΛΗ Του Ανδρώδου

Ο Μάλθους αποδεικνύεται σήμερα ένας από τους πιο διορατικούς προφήτες των νεωτέρων χρόνων: Οι τραγικοί φόβοι του αρχίζουν να έπαληθεύουν και οι νόμοι του, που τους είχαν είρωνευθεί στον 19ο αιώνα, αναγνωρίζονται τώρα αληθινοί. Ο υπερπληθυσμός είναι το μεγαλύτερο και το πιο άπειλητικό πρόβλημα της εποχής μας. Η πάλη του ανθρώπου έναντι της πείνας είναι καταδικασμένη, αν δεν λυθεί το πρόβλημα. Το ανθρώπινο δυναμικό αυξάνει πολύ γρηγορώτερα από τους πόρους που θα το στηρίξουν. Ολόκληρες περιοχές της Γης, πρό πάντων στην Άσία, την Αφρική, τη Νότια Αμερική αντιμετωπίζουν το φάσμα του υποσιτισμού. Μέσα σε 60 χρόνια ο πληθυσμός της Γης θα διπλασιασθεί. Το μέλλον διαφαίνεται σκοτεινό, εκτός αν ή έπιστήμη βρει τα μέσα να εξαφανίσει την πείνα. Θα το κατορθώσει;

2. Ο ΙΛΙΓΓΟΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

Ο ΘΩΜΑΣ Ρόμπερτ Μάλθους ήταν 32 χρόνων. Το μόνο κουσούρι του ήταν ένα σχίσμο στο χέλι σινουδενόμο από παραμόρφωση του ούρανίσκου που δυσκόλευε την προφορά του «λ» και του «ρ». Αναθρεμμένος σύμφωνα με την παιδαγωγική του Ρουσσώ, όπως την ανέπτυξε στον «Αίμιλιο», είχε ακολουθήσει, μόλις το κατώρθωσε, πανεπιστημιακές σπουδές και πήρε το δίπλωμά του στο Καίμπριτζ με άριστα. Χειροτονήθηκε πάστορας, είχε την ένορία του, αλλά το ιερατικό σχήμα δεν τον βάραινε. Ζούσε τη ζωή του αιώνα του με μέτρο, αλλά χωρίς προσποίηση αρετής και του άρεσε περισσότερο ή συζήτηση παρά το κήρυγμα. Ως την ημέρα που άνοιξε το βιβλίο, όπου ο Ουίλλιαμ Γκόντουϊν μάθαμε στους ανθρώπους ότι γίνονται τέλειοι.

Άντι να θαυμάσει, ο Θωμάς άντεκρουε. Ένα πράγμα θα έμποδίζε τον έρχομόν ενός κόσμου χωρίς άρρώστειες και χωρίς έλαττώματα: το σεξουαλικό πάθος, ή φορά του ενός φύλου προς το άλλο. Από το ένα μέρος το πάθος αυτό ήταν αναγκαίο, γιατί παλεύει έναντι της όκνηρίας του ανθρώπου, που μιά έμμεση τάση τον κάνει να προτιμά την μετριότητα στην ανάπαυση, παρά την ευημερία με την προσπάθεια.

Από το άλλο μέρος, ή σεξουαλική παρόρμηση διατηρούσε όλες τις μορφές της ανησυχίας, της άρρώστειας και των έλαττωμάτων. Συνεπαγόμεν, σαν άλλη συνέπεια που προκαλούσε δυστυχία και άθλιότητα, την ακατάσχετη αύξηση του πληθυσμού. Όπως ένα αέριο γεμίζει όλόκληρο το δοχείο του, έτσι ο πληθυσμός μιάς χώρας αυξανόταν ως το έσχατο μέτρο που επιτρέπουν τα μέσα συντηρήσεως. Το να μακρύνει το ζωμι δεν σημαίνει καταπολέμηση της αθλιότητας, αλλά απλώς πολλαπλασιασμό του αριθμού των δοντιών.

Πώς, λοιπόν, ο Κοντορσέ κι' ο Γκόντουϊν τολμούσαν να μιλούν για ένα κό-

σμο όπου το μίσος, ο έγωϊσμός κι' ή πείνα θα εξαφανίζονταν; Ο άνθρωπος ήταν προσκολλημένος στη άθλια κατάστασή του με την ικανότητα να πολλαπλασιάζεται που του είχε δώσει μιά υποκριτική φύση, σπελίζοντάς την με το βέλγητρο της ήδονης.

Ο ΝΤΑΝΙΕΛ Μάλθους ήταν ένας κύριος με ακλόνητες πεποιθήσεις, αλλά και με πολύ καλή πίστη. Του έκανε εντύπωση όταν άκουσε το γιό του ν' αναπτύσσει σοβαρά έπιχειρήματα. Τον συμβούλεψε να τα γράψει — ίσως γιατί ο γιός του δυσκολευόταν πολύ να εκφράζεται προφορικά. Ο Θωμάς κλείσθηκε στο γραφείο του και άρχισε να γράφει με μανία. Οι παρατηρήσεις του για τα όνειρα του Γκόντουϊν έγιναν ένα έργο από 55.000 λέξεις που ο Ντάνιελ Μάλθους — πειραγμένος στον γκόντουϊσμό του, αλλά κολλημένος στην πατρική ματαιοδοξία του — επέμεινε να εκδοθεί. Έκδόθηκε το 1798, χωρίς όνομα συγγραφέως, με τον τίτλο: «Δακίμιο για την αρχή του πληθυσμού». Ο Θωμάς Μάλθους είχε συνδέσει ένα όνομα, που δεν τολμούσε ακόμα να το αναγράψει στο εξώφυλλο ενός βιβλίου, με μίαν από τις πιο πολύκρατες και τις πιο επίμα-

χες θεωρίες στην ιστορία των ιδεών.

Το βιβλίο αυτό άλυσόδεσε τον συγγραφέα του. Την υπόλοιπη ζωή του ο Μάλθους θα την αφιέρωνε να πλουτίζει με έπιχειρήματα μιά θεωρία που την είχε φαντασθεί στον πυρετό της συζήτησής. Γύρισε όλη την Ευρώπη και έστειλε τους φίλους του Κλάρκ και Κρίτς ως την Άσία για να συγκεντρώσουν στοιχεία. Ξαναγραμμένο και αναθεωρημένο, το «Δακίμιο για τον πληθυσμό» έγινε βιβλίο από 55 κεφάλαια, 600 σελίδες σε μεγάλο σχήμα και 200.000 λέξεις. Έμπαιναν τώρα και τα μαθηματικά στο βιβλίο, γιατί ο Μάλθους ήθελε ν' αποδείξει ότι ο πληθυσμός αυτός αυξανόταν με πρόοδο βασισμένη στον πολλαπλασιασμό, ενώ τα αγαθά για τη συντήρησή αυξανόταν με πολύ πιο άργη πρόοδο, βασισμένη στην πρόσθεση.

Στην αρχή δεν είχε την πρόθεση να συμβουλέψει φάρμακα, ήταν όμως αναπόφευκτο να παρασυρθεί στο δύσκολο αυτό έδαφος. Το μέσο για να καταπολεμηθούν ή αυθιχότητα και ή άθλιότητα που προκαλούνται από το πλεόνασμα του πληθυσμού, ήταν να περιορισθούν οι γεννήσεις. Οι περισσότερες προτάγones ή αρχαίες κοινωνίες το είχαν αποπειραθεί από άμνημονεύτων χρόνων και ο Άριστοτέλης είχε ψέξει τον Πλάτωνα γιατί πρότεινε να καθορισθεί το κατάπατο όριο ηλικίας γάμου για τους άνδρες

Τα παρατήγματα των έκτοπισμένων πλημμυρίζουν από παιδιά.....

στά 30 χρόνια, αντί των 37 που υποστήριζε ο ίδιος. Στους πιά άγριους λαούς, ή νόμιμη παιδοκτονία και διάφορα «ταμπού» που ήταν συχνά φριχτά, προσπαθούσαν να περιορίσουν τον άκράτητο πολλαπλασιασμό των ανθρώπων. Ο Θωμάς Μάλθους, τέκνο ενός φωτισμένου και ευαίσθητου αιώνα, σκέφθηκε ότι ο μόνος εύπρεπής τρόπος για να επιτευχθεί αυτό, ήταν ή άσκηση της εγκράτειας. Ποτέ δεν εσύσθησε, ούτε αντιμετώπισε άλλα μέσα.

Ο ίλιγγος των άριθμών

Ο ΚΑΙΡΟΣ πέρασε. Ο μεγαλειώδης 19ος αιώνας βρισκόταν στο τρίτο του δρόμου του όταν ο αιδ. Θωμάς Μάλθους εγκατέλειψε ειρηνικά μίαν ευτυχισμένη ζωή που την συμμερίζονταν ή εξαίρετη γυναίκα του και τὰ δύο παιδιά τους. Ο νόμος που είχε διατυπώσει — ή δυσαναλογία ανάμεσα στην ταχύτητα του πολλαπλασιασμού των ανθρώπων και στην ταχύτητα της παραγωγής των τροφίμων — φαινόταν να επαληθεύει σε μίαν Άγγλία όπου, μουντζουρωμένη από τους πρώτους βιομηχανικούς καπνούς, ή αθλιότητα ήταν πιά πένθιμη παρὰ ποτέ. Ώργανώνονταν οι πρώτες απογραφές, γίνονταν οι πρώτες συστηματικές συγκρίσεις με τὰ στοιχεία του παρελθόντος και αποδεικνύονταν ότι ή πλημμυρίδα των ανθρώπων ανέβαινε με μεγάλα ανησυχητικά κύματα, σαν να την έκανε πιά γρήγορη ο πλουτισμός του κόσμου, χάρη στη διπλή βοήθεια της επιστήμης και της ειρήνης.

Πρίν από την επινόηση της γεωργίας, ολόκληρη ή Γη δεν έτρεφε περισσότερα από 15.000.000 κυνηγούς και συλλέκτες τροφής, μικρές σκρότρες ομάδες στις πιά εύφορες περιοχές. Στο απόγειο του αίγυ-

πτικού πολιτισμού, ο πληθυσμός της Γης θα είχε φθάσει τὰ 100.000.000 και θα είχε ανέβει ασφαλώς σε 350.000.000 στον χρυσόν αιώνα της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Οι αιώνες που ακολούθησαν υπήρξαν μιά άριθμητική στασιμότητα του ανθρώπινου γένους — μιά ισορροπία ανάμεσα στην αναπαραγωγή και στο θάνατο. Στον 17ο αιώνα ή Άγγλία είχε 5—6.000.000 κατοίκους, ή Ρωσία ίσως 15.000.000 και ο συνολικός πληθυσμός της Γης δεν ξεπερνούσε τὸ μισό δισεκατομμύριο. Έκατό πενήντα χρόνια κατόπι, τὸ 1750, τὸ μισό αυτό δισεκατομμύριο είχε γίνει 725 εκατομμύρια. Η ανθρωπότητα είχε κάνει ένα κεραυνοβόλο ξεκίνημα πρὸς Ιλιγγιώδεις άριθμούς.

Όταν πέρασε ο Μάλθους, τὸ 1834, τὸ ανθρώπινο δυναμικό έφθανε τὸ δισεκατομμύριο. Ήταν περίπου ή εποχή που, για να χαρακτηρίσει τὸ τερατώδες μέγεθος αὐτοῦ τοῦ άριθμοῦ, ο στρατηγός Φουά έλεγε στους παραχαλισμένους Γάλλους βουλευτές:

— Σκεφθείτε, κύριοι, ότι δεν έχουν ακόμα κυλήσει ένα δισεκατομμύριο λεπτά από τὸ θάνατο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ...».

Ο έγωϊσμός των ανθρώπων

Ο ΜΑΛΘΟΥΣ είχε δίκιο; "Όχι, ο Μάλθους είχε άδικο! Δεν είχε προβεί ότι παρθένα έδάφη, ή Βόρεια και ή Νότια Ἀμερική, ή Αυστραλία, θα σκεπαζόνταν από δημητριακά και από κοπάδια ζώων. Δεν είχε προβεί τους σιδηροδρομικούς συρμούς και τὰ φορτηγά άντμόπλοια, που επέτρεπαν στους Λονδρέζους να τρώνε ψωμί από στάρι φυτωμένο στον Καναδά, αλλά από την Αυστραλία, κρέας από την Ἀργεντινή. Δεν είχε προβεί την επιστημονική άγρονομία που τριπλασίαζε ή πενταπλασίαζε

την άπόδοση των γέρικων ευρωπαϊκών χωρών.

Δεν είχε προβεί την τεχνική πρόοδο που έπιτάχυνε την παραγωγή και την κυκλοφορία των αγαθών, αντίσταθίζοντας και εξουδετερώνοντας την αθλιότητα που είχαν γενήσει οι άπαισιόδοξες αντιλήψεις της πρώτης περιόδου της βιομηχανικής εποχής. Η Άγγλία τὸ 1800 είχε 10.000.000 κατοίκους. Η Άγγλία τὸ 1900 είχε 37.000.000. Ὡστόσο κάθε Άγγλος έτρωγε περισσότερο βούτυρο, κρέας και ζάχαρη παρὰ ο προπάππος του, όπως και στεγαζόταν καλύτερα, ντυνόταν καλύτερα και ήταν πιά καθαρός. Αυτό αλήθευε για όλη τή γή όπου, ταυτόχρονα με την αύξηση του πληθυσμοῦ, υποχωρούσαν οι λιμοί και προώδευε ή γενική ευημερία. Και βέβαια ο Μάλθους είχε άδικο! Η περίπτωση του άρχισε να αναφέρεται σαν παράδειγμα των λανθασμένων συμπερασμάτων, όπου οδηγεί μιά πολύ άσύστηρή έρμηνεία επί μέρους στοιχείων.

Η άμφιβολία ξαναφανερώθηκε στον μεσοπόλεμο. Υπήρχε πραγματικά κάτι τὸ μεγαλόπρεπο, κάτι τὸ έπιβλητικό και, συνάμα, κάτι τὸ ανησυχητικό στην πρωτοφανή αύξηση του πληθυσμοῦ της Γης. Η αύξηση αὐτή γινόταν εἰς βάρος των περισσότερων από τὰ άλλα είδη του ζωϊκού βασιλείου. Η Βόρεια Ἀμερική είχε τώρα 150.000.000 κατοίκους, αλλά είχε χάσει 50.000.000 άγριοδούδαλους και άλλα τόσα μεγάλα ζώα. Σ' ολόκληρο τὸν κόσμο 110 είδη θηλαστικῶν είχαν εξαφανισθεί έντελῶς, καθώς και πάμπολλα είδη πουλιῶν και έρπετων. Νομίζουμε ότι ή γή είναι δική μας, ότι έχουμε τὸ δικαίωμα να την χρησιμοποιήσουμε όπως θέλουμε για να ικανοποιούμε τις ανάγκες μας κι' ότι δεν έχουμε να δώσουμε λογαριασμό στὰ ζώα, σαν να είμεθα οι διαχειριστές μίας κοινής κληρονομίας. Ὡστόσο, ή έκατόμβη αὐτῆς τῶσων ζωϊκῶν ειδῶν, μαζί με τόσες δίαιτες μεταμορφώσεις του προσώπου της γῆς, γέννησαν έρωτήματα και στὰ τὰ πεζά και πρακτικά πνεύματα. Υπάρχουν παντού νόμοι ισορροπίας. Ο άνθρωπος, κάτω από την πίεση τοῦ άριθμοῦ του, δεν είχε άρχίσει να κάνει κατάχρηση του περιβάλλοντός του;

Η αύξηση τοῦ πληθυσμοῦ

ΤΟ 1900 ο πληθυσμός της Γης είχε υπολογισθεί σε 1.887.000.000 κατοίκους. Ήλθε ο πόλεμος τὸ 1914 και προκάλεσε πανικό με τις έκατόμβες του. Όταν έγιναν ψύχραιμα οι λογαριασμοί, διαπιστώθηκε ότι ο παγκόσμιος πληθυσμός είχε εξακολουθήσει να αυξάνει κατά τὸν πόλεμο. Αύξήθηκε άκόμα περισσότερο κατά τὸν δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, παρὰ τους νεκρούς του Στάλινγκραντ τους βομβαρδισμούς του Λονδίνου και την άτομική βόμβα της Χιροσίμας. Οι σύγχρονοι πόλεμοι — αν εξετάσουμε τὸ ποσοστό (κι' όχι τὸν άριθμό) των θυμάτων — είναι πολλοί λιγώτερο φονικοί από τους παλαιούς. Με τὸν τίτλο «Έκατό εκατομμύρια νεκροί», ο Γάλλος συγγραφέας Γκαστόν Μπουτουλ υποστηρίζει ότι οι πόλεμοι έχουν χρεωκοπήσει, γιατί δεν παίζουν πλέον με την άναγκαία ένταση τὸ ρόλο του έξολοθρευτή. Ο μισός αιώνας 1900—1950 γνώρισε ένδεκα χρόνια παγκόσμιας έ-

“Ένα ζευγάρι με βόδια εξακολουθεί να είναι τὸ μέσο για την καλλιέργεια της γῆς και τις μεταφορές στις ύπανάπτυκτες χώρες

κατόμβης, καθώς και άλλες ένδιάμεσες αίμορραγίες, όπως τὸν ρωσοϊαπωνικό πόλεμο, τὸς βαλκανικούς πολέμους, τὸν έμφύλιο ισπανικό πόλεμο κλπ. Αυτό, όμως, δεν έμπόδισε τὸν πληθυσμό της Γης να αυξηθεί κατά 846.000.000 κατοίκους. Ο πληθυσμός της Γης είχε διπλασιασθεί μιά φορά μέσα σε δύο αιώνες. Είχε διπλασιασθεί μιά δεύτερη φορά μέσα σ' ένα μόλις αιώνα. Προβλέπεται ότι θα διπλασιασθεί για τρίτη φορά μέσα σε εξήντα χρόνια. Πεντακόσια εκατομμύρια τὸ 1630, ένα δισεκατομμύριο τὸ 1830, δύο δισεκατομμύρια τὸ 1920, 4 δισεκατομμύρια τὸ 1980... Αν προεκτείνουμε την πρόοδο αὐτή στον 21ο αιώνα, φθάνουμε σε έφιαλτικούς άριθμούς.

Ο Μάλθους αναπαυόταν από ένα ήδη αιώνα στην κρύπη του άββαείου του Μπάθ. Άνοιξαν πάλι τὸ ξεχασμένο βιβλίο του και άναρωτήθηκαν μήπως είχε κατὰ βάθος δίκιο. Οι πόροι σε τρόφιμα είχαν άναπτυχθεί άπέραντα στον 19ο αιώνα, οι άνθρωπινες μάζες όμως, έπειτα από μιά περίοδο στασιμότητας, άύξαιναν με ρυθμό άκόμα πιά γρήγορο. Είχαν εἰρυνευθεί τὸν Μάλθους γιατί είχε εἰσαγάγει στους νόμους του την έννοια της γεωμετρικής προόδου, που λίγο έλειψε να' αδειάσει τις σιταποθήκες ενός βασιλιά της Περσίας, όταν ο έφευρέτης του σκακιού ζήτησε απ' αὐτὸν για μόνη άνταμοιβή να βάλει ένα σπειρί σταριού στο πρώτο τετραγωνάκι του σκακιού, δύο στο δεύτερο, τέσσερα στο τρίτο, όκτώ στο τέταρτο και έτσι ως τὸ εξηκοστό τέταρτο.

Η αύξηση, λοιπόν, του πληθυσμοῦ μοιάζει με τὸ μηχανισμό μίας γεωμετρικής προόδου, με διαρκώς μικρότερη την περίοδο του διπλασιασμοῦ. Ο ρυθμός της αύξήσεως είναι τρομακτικός. “Αν είχε διατηρηθεί από την εποχή τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, θα υπήρχαν σήμερα 1.000.000 άνθρωποι για τὸν καθένα μας και αν είχε διατηρηθεί απ' όπου υπάρχουν άνθρωποι, τὸ βάρος της ανθρωπότητας θα ήταν μεγαλύτερο από τὸ βάρος του Γαλαξία. Αυτό είναι άπόδειξη ότι ή σημερινή αύξηση είναι ένα έπεισόδιο: είναι προσωρινή, είτε με τερματισθεί είτε με καταστροφή, είτε με προσαρμογή στο προσεχές μέλλον.

Τὸ δράμα τοῦ άριθμοῦ

ΤΟ δράμα τοῦ άριθμοῦ ξετυλίγεται στο ζοφερό μεγαλείο του στην Ἀσία και σε ώρισμένες περιοχές της Ἀφρικής και της Νότιας Ἀμερικής. Ο Τζούλιαν Χάξλεϋ, που φέρει ένα όνομα που ή επιστημονική φήμη του άρχίζει από τὸν παππού του, άφηγείται την άγωνία που τὸν κυρίευσε όταν, στο φεστιβάλ τοῦ Κούμβ Μελά, στη συμβολή τοῦ Γάγγη και τοῦ Τζούμνα, είχε μπροστά του ένα πλήθος από τεσεεράμισι εκατομμύρια ανθρώπους.

“Όλοι όσοι έχουν έπισκεφθεί τις χώρες της Νοτιοανατολικής Ἀσίας αισθάνθηκαν μίαν ώρισμένη στιγμή την ίδια άγωνία, που άποτελείται από αίσθημα πνιγμοῦ κι' από ύποσυνείδητο φόβο. Τίποτε δεν προκαλεί μεγαλύτερο τρόμο από τὸ να θυρίζεται κανείς σε τερατώδεις πόλεις, όπως ή Κακούτα ή ή Σαγκάη, εκτός ίσως από τὸ να διαπρέχει την ύπαιθρο, όπως στη Βεγγάλη ή στο Κουαντούγκ, όπου δοκιμάζει την έντύπωση ότι ο άνθρωπος έχει γίνει σκουλήκι της γῆς, που την βεβηλώνει και την εξαντλεί συνάμα.

Η Ἰνδία, ή Κεϋλάνη, ή Κίνα, ή Ἰνδοκίνα, ή Ἰνδουσία, ή Ἰαπωνία, τὸ Πακιστάν, καθώς και ή Βόρεια Ἀφρική, τὸ Μεξικό και τὸ μεγαλύτερο μέρος της Νότιας Ἀμερικής ανήκουν στο στάδιο άρ. 2 της δημογραφικής εξέλιξης, πράγμα που σημαίνει ότι επικρατεί εκεί έξαιρετικά ύψηλό ποσοστό γεννήσεων παράλληλα με ποσοστό θνησιμότητας που ελαττώνεται σταθερά μετά τὸν άποτελεσματικό άγώνα κατά των επιδημιῶν, των ασθενειῶν και των άνθυγιεινῶν συνηκῶν διαβιώσεως. Η συνέπεια είναι κεραυνοβόλα αύξηση του πληθυσμοῦ. Η έλονοσία, που ή Άγγλία χρειάστηκε τρεῖς αιώνες για να την νικήσει, κατατρώθηκε στην Κεϋλάνη σε έπτὰ χρόνια πράγμα που, ελαττώνοντας τή θνησιμότητα από 22 σε 12 τοῖς χιλίοις, θα προκαλέσει τριπλασιασμό τοῦ πληθυσμοῦ σε τριάντα χρόνια.

Η Ἰνδία βρίσκεται σε κατάσταση τραγικότερη από την Κεϋλάνη, γιατί εκεί είναι άρχαιότερο αὐτὸ που όνομάζουν, κοκκινίζοντας από ντροπή, συμφορά απ' την τάση της μητέρας του. Ο μπαμπάς καγκουρά έννευρίζεται.

— Θα τὸν δείρω τὸν μικρό! λέει στη γυναίκα του. Μ' έχει χαλάσει μ' αὐτὸς τὸς πῆδους του, μιά μέσα και μιά έξω απ' την τάση σου.

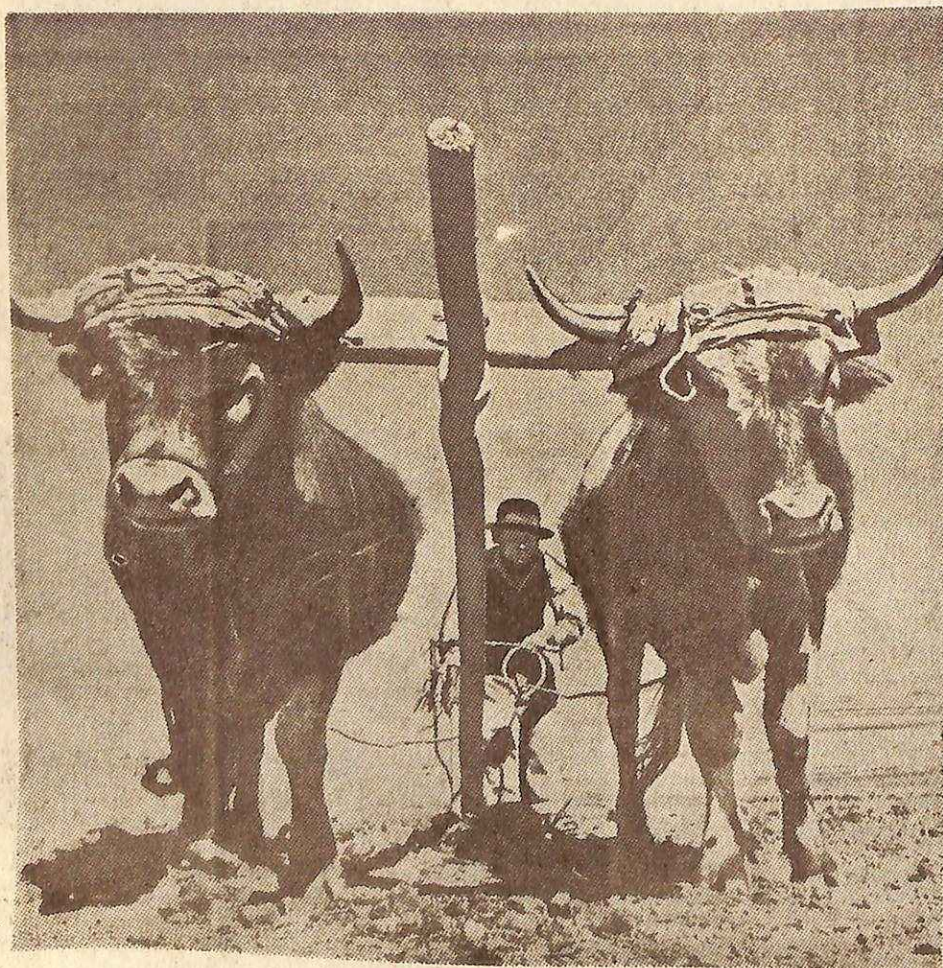
— “Όχι, τὸ πουλάκι μου, δεν φταίει εκείνο, ἀπαντὰ ή μαμά καγκουρά. Μ' έχει πιάσει λόξυγκας!

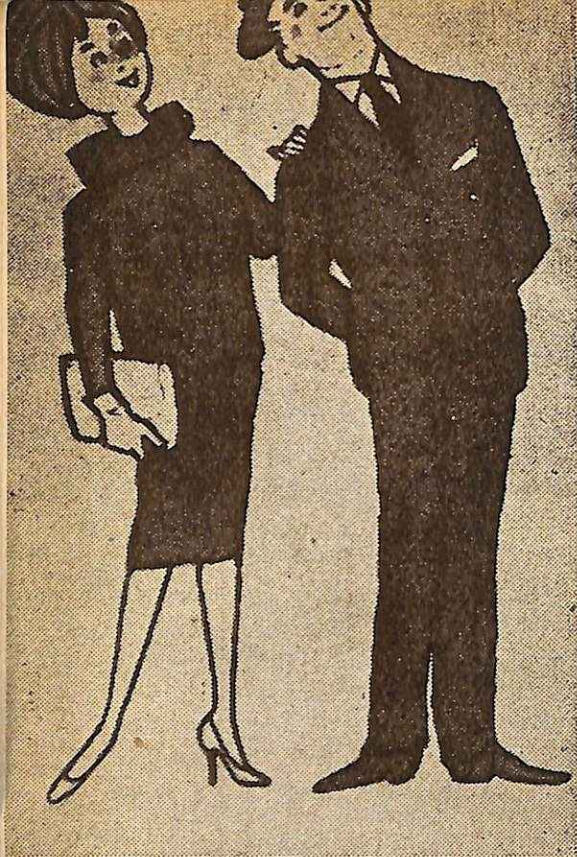
Και ή Ἀφρική μετά την Ἀσία, άντιμετωπίζει τὸν κίνδυνο τοῦ υπερπληθυσμοῦ, χωρίς να έχει ακόμα αξιοποιήσει τὸς πόρους της και να οργανώσει την παραγωγή της.

πανούκλας, της παιδικῆς θνησιμότητας, της δυσεντερίας, που κατεβάζουν στὰ εἴκοσι χρόνια τὸν μέσο όρο ζωῆς των Ἰνδῶν. Ο άριθμός αὐτὸς έχει περάσει τώρα τὰ τριάντα και θα διπλασιασθεί αν πραγματοποιηθεί τὸ πρόγραμμα δημοσίας υγείας τοῦ πενταετοῦς σχεδίου τοῦ κ. Νεχρού. Τότε ο πληθυσμός της Ἰνδικῆς Δημοκρατίας θ' αυξάνει κατά 8.000.000 τὸ χρόνο, πράγμα που είναι σχεδόν ασύλληπτο. Ἰνδοί σπουδασμένοι στην Εὐρώπη, χαριτωμένες Ἰνδές που φοροῦν άκόμα τὸ «σαρί», όπως ή κυρία Νταβάντι Ράμα Ράου, καταβάλλουν μιά γενναία προσπάθεια για να διαδώσουν τὸ μόνο πρακτικό αντίδοτο, τὸν έλεγχο των γεννήσεων, αλλά σκοντάφτουν στις θρησκευτικές πεποιθήσεις, στη σεμνοτυφία και στην αδιαφορία. Η Ἰνδία σκεπάζεται με Ιλιγγιώδη ταχύτητα από ένα ανθρώπινο στρώμα, που ή αθλιότητά του είναι χωρίς έλπίδα.

Η μέση μερίδα των 1950 θερμίδων, μόλις άρκεί για τή συντήρηση της ζωῆς και κάθε αύξηση της γεωργικῆς παραγωγῆς καταβροχθίζεται προκαταβολικά — και άφήνει έλλειμμα — από την αύξηση τοῦ άριθμοῦ των κατοίκων. Κάθε μέρα αυξάνει τὸν πληθυσμό κατά 14.000 κατοίκους που γεννιούνται για να πεινάσουν και για να διατηρήσουν στην κατάσταση της πείνας τις εκατοντάδες εκατομμύρια που ήδη πεινούν.

ΣΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ: Οι προοπτικές για τὸ μέλλον: ή έλπίδα των παρθένων εδάφῶν και των νέων ειδῶν διατροφῆς.

ΤΟ ΤΥΧΕΡΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΤΗΣ ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Έπικρατεί ακόμα μεγάλη σύγχυση και σφαλερές απόψεις για την κληρονομικότητα και ιδιαίτερα για την κληρονομική μεταβίβαση των ασθενειών. Τι είναι η κληρονομικότητα; Το κύτταρο όλων των ζωντανών πλασμάτων περιέχουν χιλιάδες γονιδίων, που το καθένα αντιστοιχεί σ' ένα κληρονομικό χαρακτηριστικό. Αυτοί είναι οι φορείς της κληρονομικότητας, που μεταβιβάζεται από τους γονείς στα παιδιά. Από βιολογική άποψη, ή αναπαραγωγή, περισσότερο από το γάμο, είναι ένα τυχερό παιχνίδι. Αν θέλαμε ν' αποκλείσουμε όλους τους κινδύνους της κληρονομικότητας θα έπρεπε να καταργήσουμε... τους γάμους από έρωτα!

Τύχη και κληρονομικότητα

ΜΑΤΑΙΕΣ ΕΛΠΙΔΕΣ, ΑΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΤΟΙ ΦΟΒΟΙ

Λοντες γονείς καταφεύγουν στους γιατρούς και είναι τόσο μεγάλη η ζήτηση συμβουλών πάνω σ' αυτό το θέμα, ώστε σε ώριμες χώρες, ιδιαίτερα στις Ηνωμένες Πολιτείες, έχει αναπτυχθεί τα τελευταία χρόνια ένα καινούργιο επάγγελμα, ο «σύμβουλος επί της κληρονομικότητας». Αλλά τί ακριβώς είναι η κληρονομικότητα;

★

Η ΓΝΩΣΗ της λειτουργίας της κληρονομικότητας είναι μια από τις κληρονομιές και ακριβέστερες βιολογικές επιστήμες. Η επιστήμη αυτή γνωρίζει ότι κάθε βιολογικό χαρακτηριστικό που κληρονομείται ένα παιδί περιέχεται σε 46 μικροσκοπικά σωματίδια που λέγονται «χρωμοσώματα». Αυτά το παιδί τα δέχεται από τους γονείς στην αρχή της ζωής του. Ακριβώς το ήμισυ της κληρονομικότητάς του — 23 χρωμοσώματα — είναι η συμβολή του πατέρα, το άλλο ήμισυ δίνεται στη μητέρα. Έτσι δημιουργούνται 23 «ζευγάρια» χρωμοσώματων, διαφόρων μεγέθων και σχημάτων. Μέσα στα χρωμοσώματα υπάρχουν τα γονίδια, οι στοιχειώδεις μονάδες, τα «άτομα» της κληρονομικότητας. Τα κύτταρα όλων των ζωντανών πλασμάτων περιέχουν χιλιάδες γονιδίων, που το καθένα αντιστοιχεί σ' ένα κληρονομικό χαρακτηριστικό. Αυτοί είναι οι φορείς της κληρονομικότητας που μεταβιβάζονται από τους γονείς στα παιδιά.

Όλα αυτά, σημαίνουν ότι επικρατεί ακόμα στο πνεύμα πολλών ανθρώπων μεγάλη σύγχυση και σφαλερές απόψεις για την κληρονομικότητα, ιδίως σ' ό,τι αφορά το ταλέντο, τη διανοητική ικανότητα και τις αρρώστιες.

Ωστόσο, πολλοί άνδρες και γυναίκες χρειάζεται να πάρουν βαρυσήμαντες αποφάσεις που θα έχουν επίδραση σ' ολόκληρη τη ζωή τους: Μπορώ να παντρευθώ; Μπορώ να κάνω παιδιά; Η μήπως πρέπει να καταφύγω στην υιοθεσία; Το πρώτο παιδί βγήκε ανώμαλο, με κάποιο κληρονομικό στίγμα. Πρέπει να πάψω να κάνω παιδιά;

Σε πολλές περιπτώσεις, η αγωνία αυτή είναι δικαιολογημένη. Οι μέ-

ρονομικά γονίδια κυριαρχούν, ενώ άλλα παραμένουν σε λανθάνουσα κατάσταση. Αυτά τα λανθάνοντα κληρονομικά χαρακτηριστικά μπορεί να κυριαρχίσουν σε μια επόμενη γενιά. Π. χ. αν έχετε μεγάλη μύτη δεν είναι καθόλου βέβαιο ότι ο γιος σας θα έχει μεγάλη μύτη — αυτό εξαρτάται από την τύχη. Δεν αποκλείεται όμως αυτό το κληρονομικό χαρακτηριστικό, ή μεγάλη μύτη, να εμφανισθεί στον έγγονό ή το δισέγγονό σας.

Οι επιδράσεις του περιβάλλοντος

ΤΑ κληρονομικά χαρακτηριστικά που μεταβιβάζονται από τους γονείς στα παιδιά κι από τα παιδιά στα εγγόνια, δεν επηρεάζονται από τις φυσικές, πνευματικές ή άλλες μεταβολές που ενδέχεται να συμβούν κατά τη διάρκεια της ζωής. Καμιά εξωτερική επίδραση δεν μπορεί να μεταβάλει το χαρακτήρα ενός γονιδίου. Ο πρώτος νόμος της κληρονομικότητας είναι ότι τα κληρονομικά χαρακτηριστικά διατηρούνται στα αναπαραγωγικά κύτταρα και δεν επηρεάζονται από οποιαδήποτε αλλοίωση των κυττάρων του σώματος. Π. χ. μπορούμε να κόψουμε την ουρά μιάς οικογενείας ποντικών επί χίλιες διαδοχικές γενιές. Αλλά στη χιλιοστή πρώτη γενιά το ποντίκι θα γεννιέται ακόμα με ουρά. Είναι αδύνατον να παραγάγουμε μ' αυτό τον τρόπο μια γενιά ποντικών χωρίς ουρά. Άλλο παράδειγμα: Οι Έθιοπιοι και άλλοι σημιτικοί λαοί εφαρμόζουν την περιτομή επί χιλιάδες χρόνια, αλλά τ' αγόρια δεν έχουν πάψει να γεννιούνται με πόση.

Μονάχα ο διάσημος Ρώσος βιολόγος

Λυσένκο υποστηρίζει την αντίθετη άποψη — ότι οι εξωτερικοί παράγοντες επηρεάζουν τα κληρονομικά χαρακτηριστικά — αλλά φαίνεται πως η θεωρία του υπαγορεύθηκε από πολιτικούς λόγους (ο Στάλιν ήθελε ν' αποδείξει ότι υπό το κομμουνιστικό καθεστώς οι Ρώσοι θ' αποκτήσουν κληρονομικά χαρακτηριστικά που θα τους κάνουν ανώτερους από τους ανθρώπους των καπιταλιστικών κοινωνιών). Σήμερα η θεωρία έχει εγκαταλειφθεί από τη σοβιετική επιστήμη.

Ένα παιδί μπορεί να έχει τα μάτια του πατέρα του, το σασόνι της μητέρας του, τη μύτη της γιαγιάς του και άλλες ομοιότητες με διάφορα μέλη της ίδιας οικογένειας. Αυτό συμβαίνει, γιατί η επιλογή των 23 χρωμοσώματων του άνδρικού κυττάρου και των 23 χρωμοσώματων του θηλυκού κυττάρου που θα μεταβιβασθούν στο παιδί (από ένα σύνολο 92 χρωμοσώματων του πατέρα και της μητέρας) γίνεται εντελώς στην τύχη. Ο ρόλος της τύχης στην κληρονομικότητα δεν ήταν άγνωστος στον περίφημο Άγγλο θεατρικό συγγραφέα Τζωρτζ Μπέρναρντ Σω. Λέγεται ότι η διάσημη χορεύτρια Ίζανθόρα Ντόνκαν είχε προτείνει στον Μπέρναρντ Σω να κάνουν ένα παιδί που θα είχε την όμορφιά της και την εύφυία του. Ο Σω απάντησε:

— Τι τραγωδία, αν το παιδί αποκτήσει την εύφυία σας και την όμορφιά μου!

Η κληρονομικότητα δεν καθορίζει αναπόσπαστα την εύφυια, έχει όμως κάποια επίδραση στο διανοητικό επίπεδο του ανθρώπου. Κατά τη γνώμη των περισσότερων ειδικών η κληρονομικότητα επηρεάζει τις γενικές διανοητικές ικανότητες, οι οποίες όμως, επηρεάζονται σημαντικά από το εξωτερικό περιβάλλον μετά τη γέννηση. Δεν μπορούμε να μεταβάλουμε τις γενικές ικανότητες που κληρονομεί ένα παιδί από τον πατέρα του αλλά μπορούμε να επηρεάσουμε την ανάπτυξη των ικανοτήτων του μέσω του περιβάλλοντος στο οποίο θα το υποχρεώσουμε να ζήσει. Αν π. χ. ο πατέρας είναι μεγάλος επιστήμων, το παιδί δε θα «κληρονομήσει» μεγαλύτερη κλίση προς την επιστήμη απ' όση θα κληρονομήσει αν ο πατέρας ήταν χειρωνακός. Αλλά η διανοητική ανάπτυξη του παιδιού είναι φυσικό να επηρεασθεί από την πνευματική ατμόσφαιρα του πατρικού σπιτιού.

Ένας πατέρας που έχει εγκληματικές τάσεις δε θα μεταβιβάσει κληρονομικά τις τάσεις αυτές στο παιδί του. Αλλά υπό την επίδραση του εγκληματικού περιβάλλοντος είναι πιθανόν ότι το παιδί θα εκδηλώσει τις ίδιες τάσεις ακολουθώντας το παράδειγμα του πατέρα του.

Κληρονομικές αρρώστιες

ΠΡΕΠΕΙ ν' αντιληφθούμε πως οι έντυποι, οι φόβοι, οι συγκινήσεις και άλλες συναισθηματικές διαταραχές της μητέρας δεν μπορούν να δώσουν ή να στυγματίσουν το παιδί. Επί πολλούς αιώνες επικρατούσε αυτή η σφαλερή αντίληψη. Αλλά έρ' όσον το νευρικό σύστημα του παιδιού δεν συνδέεται με το νευρικό σύστημα της μητέρας, οι συγκινήσεις δεν μπορούν να μεταδοθούν στο παιδί. Το σώμα της μητέρας παρέχει απλώς την απαραίτητη ζεστασιά και την τροφή στο έμβρυο μέχρις ότου αναπτυχθεί αρκετά για να βγει στον κόσμο και να ζήσει ανεξάρτητα.

Ποιες αρρώστιες μεταβιβάζονται σ' έναν άνθρωπο δια μέσου της κληρονομικότητας; Όλα τα μικρόβια εισάγονται στο σώμα του παιδιού μετά τη γέννηση ή μετά τη γονιμοποίηση του ωαρίου. Δεν έ-

πάρχει π. χ. «κληρονομική» φυματίωση ή «κληρονομική» σύφιλις (ο δόσος είναι ο δόκιμος, μ' όλο που χρησιμοποιείται συχνά από τους γιατρούς).

Οι επιστημονικές έρευνες δεν δικαιολογούν την άποψη ότι τα παιδιά που γεννιούνται από φυματικούς γονείς προσβάλλονται ευκολότερα από την αρρώστια αυτή, επειδή έχουν κληρονομική προδιάθεση. Είναι αλήθεια ότι τα παιδιά μιάς φυματικής μητέρας ή ενός φυματικού πατέρα κινδυνεύουν περισσότερο να προσβληθούν από τη φυματίωση,

αλλά αυτό συμβαίνει επειδή η αρρώστια είναι μεταδοτική, όχι κληρονομική. Αν τα παιδιά αποκαρυνθούν από τους φυματικούς γονείς άμεσα μετά τη γέννηση, δεν έχουν περισσότερες πιθανότητες να προσβληθούν από φυματίωση από τα παιδιά των υγιών γονέων. Η φυματίωση προκαλείται από ένα μικρόβιο και δεν έχει σχέση με την κληρονομικότητα.

Στην περίπτωση της συφιλίτιδας είναι καλύτερα να χρησιμοποιούμε τον όρο «εκ γενετής σύφιλη» και όχι «κληρονομική σύφιλη». Το μικρόβιο που προκαλεί την αρρώστια μπαίνει στο σώμα του εμβρύου από το μητρικό κόλπο. Δε μεταβιβάζεται όμως από τα χρωμοσώματα και τα γονίδια και συνεπώς δεν μπορούμε να μιλάμε για κληρονομικότητα.

Τάραχουν, ωστόσο, αρρώστιες που είναι πραγματικά κληρονομικές και η λαϊκή είναι σχεδόν ανίσχυρη μπροστά τους.

Η κοινή φαλάκρα είναι κληρονομική και μεταβιβάζεται σχεδόν αποκλειστικά στους άνδρες, από πατέρα σε γιό. Και καμιά θεραπεία, κανένα φάρμακο δεν έμποδίζει τη μεταβίβασή της από γενιά σε γενιά.

Η πήξη του αίματος είναι ένα κληρονομικό χαρακτηριστικό. Η αιμοφιλία είναι μια αρρώστια κληρονομική.

Οι πιθανότητες της κληρονομικής μεταβίβασης των ασθενειών ποικίλουν κατά τις περιπτώσεις. Π. χ. έχει σημασία αν το κληρονομικό χαρακτηριστικό είναι κυρίαρχο ή λανθάνον, αν υπάρχει και στους δυο γονείς ή στον ένα κτλ. Η κωφαλαλία εκδηλώνεται κληρονομικά στα 25 τοις εκατό των περιπτώσεων των απογόνων των κωφαλάων. Η αλλεργία μεταβιβάζεται στα 70 τοις εκατό των περιπτώσεων αν και οι δυο γονείς είναι εδαίσθητοι σ' αυτή και στα 60 τοις εκατό αν μονάχα ο ένας είναι εδαίσθητος. Αν και οι δυο γονείς είναι διαθητικοί, όλα τα παιδιά τους θα έχουν την ίδια αρρώστια. Η αιμοφιλία μεταβιβάζεται μόνο από τη μητέρα και μόνο στους γιούς. Η διανοητική ανεπάρκεια είναι πάντα κληρονομική.

ΣΗΜΕΡΑ πολλοί μορφωμένοι άνθρωποι που ξέρουν πως υπάρχουν κληρονομικές ασθένειες στην οικογένειά τους, διατάζουν να παντρευθούν. Άντιστοιχούν κυρίως επειδή ξέρουν πως οι πιθανότητες ν' αποκτήσουν ελαττωματικά παιδιά είναι πολύ περισσότερες αν παντρευθούν με γυναίκες που έχουν τα ίδια κληρονομικά στίγματα. Οι ειδικοί σύμβουλοι επί της κληρονομικότητας είναι σε θέση να πληροφορήσουν τους ενδιαφερομένους με ακρίβεια πόσες πιθανότητες υπάρχουν να γεννηθούν φυσιολογικά παιδιά από ένα γάμο.

Είναι αλήθεια ότι πολλοί άνθρωποι ασκόπως. Τάραχουν όμως άλλοι που έχουν πραγματικά ανάγκη από μια συμβουλή, ιδιαίτερα οι γονείς που είχαν την ατυχία ν' αποκτήσουν ένα παιδί με κάποια δυσμορφία, διανοητική ανεπάρκεια ή κληρονομική ανωμαλία του μεταβολισμού. Το πλήγμα είναι σκληρό για τους γονείς αυτούς. Συνήθως πρόκειται για ανθρώπους που έχουν, χωρίς να το ξέρουν λανθάνοντα κληρονομικά στίγματα, τα οποία δεν εκδηλώνονται παρά μόνον όταν συνδυασθούν στον οργανισμό του παιδιού. Έρχονται στο γιατρό, τρέμοντας από φόβο και γεμάτοι συναισθήματα έννοχης, να τον ρωτήσουν αν υπάρχουν πιθανότητες ν' αποκτήσουν άλλα φυσιολογικά παιδιά.

Κατόπιν υπάρχουν οι περιπτώσεις των ανδρών και των γυναικών που έχουν ένα φανερό κληρονομικό στίγμα και προσπαθούν να μάθουν ποιές πιθανότητες υπάρχουν να εκδηλωθούν τα στίγματα αυτά στους απογόνους τους. Ιδιαίτερα προβλήματα παρουσιάζουν τα ζευγάρια που συμβαίνει να είναι συγγενείς εξ αίματος (π.χ. πρωτεζάδελφοι). Και συχνά ο γιατρός πρέπει ν' απαντήσει στην ερώτηση: Ποιός είναι υπεύθυνος για ένα ελαττωματικό παιδί; Ο πατέρας ή η μητέρα; Η έρωτη, φυσικά, είναι εντελώς μάταιη, αφού σε κάθε περίπτωση η τύχη είναι ο πιο σημαντικός παράγον.

Ο ειδικός επί της κληρονομικότητας περιορίζεται να κάνει μια εκτίμηση των πιθανοτήτων μιάς όμαλης ή ανώμαλης γεννήσεως. Δε θα δώσει ποτέ μιάς άμεση συμβουλή. Η εύθυνη θαρραίνει αποκλειστικά τους γονείς. Αυτοί μονάχα θ' αποφασίσουν αν πρέπει να συμβάλουν

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛ. 41

«Με συγκινούν οι άρχαίοι τραγικοί ρόλοι, που αντιμετωπίζουν με ήρωική αυταπάρνηση την άνελέτη μοίρα και τον άδυσώπητο Νόμο. Η Αντιγόνη, ή Ηλέκτρα, ή Ίφιγένεια είναι τα ωραιότερα και ευγενέστερα άνθη του άρχαίου ελληνικού πολιτισμού. Προχωρούν προς τη δόξα του θανάτου με το φωτοστέφανο του τραγικού μεγαλείου, νικούν τη φθορά και εξαγιάζουν τον πόνο». «Τώρα έτοιμάζομαι να παίξω τη Λυσιστράτη του Αριστοφάνη, στο Φεστιβάλ της Έπιδάου: με συγκινεί βαθύτατα το ειρηνιστικό και φιλοσοφικό περιεχόμενο της εξάισιας αυτής κωμωδίας και γιατί θέλω να δείξω τις ύποκριτικές μου ικανότητες και σε άλλο θεατρικό κλίμα...»

Η Άννα ΣΥΝΟΔΙΝΟΥ

Για το Θέατρο, τη συζυγική εύτυχία, την Ειρήνη και τους μεγάλους ρόλους της τραγωδίας

Του ΠΑΥΛΟΥ ΚΡΙΝΑΙΟΥ

Στις 6 το απόγευμα κτυπώ την πόρτα του σπιτιού της κορυφαίας Έλληνίδος τραγουδίστριας Άννας Συνοδινού στην οδό Αριστοτέλους 9, εκεί ψηλά προς το Παγκράτι, άριστερά από την Πλατεία Πλαστήρα.

Βεβαίως για να είναι συνεπής προς τον ρόλο της, η μάλλον στους τραγικούς της ρόλους, θάπρεπε κανονικά η συμπαθής πρωταγωνίστρια του Έθνικού μας Θεάτρου νάχει σπίτι στην οδό Αισχύλου ή στην οδό Σοφοκλή ή Εδριπύδη. Έπειδή όμως κι' οι τρεις αυτοί δρόμοι της Άθηνας που τιμάνε τα όνόματά των τριών τραγικών του 5ου π. Χ αιώνα είναι έμπορικοί και πολυθόρυβοι, η Συνοδινού προτίμησε τον... φιλοσοφικό δρόμο του Αριστοτέλους που ήταν Σικελός μαθητής του Αριστοτέλη και δεν βγήκε ζημιωμένη. Στην γομφιακή αυτή οδό του Παγκρατίου, που χωνεύουν και γίνονται θαμπός και μακρυνός αντίλαλος οι θόρυβοι κι' η βοή η αντίρα της πολιτείας, κανένα σχεδόν τροχοφόρο δεν φθάνει να θυμίσει τον θενζινοφόρο πολιτισμό. Τα παράθυρα των πολυκατοικιών είναι κλειστά, ο χονδρός ήλιος της άνοιξης πλημμυρίζει τους δρόμους, η ρομαντική γαλήνη ξεκουράζει την καρδιά και το πνεύμα κι' η θέα προς τον Λυκαδητέο και τον Έργο Βράχο που εξαιλάνει το ήμερο φως είναι μοναδική.

Η ΆΝΝΑ Συνοδινού στο σπιτικό της είναι κάπως... άγνωστη σ' αυτόν που την βλέπει στη σκηνή του Έθνικού Θεάτρου ή στην Όρχήστρα του άρχαίου Θεάτρου της Έπιδάου, με την τραγική μορφή της Ηλέκτρας, της Αντιγόνης ή της Ίφιγένειας. Έδώ ανάμεσα στη βιβλιοθήκη, τα έπιπλα και την κουζίνα της είναι απλή και ταπεινή νοικοκυρά που μοχθεί να διατηρεί ζεστή κι' έγκάρδια την ατμόσφαιρα για, τον σύζυγό που την κυττάζει δλοένα στα μάτια. Κι' είναι εύτυχης γιατί ο σύζυγος αυτός, ο παλιός πρωταθλητής Μαρινάκης την λατρεύει με τη διπλή της ύπωση: Σάν ήρωίδα των τραγικών ρόλων και σαν άξια νοικοκυρά του σπιτιού της οδού Αριστοτέλους.

— Η Άννα, μου εξηγεί, δεν είναι

Στο ρόλο της τραγικής «Αντιγόνης» ή Άννα Συνοδινού απέσπασε τον άνεπιφύλακτο θαυμασμό και προξένησε οίγη συγκλονιστικής συγκινήσεως στο άχανο κοίλον του Άρχαίου θεάτρου της Έπιδάου.

μονάχα ήθοποιός που σέβεται την ύψηλη καλλιτεχνική αποστολή της στο Θέατρο, αλλά και η άξια γυναίκα που κατέχει το μυστικό να δίνει με τον πιο συγκινητικό κι' άπροσποίητο τρόπο την ήρεμη σπιτική εύτυχία. Μαγειρεύει, λόγω χάρις, περίφημα και ξέρει να σιδερώσει ένα πουκάμισο με την ίδια τέχνη, που χαρακτηρίζει την ύποκριτική θεατρική της ικανότητα. Η ήθοποιός που συγκυρίζει κάτι σ' ένα τραπέζι χαμογελά εύχισιμένη κι' άπολύτως, όπως φαίνεται τουλάχιστον, ικανοποιημένη από το κοπτεμένο του συζύγου.

— Η άληθινή άξια κι' οι ψυχικοί θησαυροί της γυναίκας — δικαιολογείται για το άπροσδόκητο έγκωμιο — φαίνεται στο σπίτι που είναι ο βωμός και το άναφαίρετο βασίλειό της. Γά περιδικά δίνουν συμβουλές στις γυναίκες, πώς να κρατούν άνετο κι' εύχριστο το σπίτι τους και πώς να προκαλούν, να υποδαυλίζουν μάλλον το ενδιαφέρον και την αγάπη του συζύγου, που είναι μοιραίο να περιέρχεται στην δικαιοδοσία της ρουτίνας με τον έθισμό και το πέραςμα του καιρού. Μά το μυστικό αυτό,

άν είναι μυστικό, είναι πολύ άπλο και γι' αυτό τόσο δύσκολο στην άποκαλυπτική του έκθεση. Η γυναίκα δεν πρέπει να βάζει ποτέ στη ναφθαλίνη την κοκκινισμένη, τη φυσική γοητευτική της χάρη και το άφοπλιστικό της χαμόγελο. Κι' εδώ παίζουν ρόλο και οι πιο μικρές, αλλά ουσιαστικές λεπτομέρειες. Ένα βάζο με λουλούδια, μια ωραία κουρτίνα που φρίσσει στο πρωϊνό άεράκι, ένα ωραίο περιποιημένο χτένισμα, ένα χαμόγελο, μια έγκάρδια λέξη και, πριν παντός, ένα πιάτο καλομαγειρεμένο φαγητό στο μεσημεριανό τραπέζι συνθέτουν τη σπιτική εύτυχία. Τι στοιχίζουν τα μικρά αυτά πράγματα; Λίγη καλή θέληση, ύπομονη και κατανόηση. Αναζητούμε την εύτυχία σε ύψος και σε μήκος κι' άγωνιζόμαστε να γεμίσουμε μια κούπα νερό από τα όρημνικά κι' άφρισμένα νερά του καταρράκτη. Κι' όμως όχι. Η άληθινή εύτυχία είναι δίπλα μας και πολύ κοντά μας. Ανασάνει με την ίδια δικιά μας άναπνοή και χρησιμοποιεί το ίδιο, δικό μας χτένι να χτενίσει τα νεανικά της μαλλιά. Κι' αν διαψέμε, γιατί να καταφύγουμε στον όρημνικό καταρράκτη; Η μικρή κάτω από τα δροσερά δρύα πηγούλα, που κελαιδεύει τον δοξαστικό άινο της, είναι κοντά μας. Όλες οι γυναίκες μπορούν να την ακούσουν, να την βρουν και να γεμίσουν το σπιτικό τους ποτήρι με το δροσερό της νερό. Χρειάζονται, λοιπόν, συμβουλές για να προσφέρει μια σύζυγος τα μικρά, αλλά τόσο πολύτιμα αυτά δώρα στον άνθρωπο που διψάει την αγάπη και λαχταρά την ψυχική ήρεμία;

Ο δρόμος προς την έπιτυχία

ΚΑΘΟΜΑΙ και κυττάζω τη μεγάλη ήθοποιό και την άξια γυναίκα που συγκυρίζει, κάθεται μ' έμπιστοσύνη και άνεση κοντά μας, σγκώνεται λιγερή σα δοκίδα και πηγαίνει σε σερπεντή, γοητευτική κι' άπροσποίητη από το σαλονάκι της στο «λίβιγ—ρούμ» κι' από κει άσφαλώς στην κουζίνα από την όποια άναδίνεται μια πολύ εύχριστη μπουδιά φαγητού.

Η ήθοποιός με κυττάζει με άπορία.

— Μά, επί τέλους, τολμώ να διαμαρτυρηθώ, κυρία Συνοδινού, ήρθα στο σπίτι σας ν' ακούσω τις ιδέες σας για το Θέατρο και να πάρω πληροφορίες για την καλλιτεχνική σας καριέρα. Λένε, πώς είσατε εξαίρετικά τυχερή, αφού σε λιγότερο από δέκα χρόνια φθάσατε στην κορυφή σχεδόν της θεατρικής ιεραρχίας. Πώς εξηγείτε το έκπληκτικό αυτό φαινόμενο, που άπομένει άπραγματοποίητο όνειρο σε τόσες φιλοδοξίες άλλων που κατέβαλαν τον ίδιο μόχθο; Μήπως σας εύνόησαν οι θεοί της άρχαίας ελληνικής τραγωδίας;

— Κι' είναι λίγα τα δέκα αυτά χρόνια του έξαντλητικού μόχθου και της άδιάκοπτης συστηματικής και χωρίς διαλείμματα σχεδόν μελέτης; Άσφαλώς όχι, τι στιγμή που έβυσσας το πόν για το Θέατρο με τη φιλοδοξία κάτι να κάνω. Φαντάζομαι ότι η φανατική προσήλωσή κι' η δαδύτατη θρησκευτική πίστη στην πραγματοποίηση του ίδανικού σκοπού, συντομεύουν τις άποστάσεις και μάς φέρνουν γρηγορώτερα στην πηγή της δάσεως. Πρέπει να κρατούμε άγρυπνα τα μάτια της ψυχής μας και να μη μάς γελάνε οι άντικατοπτρισμοί της έρήμου. Όποιος θέλει να φθάσει κάπου, πρέπει ν' άπαρνηθεί τον παλιό άνθρωπο. Τις άδυναμίες και τα μικρά του πάθη,

την άπαισιοδοξία και την άμφιβολία του και να δοθεί «ψυχή τε και σώματι» στο μεγάλο σκοπό. Δηλαδή θα πρέπει ν' άτενίζει δλοένα το αύριο, νικώντας την άπατηλή προσδοκία του «Σήμερα» με τις άδυναμίες και τις παλιμβουλίες του. Το Σήμερα παγιδεύει συνήθως την ώραία θέληση με τη μουσική των ραψωδικών Σειρήνων και γι' αυτό πρέπει να φράζει «ανείς την άκοή του με το θαμβάκι ή να δένεται στο άτσαλένιο κατάρτι της άλύγιστης θέλησης. Μήπως κι' εγώ δεν λαχταρώ το πράσινο φύλλο του υπαίθρου, το κυματάκι της νησιώτικης παραλίας, το μικρό ταξίδι, την άμέριμνη ξεκούραση; Κι' όμως είμαι εδώ πέρα δεμένη με τα χειρόγραφα του ρόλου και τις σπιτικές μου φροντίδες. Και να σας πω κάτι; Η άνάταση κι' η φλογερή έξαρση της ψυχής μεταμορφώνει τη λύπη και τη μεταβάλλει σε αισθητική χαρά και σε νίκη του πνεύματος. Τα διδύγματα αυτά τα κέρδισα από την τετραετή μου θητεία στο Θέατρο της μοναδικής κι' άλησμονητης δασκάλας μου Μαρίας Κοτοπούλη, που ήταν η πρώτη μεμνημένη στα Έλευσίνια Μυστήρια του Θεάτρου... Στη μεγάλη αυτή Ίερεία του τραγικού ρόλου όφειλω πολλά. Την αυτοκυριαρχία, τον έλεγχο της εύαισθησίας, τη θυσία του μικρού εγώ, το γόνιμο μόχθο, την αυταπάρνηση για τον ύψηλο και σεπτό σκοπό του Θεάτρου.

— Πότε σας άκουσε για πρώτη φορά η Μαρία Κοτοπούλη; Πώς πήρε την άπόφαση να σας προσλάβει στο Θιασό της;

— Στο Γυμνάσιο (Άθηνών) κουδεντιάζοντας με τις συμμαθήτρίες μου τους Έλεγα συχνά — πυκνά πώς θέλω να γίνω ήθοποιός. Τα κορίτσια γελούσαν με τη φιλοδοξία μου κι' ούτε την παίρνανε και τόσο στα σοβαρά. «Με τις κοτσίδες αυτές και το άσουλύπτω μπόδι σου, θα γίνεις ήθοποιός; μου λέγανε. Δεν βάζεις καμμένη λιγάκι νερό στο κρασί σου; Μά εγώ, θέλεις από πείσμα, θέλεις από μυστικό ένδοκτο, διατηρούσα την άδιαλλαξία μου στην έπιμονή και στη φιλοδοξία μου.

— Φαίνεται, πώς ήρθε μαζί σας από το Λουτράκι, όπου περάσατε τα παιδικά σας χρόνια ο Θεός Δίονυσος που του άρέσει, όπως λένε, να συρριανά στα πολύχυμα και πολύκαρπα άμπελία της σταφυλοφόρου Κορινθίας. Άλλοιώς δεν εξηγείται η θεατρική έπιμονή των... κοτσίδων του Άθηναϊκού Γυμνασίου.

Η Συνοδινού κάνει να θυμάσει με την άκαιρη αυτή διακοπή. Όστόσο χαμογελά και συνεχίζει την άναδρομή της στο παρελθόν.

— Τον Σεπτέμβριο λοιπόν του 1946, μόλις άπεφοίτησα από το Γυμνάσιο, πήγα με άυτοπεποίθηση και θάρρος να ύποβληθώ στις εισιτηρίους εξετάσεις της Σχολής του Έθνικού Θεάτρου. Προηγούμενως είχα ιδεί τον πίνακα των ποιητικών και θεατρικών κομματιών, από τον όποιο θα διάλεγα ό,τι μου άρεσε κι' ό,τι έρχόταν στα μέτρα μου. Έδιάλεξα, λοιπόν, το γνωστό ποίημα του Γρυπάρη ο «Πραγματευτής» και τον μονόλογο της Ηλέκτρας στην όμώνυμη τραγωδία του Σοφοκλή (α'. άπόδος). Ήμουν όλη μια ταραχή και συγκίνηση. Με καλέσανε στην αίθουσα της δοκιμασίας. Μπροστά μου ή Έξεταστική Έπιτροπή. Η Μαρία Κοτοπούλη, ο Ροντήρης, ο ποιητής Κώστας Καρθάιος με τον φωτοστέφανο των άσπρων μαλλιών, ο Σπύρος Μελάς

ΑΝΩ: Η Άννα Συνοδινού σε μια πρόσφατη φωτογραφία της.

ΚΑΤΩ: Στο ρόλο της Ίφιγένειας εν Τάυροις ή τραγωδίας Άννα Συνοδινού σημείωσε έπιτυχία, ώστε άνεπιφύλακτα ο Άθηναϊκός Τύπος την έχαρακτήρισε μοναδική και άφθαστη Ίφιγένεια στη σκηνή του παγκόσμιου θεάτρου

μέ το έρευνήτικό του βλέμμα. Οί κοστί-
δες μου κρεμόνταν στην πλάτη μου,
τά μάτια μου ήταν φλογισμένα, ή καρ-
διά μου χτυπούσε σαν καμπάνα. «Εμ-
πρός, άρχισε καλό μου παιδί, μου σύ-
στησε με ένθαρρυντικό χαμόγελο ή άλη-
σμόνητη Μαρίκα». Απήγγειλα, λοιπόν,
τον «Πραματευτή» του Γρυπάρη με παλ-
μό και με ζέση καρδιάς κι' ύστερα δό-
θηκα σαν μεταρσιωμένη στον τραγικό
μόνολογο της 'Ηλέκτρας. Κι' ενώ, ως
το τέλος σχεδόν πήγαινα καλά, μιά στι-
γμή ξεχείλισε ή καρδιά μου από λύπη
κι' άσυγκράτητη άσφαλός συγκίνηση κι'
έξοδα τὰ κλάματα. Χοντρά δάκρυα κυ-
λούσαν από μάγουλά μου και με συγ-
κλόνιζαν οί πιο σπατακτικοί λυγμοί. 'Ο
Μελάς διέκοψε τό... μοιρολόι και με
ρώτησε: «Κλάς, γιατί συγκινήθηκες άπ'-
τόν τραγικό ρόλο της ήρωίδας, ή έπειδή
φοβάσαι μήπως άποτύχεις; Πές την ά-
λήθεια». «Και για τὰ δυό είπα θαρρε-
τά. Από μεγάλη συγκίνηση κι' από δα-
κρυσιμένη άνησυχία». «Μωρέ μπράβο εί-
λικρινέ, ψιθύρισε ή Μαρίκα. Καλό κι'
αυτό...».

Υστερα από λίγες ήμέρες — είδα
στον πίνακα του Θεάτρου τ' όνομά μου
ανάμεσα σε κείνους που πέτυχαν κι' εί-
χαν δικαίωμα νά έγγραφούν στη Σχολή.

— Κι' οί καθηγηταί σας ποιοί
ήσαν κατά τη διάρκεια της φοιτή-
σεώς σας;

— 'Ο Ροντήρης, Καρθαίος, Σπύρος
Μελάς, Θάνος Κωτσάπουλος, Μυράτ, Δ.
Χόρν, Μιχαηλίδης, Παρασκευάς κλπ. Τό
1950 άπεφοίτησα από τη Σχολή του
'Εθνικού Θεάτρου κι' ήμουνα πιά έντε-
λώς έτοιμη ν' άνεβώ στη σκηνή, πραγμα-
τοποιώντας την εύγενή μου φιλοδοξία.
Και στάθηκα εδώ τυχερή: Τό καλοκαίρι
της ίδιης χρονιάς με κάλεσε κοντά της
ή Μαρίκα Κοτοπούλη. 'Επρόκειτο ν' άνε-
βάσει στο καλοκαιρινό της Θεάτρο
'Εντορέ» τό έργο του Σωβάζον «Τά παι-
διά του 'Εδουάρδου» μ' έκτακτη συμ-
μετοχή της Κυβέλης και μουδωσε ρόλο.
Από τη στιγμή αυτή, ήμουν τέσσερα
χρόνια κάτω από τη φωτισμένη καθο-
δήγηση της μοναδικής αυτής 'Ιέριεας της
Τέχνης, άκουγα τη φωνή της, πειθαρ-
χούσα στα σοφά της διδάγματα. 'Η-
μουν ή τελευταία μαθήτρια της κορυφαί-
ας τραγωδού που άνέδειξε τόν Μινωτή,
την Παξινού, τόν Μυράτ, τόν Λογοθετί-
δη, την Αρώνη, την Λαμπέτη και τό-
σους άλλους που συνεχίζουν την παρά-
δοση του 'Ελληνικού Θεάτρου».

Η θεατρική της σταδιοδρομία

ΚΟΥΔΟΥΝΙΖΕΙ τη στιγμή αυτή τό
τηλέφωνο κι' ή Συνοδινού παίρνει τό
ήκουστικό. Είναι μιά φιλενάδα που
τη ρωτάει αν έχει τό άπόγευμα του Σαβ-
βάτου πρόβα στην «Λυσιστράτη» που θα
υποδυθεί στο όμώνυμο έργο του 'Αρι-
στοφάνη στ' αρχαίο Θεάτρο της 'Επι-
δαύρου τό καλοκαίρι που έρχεται... «Εύ-
τυχώς όχι, άπαντά ή ήθοποιός, γι' αυτό
μπορείς νάρθεις νά μιλήσουμε. 'Η θερ-
μιάστρα είναι άναμμένη κι' είμαστε καλή
συντροφιά...».

Στό άναμεταξύ ό κ. Μαρινάκης άνα-
λαμβάνει νά μου δώσει πληροφορίες για
την θεατρική θητεία της 'Αννας στο Θεά-
τρο Κοτοπούλη.

— Μαζί με την άλησμόνητη Μαρίκα
ή 'Αννα έπαιξε στα έργα «Μίς Μέιμπελ»
του Σέριφ, τό «Έκτο πάτωμα» του Ζε-
ρό, την «Ορέστεια» του Αισχύλου κλπ.
Κι' όταν κλείσανε τέσσερα χρόνια καλ-
λιτεχνικής θητείας της στο Θεάτρο Κο-
τοπούλη, συνεργάστηκε με τό Θίασο

Φωτοπούλου — 'Ηλιοπούλου στο Θεά-
τρο Σαμαρτζή στο γνωστό έργο του
Δημήτρη Ψαθά «Μικροί Φαρισσαίοι» τό
καλοκαίρι του 1954, κι' άργότερα πήρε
μέρος στο Θίασο του πρώτου Κηποθεά-
τρου (Χατζίσκου), πρωταγωνιστώντας
στον «Ρωμαιο και 'Ιουλιέτα» του Σαίξ-
πηρ. 'Εδώ ή έπιτυχία της ήταν τόσο ά-
φθαστη, που όμόθυμα και χωρίς έπιφύ-
λαξη ό άθηναϊκός Τύπος έγγραφε πώς ή
'Αννα Συνοδινού ήταν ιδανική 'Ιουλιέτα,
όνειρο εξάίσιας άγνότητας και χάσμα
θεατρικής όμορφιάς και τέχνης.

»Κι' όταν μπήκε τό φθινόπωρο του
1954 την καλέσανε στο 'Εθνικό Θεάτρο,
όπου έπαιξε τό «'Αστέρι της Σεβίλλης»
του Λόπε ντε Βέγκα. Τόν επόμενο χρό-
νο (1955) συνεργάστηκε έκτάκτως με
τό Θίασο Χατζίσκου στο «Κεντρικό» και
ξαναγύρισε στο 'Εθνικό Θεάτρο τό κα-
λοκαίρι του 1955. Στην πενταετία 1955
—59, έκτός από τη συμμετοχή της στα
Φεστιβάλ 'Επιδαύρου και 'Αθηνών, όπου
υποδυεται ρόλους της αρχαίας έλληνικής
τραγωδίας, έπαιξε με την ίδια θριαμβευ-
τική έπιτυχία και σε σύγχρονα έργα, ό-
πως στην «Τρισεύγενη» του Παλαμά,
στην «Τζούλια» του Στρίμπεργκ, στη
«Δόν Ροζίτα» του Γκαρθία Λόρκα, στο
«'Εξη πρόσωπα ζητούν συγγραφέα» του
Πιραντέλο κλπ.

Ο ρόλος της Λυσιστράτης

ΜΑ είναι καιρός νά μιλήσει πάλι ή
ήθοποιός που δέν αφήνει από τὰ
χέρια της τό κείμενο της 'Αριστο-
φάνειου κωμωδίας, της Λυσιστράτης, που
πρόκειται νά υποδυθεί κατά τό έφετεινό
Θεατρικό Φεστιβάλ της 'Επιδαύρου. Τό
γεγονός αυτό μου προκαλεί έντύπωση.
Θ' άπαρνηθεί ή αίθερια 'Αντιγόνη, ή σε-
μνή 'Ιφιγένεια, ή βασανισμένη 'Ηλέκτρα
τούς τραγικούς της ρόλους για νά υπο-
δυθεί πρόσωπο κωμωδίας; 'Η Συνοδινού
ανάλαβάνει νά μου εξηγήσει:

— Στο έφετεινό Φεστιβάλ 'Επιδαύρου
περιλαμβάνονται έκτός από την Λυσι-
στράτη τού 'Αριστοφάνους και οί τραγω-
δίες «Φοίνισσες» και «'Ηρακλής Μαινό-
μενος» του Εύριπίδη, όπου δέν έγινε ά-
κόμη διανομή τών ρόλων. Πιθαγόν νά
παιζώ, έκτός από την Λυσιστράτη, και
σε μιάν από τις τραγωδίες αυτές, έκτός
αν με προορίζουν για τις έπαναλείψεις
τών έργων, που δόθηκαν στα Φεστιβάλ
τών δύο τελευταίων ετών. 'Οπωςδήποτε
δυό λόγιοι συνηγορούν στο νά θέλω ν'
αλλάξω θεατρικό κλίμα, παίζοντας στη
Λυσιστράτη. Πρώτο, γιατί μου άρέσει
έξαιρετικά τό έργο αυτό με τό βαθύ εί-
ρηνιστικό και φιλοσοφικό του περιεχό-
μενο και, δεύτερο, γιατί θέλω νά δείξω
τις όποικριντικές μου ικανότητες και σ' άλ-
λο τομέα. Λένε πώς τό τραγικό άναφέ-
ρεται σε κάτι ούσιαστικό ανθρώπινο κι'
ότι έκφράζει τη θανάσιμη άγωνία του
ανθρώπου, που συντριβείται από τόν ά-
δυσώπητο νόμο και τη βουλή της πικρής
Είμαρμένης του, ενώ αντίθετα τό κωμικό
έπισημαίνει μιάν άδυναμία, μιάν ιδιοτρο-
πία ή κάποιο πάθος, που υπερβαίνει τό
ανθρώπινο μέτρο και γελοιογραφεί την
ψυχική προβολή του. Κι' όμως κι' από
τό κωμικό, την κωμωδία ήθών και, πρό
παντός, την άρχαία κωμωδία ξεπηδά ή
μεγάλη και συντριπτική αλήθεια, άποκα-
λύπτεται με τόν ειδικό της τρόπο και την
ιδική της μέθοδο ή νοοτροπία και ό υπο-
συνείδητος κόσμος, καυτηριάζεται με τόν
πιο άνηλεό τρόπο ή όποικρισία, τό πά-
θος, ή σφαλερή πολιτική, ό σκόπιμος ό-
λος, ή πουριτανική ήθική, τό ψυχικό γε-
νικά κατακάθι που δηλητηριάζει την ψυχή
και τό νού. 'Η Λυσιστράτη είναι ό φο-

ρέας τών κηρυγμάτων ειρήνης κι' άγάπης
μεταξύ τών λαών, κι' εκπροσωπεί τό ίδα-
νικό στο όποιο άποβλέπει κι' έπιδιώκει
νά φθάσει ό σημερινός κόσμος που δια-
πότισε με πανικό και με δέος ή άπειλή
του πολέμου, ή άνησυχία και ή άρνηση.
Δέν είναι, λοιπόν, ωραίο νά διακηρύξει
κανείς στη σεπτή σκηνή του Θεάτρου της
'Επιδαύρου με την έμπνευσμένη προτρο-
πή της Λυσιστράτης τόν παγκόσμιο πόθο
και την όνειρευτή προσδοκία για ειρήνη,
κατανόηση κι' άγάπη;

— 'Ασφαλώς ναι, την διακόπτω,
γιατί ό σημερινός κόσμος λαχτα-
ρά νά θεμελιώσει τό αύριο στην ά-
μοιβαία κατανόηση και στην άπο-
στολική άγάπη, που γεφυρώνει την
άδυσσο και γιομίζει μ' εύαγγελικά
λουλούδια και τὰ χείλη τών γκρεμών
ή τὰ βραχώδη παράλια...

— 'Οστόσο — συνεχίζει ή ήθοποιός —
δέν τό άρνούμαι ότι με συγκινούν ιδιαί-
τερα οί άρχαίοι τραγικοί ρόλοι κι' οί
τραγικές συνειδήσεις που αντιμετωπίζουν
με πνεύμα θυσίας και ήρωική αυταπά-
ρηση την άνελέητη μοίρα και τόν άδυ-
σώπητο νόμο. 'Η 'Αντιγόνη, ή 'Ηλέκτρα,
ή 'Ιφιγένεια είναι τὰ ωραιότερα κι' εύ-
γενέστερα άνθη του αρχαίου έλληνικού
πολιτισμού. 'Η εύγενεία τους ένθυμίζει
τις θαυμαστές έκείνες παραστάσεις τών
έπιτυμβίων άναγλύφων και ή προσφορά
τών στο δωμά της Καθάρσεως έρμηνεύει
με τόν πειστικότερο τρόπο την άθάνατη
όμορφιά τών Φειδιακών μαρμάρων της
ζωφόρου του Παρθενώνα και τόν ιδανικό
διάλογο τών Πλατωνικών στοχασμών στο
«Φαίδρο», στον εξάισιο «Φαίδωνα», στο
συγκινητικό «Κρίτων». Οί ήρωίδες αυτές
προχωρούν προς τη δόξα του θανάτου με
τό φωτισμένο του τραγικού μεγαλείου,
νικούν τη φθορά και την έπιβουλή τών
«όλων γηραιών», άποκαλύπτουν τό ά-
θάνατο μυστικό της ψυχικής γαλήνης, που
γίνεται στοχασμός και μυστήριο και εξα-
γιάζουν τόν πόνο, τόν ιερό πόνο που
είναι, σε τελευταία άνάλυση, κορυφαία
τραγική όμορφία...

Η μοίρα του ήθοποιού

ΟΗΘΟΠΟΙΟΣ που είναι συγκινημέ-
νη κι' άς μη βρίσκεται στη σκηνή,
παίρνει στα χέρια τό κείμενο της
'Αντιγόνης, άπαγγέλλει τό χορικό, τρα-
γουδάει τόν δακρυσιμένο άποχαιρετισμό
της Θηβαίας κόρης που έγκαταλείπει τό
φώς και τόν κόσμο, που προχωρεί προς
τόν τάφο...

— 'Η μοίρα του ήθοποιού είναι πολύ
σκληρή, σχεδόν τραγική — λέει. Κάποτε
ό Γάλλος ήθοποιός του Θεάτρου και του
κινηματογράφου Χάρρυ Μπώρ που βρι-
σκότανε στην 'Αθήνα, ρώτησε τόν Βεάκη
(1935) πόσες παραστάσεις έδινε την έ-
βδομάδα στο «Βασιλιά Λήρ» τό έργο
που είχε άνεβάσει κατά την περίοδο έ-
κείνη τό 'Εθνικό Θεάτρο με πρωταγωνιστή
τόν άλησμόνητο ήθοποιό. «Μά δίνουμε
— μου φαίνεται, του άπάντησε με πικρό
παράπονο ό Βεάκης — έννιά με δέκα
παραστάσεις τη δόμαδα». 'Ο Χάρρυ
Μπώρ γούρλωσε τὰ κουκουλάτα του μά-
τια, κύτταξε σχεδόν με μωφή τόν "Ελ-
ληνα συνάδελφό του και είπε: «Μ' αυτό
είναι όλότελα άπαράδεκτο κι' άπάνθρω-
πο, άγαπητέ μου Βεάκη. Αυτό είναι θεα-
τρικό κάτεργο κι' όχι τέχνη Θεάτρου...
και με συγχωρείς που στο λέω... Και
μήπως — συνεχίζει ή Συνοδινού — άλ-

ΣΥΝΕΧΕΙΑ: ΣΤΗ ΣΕΛ. 41

ΣΟΜΕΡΣΕΤ ΜΟΜ ΝΤΑΡΡΙΑ ΜΕΤΑΦΡ. ΝΙΚΟΥ ΓΚΟΥΜΑ

ΤΑ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΑ

'Ο Νήλ Μακάνταμ, ένας νεαρός
φυσιοδίφης από τό 'Εδιμβούργο, ά-
ναλαμβάνει μιά θέση βοηθού διευ-
θυντού στο μουσείο Φυσικής 'Ιστο-
ρίας της Κουάλα Σολόρ, στο νησί
Βόρνεο. Φτάνει στη Σγκαπούρη και
συναντάει τόν πλοίαρχο Μπρέντον,
που έπεται από λίγες μέρες θά τόν
πάρε με μαζί του στη Βόρνεο. Στη
Σγκαπούρη ό πλοίαρχος Μπρέντον
τόν οδηγεί σ' ένα σπίτι με Γαλω-
νέζες κοπέλλες. 'Αλλά ό Νήλ είναι
άγνος και μάλλον σεμνότυφος νέος
και οί Γαλωνέζες τόν κοροϊδεύουν.
'Επειτα από τέσσερις μέρες ταξίδι
φτάνει στην Κουάλα Σολόρ και συ-
ναντάει τόν 'Αγκους Μάνρο, διευ-
θυντή του μουσείου. 'Ο Μάνρο τόν
φιλοξενεί προσωρινά στο σπίτι του
και ό Νήλ γνωρίζεται με τη γυναί-
κα του τη Ντάνα. 'Η Ντάνα είναι
ρωσικής καταγωγής κι' έχει παρά-
ξενους τρόπους. Αντιπαθεί όλες τις
γυναίκες της άγγλικής παροικίας...

2ον

— Μην παίρνεις κατά γράμμα αυ-
τό που λέει ή γυναίκα μου, χαμογέλα-
σε ό Μάνρο με τό καλοκάγαθο, άνεκτι-
κό του ύφος. 'Η άγγλική παροικία στην
Κουάλα Σολόρ είναι όπως κάθε άλλη
παροικία στην 'Απω 'Ανατολή: Ούτε πο-
λύ έξυπνη, ούτε πολύ κοινή, αλλά κα-
λή και φιλόξενη. Κι' αυτό, νομίζω, εί-
ναι άρετό.

— Δέ μ' άρέσουν οί καλοί και φί-
λοι άνθρώποι. Μ' άρέσουν οί άνδρες
που με ζωντάνια και πάθος. Θέλω
οί άνθρώποι νά ενδιαφέρονται για τόν άν-
θρωπο. Θέλω νά δίνουν περισσότερη ση-
μασία στο πνεύμα παρά στο φαί και
στο ποτό. Θέλω νά ενδιαφέρονται για
την τέχνη και τη λογοτεχνία.

'Η Ντάνα σταμάτησε για λίγο. 'Ε-
πειτα στράφηκε άπότομα προς τόν Νήλ:

— 'Εχεις ψυχή;
'Ο Νήλ άναπήδησε:
— Δέ... δέν ξέρω... Δέν ξέρω τι
θέλετε νά πείτε...

— Γιατί κοκκινίζεις όταν σε ρωτάω;
Ντρέπεις για την ψυχή σου; Είναι
τό καλύτερο κομμάτι του έαυτού σου. Μί-
λησέ μου γι' αυτήν. 'Ενδιαφέρομαι για
σένα και θέλω νά μάθω.

'Ο Νήλ αισθανόταν μεγάλη άμηχανία.
Ποτέ άλλοτε δέν του είχε μιλήσει έτσι
μιά γυναίκα έντελώς ξένη. 'Αλλ' ήταν
ένας σοβαρός νέος και όταν τόν ρω-
τούσαν κάτι αισθανόταν ύποχρεωμένος
ν' άπαντήσει όπως μπορούσε από ευέ-
γεια. 'Η παρουσία τού Μάνρο τόν έφερε
σε δύσκολη θέση.

— Δέν ξέρω τί έννοείτε με τη λέ-
ξη ψυχή. 'Αν έννοείτε μιάν άίλη, πνευ-
ματική όντότητα που δημιουργήθηκε χω-
ριστά κι' ένώθηκε σε προσωρινή σύζευ-
ξη με τό υλικό σώμα, τότε ή άπάντη-
σή μου είναι άρνητική. Νομίζω πως
μιά τόσο ριζικά δυϊστική άποψη της άν-

θρώπινης προσωπικότητας είναι άστή-
ρικτη αν εξετάσουμε άμερόληπτα τό δε-
δομένα της πέρας. 'Αν πάλι με τη
λέξη ψυχή έννοείτε τό σύνολο τών ψυ-
χικών στοιχείων που σχηματίζουν αυτό
που λέμε προσωπικότητα του άτόμου, τό-
τε, φυσικά, μπορώ ν' άπαντήσω ότι έ-
χω ψυχή.

— Είσαι όμορφο και αξιολάτρευτο ά-
γόρι, άπάντησε ή Ντάνα χαμογελών-
τας. Πές μου τί διάβαζες στο πλοίο;
'Η μήπως έπαιζες μονάχα τένις στο
κατάστρωμα;

'Ο Νήλ έμεινε κατάπληκτος με την
άσυναρτησία της άπαντήσεως. 'Η Ντά-
να πηδούσε από τό ένα θέμα στο άλ-
λο χωρίς νά λογαριάζει τό συνομιλητή
της. 'Η συζήτηση περιστράφηκε για λί-
γο στη φιλολογία. 'Ο Νήλ εθαύμαζε
τόν Τζόζεφ Κόνρατ. 'Η Ντάνα τόν
περιφρονούσε γιατί ήταν ένας «φλύα-
ρος και έπιπόλαιος Πολωνός» 'Ο Μάν-
ρο παρατήρησε πως οί περιγραφές του
Κόνρατ για τη Βόρνεο δέν είχαν καμ
μιά σχέση με την πραγματικότητα. 'Η
Ντάνα λάτρευε όλους τούς Ρώσους
συγγραφείς και συμβούλευσε τόν Νήλ
νά διαβάσει Τουργκένιεφ, Τολστόϊ και
Δοστογιέφσκυ.

'Ο Νήλ δέν ήξερε τί νά σκεφθεί για
την Ντάνα Μάνρο. Δέν φαινόταν νά έ-
χει συναίσθηση τών κανόνων της καλής
συμπεριφοράς. Τόν μεταχειριζόταν σα
νά τόν γνώριζε από χρόνια, σα νά ήταν
καλώς οικογενειακός φίλος. Αυτό τόν έ
νωχλούσε. Συνήθως ήταν έπιφυλακτικός
με τούς ξένους, μ' όλο που προσπαθού-
σε πάντα νά φέρεται εύγενικά. Δέν έ-
δινε την έμπιστοσύνη του σε κανέναν και
στην πρώτη γνωριμία ήταν πάντα τυ-
πικός. 'Αλλά με την Ντάνα είχε χάσει
τά νερά του. Δέν είχε ποτέ γνωρίσει
τόσο παράξενη γυναίκα. 'Η Ντάνα
δέν έδινε πεντάρα για τό τί σκέπτον-
ται οί άλλοι γι' αυτήν. Μιλούσε έλεύθε-
ρα. Μιλούσε για τις φυσικές λειτουργί-
ες τού ανθρώπινου σώματος μ' έναν
τρόπο που έκανε τόν Νήλ νά γίνεται
κατακόκκινος. 'Εκείνη γελούσε με την
καρδιά της για τη στενοχώρια του.

— Τί ντροπαλός που είσαι! 'Υπάρχει
τίποτα τό άσεμνο σ' αυτά που λέω;
Γιατί πρέπει νά κοίτω ότι πήρα ένα κα-
θαρτικό και γιατί νά μη σε συμβου-
λεύω νά πάρεις και σ' άλλο ένα;

— Θεωρητικά, νομίζω πως έχετε δί-
κιο, έλεγε ό Νήλ προσπαθώντας άπεγνω-
σμένα νά κατανικήσει την δυσφορία του
και νά φανεί εύγενής.

Τόν έβαλε νά της άφηγηθεί με όλες
τις λεπτομέρειες τη ζωή του, νά της
μιλήσει για τούς γονείς και τ' αδέρφια
του, για τό σχολείο και τό πανεπιστή-
μιο. Του μίλησε για τόν έαυτό της. 'Ο
πατέρας της ήταν στρατηγός που σκο-
τώθηκε στον πόλεμο και ή μητέρα μιά
πριγκίπισσα από την οικογένεια τών
Λούτσκοφ. Βρισκόταν με τόν πατέρα
της στην άνατολική Ρωσία όταν οί
Μπολσεβίκοι πήραν την έξουσία. Κατέ-
φυγαν στη Γιοκοχάμα. 'Εξησαν άθλια

πουλώντας ένα - ένα τὰ οικογενειακά κο-
σμήματα και μερικά έργα τέχνης που
πρόφτασαν νά πάρουν μαζί τους. Στη
Γιοκοχάμα παντρεύτηκε ένα Ρώσο φυγά-
δα. 'Ηταν δυστυχισμένη μαζί του και
χώρισαν έπειτα από δέκα χρόνια. 'Η
μητέρα της πέθανε και ή Ντάνα, άπέν-
ταρη, έβγαζε τό ψωμί της όπως μπο-
ρούσε. 'Εργάστηκε σε μιά άμερικανική
ύπηρεσία περιθάλψεως. 'Εγινε δασάλα.
Αούλεψε σ' ένα νοσοκομείο. 'Αφηγή-
θηκε στον Νήλ με όλες τις λεπτομέρει-
ες τις άπόπειρες τών διαφόρων άνδρών
που γνώρισε νά έπωφεληθούν από τη
φτώχεια και την όρφάνια της και νά
την παρασύρουν στον κακό δρόμο. 'Ο
Νήλ κοκκινισε από άγανάκτηση.

— Τά κτήνη! ψιθύρισε.
— 'Ω, όλοι οί άνδρες είναι ίδιοι, ά-
πάντησε αδιάφορα ή Ντάνα σηκώνον-
τας τούς ώμους.

'Αφηγήθηκε πως υπεράσπισε μιά μέρα
την τιμή της μ' ένα περιστροφικό:

— Θα τόν πυροβολούσα αν προχω-
ρούσε ακόμα ένα βήμα, θα τόν έσκότω-
να σά σκυλί!

'Ο Νήλ αισθάνθηκε ένα ρίγος στη
σπονδυλική του στήλη.

Στη Γιοκοχάμα γνώρισε τόν 'Αγκους
Μάνρο, που περνούσε την άδεια του στην
'Ιαπωνία. 'Η Ντάνα είχε γοητευθεί ά-
πό την εθιότητα και την ειλικρίνεια του,
την τρυφερότητα και τό σεβασμό που
της έδειχνε. 'Ηταν έπιστήμων και ή έ-
πιστήμη είναι όμογάλακτη αδελφή της

τέχνης. Της πρόσφερε τη γαλήνη. Της πρόσφερε τη σιγουριά. Καί η Ντάρουα είχε βαρεθεί την 'Ιαπωνία. 'Η Βόρνεο ήταν μια χώρα γεμάτη μυστήριο. Είχαν παντρευθεί πριν από έντε χρόνια.

★

ΤΟΤ' έδωσε μερικά ρωσικά μυθιστορήματα να διαβάσει. 'Η Ντάρουα θαύμαζε απεριόριστα τους συγγραφείς της πατρίδας της και μιλούσε γι' αυτούς σά να μην υπήρχαν άλλοι στον κόσμο. 'Ο Νήλ διάβασε την «'Αννα Καρένινα» και τους «'Αδελφούς Καραμαζώφ» και γοητεύθηκε. Αλλά τα μυθιστορήματα που διάβασε έκαναν την Ντάρουα να φαίνεται λιγώτερο παράξενη στα μάτια του. Της έδωσαν την κατάλληλη ατμόσφαιρα και στα χαρακτηριστικά της αναγνώριζε μερικές από τις ήρωίδες των Ρώσων μυθιστοριογράφων. Δεν του φαινόταν πιά παράξενο πού την έβλεπε να ξενυχτάει διαβάζοντας και πίνοντας αμέτρητα φλυτζάνια τσάι, να μένει ξαπλωμένη μέρους δρόκλινες στο τιβάνι καπνίζοντας αμέτρητα τσιγάρα.

Μπορούσε να μένει επί εβδομάδες αργόσχολη χωρίς να βαριέται. 'Ηταν ένα παράξενο μίγμα νοητέλειας και δομητικότητας. 'Ελεγε συχνά για τον εαυτό της ότι ήταν 'Ανατολίτισσα πού γεννήθηκε κατά τύχη στην Εσθονία. Είχε πραγματικά μια χάση αλλοιουρεϊδούς πού θύμιζε την 'Ανατολή.

'Ηταν απεριόριστα άκατάστατη και δέ φαινόταν να ενοχλείται από τα χαρτιά, τ' αποτίγαρα και τα κονσερβοκότι που ήταν σκορπισμένα στο σαλόνι της. 'Αλλά ο Νήλ σκεφτόταν ότι είχε πάνω της κάτι από το χαρακτήρα της 'Αννας Καρένινας κι' ένοιωσε γι' αυτήν τη συμπάθεια πού είχε νιώσει για τη συγκινητική ήρωίδα του Τολστόι.

Καταλάβαινε την υπερουσία της. Δεν ήταν καθόλου άφυσικο ότι η Ντάρουα περιφρονούσε τις γυναίκες της παροικίας. 'Ο Νήλ είχε αρχίσει να τις γνωρίζει και καταλάβαινε την αντιπάθεια της Ντάρουα: Οι γυναίκες αυτές ήταν πραγματικά άσημαντες, όταν δεν ήταν αποκρουστικές. 'Η Ντάρουα ήταν αναμφισβήτητα εδφύεστερη και πιά καλλιεργημένη. Μπορούσε στην δομητικότητα και την υπερουσιαστικότητα της, οι άλλες έμοιαζαν άχρωμες και ξεψυχισμένες.

Μά ήταν αλήθεια πως η Ντάρουα δεν έκανε καμιά προσπάθεια να κερδίσει τη συμπάθεια και τη φιλία τους. Μ' όλο πού στο σπίτι της ήταν πάντα ντυμένη μ' ένα «σαρόγκ», τó άνετο φόρεμα των Ιθαγενών, όταν δεινούσε στη λέσχη με τόν 'Αγκους ντυνόταν με κομψότητα πού στα μάτια των άλλων γυναικών φαινόταν άτοπη κι' εξεζητημένη. Της άρεσε να επιδεικνύει τó πλούσιο στήθος της και την καλλίγραμμη οσφύ της. 'Εδωπε τα μάγουλα και τα μάτια της σά θεατρίνα. 'Ο Νήλ έδύμωνε βλέποντας τά ερωτικά ή περιφρονητικά βλέματα πού της έριχναν οι θαμώνες της λέσχης, αλλά και συγχρόνως λυπόταν γιατί την έβλεπε να γίνεται θέαμα με την επιδεικτική της εμφάνιση. 'Οποιος δεν την ήξερε θά μπορούσε να υποθέσει ότι δεν ήταν κυρία πού καθός πρέπει.

Μερικές λεπτομέρειες στο χαρακτήρα της ο Νήλ δεν μπορούσε να τις χωρέσει: Είχε τρομακτική δρεση και έτρωγε περισσότερο από τόν 'Αγκους και

τόν Νήλ μαζί. Δεν μπορούσε να χωρέσει τη συνήθεια της να συζητεί ανοιχτά μαζί του τα έρωτικά ζητήματα. 'Η Ντάρουα θεωρούσε ως αυτονόητο πώς ο Νήλ είχε αναρθημένες έρωτικές περιπέτειες στην 'Αγγλία. Τόν έπιζε να της αφηγηθεί λεπτομέρειες για την έρωτική του ζωή. 'Εκείνος απόφευγε ν' απαντήσει και η Ντάρουα τόν εκφοβόευνε για τη σεμνοτυφία του.

Κάποτε τόν έσοχαίριζε. Είχε συνηθίσει την ελλοκρίνεια με την οποία εξέφραζε τó θαυμασμό της για τήν ομορφιά του και τά φιλοφρονήματα δέν τόν συγκινοῦσαν. 'Αλλά δέν τού άρεσε καθόλου όταν η Ντάρουα τού χάιδευε τά μαλλιά και τά πρόσωπο με τó μεγάλο, απαλό της χέρι. Δεν μπορούσε να υποφέρει αυτές τις έπαφές. Μία μέρα η Ντάρουα θέλησε να πει ένα τωνωτικό φάρμακο και άρχισε να γεμίζει τó πρώτο ποτήρι πού δρόθηκε μπροστά της στο τραπέζι.

— Αυτό είναι τó ποτήρι μου, είπε ο Νήλ. 'Ημια νερό πριν από λίγο.

— Καί τί μ' αυτό; 'Ελπίζω να μην είσαι σφυλιδικός!

— Δέ μ' άρέσει να πίνω από ξένα ποτήρια...

Είχε τις ίδιες παράξενες συνήθειες για τά τσιγάρα. Λίγες μέρες μετά την άφιξή του είχε ανάψει ένα τσιγάρο στο σαλόνι και άρχισε να καπνίζει. 'Η Ντάρουα, περνώντας από μπροστά του, τού ελεπε:

— Τό θέλω αυτό τó τσιγάρο!

Τού τó πήρε από τó στόμα και τράβηξε μερικές οουφηξίες. 'Επειτα είπε ό-τι δέν ήθελε άλλο και τού τó ξανάδωσε. 'Η άκρη τού τσιγάρου ήταν κόκκινη από τó κραγιόνι των χειλιών της και ο Νήλ αισθάνθηκε άηδία. Φοβήθηκε όμως μήπως φανεί άγενής αν τó πετάξει.

Συχνά τού ζητούσε ένα τσιγάρο και όταν τó πρόσφερε τού έλεγε:

— 'Αναφέ το για μένα!

Τό άναβε και η Ντάρουα άνοιγε τά χείλια της περιμένοντας να της τó βάλλει μέσα. 'Η άκρη του ήταν ύγρο άπ' τά δικά του χείλια και δέν μπορούσε να καταλάβει πώς μπορούσε να τó βάξει στο στόμα της χωρίς άηδία. Τού φαινόταν άπρεπές και ήταν βέβαιος ότι ο Μάνρο δέ θά τó ενέκρινε.

Αυτό είχε συμβεί μία ή δυό φορές ακόμα και στη λέσχη. 'Ο Νήλ κοκκίνιζε.

Θά ήθελε να μόν είχε αυτές τις δυο άρεστες συνήθειες, αλλά τις απέδιδε στη ρωσική της καταγωγή. 'Εξ άλλου δέν μπορούσε ν' άρνηθεί ότι η Ντάρουα έκανε καλή συντροφιά. Μία συνομιλία μαζί της ήταν μεθυστική σά σαιμπάνι (τήν οποία ο Νήλ είχε δοκιμάσει μονάχα μία φορά και τήν βοήζε άπαισία). Μπορούσε να συζητήσει για τó κάθε τί. Είχε αξιοσημείωτη διάλσηση. 'Εδινε ιδέες και έμπνευση στο συνομιλητή της. 'Ηταν ή πιά έξυπνη γυναίκα πού είχε ποτέ γνωρίσει ο Νήλ. 'Αλλωστε, ήταν γυναίκα τού 'Αγκους Μάνρο.

★

Γιατί, όσες επιφυλάξεις κι' αν είχε για τήν Ντάρουα, ο Νήλ ένοιωσε άπεριόριστα θαυμασμό για τόν 'Αγκους Μάνρο. Ποτέ στη ζωή του δέν είχε θαυμάσει και εκτιμήσει τόσο άνθρωπο. 'Ο Μάνρο ήταν τόσο λογικός, τόσο ίσοροποιημένος, τόσο άνεκτικός....

'Ο Νήλ θά ήθελε να τού μοιάσει. 'Ηταν λιγόλογος, ήταν σφοδρός. Είχε ένα στεγνό, συζητημένο χιούμορ πού έκανε τούς άλλους άνδρες στη λέσχη να φαίνονται άνόητοι με τά χοντροκομμένα άστεία τους. Είχε άπέραντη καλωσύνη και ύπομονη. 'Ηταν άξιοπρεπής, άλλ' όχι πομπώδης και ύπεροπτικός. 'Ηταν άπόλυτα ελλοκρινής και τίμιος, έ-νέπνεε έμπιστοσύνη.

'Αλλά ο Νήλ δέν τόν θαύμαζε μονάχα ως άνθρωπο, αλλά και ως έπιστήμονα. Είχε φαντασία. 'Ηταν προσεκτικός και έργατικός Μ' όλο πού είχε κλήση στην έρευνήτική εργασία, έκτελούσε εδφυνείδητα τά καθήκοντά του στο μουσείο και ύπόφερε τη ρουτίνα χωρίς να παραπονιέται. 'Εκείνη τήν εποχή ενδιαφερόταν ιδιαίτερα για όρισμένα είδη έντόμων και έτοίμαζε μία μελέτη για τις παρθενογενετικές τους ικανότητες. 'Ενα περιστατικό πού συνέβη κατά τη διάρκεια των πειραμάτων του έκανε βαθειά έντύπωση στον Νήλ. Μία μέρα, ένας μικρός πύθκος ξέφυγε από τó κλουβί του, μπήκε στο εργαστήριο τού Μάνρο και κατεβρόχθισε όλες τις προνύμφες των έντόμων πού παρακολουθούσε ο φυσιοδίφης. 'Ο Νήλ παρά λίγο να βάλλει τά κλάματα όταν άνεκάλυψε τήν καταστροφή. 'Εργασία ένός χρόνου πήγαινε

χαμένη. Τό πείραμα έπρεπε να ξαναρχίσει άπ' τήν αρχή. 'Αλλ' ο 'Αγκους Μάνρο πήρε τó πύθκα στην άγκαλιά του και τó χάιδεψε χαμογελώντας:

— Μικρούλη μου, μικρούλη μου, δέν ξέρεις πόσο κακό έκανες...

Οι γνώσεις του ήταν άπέραντες. 'Ο Νήλ ένοιωσε ντροπή για τή δική του άμάθεια. 'Αλλ' ο ένθουσιασμός τού Μάνρο ήταν ιδιαίτερα μεταδοτικός όταν μιλούσε για τά ταξίδια του στο έσωτε ριζό τού νησιού. Είχε ταξιδέψει πολύ για να συγκεντρώσει όλα τά δείγματα της πανίδος. 'Ηταν δύσκολα κι' επικίνδυνα ταξίδια, άλλ' ή φύση ήταν γοητευτική και ο φυσιοδίφης άμείδωτος για τούς κόπους του με τήν ανακάλυψη ένός σπάνιου ή έντελώς άγνωστου ζώου είδους. Γι' αυτή τή δουλειά, τή συγκεντρώση δειγμάτων, είχε κυρίως προσληφθεί ο Νήλ. 'Ο Μάνρο ήταν άπα σχολημένος με τήν έρευνήτική του εργασία και τού ήταν δύσκολο να λείπει επί πολλές εβδομάδες συνέχεια από τó εργαστήριό του. 'Εξ άλλου, η Ντάρουα δέν ήθελε ποτέ να τόν συνοδεύσει. 'Ενοιωσε έναν παράλογο φόβο για τή ζούγκλα. Της προκαλούσαν τρόμο τά θηρία, τά φίδια και τά δηλητηριώδη έντομα. 'Ο Μάνρο προσπαθούσε να τήν πείσει ότι τά ζώα δέν πειράζουν ποτέ άνθρωπο αν δέν προκληθούν, άλλ' η Ντάρουα δέν μπορούσε να κατανικήσει τόν ένστικτώδη τρόμο της.

'Ο Μάνρο δέν ήθελε να τήν αφήνει μόνη. Δεν διατηρούσε σχέσεις με τις γυναίκες της παροικίας και χωρίς τόν 'Αγκους ή ζωή της θά ήταν άφορητα άναρη. 'Αλλά ο Σουλτάνος της Κουάλα Σολόρ ενδιαφερόταν προσωπικά για τή ζωολογία και άνυπομονούσε να ιδεί τó μουσείο του να συμπληρώνεται με άντιπροσωπευτικά δείγματα άπ' όλη τήν πανίδα τού νησιού. 'Ο Νήλ θ' ανέλαμβανε αυτές τις άποστολές, αλλά στο πρώτο ταξίδι του θά έρχόταν και ο Μάνρο μαζί του για να τόν κατατοπίσει. 'Επί μίνης συζητούσαν τά σχέδια αυτής της άποστολής και ο Νήλ περιέμενε τή μεγάλη μέρα με παιδιάστικη άνυπομονησία.

★

ΣΟ μεταξύ, ο Νήλ μάθαινε τις μάλαισιανές διαλέκτους πού θά τού ήταν χρήσιμες στα ταξίδια του.

'Επαιξε τένις και ποδόσφαιρο στο γήπεδο της λέσχης. Είχε γνωριστεί με όλα τά μέλη της παροικίας. Στο γήπεδο ξεχνούσε τó ενδιαφέρον του για τήν έπιστήμη και τή ρωσική φιλολογία και παραδινόταν στη χαρά τού παιχνιδιού. 'Ηταν δυνατός, γρήγορος κι' επιδέξιος. 'Όλοι οι νέοι της παροικίας τόν εκτιμούσαν.

Δέν είχε συμφωνήσει εξ αρχής ότι ο Νήλ θά έμενε μόνη στο σπίτι των Μάνρο. 'Τπήρχε ένας εδφύχωρος ξενώνας στην Κουάλα Σολόρ, αλλά δέν μπορούσε κανείς να μείνει εκεί περισσότερο από δεκαέντε μέρες και οι εργήνδες της παροικίας έμεναν σέ σπίτια δυό ή τρείς μαζί. 'Όταν έφτασε ο Νήλ δέν υπήρχε κανένα δωμάτιο κενό σ' αυτά τά σπίτια. 'Ετσι, ο Νήλ έακολούθησε να φιλοξενηθεί στους Μάνρο.

ΣΤΟ ΕΠΙΟΜΕΝΟ: 'Η συνέχεια

Τά όνειρα άποτελούν προμηνύματα άρρώστειας

Οι ψυχολόγοι, ψυχίατροι και άλλοι έπιστήμονες τού πανεπιστημίου τού Σικάγου εξετάζουν σήμερα πόση αλήθεια ύπάρχει σέ μία θεωρία πού άλλοτε είχε άπορριφθεί ως «άντιεπιστημονική»: Τά όνειρα άποτελούν προμηνύματα μίας άρρώστειας, πού προτού εκδηλωθούν τά πρώτα φυσικά συμπτώματα... Πολλοί γιατροί στην 'Αμερική και στη Δυτική Εύρώπη, χωρίς να είναι ούτε ψυχαναλύτες, ούτε όνειροκρίτες, ζητούν από τούς άσθενείς ν' άφηγηθούν τά όνειρά τους, πράγμα πού βοηθάει, όπως ισχυρίζονται, τήν έγκαιρη διάγνωση μίας άσθeneίας...

Ο ΦΡΑΝΣΙΣ 'Ομπράιεν, πλούσιος ιρλανδικής καταγωγής έπιχειρηματίας της Νέας 'Τόρκης, είχε ύποβληθεί σέ ψυχανάλυση πριν από μερικά χρόνια. Σημείωνε κάθε πρωί τά όνειρά του και δυό φορές τήν εβδομάδα πήγαινε στον ψυχαναλύτη του και τού έλεγε τί είχε ιδεί στον ύπνο του.

'Αλλά κάτι παράξενο τού συνέβη: 'Από τόν 'Οκτώβριο τού 1954 ως τó Δεκέμβριο τού ίδιου χρόνου, είδε τó ίδιο όνειρο όχι λιγώτερες από δεκαεφτά φορές!

Τό όνειρο ήταν πού άπλό και καθαρό: 'Ο 'Ομπράιεν έβλεπε ότι τόν κυνηγάνε οι άστυνομικοί και, ξαφνικά, δέν μπορούσε πιά να προχωρήσει. Τά πόδια του ήταν σάν καρφωμένα στο έδαφος. 'Η συνέχεια τού όνειρου ήταν ακόμα πιο δυσάρεστη: Οι άστυνομικοί τόν έφταναν. Τόν έριχναν κάτω. Τού έδεναν πούλο σφικτά τά πόδια μ' ένα σχοινί....

'Ο ψυχαναλύτης έξήγησε τó όνειρο όπως θά τó έξηγοῦσε κάθε ψυχαναλυτής: 'Ο 'Ομπράιεν είχε «συμπλέγματα έννοχης», ή συνείδησή του τόν ενοχλούσε για κάποια άπαγορευμένη πράξη πού είχε κάνει στα παιδικά του χρόνια. Στο όνειρο έβλεπε τήν τιμωρία του...

'Η αλήθεια, αλλοίμονο, ήταν πού άπλούστερη: Τό Φεβρουάριο τού 1955 ο 'Ομπράιεν, καθώς διέσχισε τó Σέντρολ Πάρκ της Νέας 'Τόρκης για να πεί στο γραφείο του, προσεβλήθη από παράλυση των κάτω άκρων. Καί, χωρίς άλλο, αν ο γιατρός ήξερε να διαβάσει τά όνειρά του, ή άρρώστεια θά είχε προληφθεί. Τό όνειρο ήταν ένα σκοτεινό προμηνύμα της παραλύνσεως πού είχε αρχίσει να εκδηλώνεται στην όργανισμό του. 'Ο έπιχειρηματίας, πού άπασχολημένος με τις ύποθέσεις του, δέν είχε αντίληφθεί τά πρώτα συμπτώματα. 'Αλλά τά όνειρά του τόν προειδοποιούσαν συμβολικά.

★

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ τού 'Ομπράιεν παρέμεινε κλασική στα ιατρικά χρονικά.

Κατά τούς 'Αμερικανούς γιατρούς, τά όνειρα μπόρουν να μās άναγγέλουν ένα τού πρώτο ή τή έξής άρρώστειες ή άνωμαλίες τού οργανισμού:

★ Πτώση της άρτηριακής πίεσεως (όταν όνειρευόμαστε ότι κατρακυλάμε σ' ένα βράθρο, ότι πέφτουμε, γλιστρούμε κλπ).

★ Νευρική κατάπτωση (όνειρα φυγής σέ άλλους κόσμους, όχι έφιαλτικά αλλά εύχάριστα).

★ Νευρασθένειες και τάση πρὸς τήν άποκτονία (όνειρα άνυπόσεως, πτή-

σεως, αίσθημα ότι «κολυπάμε» στον άέρα).

★ Καρδιοπάθειες (όνειρα τρόμου μπροστά σ' ένα πλήθος, όνειρα φυλακίσεως, δυσφορίας σ' ένα χώρο περιωρισμένο).

★ 'Εμπύρετα νοσήματα (όνειρα άναδάσεως σέ μία σπειροειδή σκάλα).

'Ο κατάλογος άσφαλώς δέν είναι πλήρης. Οι γιατροί εξακολουθούν να συγκεντρώνουν στοιχεία πού δείχνουν όλα ότι τά όνειρα έχουν κάποια σχέση με τή φυσική κατάσταση τού οργανισμού. 'Ενας Βραζιλιανός καθηγητής παρατήρησε ότι μερικοί από τούς πελάτες του είχαν όνειρα «γίγαντισμού»: 'Εβλεπαν ότι γίνονται πελώριοι ή ότι τά αντικείμενα γύρω τους άποκτοῦσαν γίγαντιές διαστάσεις. Οι περισσότεροι από τούς άνθρώπους άπ' τούς προσεβλήθησαν από καρκίνο έπειτα από λίγους μήνες.

Τά όνειρα, όστόσο είναι πάντα συμβολικά. Αυτό πού βλέπουμε δέν εκφράζει άμεσα τήν πραγματικότητα. Π. χ. έχει άποδειχθεί ότι τά όνειρα τού θανάτου δέν προμηνύουν κατ' ανάγκη τó θάνατό μας. Συνήθως άναγγέλλουν τήν έναρξη μίας σοβαρής άρρώστειας, άλλ' όχι πάντοτε θανάσιμη.

Τό 1958, ο δρ Κλάιτμαν, τού πανεπιστημίου τού Σικάγου, έκανε τά πρώτα πειράματα για να διαπιστώσει τις φυσικές αντιδράσεις των όνειρων. Με τή βοήθεια ένός έγκεφαλογράφου «παρακολούθησε» τά όνειρα ένός κοριτσιού. Φυσικά, δέν ήξερε τί όνειρευε ται τó κορίτσι, αλλά τά μηχανήματα σημείωναν τις κινήσεις των δολβών. 'Όταν ο ύπνος ήταν άδιατάρακτος από όνειρο οι δολβόι είχαν μία ήρεμη, σχεδόν άνεπαίσθητη ρυθμική κίνηση. 'Αντίθετα, ή κίνηση γινόταν ταραγμένη όταν περνούσε ένα όνειρο από τó πνεύμα τού κοιμισμένου κοριτσιού.

'Εγιναν κι' άλλα ενδιαφέροντα πειράματα και μπορούμε να πούμε ότι στα τελευταία λίγα χρόνια, ή έπιστήμη των όνειρων προχώρησε περισσότερο παρά στα προηγούμενα 4.000 χρόνια της ύσεως των όνειροκρίτων, των μάντεων και των άπατεώνων.

'Αλλ' ίσως ή σημαντικότερη άνακάλυψη είναι ότι τά όνειρα μās προειδοποιούν για τις άρρώστειες πού άπειλούν τόν οργανισμό μās. 'Αυτό, άλλωστε δέν έχει πια τó άποκρυπτικό. Είναι ένας φυσιολογικός τρόπος άμύνης τού οργανισμού. Πολύ σπάνια οι άρρώστειες εκδηλώνονται άπó τή μία μέρα στην άλλη. 'Αρχίζουν και έξελίσσονται σιγά - σιγά, μήνες προτού άντιληφθούμε τά πρώτα χαρακτηριστικά συμπτώματα. 'Αλλ' ο οργανισμός τις άντιλαμβάνεται και δίνει τó σήμα τού κινδύνου.

Τὸ ἑλληνι·ὸ δαιμόνιο,παρὰ τὶς δυσκολίες καὶ τοὺς περιορισμοὺς τοῦ Βυζαντίου, με τὴ δογματικὴ παντοκρατορία τῆς ἐκκλησίας, βρίσκει τὸν τρόπο νὰ ἐκφρασθεῖ σὲ μιὰ καινούργια ποίηση, τὴν ἐκκλησιαστικὴ. Ἡ ἑλληνικὴ ψυχὴ ἐξακοντίζει τὶς λυρικές της σπίδες, πλαταίνει τὸ δρασκευτικὸ αἶσθημα τῆς ἐποχῆς κι' ἐξανδρωπίζει τὰ στατικά,τυποποιημένα σύμβολα. Οἱ Βυζαντινοὶ ὕμνογράφοι μᾶς προσφέρουν μιὰ ποίηση, ποὺ δονεῖται ἀπὸ βαθύτερη ἑξαρση, μὲ ρυθμὸ ποὺ ξεχειλίζει ἀπὸ κίνηση καὶ μουσικότητα. Ὁ Ρωμανὸς ὁ μελωδός, ὁ μεγαλύτερος δρασκευτικὸς ποιητὴς τοῦ κόσμου, ἔχει ἀποκληθεῖ ὁ Πίνδαρος τοῦ Βυζαντίου.

ΔΕΝ πηγαίνουν καὶ πολλὰ χρόνια, ἀπὸ τότε ποὺ ἄρχισε ἡ βυζαντινολογικὴ κίνησις στὴν Εὐρώπη. "Ὡς τὸ τέλος τοῦ περασμένου αἰῶνα, πιστευόταν πὼς τὸ Βυζάντιο ἔπαιξε ἀνασταλτικὸ ρόλο στὴν πορεία τοῦ ἀνθρώπινου πολιτισμοῦ. Οἱ πολιτιστικὲς του ἐκδηλώσεις θεωροῦνταν κατώτερες καὶ ἀνάξιες λόγου γιὰ μιὰ συστηματικὴ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα. Ὡστόσο, ἀπὸ τὶς ἀρχές τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα, μιὰ ζωηρὴ ἐπιστημονικὴ κίνησις ἀρχίζει νὰ δημιουργεῖται γύρω ἀπὸ τὰ πεπραγμένα τοῦ βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὶς σποραδικὰς ἀρχαίες ἀπασχολήσεις ἀρχίζουν ν' ἀντικαθιστοῦν οἱ ὀργανωμένες σπουδές. Κέντρα βυζαντινολογικῶν σπουδῶν ἱδρύονται στὰ περισσότερα εὐρωπαϊκὰ κράτη καὶ τακτικὰ βυζαντινολογικὰ συνέδρια ἀρχίζουν νὰ ὀργανώνονται, μὲ τὴ συμμετοχὴ διακεκριμένων βυζαντινολόγων ἀπ' ὅλα τὰ εὐρωπαϊκὰ ἔθνη. Στὸ Β' διεθνὲς συνέδριο τῶν ἱστορικῶν ἐπιστημῶν ποὺ συνήλθε στὶς Βρυξέλλες τὸ 1923, βρίσκουμε νὰ λειτουργεῖ καὶ ἰδιαίτερο τμήμα «Βυζαντινὸ Πολιτισμὸ».

Τὸν ἴδιο χρόνο, ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Βουκουρεστίου — ποὺ εἶχε χρηματίσει καὶ πρωθυπουργός — Νικόλαος Γιόργκα εἶχε ἀναλάβει τὴν πρωτοβουλία τῆς ὀργανώσεως τοῦ Α' βυζαντινολογικοῦ συνεδρίου στὸ Βουκουρεστί τὸ 1924. Ἡ ἐπιτυχία τοῦ πρώτου αὐτοῦ συνεδρίου, εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα τὴν τακτικὴν κάθε τρία χρόνια καθιέρωσι τῶν συνεδρίων. Στὰ συνέδρια αὐτὰ ποὺ συνεχίζονται μέχρι σήμερα, παίρνουν μέρος περισσότεροι ἀπὸ τετρακόσιοι ἀντιπρόσωποι διαφόρων ἐθνῶν (Ἀμερικῆς, Ρωσίας, Γερμανίας, Γαλλίας, Βουλγαρίας, Βελγίου, Ρουμανίας, Δανίας, Νορβηγίας, Ἰταλίας, Ἰσπανίας, Ὁλλανδίας, Τσεχοσλοβακίας κλπ.) ἡ δὲ διεθνὴς βιβλιογραφία ἔχει πλουτιστεῖ μὲ πολὺτιμα συγγράμματα ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ ὅλα τὰ εἶδη τῶν πολιτιστικῶν ἐκδηλώσεων τοῦ Βυζαντίου.

ΟΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΙ ΥΜΝΟΓΡΑΦΟΙ

(ΠΟΙΗΤΙΚΑ ΑΡΙΣΤΟΥΡΓΗΜΑΤΑ)

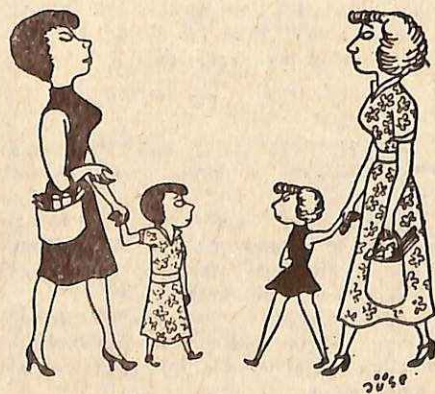
ΤΟΥ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΒΡΕΤΤΑΚΟΥ

ΕΙΝΑΙ γεγονός ὅτι ἡ ἐλεύθερη ἀνάπτυξις καὶ ἐξέλιξις τῆς βυζαντινῆς λογοτεχνίας ἐμποδίζεται ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀρχαϊσμοῦ, ποὺ διέπει τὸ ἐπίσημο κράτος καὶ τοὺς μορφωμένους, ἐμποδίζοντας τὸ λόγο νὰ πάρει τὸ φυσικὸ του δρόμο. Ἀπὸ τὴ μιὰ ἡ γλῶσσα, κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη ὁ ἐκκλησιαστικὸς δογματισμὸς ποὺ κλείνει τὸν ὁρίζοντα καὶ περιορίζει τὶς κινήσεις τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, δὲν ἀφήνουν τὸ ζωντανὸ στοιχεῖο ποὺ ὑπάρχει μέσα στὸν ἄνθρωπο νὰ ἐκφραστεῖ κι' ὁ λαός, σὰν ζῶν καὶ σὰν αἰσθημα, βρίσκεται σὲ μειονεκτικὴ θέση, μὴ μπορώντας νὰ πάρει τὴν πρωτοβουλία τοῦ προβαδισματος, μὲ τὴ γλῶσσα του καὶ μὲ τὴ ζωὴν του. Ὡστόσο αὐτὸ ποὺ λέμε ἑλληνικὴ ψυχὴ, παρὰ τοὺς περιορισμοὺς καὶ τὶς δυσκολίες, βρίσκει τὸν τρόπο νὰ ἐκφράσει τὴν ποίησίν της, νὰ ἐξακοντίζει τὶς λυρικές της σπίδες, πλαταίνοντας τὸ θρησκευτικὸ τοῦ αἰσθημα κι' ἐξανδρωπίζοντας τὰ στατικά, τυποποιημένα σύμβολα.

Ἔτσι, ὅπως ἦταν φυσικὸ, τὸ εἶδος ποὺ ἔλαβε μεγαλύτερη ἀνάπτυξη ἦταν ἡ ἐκ-

κλησιαστικὴ ποίηση. Θεολόγοι, καλόγεροι, λόγιοι, ἀλλὰ καὶ πατριάρχες καὶ αὐτοκράτορες ἀκόμη ἀσχολήθηκαν μὲ τὴν ὕμνογραφία. Ἀπὸ τὸν 5ο αἰῶνα κι' ἔπειτα, οἱ ὕμνογράφοι πληθαίνουν καὶ ἡ ποιοτικὴ στάθμη τῆς ποίησης αὐτῆς ἀνεβαίνει σταθερά, γιὰ νὰ κορυφωθεῖ μὲ τὸν Ρωμανὸ τὸ Μελωδὸ, ποὺ παρουσιάστηκε στὶς ἀρχές τοῦ 6ου αἰῶνα. Ὁ Ρωμανὸς κατορθώνει νὰ ὁλοκληρώσει μιὰ δική του προσωπικότητα, νὰ δώσει μιὰ ἰδιαίτερη φυσιογνωμία στὴν ποίησίν του, γράφοντας σὲ μιὰ γλῶσσα ἀπλή καὶ κατανοητὴ ἀπὸ τὸ λαό, χρησιμοποιοῦντας μιὰ ποικιλία θεμάτων, ἐξαντλώντας ὅλες τὶς πηγὲς ἐμπνεύσεως ποὺ μπορεῖ νὰ τοῦ δώσει ὁ θρησκευτικὸς κύκλος. Οἱ ὕμνοι τοῦ Ρωμανοῦ, κινεῖται ἀπὸ μιὰ βαθύτερη ἑξαρση, ὁ ρυθμὸς τους ξεχειλίζει ἀπὸ κίνηση κι' ἀπὸ μουσικότητα. Κατορθώνει νὰ περικλείει τὸ ρητορικὸν τοῦ μέγα σὲ μιὰ καθαρὴ λυρικὴ ἀτμόσφαιρα καὶ νὰ ἀναδεικνύεται σ' ἕναν σημαντικὸ ποιητὴ. Δὲν ἔλειψαν κι' ἐκεῖνοι ποὺ τὸν ἀνόμεσαν βυζαντινὸ Πίνδαρο. Ὁ βυζαντινολόγος Κρουμπάχερ γράφει πὼς ὁ Ρωμανὸς εἶναι ὁ μεγαλύτερος θρησκευτικὸς ποιητὴς τοῦ κόσμου.

ΓΙΑ τὴ ζωὴ τοῦ Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ, ἐλάχιστα πράγματα γνωρίζουμε. Κάποιο Συναξάρι καὶ τὸ Μηνολόγιο τοῦ αὐτοκράτορα Βασιλείου τοῦ Β' μᾶς δίνουν μερικὲς πληροφορίες. Τὸ τελευταῖο αὐτό, γράφει σχετικὰ: «Ὁ δισσιος Ρωμανὸς ὑπῆρχε μὲν ἀπὸ Συρίας, διάκονος τυγχάνων τῆς ἐν Βηρυτῶν ἁγίας ἐκκλησίας. Καταλαβὼν δὲ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ τῶν χρόνων Ἀναστασίου τοῦ βασιλέως, ἀπῆλθε καὶ κατέμενεν ἐν τῷ ναφ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου εἰς τὸ Κύρου, ὅπου καὶ τὸ χάρισμα τῶν κοντακίων ἐδέξατο. Ἐν εὐλοβείᾳ γὰρ διδάγων καὶ διανοητικῶν καὶ λιτανεῶν τὴν παννυχίδι τῶν Βλαχερνῶν, ἐπέστρεψε πάλιν εἰς τὰ Κύρου. Ἐν μιᾷ δὲ τῶν νυκτῶν, κοιμώμενος αὐτῷ, ἐφάνη καθ' ὕπνου ἡ ὑπεραγία Θεοτόκος καὶ ἐπέδωκε τόμον χάρτου καὶ εἶπε: Λάβε τὸν χάρτην καὶ κατέφαγε αὐτόν. Ἐνόμισε οὖν ὁ ἅγιος ἀνοίξει τὸ στόμα καὶ καταπιεῖν τὸν χάρτην. Ἦν δὲ ἡ ἑορτὴ τῶν ἁγίων Χριστουγέννων καὶ εὐθὺς ἐγερθεὶς ἐκ τοῦ ὕπνου

ΧΩΡΙΣ ΛΟΓΙΑ

ἐθαύμαζε καὶ ἐδόξαζε τὸν Θεόν. Εἶτα ἀναβὰς εἰς τὸν ἄμβωνα ἤρξατο ψάλλον: Ἡ Παρθένος, σὴ μέρον τὸν ὑπερούσιον, τίκτει. Ποιῆσας δὲ καὶ ἑτέρων ἑορτῶν κοντάκια, ὡς περὶ τὰ χίλια, πρὸς Κύριον ἐξεδήμησεν». Μαθαίνουμε λοιπὸν πὼς ὁ Ρωμανὸς ἔγραψε γύρω στὸν χίλιους ὕμνους. Στάθηκε μιὰ πηγὴ ἀνεξάντλητη, διατηρώντας ὡς φαίνεται μέσα του ἀτέλειωτες παρακαταθήκες ψυχικῆς ἐνέργειας, γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ ζεσταίνει τὰ σύμβόλιά του, νὰ χρωματίζει τὴ θρησκευτικὴ ἀτμόσφαιρα, πλουτίζοντάς τὴν μ' ἕνα μεγαλεῖο ζωῆς. Ὡστόσο, ἀπὸ τοὺς χίλιους αὐτοὺς ὕμνους δὲν διασώθηκαν παρὰ μόνον 85 ποὺ βρέθηκαν γραμμένοι στὸς κώδικες διαφόρων μοναστηρίων, γιὰ τὴν ποίησιν ἐξω ἀπὸ τὴν πρακτικὴν τῆς χρήσεως τὰ τελετουργικὰ τῶν ἐκκλησιῶν, δύσκολα μποροῦσε νὰ καταγραφῇ εὐρύτερα καὶ νὰ διαγωνισθεῖ. Μερικὰ μικρὰ ἀποσπάσματα, μποροῦν νὰ μᾶς δώσουν μιὰν ἰδέαν τῆς ἀρμονικῆς σύζευξης ποὺ γίνεται ἀνάμεσα στὸ στοχασμὸ καὶ στὸ αἶσθημα καὶ τοῦ μεγάλου χώρου ποὺ κινεῖται ἡ ψυχὴ καὶ ἡ σκέψις του.

Νίπτει τὴν πλίνθον ἡ θάλασσα, ἀποπλύνει τὴν πυλὸν ἡ ἄβυσσος, καὶ οὐκ ἀναίρει τούτου τὴν σύστασιν, οὐ χανοὶ τούτου τὴν ἔντασιν, ἀλλὰ σφίγγει τὴν ὑπόστασιν...

Οὕτω δὲ ἔφη ὁ ἄγγελος, ὅτι καὶ κατείδεν σὲ τὴν ἄμπελον τὰ ἐαυτῆς κλήματα τρέφουσιν καὶ εἰς γῆν πᾶσαν ἐκτείνουσιν καὶ εἰς ὕψος ἐπανάγουσιν...

★

ΑΝΩΣΤΕ ἀπὸ τὸν 6ο καὶ 7ο αἰῶνα, ἡ ἐκκλησιαστικὴ ποίηση ἔφτασε στὴν μεγαλυτέρη τῆς ἀκμῆ. Ἡ μορφή τοῦ Ρωμανοῦ κυριαρχεῖ, βέβαια, ἀλλὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀνώνυμων μελωδῶν, βρίσκει τὴν εὐκαιρία νὰ δώσει διέξοδο στὰ βαθύτερα αἰσθηματὰ του φτάνοντας σὲ μιὰ λυρικὴ ποιότητα ποὺ παρὰ τὸ ἀποκλειστικὸν θέμα — τὸ θρησκευτικὸν — κλείνει μέσα τῆς μιᾶς ποικιλίας ἀνθρώπων τῶν. Δίνουμε ἕνα μικρὸ δείγμα ἀπὸ τὴν ποίησιν αὐτῶν τῶν ἀνώνυμων — τόσο ἐπικαίρο ἄλλωστε — ποὺ ὅσο κι' ἂν μᾶς εἶναι γνωστὸ, μπορεῖ νὰ μᾶς δώσει γιὰ μιὰ ἀκόμα φορὰ τὴν εὐκαιρία νὰ ἐκτιμήσουμε τὴν ἐντύπωση σὺλληψις ποὺ δέχεται τὸ Θεῖον Δράμα μέσα σὲ μιὰ γιομάτη ἀπὸ ποίηση καὶ μεγαλοπρέπεια παγκοσμιότητα.

Σήμερον κρεμάται ἐπὶ ξύλου ὁ ἐν ὕδασι τὴν γῆν κρεμάσας· στέφανον ἐξ ἀκανθῶν περιτίθεται ὁ τῶν ἀγγέλων βασιλεὺς, ψευδὴ πορφύραν περιβάλλεται ὁ περιβάλλων τὸν οὐρανὸν ἐν νεφέλαις, ράπισμα κατεδέξατο ὁ ἐν Ἱορδάνῃ ἐλευθερώσας τὸν Ἀδάμ· ἥλοις προσπλήθη ὁ νυμφίος τῆς ἐκκλησίας...

Ἦνας ὕμνογράφος ποὺ στίχους του ἔχουμε ἀκούσει ὅλοι μας, εἶναι ὁ ποιητὴς ποὺ ἔγραψε τὸν «Ἀκάθιστο Ὑμνον» ἕναν ἀριστουργηματικὸν ἱερολογικὸν ὕμνον, ποὺ πᾶν του ἔχει στηριχθεῖ τὸ τελετουργικὸ τῶν Χαιρετισμῶν τῆς Παναγίας. Ποιητὴς του εἶναι ὁ Πατριάρχης Σέργιος, ποὺ ἔζησε ἕνα αἰῶνα ὕστερα ἀπὸ τὸν Ρωμανόν. Ὁ Σέργιος δὲν ὑπῆρχε μόνον ἑξοχὸς ποιητὴς, διέθετε φαίνεται μιὰν ἀδρὴ φυσιογνωμία καὶ ὁ ρόλος ποὺ ἔπαιξε καὶ ὅσο ἀφορὰ τὴν πρακτικὴ δράσιν, ὑπῆρξε σπουδαῖος. Ὁ αὐτοκράτορας Ἡράκλειος

στὸν Σέργιο ἐμπιστεύθηκε καὶ ἀνάθεσε τὴν ἀμυνα τῆς Κωνσταντινούπολης, γιὰ ὅσον καιρὸ αὐτὸς θὰ ἔλειπε στὴν Ἀσία. Τότε ἦταν — τὸ 626 μ.Χ. — ποὺ οἱ Ἀραβοὶ πολιορκήσαν τὴν Πόλιν, μιὰ πολιορκία σκληρὴ ποὺ ἡ φρουρὰ τῶν ἀνυπομένων δὲν ἦταν σὲ θέση νὰ τὴν ἀντιμετωπίσει. Ὁ λαὸς τρομαγμένος περιμένε τὸ μοιραῖο, ὅταν μιὰ τρομακτικὴ καταιγίδα σκόρπισε τὸν ἐχθρικὸν στόλο, ἡ πολιορκία λύθηκε, κι' ὁ λαὸς ἀπόδωσε τὴν συντριβὴ τῶν Ἀράβων στὴν ἐπέμβαση τῆς Παναγίας. Ὁ κόσμος ξεχύθηκε τότε ἀλαλάζοντας, γιόμισαν οἱ ἐκκλησίαι, οἱ καμπάνες χτυποῦσαν, ἡ ἀτμόσφαιρα ἀντιλαλοῦσε ἀπὸ τὸ «Τῆ Ὑπερμάχω Στρατηγῶ τὰ νικητήρια» τὸν «Ἀκάθιστο Ὑμνον» δηλαδή ποὺ ἀπὸ τότε καθιερώθηκε στὴν ἐκκλησία. Σπάνια θεός, ἅγιος ἡ ἀνθρώπος τιμήθηκε μ' ἕναν τόσο γιομάτο ἀπὸ ἀναβρυτικὴ ἑξαρση θαυμασμοῦ καὶ ἀφοσίωσης ὕμνο:

... Χαῖρε, τοῦ πεσόντος Ἀδάμ ἡ ἀνάκλησις· χαῖρε, τῶν δακρύων τῆς Εὐᾶς ἡ λύτρωσις· χαῖρε, ὕψος δυσανάβατον ἀνθρώπινους (λογισμοῖς)· χαῖρε, βάθος δυσθεώρητον καὶ ἀγγέλων (ὀφθαλμοῖς)· χαῖρε, ὅτι ὑπάρχεις βασιλέως καθέδρα· χαῖρε, ὅτι βαστάξεις τὸν βαστάζοντα (πάντα)·

χαῖρε, ἀστήρ ἐμφαίνων τὸν ἥλιον... ... Χαῖρε, κλίμαξ ἐπουράνιε, ἡ κατέδη (ὁ Θεός)· χαῖρε, γέφυρα μετάγουσα τοὺς ἐκ γῆς (πρὸς οὐρανόν)...

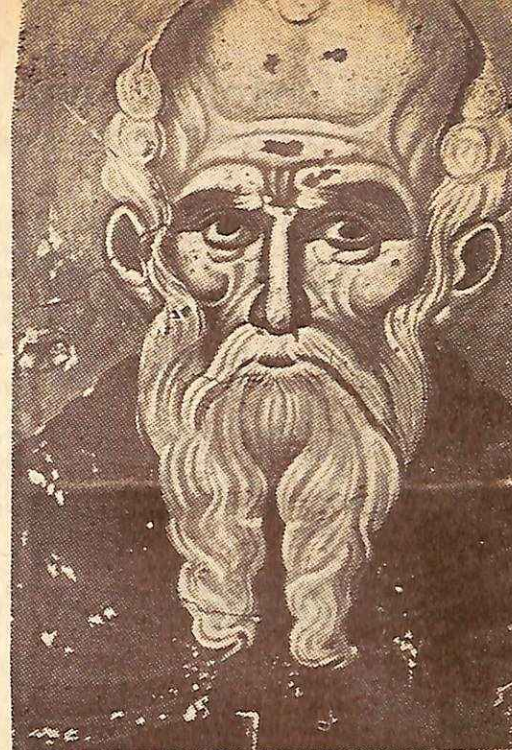
... χαῖρε, αὐγὴ μουσικῆς ἡμέρας... ... χαῖρε, πύρινη στυλὲ ὁδηγὼν τοὺς ἐν (σκοτεῖν)· χαῖρε, σκέπη τοῦ κόσμου, πλατυτέρα νεφελῆς... ... χαῖρε, ὅτι ἐμωράνθησαν οἱ δεινοὶ (ζητηταί)· χαῖρε, ὅτι ἐμαράνθησαν οἱ τῶν μύθων (ποιηταί)...

... χαῖρε, ἀκτὶς νοητοῦ ἡλίου· χαῖρε, βολὴς τοῦ ἀδύτου φέγγους... ... Χαῖρε, ὅτι τὸν πολὺφωτον ἀνατέλλεις (φωτισμόν)· χαῖρε, ὅτι τὸν πολὺρρυτον ἀναβλύεις (ποταμόν)...

... Χαῖρε, κιβωτὲ χρυσωθεῖσα τῷ πνεύματι... ... Χαῖρε, δι' ἧς ἐγείρονται τρόπαια... Χαῖρε, νύμφη ἀνύμφευτε.

★

ΑΛΛΟΙ ἀξιόλογοι ὕμνογράφοι εἶναι ὁ Κρήτης Ἀνδρέας (8ος αἰῶνας), ποὺ τὸ καλύτερο ἀπὸ τὰ ἔργα του εἶναι ὁ Μέγας Κανὼν. Τὸ ποίημα αὐτὸ ἀποτελεῖται ἀπὸ 250 ἐφτάστιχες στροφές καὶ διακρίνεται γιὰ τὴν βαθειὰ μουσικὴν ποὺ διαθέτει καὶ γιὰ τὴν ἀριστοτεχνικὴν του μορφή. Πρέπει νὰ ἀναφερθῶν ἀκόμη ὁ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, ὁ Θεόδωρος Στουδίτης (9ος αἰῶνας) κι' ἄρκετοὶ ἄλλοι. Ἀναμεσα τοὺς βρίσκουμε καὶ μιὰ γυναῖκα, τὴν πασίγνωστη ἀπὸ τὸ τροπάριό της Κασσιανή (9ος αἰῶνας) ποὺ τὸ ὄνομά της συνδέεται μὲ πολλοὺς θρύλους καὶ ποὺ εἶναι δύσκολο νὰ ξερί κανεῖς τί ἀπ' ὅσα γράφθηκαν γι' αὐτὴν εἶναι ἀλήθεια. Τὸ πιθανότερο εἶναι πὼς ἡ μοναδικὴ αὐτὴ γυναῖκα, ἀνάμεσα στοὺς πολλοὺς ποὺ ἔγραφαν στὴν ἐποχὴ τῆς, συγκίνησε βαθύτατα μὲ τὸ τροπάριό της καὶ ἡ φαντασία τῶν μεταγενεστέρων ἔπαιξε τὸ ρόλο τῆς ποικίλωντας τὴν ἱστορίαν τῆς ἑξοχῆς ποιήτριας — μοναχῆς. Ἀπὸ τοὺς σχετικoὺς στίχους ποὺ ἔγραφαν αὐτοκράτορες, σώζονται στίχοι τοῦ Ἰουστινιανοῦ (ὁ μ ο ν ο -

Ὁ Ἅγιος Ἀθανάσιος, ὁ Ἀθανάσιος, τοιοχογράφος τοῦ μεγάλου ζωγράφου Πανσελήνου, στὸ Πρωτό των Καρῶν

γενῆς υἱὸς καὶ λόγος τοῦ Θεοῦ — ἀθάνατος ὑπάρχων κλπ.), τοῦ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογέννητου καὶ τοῦ Μανουὴλ Παλαιολόγου.

Σὲ ἀνώνυμους ποιητὲς ἀνήκουν καὶ τὰ τρία ποίηματα τοῦ Ἐπιτάφου Ὁμήρου, ποὺ φαίνεται νὰ γράφτηκαν λίγο πρὶν ἀπ' τὸ τέλος τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας. Τὰ ποίηματα αὐτὰ εἶναι γιομάτα ἀπὸ μιὰ ψυχικὴ εὐφορία καὶ ὁ βαθύτερος σπαράγμος τους εἶναι πάντοτε σύγχρονος. Κλείνουν μέσα τους μιὰν ἀνθρωπίνην οικειότητα κι' ἡ ἐγκόσμια λύπη τους, συμπίπτει μὲ τὴ λύπη ὅλων τῶν ἀνθρώπων.

Ἡ ζωὴ ἐν τάφῳ κατετέθης Χριστέ, καὶ ἄγγελων στρατιαὶ ἐξεπλήττοντο...

... Ἰησοῦ, γλυκὺ μοι καὶ σωτήριον φῶς τάφῳ πῶς ἐν σκοτεινῷ κατακέκρυψαι; ... Ὡ γλυκὺ μου ἔαρ, γλυκύτατόν μου τέκνον, ποῦ ἔδω σου τὸ κάλλος;...

Θάχει τύχει σὲ πολλοὺς νὰ βρεθοῦν σὲ παλιὰς ἐκκλησίας, μοναστήρια ποὺ ἔχουν περάσει πολλοὶ αἰῶνες ἀπὸ πᾶν τους. Θὰ εἶχε τύχει νὰ φυλλομετρήσουν ἐκεῖ ἱσῶς, παλιὰ ἐκκλησιαστικὰ διδλία, φθαρμένα ἀπὸ τὸ χρόνο, γιομάτα σταλασιές ἀπὸ κερία ποὺ σὲ νυχτερινὲς λειτουργίες θὰ τὰ κρατοῦσαν ἀπάνω ἀπὸ τὶς ἀνοιχτές τους σελίδες, παμπάλαια χέρια. Τὸ πρᾶγμα αὐτὸ καθαυτό, μᾶς δίνει μιὰ συγκινητικὴ αἰσθησι, ποὺ τὴν κάνει πρὶν μεγαλυτέρη τὸ νὰ ξερωμε πὼς μέσα στὰ διδλία αὐτὰ ὑπάρχει ἀρκετὴ λαμπρὴ ποίηση, μιὰ ποίηση γιομάτη αἰσθημάτων, θλίψις καὶ ἐλπίδα. Πρὸ πάντος ἐλπίδα. Ἔτσι ζοῦν πάντοτε οἱ ἄνθρωποι. Ἀποθέτουν κάπου τὴν ἐλπίδα τους, ἀργότερα τὴν μεταθέτουν καὶ τὴν ἀποθέτουν ἄλλου, ἄλλοτε φεύγουν ἀπὸ κάπου καὶ πάλι ἐπανέρχονται — χωρὶς ν' ἀλλάζουν. Εἶναι πάντοτε οἱ ἴδιοι, οἱ αἰώνιοι ἄνθρωποι μὲ τὶς λύπες τους καὶ μὲ τὶς ἐλπίδες τους.

ΝΙΚ. ΒΡΕΤΤΑΚΟΣ

Λίγοι άπλοϊ κανόνες ύγιεινής για να υποφέρουμε τις φουσκοδεντρίες και ν' απολαύσουμε, χωρίς άπευκταία, τις όμορφες άνοιξιάτικες μέρες...

Νοιώθουμε τα πόδια και τα χέρια μας βαριά, είμαστε «κοιμησάσμενοι» σαν να περπατήσαμε χιλιόμετρα, αισθανόμαστε ιλιγγούς. Κάποτε κάνουμε την όρεξή μας. Άλλοτε νοιώθουμε κατάπτωση, άλλοτε υπερδιέγερση. Πότε γινόμαστε ευερέθιστοι και πότε αντιπαθείς.

Γι' αυτές τις άδιαθεσίες ή άνοιξη είναι υπεύθυνη με τις όμορφες ημέρες της και τις γλυκύτατες νύχτες. Ο χειμώνας έχει κουράσει τον οργανισμό μας που έννοχλείται από τις μεταμορφώσεις αυτές που ή άνοιξη προκαλεί στο σώμα μας με τις μεταβολές του καιρού, της θερμοκρασίας και του φωτός.

Μην άνησυχείτε. Αυτή ή κούραση, αυτές οι άδιαθεσίες είναι περαστικές. Σε μερικές έβδομάδες, με μία καλύτερη ύγιεινή και τις λίγες προφυλάξεις που θα σας υποδείξουμε πιο κάτω, θα μπορέσετε ν' απολαύσετε όλες τις χαρές που προσφέρει ή πιο όμορφη έποχή του χρόνου.

ΑΔΙΑΘΕΣΙΕΣ ΤΗΣ ΑΝΟΙΞΕΩΣ

ΤΑ έπινεφρίδια, που παράγουν τις όρμόνες κατά της κοπώσεως, όταν έρχεται ή άνοιξη, υπόκεινται σε βαθείς μεταβολές.

Οι μεταβολές αυτές έχουν ως κύρια αίτια τις αλλαγές της θερμοκρασίας και της άτμοσφαιρικής πίεσεως, πολύ συνηθισμένες μεταξύ του Μαρτίου και του Μαΐου.

Το άποτέλεσμα είναι ένας έρεθισμός των έπινεφριδίων που εκκρίνουν μεγάλες ποσότητες όρμονών. Προκαλείται γενικά ένα άισθημα ευχάριστης υπερδιεγέρσεως, ή όποια όμως είναι πολύ σύντομη.

Την περίοδο της υπερδιεγέρσεως διαδέχεται πολύ γρήγορα μία περίοδος καταπτώσεως, όταν οι άδένες έξαντληθούν. Έπί ένα χρονικό διάστημα, τα έπινεφρίδια είναι άνικανα να βοηθήσουν τον οργανισμό στην παραγωγή και στη διανομή της ζαχάρεως, του δξυγόνου, του μαγνησίου, του νατρίου που είναι άπαραίτητα για τη ζωή των κυττάρων. Οι μύς και τα νεύρα δυσκολεύονται να λειτουργήσουν κανονικά.

Τότε μπορούμε να πάρουμε, με τη συμβουλή του γιατρού, ένα φάρμακο που προσφέρει αυτά τα συστατικά που λείπουν από τον οργανισμό. Ο γιατρός θα μās υποδείξει ποιά είναι το κατάλληλο φάρμακο.

Νωχέλεια

ΕΦ' ΟΣΟΝ ή άνοιξη είναι περίοδος ισχυρών μεταβολών στην κυκλοφορία του αίματος, χρειάζεται πρώτα απ' όλα να ένισχυθούν τα αίμοφρα άγγεια.

Διατηρώντας την έλαστικότητα των φλεβών και των αρτηριών, υποβοηθούμε την κυκλοφορία και αποφεύγουμε τη διεύδυση του αίματος στους μυϊκούς ιστούς οι όποιοι φουσκώνουν και βαρύνουν και μās κάνουν να νοιώθουμε άκατανίκη την νωχέλεια. Αποφεύγουμε ευχρόνως την άκαμψία και τη νωθότητα των άκρων.

Σ' αυτές τις περιπτώσεις οι γιατροί χορηγούν διάφορα τονωτικά φάρμακα. Χρησιμοποιούνται επίσης και οι όρμόνες και οι βιταμίνες.

Βιταμίνες

ΤΗΝ έποχή της άνοιξεως το αίμα συχνά έχει έλλειψη βιταμινών. Αδύσ συμβαίνει γιατί κατά τη διάρκεια

του χειμώνα τρώμε ελάχιστα φρέσκα λαχανικά και φρούτα, που είναι πλούσια σε βιταμίνες.

Άλλ' οι βιταμίνες, όπως ξέρουμε, είναι άπαραίτητες για να διατηρηθούν σε καλή κατάσταση οι ιστοί του οργανισμού.

Για να ένισχύσουμε λοιπόν τους ιστούς πρέπει να παίρνουμε βιταμίνες, ιδιαίτερα τις βιταμίνες Β και C που άποκαθιστούν την ισορροπία στη λειτουργία των ένδοκρινών αδένων και συγχρόνως δυναμώνουν τα έξασθενισμένα και διεσταλμένα τοιχώματα των φλεβών.

Λέν πρέπει όμως ποτέ να χρησιμοποιήσουμε βιταμίνες χωρίς τη συμβουλή του γιατρού.

Στη φυσική τους κατάσταση βρίσκουμε τις βιταμίνες Β και C στα φρέσκα λαχανικά και στα φρούτα, στα θαλασσινά, τις σνκωταριές, στο μυαλό.

Στις Βρυξέλλες σημειώνει τις τελευταίες ημέρες πρωτοφανή έπιτυχία ή Έκθεση των Έφευρέσεων, όπου έπιδεικνύονται χιλιάδες μεγάλες και μικρές έφευρέσεις της έποχής μας. Μία από τις περιεργότερες είναι ή συσκευή αυτή πελώριων άκουστικών, που πολλαπλασιάζει τον ήχο των σημάτων, τα όποια εκπέμπουν τα σκάφη σε περίπτωση άμικλης για να προειδοποιούν για την παρουσία της. Η συσκευή αυτή είναι γαλλική έφεύρεση και ή χρησιμότητά της είναι πολύ μεγάλη στις βόρειες θάλασσες, όπου τα ναυτικά δυστυχήματα εξ αίτίας της άμικλης είναι συχνά.

ΓΙΑ τις περισσότερες άδιαθεσίες της άνοιξεως υπεύθυνο είναι το σνκώτι.

Στο τέλος του χειμώνα το σνκώτι είναι κουρασμένο και δεν έχει πιά την ικανότητα να μετασχηματίζει όπως πρέπει τις θρεπτικές ουσίες και ν' άποβάλει τις τοξίνες. Τότε ο οργανισμός άποδηλητηριάζεται. Αισθανόμαστε ζαλάδες, πονοκεφάλους, κατάπτωση, «κωμάρα».

Αν θέλουμε λοιπόν ν' άποφύγουμε τις άνοιξιάτικες άδιαθεσίες, πρέπει κάτι να κάνουμε για να βοηθήσουμε το σνκώτι.

Έχουμε στη διάθεσή μας διάφορα φάρμακα που ο γιατρός θα διαλέξει ανάλογα με την περίπτωση: Έκχειλίσματα σνκωτιού, εκχειλίσματα άγκινάρας, μεθιονίνη, καλομέλιανο (πρωτοχλωρικός ύδροχλωρος) θειική ή διταροθρακική σόδα. Τέλος, υπάρχει κι' ένα καινούργιο προϊόν, το άσπαρτικό δξύ, που κάνει θαύματα βοηθώντας τον οργανισμό ν' άποβάλει την άμμωνία.

Το αίμα

ΣΤΟ τέλος του χειμώνα το αίμα είναι γεμάτο δηλητήρια. Την άνοιξη χρειάζεται ένας καθαρισμός του αίματος από τις τοξίνες.

Πρέπει να υποδοηθήσουμε τη λειτουργία των έντέρων για να πετύχουμε την κανονική εκένωση των τροφικών απορριμμάτων τα όποια, αν δεν άποβληθούν, περνάνε στο αίμα και άδξάνουν την ποσότητα των τοξινών που το σνκώτι δυσκολεύεται ν' άπομακρύνει από τον οργανισμό.

Το λάδι είναι πολύ ωφέλιμο γιατί διευκολύνει την εκένωση. Μπορούμε να παίρνουμε μία ή δυο κουταλιές της σούπας έλαιόλαδου κάθε πρωί πριν από το πρόγευμα (άλλα πρέπει να τ' άποφύγουμε αν πάσχουμε από άρρώστειες του σνκωτιού). Μπορούμε επίσης να παίρνουμε μικρές δόσεις ρετσινόλαδο δυο ή τρεις

φορές την εβδομάδα. Άλλ' αν δεν μπορούμε να υποφέρουμε το ρετσινόλαδο άπαύρουν κι' άλλα πιο ύποφερα καθαγκτικά.

Τέλος, ή φρέσκια μαγιά της μύρας είναι πολύ ωφέλιμη κατά των έντερικών μολύνσεων.

Έρυθρά αίμοσφαίρια

ΕΠΕΙΤΑ από τους τρεις ή τέσσερις χειμωνιάτικους μήνες κατά τη διάρκεια των όποίων έξήσαμε σε κλειστά και ύπερθερμασμένα διαμερίσματα και

Οι όμορφες άνοιξιάτικες μέρες μεταμορφώνουν τον οργανισμό μας

★ Οι γλυκές μέρες της άνοιξεως κάνουν τα φυτά ν' άνθίζουν και μεταμορφώνουν τη φύση. Άλλά, σύγχρονα, μεταμορφώνουν και τον οργανισμό μας. Το ζωρότερο φως, οι μακρύτερες μέρες, οι βαρομετρικές μεταβολές έρεθίζουν ως τον πορφυισμό τους άδένες έσω εκκρίσεως και ιδιαίτερα την ύπόφυση, τον θυρεοειδή, τα έπινεφρίδια και, φυσικά, τους γεννητικούς άδένες.

★ Οι άφθονες όρμόνες του θυρεοειδούς έπιταχύνουν την κυκλοφορία του αίματος. Αυτή ή έντονη μεταβολή της κυκλοφορίας είναι μία δοκιμασία για τον οργανισμό.

★ Έπίσης, οι άνεμοι, οι κοσμικές ακτίνες, τα κύματα και οι δονήσεις της άτμοσφαιρας που ποικίλουν ανάλογα με τον καιρό, έπενεργούν στους άδένες και το νευρικό μας σύστημα.

★ Οι δλενογόνοι των άναπνευστικών άγωγών, στο τέλος του χειμώνα, είναι έξασθενισμένοι από τις επανειλημμένες επιθέσεις των μικροβίων του σνκαχίου, της γρίπης, της βρογχίτιδος. Το σνκώτι είναι κουρασμένο από τις βαρείες τροφές και τα φάρμακα που καταναλίσκουμε το χειμώνα. Το αίμα έχει έλλειψη ζαχάρεως, βιταμινών, όρμονών και έρυθρών αίμοσφαιρίων.

★ Άλλά τα έρυθρά αίμοσφαίρια μεταφέρουν στα κύτταρα του οργανισμού το δξυγόνο, που είναι άπαραίτητο για τη ζωή τους. Το αίμα κακώς δξυγονωμένο και βαρύ από τοξίνες κατακλύζει τα αίμοφρα άγγεία που τα τοιχώματά τους έχουν έξασθενήσει, όπως όλοι οι άλλοι ιστοί του οργανισμού.

★ Πολύ συχνά, οι φλέβες είναι άνικανες να ξαναστείλουν με άρκετη δύναμη το αίμα προς την καρδιά. Τα τοιχώματά τους, διεσταλμένα από το βάρος του αίματος που συγκεντρώνεται εκεί, άφήνουν το αίμα να διεισδύσει στις γύρω σάρκες. Τότε τα πόδια, τα χέρια, οι άστράγαλοι, οι γάμπες βραίνονται και πρήζονται έλαφρά. Έτσι εκδηλώνεται ή άνοιξιάτικη νωχέλεια, ή ύπνηλία, ή «κωμάρα».

★ Όταν ή διεύδυση αυτή του αίματος γίνεται στον έγκέφαλο, προκαλεί συχνά πονοκεφάλους και νευρική κατάπτωση.

γραφεία, το αίμα έχει έλλειψη έρυθρών αίμοσφαιρίων.

Για να τ' άντικαταστήσουμε πρέπει να τρώμε άρκετά κρέατα, ιδιαίτερα βωδινά. Περιέχουν τα λευκάματα και τις άζωτοπες ουσίες που είναι άπαραίτητες για το σχηματισμό των έρυθρών αίμοσφαιρίων.

Αν μās άρέσει να πίνουμε στο τραπέζι, ή μύρα είναι καλύτερη από το κρασί. Προσφέρει τα άπαραίτητα όξέα για την παραγωγή της αίμοσφαιρίνης.

Η έγκεφαλκή κόπωση, ή άδυναμία πνευματικής συγκεντρώσεως που μās βασανίζει την άνοιξη, προέρχεται από τη γενική έξασθένιση του οργανισμού. Μπορούμε να την καταπολεμήσουμε με φωφορούχα παρασκευάσματα που έπενεργούν στις χημικές λειτουργίες των έγκεφαλικών κυττάρων. Ένισχύουν και τη νευρική ισορροπία.

Σε περίπτωση που αισθανόμαστε ύπερβολική άνοιξιάτικη διεύερση που μās έννοχλεί στην έργασία μας, μπορούμε να τήσουμε από το γιατρό ένα έλαφρό κατευναστικό.

ΣΤΗΝ άρχή της άνοιξεως, οι δλενογόνοι των άναπνευστικών άγωγών, έξασθενισμένοι από τις μολύν-

σεις του χειμώνα, δεν μπορούν εύκολα ν' άντικατασταθούν σε μία καινούργια έπίθεση των μικροβίων.

Αυτή την έποχή οι γιατροί παρατηρούν καινούργια κρούσματα σνκαχίου, γρίπης και βρογχίτιδος. Οι έπιδημίες έλαφρά, παρατυφοειδούς και μηνιγγίτιδος εκδηλώνονται συχνά αυτή την έποχή. Ιδιαίτερα ευρόδδλητα είναι τα παιδιά και οι γέροι που ο οργανισμός τους δεν μπορεί ν' άντισταθεί στις μολυσματικές άρρώστειες.

Όταν οι άνοιξιάτικες άδιαθεσίες μας είναι πολύ έντονες και έπιμονες, όταν

ΓΝΩΡΙΖΕΤΕ ΟΤΙ...

Από μία στατιστική που έημοσιεύτηκε πρόσφατα παίρνουμε αυτές τις ένδιαφερόντες πληροφορίες: Στη Γαλλία συμβαίνει: Μία κλοπή κάθε δύο λεπτά. Μία κλοπή αυτοκινήτου κάθε τριάντα λεπτά. Μία πρόσβολή της δημοσίας αίδους κάθε τρεις ώρες. Ένας φόνος κάθε τέσσερις ώρες. Ένας βιασμός κάθε όχτώ ώρες. Άλλ' οι Ένωμένες Πολιτείες, φυσικά, έχουν το προβάδισμα. Εκεί συμβαίνει: Μία κλοπή κάθε 26 δευτερόλεπτα. Ένας βιασμός κάθε τριάντα λεπτά. Ένας φόνος κάθε σαράντα λεπτά.

Συμπληρωματικά για τις χελώνες, με τις όποιες ασχοληθήκαμε έν έκτασει στο προηγούμενο τεύχος μας, αναφέρουμε αυτή τη νόστιμη ιστορία: Πριν από χρόνια, Έταλοί ψαράδες κοντά στο Παλέρμο σννελαθαν μία θαλάσσια χελώνα. Στη ραχη της ήταν χαραγμένη μια έπιγραφή με παραξένα, άγνωστα στοιχεία. Οι σοφοί που έκλήρησαν να την άποκριπτογραφήσουν άνεκαλυψαν με καταπληξη ότι ήταν ένα μνημια του Μαξιμου Γ' κόρκι, γραμμένο στα ρωσικά: «Σήμερα, 1η Μαΐου 1922 έρρισα στη θαλάσσια τη χελώνα μου που λέγεται Τοτό. Ζυγίζει 52 κιλά, έχει μήκος 90 εκατοστά και της άρεσουν οι σαρόλες. Μαξιμος Γ' κόρκι». Ο μέγας συγγραφέας ζουσε εκείνη την έποχή στο Καπρι. Η χελώνα του, όταν σννεληφθή γύρω στο 1940, ζύγισε εκατό κιλά. Πόστες σαρόλες πρέπει να είχε καταροχίσει!

Το όνομα «Τοτό» μās θυμίζει έναν άλλο διάσημο Τοτό, τον Βίκτωρα Ουγκώ. Αυτό ήταν το χαϊδευτικό που χρησιμοποιούσε για το μεγάλο ρωμαντικό ή περίφημο Έγερια του Έουλιέττα Ντρουέ. Δεν ξέρουμε αν ο Τοτό της Έουλιέττας αγαπούσε τις σαρόλες όπως ο Τοτό του Γκόρκι, άλλ' είναι γεγονός ότι ο Βίκτωρ Ουγκώ ύπηρε φοβερός Γαργαντούας. Οι βιογράφοι διηγούνται ένα από τα κατορθώματά του: Άνοιξε το πελώριο στόμα του έχανε μέσα ένα πορτοκάλι άεφλούδιστο και τρία ή τέσσερα κομμάτια ζαχαρή και τα κατάπινε όλα σε μερικά λεπτά! Ο ποιητής, άλλωστε, σννήθιζε να λείι για τον εαυτό του: «Η ζωολογία γνωρίζει μόνον τρία άσηφάγα ζώα: τον κάρχαρια, την παπια και τον Ουγκώ»!

Η Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας άνεκρίνωσε ότι το ποσοστό των γέρων αύξάνεται σταθερά στην Εύρώπη. Μία στατιστική μελέτη για 15 χώρες άπέδειξε ότι το 1951 επί 1000 ανθρώπων οι 147 ήταν ηλικίας πάνω από 65 έτών. Το 1971 το ποσοστό αυτό άναμένεται ότι θα φτάσει τους 190. Η αύξηση του ποσοστού των γέρων, λείι ή Π.Ο.Υ., δημιουργεί σοβαρά κοινωνικά προβλήματα.

αισθανόμαστε τυρετό, είναι καλύτερα να ζητήσουμε τη συμβουλή του γιατρού. Έίως έχουμε προσβλήθει από κάποια μολυσματική άρρώστεια.

Τα παιδιά

ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ και οι έφηβοι αισθάνονται περισσότερο από τους μεγάλους τις άδιαθεσίες της άνοιξεως. Κατά τη διάρκεια του χειμώνα προσβάλλονται εύκολότερα από σννάχια, βρογχίτιδες, ωτίτιδες κλπ. που έξασθενούν τον οργανισμό τους.

Έπίσης, ιδιαίτερα στα παιδιά, το ισχυρό άνοιξιάτικο φως ρυθμίζει την ύπόφυση. Ο άδένας αυτός ρυθμίζει την ανάπτυξη. Όταν έρεθισθεί, ο σκελετός έπιμηκύνεται και τα παιδιά άναπτύσσονται πολύ γρήγορα. Η άνοιξη είναι ή έποχή που ψηλώνουν τα παιδιά. Σχνά το μισό τους αύξάνεται κατά ένα ή δυο εκατοστά μέσα σ' ένα μήνα. Αδύ ή γρήγορη ανάπτυξη κουράζει τον οργανισμό τους.

Οι ένέσεις άσβεστίου που ένισχύουν την οστεοφυία είναι άφέλιμες σ' αυτή την περίοδο. Άλλά φυσικά μόνον ο γιατρός μπορεί να δώσει αυτή τη θεραπεία.

ΩΛΝΤΩΣ ΧΑΞΛΕΥΤ

ΩΛΝΤΩΣ ΧΑΞΛΕΥΤ: «Οι άνθρωποι του 2.000 μ.Χ. θα είναι καλύτερα από τα 800» ο διανοητικώς άνθρωποι».

Ο Ωλντως Χάξλεϋ, διάσημος Άγγλος μυθιστοριογράφος, συγγραφέας του «Γενναίου Καινούργιου Κόσμου», του «Κοντραπούντου», του «Αόματου της Γάζας» κλπ. είναι μονίμως εγκατεστημένος στην Καλιφόρνια. Μετά τον πόλεμο, ασχολείται με τη μελέτη του ανατολικού μυστικισμού.

Η ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΑ περνάει από μια περίοδο κρίσεως που εκδηλώνεται σε δυο επίπεδα: Τό ένα ανώτερο, πολιτικό και οικονομικό, το άλλο κατώτερο, δημογραφικό. Ο δείκτης νοημοσύνης και το μορφωτικό επίπεδο είναι τόσο περισσότερο υψηλά, όσο πιο μικρές είναι οι οικογένειες και αντίστροφα. Ο μελλοντικός πληθυσμός της Δυτικής Ευρώπης και της Βόρειας Αμερικής, κατά το μεγαλύτερο μέρος του, θα αποτελείται από τους απογόνους των λιγότερο εύφυων ανθρώπων που ζουν σήμερα.

Έτσι, ένας διαπρεπής Άγγλος επιστήμων, ο σέρ Σύριλ Μπάρτ, προβλέπει ότι μέχρι το τέλος του αιώνα μας, τα παιδιά στη Μ. Βρετανία θα έχουν μορφωτικές ικανότητες κατά το ήμισυ πιο περιορισμένες από τα σημερινά παιδιά, ο αριθμός των διανοητικώς καθυστερημένων θα έχει διπλασιασθεί και το μέσο επίπεδο νοημοσύνης του πληθυσμού θα έχει πέσει κατά πέντε βαθμούς. Η περίπτωση της Αγγλίας δεν είναι μοναδική. Σε όλη τη Δυτική Ευρώπη και λίγο αργότερα στη Βόρεια Αμερική, η δημογραφική παρακμή αναγκαστικά θα συνοδευθεί από μια χειρότερηση της ποιότητας του πληθυσμού.

Αργά ή γρήγορα η ανθρωπότητα υπό την πίεση των περιστάσεων θα υποχρεωθεί να αποδυθεί σε μια συντονισμένη δράση κατά των ιδίων της των τάσεων καταστροφής και αυτοκτονίας.

Αν επιτευχθεί μια παγκόσμια ομοσπονδία με μέσα καθαρώς πολιτικά —

„... ΑΥΤΗ ΕΙΝΑΙ Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΜΟΥ,,

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΑΥΡΙΟ...

τόσο το καλύτερο. Λίγο ενδιαφέρει αν γεννηθεί πρώτα ή «πολιτική κόττα» ή το «τεχνολογικό αυγό». Εκείνο που έχει σημασία είναι να τ' αποκτήσουμε και τα δύο με όσο το δυνατόν μικρότερη καθυστέρηση.

ΡΑΔΑΚΡΙΣΝΑΝ: «Θα υπάρξουν άνδρες και γυναίκες με νοημοσύνη έξ ίσου μεγάλη με τον κόσμο».

Ο Σαρβαπέλλι Ραδακρίσαν είναι ένας από τους διαπρεπότερους φιλοσόφους των Ινδίων. Από το 1909 αναγνωρίζεται ως αυθεντία στη μελέτη του Ινδουισμού και του βουδισμού. «Η επιρροή του είναι τόσο μεγάλη ώστε θα την εξήλενε κι ένας βασίλειος», όπως έγραψε ένας Δυτικός ιστορικός. Διδάσκει φιλοσοφία στην Μπενάρες και στην Οξφόρδη.

Στο σώμα και στην ευφυΐα, στη φυσική διάπλαση και στο χαρακτήρα, στο ταλέντο και στα γούστα, είμαστε πολύ διαφορετικοί ο ένας απ' τον άλλο. Αλλά σ' ένα βαθύτερο επίπεδο, στο επίπεδο του πνεύματος που είναι το αληθινό θεμέλιο της υπάρξεώς μας, μοιάζουμε ο ένας με τον άλλο. Αν η θρησκεία πρέπει να γίνει μια δύναμη πραγματική, αν πρόκειται να χρησιμεύσει σαν βάση σε μια νέα τάξη του κόσμου, οφείλει να γίνει πιο οικεία και πιο παγκόσμια, μια φλόγα που εξαγνίζει την ψυχή μας και σύγχρονα τον κόσμο...

Οι φραγαμοί που χωρίζουν τους ανθρώπους θα πέσουν και θ' αντικατασταθούν από μια πνευματική κοινότητα, στην οικοδόμηση της οποίας όλοι θα μπορούν να συμμετάσχουν. Τότε θα εισακουσθεί η κραυγή της 'Ιωάννας Ντ' Άρκ στ' όνομα του δράματος του Μπέρναρντ Σώ: «Ω, Θεέ που δημιουργήσες αυτή τη λαμπρή γη, τότε θα είναι έτοιμη για να δεχθεί τους αγίους σου;». Τότε θα εμφανισθεί ένας κόσμος που θα κατοι-

κείται από μια φυλή, χωρίς φυσικές ατέλειες και απελευθερωμένη από τις πλάνες του πνεύματος.

Ο άνθρωπος βρίσκεται ακόμα στην παιδική του ηλικία κι' έχει μπροστά του μακρό μέλλον πάνω σ' αυτό τον πλανήτη. Θα πραγματοποιήσει μιαν υψηλότερη ενότητα και θα παραγάγει άνδρες και γυναίκες με νοημοσύνη έξ ίσου μεγάλη με τον κόσμο.

ΖΑΚ ΜΑΡΙΤΑΙΝ: «Ο κόσμος είναι χαμένος, αν τον εγκαταλείψουν οι Χριστιανοί».

Ο Γάλλος Καθολικός φιλόσοφος Ζακ Μαριταίν δημοσίευσε πρόσφατα μια μελέτη με τον τίτλο «Η εύθνη του καλλιτέχνη». Ο νεοθωμιστής φιλόσοφος («θωμισμός» είναι η φιλοσοφία του Αγίου Θωμά του Ακβινάτη) ζει στην Αμερική.

Δεν θα εγκαταλείψουμε ποτέ την ελπίδα στην έλευση μιας νέας χριστιανιστικής, μιας νέας τάξεως χριστιανικής εμπνεύσεως. Ήδη τα μέσα αντιστοιχούν στους σκοπούς και οι σκοποί περιέχονται κιόλας στο στάδιο της κινήσεως και της προετοιμασίας.

Αν έτσι έχουν τα πράγματα, είναι φανερό ότι για να προετοιμάσουμε μια χριστιανική κοινωνία, πρέπει να χρησιμοποιήσουμε χριστιανικές μεθόδους.

Δυστυχία στον κόσμο αν οι Χριστιανοί εγκατέλειπαν το έργο τους που συνίσταται στην αύξηση, πάνω σ' αυτή τη γη, του βάρους και της εντάσεως του πνεύματος... Δεν τρέφουμε αυταπάτες ως προς την αθλιότητα της ανθρώπινης φύσεως και την κακία του κόσμου. Αλλά δεν έχουμε επίσης αυταπάτες για την τύφλωση και την πλάνη που δημιουργούνται από τους ψευτορεαλιστές οι οποίοι καλλιεργούν κι' εξυμνούν το κακό για να καταπολεμήσουν το κακό και θεωρούν ότι το Ευαγγέλιο είναι ένας διακοσμητικός μύθος που δεν μπορούμε να πάρουμε στα σοβαρά, χωρίς να προκαλέσουμε την

ΕΞΗ ΣΟΦΟΙ ΠΡΟΒΛΕΠΟΥΝ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ...

«Υπάρχουν πάντα στον κόσμο μερικοί έμπνευσμένοι άνθρωποι που η συναναστροφή τους είναι ανεκτίμητη». Αυτή η φράση του Πλάτωνος παρατίθεται στην προμετωπίδα ενός ογκώδους έργου που εξέδόθη πρόσφατα στην Ιταλία με τον τίτλο «Αυτή είναι η φιλοσοφία μου». Το έργο είναι ένα είδος ανθολογίας των πιο διασήμων από τους επιστήμονες της εποχής μας. Όλοι προσπαθούν να δώσουν μιαν απάντηση στις ανησυχίες του σύγχρονου ανθρώπου. Τα κείμενά τους είναι μια εξομολόγηση και μια διαθήκη. Οι περισσότεροι είναι απαισιόδοχοι για το σύγχρονο κόσμο, αλλά νομίζουν ότι δεν είναι αδύνατο να βρεθούν λύσεις στα προβλήματα που βασανίζουν σήμερα τους ανθρώπους. Απ' την ανθολογία αυτή αποσπούμε μερικές περιεκτικές εξη διασημών προσωπικοτήτων της φιλοσοφίας και της επιστήμης: του Χάξλεϋ, του Μαριταίν, του Ραδακρίσαν, του Γιούγκ, του Ράσσελ και του Όπενχάιμερ.

κατάσταση είναι τόσο δυσώινη, ώστε είναι δύσκολο να μην υποπτευθούμε ότι ο Δημιουργός προετοιμάζει έναν άλλο κατακλυσμό που θα εξολοθρεύσει το ανθρώπινο γένος...».

ΜΠΕΡΤΡΑΝΤ ΡΑΣΣΕΛ: «Το μέλλον του ανθρώπου διακυβεύεται».

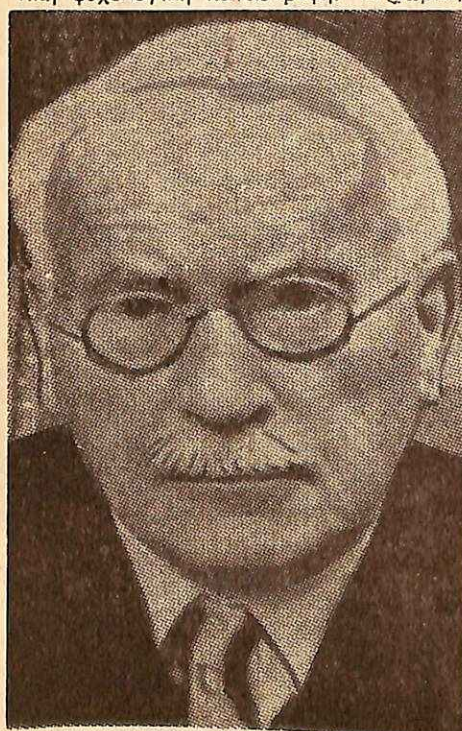
Ο Λόρδος Ράσσελ είναι συγγραφέας σοβαρών φιλοσοφικών και μαθηματικών έργων («Εισαγωγή στη μαθηματική φιλοσοφία», «Η ανθρώπινη γνώση» κλπ.). Ασχολήθηκε και με την ιστορία («Ιστορία της Δυτικής Φιλοσοφίας»). Ο αγώνας του κατά των άστοιχών όπλων του έπεφύλαξε έχθρες και συμπάθειες εκ μέρους του κοινού.

κατάρρευση της μηχανής του κόσμου. Οι άνθρωποι αυτοί έχουν ως αποστολή να έρειψουν, να καταστρέψουν και να βασανίσουν αυτό το δύστυχο κόσμο.

ΚΑΡΛ ΓΙΟΥΓΚ: «Εν αναμονή ενός δεύτερου κατακλυσμού».

Ο Έλβετος Κάρλ Γιούγκ είναι ο θεμελιωτής της αναλυτικής ψυχολογίας και ο θεωρητικός του συλλογικού υποσυνειδήτου. Είναι ο πιο διάσημος από τους «αίρετικούς» μαθητές του Φρόϋντ.

«Μια δυσνόητη ανάπτυξη της ψυχής οδηγεί αναπόφευκτα σε μια ολοκληρωτική ψυχολογική καταστροφή. Η τωρινή

ΚΑΡΛ ΓΙΟΥΓΚ

Μονάχα εκείνοι που αναπτύσσουν στο μέγιστο τις θεϊκές δυνατότητες που έχουν μέσα τους νοιώθουν αληθινή ευδαιμονία. Γι' αυτούς, στον σύγχρονο κόσμο, η ευδαιμονία είναι ανάμικτη με οδύνη στο θέαμα του πόνου των άλλων ανθρώπων. Αλλά σε μια κοινωνία, στο βάθος της οποίας θα έπαυε να υπάρχει αυτή η πηγή της οδύνης, θα μπορούσαμε να φτάσουμε σε μιαν αληθινή ανθρώπινη ευδαιμονία. Μήπως όλες οι ελπίδες μας θα είναι μάταιες;

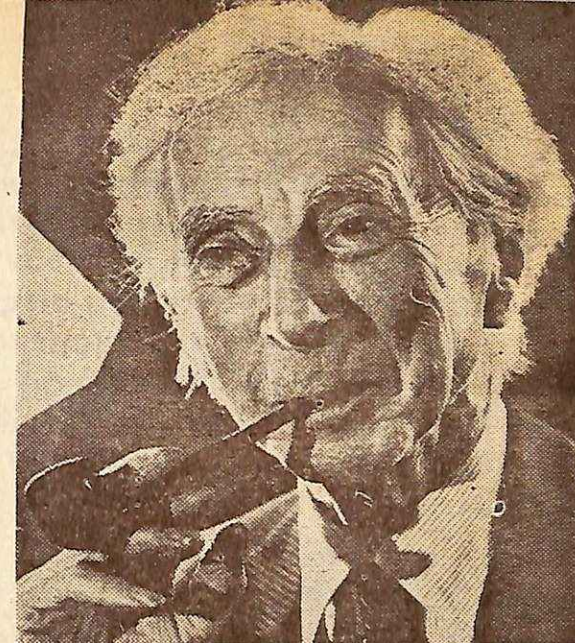
Δεν πιστεύω ότι ο ηγέτης της Ρωσίας και ο ηγέτης της αντιπάλου του χώρας, φαντάζονται τον άνθρωπο μ' αυτό τον τρόπο! Και όμως, πρέπει να υπάρχουν σε όλες τις χώρες, πολλοί άνθρωποι που είναι σε θέση να έχουν ανώτερες ιδέες. Προς αυτούς τους ανθρώπους πρέπει να στραφούν οι φίλοι της ανθρωπότητας.

Το μέλλον του ανθρώπου διακυβεύεται, άλλ' αν υπάρχουν αρκετοί άνθρωποι που το αντιλαμβάνονται αυτό, το μέλλον είναι εξασφαλισμένο.

ΟΠΠΕΝΧΑΪΜΕΡ: «Ίσορροπία, ή μόνη δυνατότητα ζωής...»

Ο Τζ. Ρόμπερτ Όπενχάιμερ, ο διάσημος φυσικός, ο πατέρας της ατομικής βόμβας, έγραψε βιβλία και άρθρα που αποκαλύπτουν βαθειά φιλοσοφική σκέψη.

Η Ίσορροπία, ή αιώνα, πρόσκαιρη και αδύνατη Ίσορροπία μεταξύ του απείρου και της ψυχής, είναι τώρα, νο-

ΜΠΕΡΤΡΑΝΤ ΡΑΣΣΕΛ

μίζω, για μας και για τα παιδιά μας, ή μόνη δυνατότητα ζωής. Αυτό ισχύει για όλους τους ανθρώπους.

Μεταξύ των καλλιτεχνών και των επιστημόνων, υπάρχει ένας δεσμός. Ο επιστήμων, όσο και ο καλλιτέχνης, ζει στα σύνορα του μυστηρίου. Και οι δύο επιχειρούν την αρμονική σύντηξη του καινούργιου και του συνηθισμένου, την Ισορροπία ανάμεσα στο νεωτερισμό και τη σύνθεση, τον αγώνα για την επικράτηση μιας μερικής τάξεως στο ολοκληρωτικό χάος. Μόνον αυτοί μπορούν ν' αλληλοβοηθηθούν και να βοηθήσουν και τους άλλους ανθρώπους.

ΤΖ. ΡΟΜΠΕΡΤ ΟΠΠΕΝΧΑΪΜΕΡ

Έδω και τέσσερις χιλιάδες χρόνια τα όργανα της γραφής επηρεάζουν τη σκέψη και τη νοοτροπία των ανθρώπων που τα χρησιμοποιούν. Υπάρχει κάποια σχέση ανάμεσα στις μεθόδους γραφής και το περιεχόμενο των γραπτών κειμένων. Η γέννηση της φιλολογίας συνδέεται με την ανακάλυψη ενός απλού και εύχρηστου γραφικού υλικού...

ΣΤΟΝ Οκτώβριο του περασμένου χρόνου, μια πολύ καλή Αγγλίδα μαθήτρια, η Πατρίσια Γουντγουόρθ, απεβλήθη από την τάξη με το ατιολογικό της «άνυπακοής». Το παράπτωμά της ήταν άσυνήθιστο: Επέμενε να γράφει με μολύβι διαρκείας με σφαιρίδιο, αντί να γράφει με πένα ή με στυλόγραφο.

Οι γονείς της, φυσικά, διαμαρτυρήθηκαν: Τι νόημα είχαν αυτές οι παραξενιές των δασκάλων; Τό οδυώδες ήταν να μάθει το παιδί να γράφει. Τι σημασία είχε το μέσο της γραφής;

— Έχει μεγάλη σημασία, απάντησαν οι δάσκαλοι. Το μολύβι διαρκείας εδνεί την αμέλεια και την προχειρότητα στην εποχή ακριβώς που διαμορφώνεται ο γραφικός χαρακτήρας του παιδιού. Αντίθετα, η κλασική πένα ή ο στυλόγραφος με μελάνη απαιτεί επιμέλεια και προσοχή και συνθίξει το παιδί στην καθαρή και καλαίσθητη εργασία.

Οι γονείς της μικρής Αγγλίδας ρώτησαν ψυχολόγους, γιατρούς, παιδαγωγούς: Ή στάση τους ήταν πιδ μετριότητας, αλλά γενικά δεν έοριξαν δδικο στούς δασκάλους. Δέν υπάρχει αμφιβολία, συμφώνησαν, ότι η τεχνική της γραφής επηρεάζει τη συμπεριφορά εκείνου που γράφει. Οι γραφολόγοι τδ ξερουν αυτό καί, για τις γραφολογικές μελέτες τους προτιμούν τδ χειρόγραφα που είναι γραμμένα με πένα παρά με μολύβι, κοινδ ή διαρκείας. Τδ πρώτα είναι πιδ προσωπικά, πιδ αποκαλυπτικά της προσωπικότητας τού γράφοντος. Τδ δεύτερα είναι πιδ απόρροια, πιδ πρόχειρα καί, τελικά, πιδ ανώνυμα.

Είναι λοιπόν συναρπαστικά ενδιαφέρον, λένε οι κοινωνιολόγοι, να μελετήσουν, διά μέσου των αιώνων, τη σχέση ανάμεσα στις μεθόδους γραφής και το περιεχόμενο των γραπτών κειμένων.

★
Οι αρχαιότερες απ' αυτές τις μεθόδους δέν έπρεπαν, είναι αλήθεια,

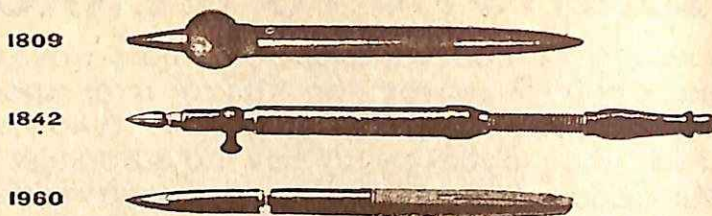
πολλές αποχρώσεις έκφρασης. Πρωτόυ ανακαλυφθεί ή γραφή, οι άνθρωποι άφιναν μιδν άνάμνηση των ιστορικών γεγονότων φυτεύοντας ένα δέντρο, στήνοντας έναν ογκόλιθο ή στίζοντας ένα αρχιτεκτονικό μνημείο. Μετά την ανακάλυψη της γραφής παρατηρούμε ότι τδ όργανα της γραφής ποικίλουν ανάλογα με τδ υλικό πάνω στδ όποιο χαράσσονται τδ γραπτά σύμβολα, αλλά και τδ περιεχόμενο των κειμένων επηρεάζεται αναλόγως. Η πέτρα πάνω στην όποία οι Αιγύπτιοι

Πες μου, με τι γράφεις... καί θά σου πω ποιός είσαι

οι και οι Ασσύριοι, δυδ χιλιάδες χρόνια πιδ Χριστού, σκάλιζαν με τη σμίλη τις επιγραφές τους, ήταν τδ υλικό των θρησκευτικών ή των επίσημων κειμένων. Οι πλινθοι χρησιμοποιούν για τδ πιδ πρόχειρα κείμενα, τδ άρχεια ή τις επιστολές των ιδιωτών. Αλλά χρησιμοποιούσαν επίσης και τδν έσωτερικό φλοιό του δέντρου «λίμπερ», πλάκες έλεφαντόδοντο ή από πινάκιδες σκεπασμένες με λεπτό στρώμα κεριοϋ. Τδ όργανο της γραφής ήταν τότε δ «στυλός» από σίδερο, κόκκαλο, ή πολύτιμο μέταλλο.

Τδ υλικό αυτό ήταν βαρό και δόσχορστο, οι πινάκιδες από κερί απέκλειαν τη δυνατότητα διορθώσεως και επεξεργασίας τού κειμένου. Έτσι, ή γέννηση της φιλολογίας, όπως την έννοούμε σήμερα, συνδέεται με την ανακάλυψη ενός ελαφρότερου και πιδ εύλιγιστου υλικού: Ήταν δό πάπυρος πάνω στδν όποιον έγραφαν με τδν «κάλαμο» ένα κομμάτι από μπαμπού ή καλάμι. Αλλά τδ υλικό ήταν πανάκριβο, γιατί μονάχα ένα είδος παπύρου, που φύτρωνε σδ ώρισημένη περιοχή της Αιγύπτου, ήταν κατάλληλο για τη γραφή. Η επεξεργασία του, άλλωστε, ή-

ταν πολύπλοκη: Η συγκομιδή τού φυτού γινόταν στδ τέλος τού χειμώνα, κατόπιν τδ άφιναν επί πολλούς μήνες για να ξεραθεί. Ο πάπυρος ήταν τόσο άκριβός, ώστε συχνά έξυναν τδ γραμμάτια για να τδν χρησιμοποιήσουν και πάλι. Ο Κικέρων έγραφε σ' ναν από τούς φίλους του, τδν Τρεβάτιο, που από τσιγγουνιά ή από φτώχια κατέφευγε σ' αυτή την οικονομική μέθοδο: «Ελπίζω, φίλε Τρεβάτιε, ότι δέν ξύνεις τδ δικά μου γραμμάτια για να γράψεις τδ δικά σου πάνω στδν ίδιο πάπυρο». Αλλά οι σύγχρονοι αρχαιολόγοι έχουν εύτυχως ανακαλύψει τδ μέσο να διαβάσουν και την πρώτη γραφή σ' αυτούς τούς δυδ φορές χρησιμοποιου-

ταν πολύπλοκη: Η συγκομιδή τού φυτού γινόταν στδ τέλος τού χειμώνα, κατόπιν τδ άφιναν επί πολλούς μήνες για να ξεραθεί. Ο πάπυρος ήταν τόσο άκριβός, ώστε συχνά έξυναν τδ γραμμάτια για να τδν χρησιμοποιήσουν και πάλι. Ο Κικέρων έγραφε σ' ναν από τούς φίλους του, τδν Τρεβάτιο, που από τσιγγουνιά ή από φτώχια κατέφευγε σ' αυτή την οικονομική μέθοδο: «Ελπίζω, φίλε Τρεβάτιε, ότι δέν ξύνεις τδ δικά μου γραμμάτια για να γράψεις τδ δικά σου πάνω στδν ίδιο πάπυρο». Αλλά οι σύγχρονοι αρχαιολόγοι έχουν εύτυχως ανακαλύψει τδ μέσο να διαβάσουν και την πρώτη γραφή σ' αυτούς τούς δυδ φορές χρησιμοποιου-

ταν πολύπλοκη: Η συγκομιδή τού φυτού γινόταν στδ τέλος τού χειμώνα, κατόπιν τδ άφιναν επί πολλούς μήνες για να ξεραθεί. Ο πάπυρος ήταν τόσο άκριβός, ώστε συχνά έξυναν τδ γραμμάτια για να τδν χρησιμοποιήσουν και πάλι. Ο Κικέρων έγραφε σ' ναν από τούς φίλους του, τδν Τρεβάτιο, που από τσιγγουνιά ή από φτώχια κατέφευγε σ' αυτή την οικονομική μέθοδο: «Ελπίζω, φίλε Τρεβάτιε, ότι δέν ξύνεις τδ δικά μου γραμμάτια για να γράψεις τδ δικά σου πάνω στδν ίδιο πάπυρο». Αλλά οι σύγχρονοι αρχαιολόγοι έχουν εύτυχως ανακαλύψει τδ μέσο να διαβάσουν και την πρώτη γραφή σ' αυτούς τούς δυδ φορές χρησιμοποιου-

★
ΜΕΤΑ τη διάδοση της μεταλλικής πέννας και τού χαρτιού, δέν έμεινε παρά ένα πρόβλημα: Η μεταφορά της μελάνης, χωρίς την όποία ή πένα ήταν άχρηστο όργανο. Από την αρχαιότητα δόθηκαν διάφορες λύσεις στδ πρόβλημα, με την κατασκευή απλών ή πολυτελών κιβωτίων μέσα στδ όποια έκλειναν τη μελάνη, της επανοπλίας τού συγγραφέα. Αλλά τδ σύνολο ήταν βαρό και χρειάζόταν ένα δούλο για να τδ μεταφέρει. Οι αρχές τού 19ου αιώνα δά είναι δ τελευταίος σταθμός στην εξέλιξη των οργάνων της γραφής.

«Η ιστορία της γραφής, είπε ένας Άγγλος χιουμορίστας, διαιρείται σδ δυδ περιόδους: Από τδ 2.000 π. Χ. ως τδ 1800 μ. Χ. και από τδ 1.800 ως τις μέρες μας. Έπιδ τρείς χιλιάδες όχτακόσια χρόνια οι άνθρωποι έβαζαν την πένα μέσα στδ μελάνη. Μόνο στδ τελευταία έκταδν πενήντα χρόνια έμαθαν να βάσουν τδ μελάνη μέσα στην πέννα!»

Ο στυλόγραφος, όπως φαίνεται, είναι γαλλική εφεύρεση. Βρίσκομε τδ πρώτα ίχνη του τδ 1658. Καί τδ 1705 δ Γάλλος Νικολά Μπιόν πήρε δίπλωμα εύρεσιτεχνίας για ένα στυλόγραφο που όνομάσθηκε «ατέρμων γραφής» για τδν όποία δέν έξορνε πολλά πράγματα. Τδ 1878 ένας Γάλλος έυλονογράφος κατασκευάζει τδν πρώτο στυλόγραφο με έμβολο και τδ 1809 ένας Άγγλος έφευρίσκει τδ ελαστικό ρεζερβουάρ.

Αλλά ή βιομηχανική παραγωγή δ' άρχισε μόνο τδ 1864 στή Γαλλία και είκοσι χρόνια άργότερα στην Αμερική. Σ' ένα Γάλλο έφευρέτη χρωστώμε επίσης την εφεύρεση της χρωστικής, μαλακίας πέννας. Από την εποχή αυτή οι τελειοποιήσεις διαδέχονται ή μιδ την άλλη.

Η ΕΛΟΝΟΣΙΑ

Τδ 1938 σημειώθηκαν στην Ελλάδα 1 εκατ. κρούσματα και 10 χιλ. θάνατοι από έλονοσία. Τδ 1958 σημειώθηκαν 1.200 κρούσματα και κανένας θάνατος.

Ο ΑΓΩΝΑΣ κατά της έλονοσίας θ απαλλάξει την ανθρωπότητα από μια καταστρεπτική άρρωστεια που ή ύπαρξη της αποτελεί αίσχος για την εποχή μας, εποχή τού ατόμου και της κατακτήσεως τού διαστήματος. Άλλες άρρωστειες αποδεκατίζουν εναν πληθύσιο. Η έλονοσία μπορεί να έρηνώσει μιδ όλόκληρη περιοχή. Σέ πολλές ιστορικές περιόδους έχει δώξει τούς ανθρώπους από άπεράντες γόνιμες περιοχές. Όσους δέν σκοτώνει, τούς υποδουλώνει. Καί αυτοί που μένουν ζωντανοί, σέρνονται επί χρόνια άρρωστοι και άπαθιλωμένοι.

Κανείς δέν άμφισβητεί τδ γεγονότα αυτά. Οι οικονομικές άφέλειες των χωρών όπου ή έλονοσία έχει έκρικωθεί είναι τεράστιες. Παντού οι άνθρωποι γίνονται υγιέστεροι, ικανότεροι για παραγωγική εργασία, πιδ εύτυχισμένοι. Στην Ελλάδα, όπου ή έλονοσία έχει σχεδόν εξαφανισθεί, τδ μέσο άνάστημα των νεοσυλλέκτων αυξήθηκε κατά 4 - 5 εκατοστά! Τδ 1938 σημειώθηκαν στην Ελλάδα ένα έκατομμύριο κρούσματα και 10.000 θάνατοι από έλονοσία. Τδ 1958 σημειώθηκαν μονάχα 1.200 κρούσματα και κανένας θάνατος.

Εφέτος ή 7η Απριλίου, ημέρα της Παγκοσμίας Υγείας, θ' άφιερωθεί στδν άνθελονοσιακό άγώνα. Η άνθελονοσιακή έκστρατεία σέ παγκόσμια κλίμακα που έξπολύθηκε τδ 1955 από την Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας, σήμερα καλύπτει 92 χώρες και περιοχές με πληθυσμό ένδς δισεκατομμυρίου κατοίκων που άπειλούνται από την έλονοσία. Είναι μιδ έπιχείρηση, χωρίς προηγούμενο στην ιστορία. Η πρώτη ήπειρος στην όποία θά σημειωθεί πλήρης έπιτυχία είναι ή Εύρώπη, όπου έπιδ χώρες έχουν κιδάς πετύχει όλοκληρωτική έκρίζωση της άρρώστειας. Ός τδ 1962 άναμένεται ότι δέ θά υπάρχει ούτε ένα κρούσμα έλονοσίας στην Εύρώπη...

Ο μύθος του κουνουπιού (ΛΑΪΚΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ ΤΟΥ ΝΟΤΙΟΥ ΒΙΕΤΝΑΜ)

Μια φορά κι έναν καιρό ζούσε ένα εύτυχισμένο νεαρό ζευγάρι. Αγαπόταναν με πάθος. Αλλά ή Μοίρα ζήλευε την εύτυχία τους. Μιδ μέρα, ό θάνατος ήρθε και πήρε τδ νεαρή γυναίκα...

Γεμάτος πόνο για τδ χαμό της γυναίκας του, ό άντρας δέν ήθελε να τδ θάψει. Αλλά τδ έργο τού θανάτου είναι τδ ίδιο για όλους τούς ανθρώπους και τδ σώμα της γυναίκας άρχισε να γίνεται σκόνη. Τδ θέαμα ήταν δυσάρεστο για τούς χωρικούς και ό άντρας, για να μην ιδεί την ταφή της αγαπημένης του γυναίκας, έφυγε απ' τδ χωριό του παίρνοντας τδ σώμα της μαζί του.

Έγινε παρίας που κανείς δέν ήθελε να τδν άγγίξει και πήγε να ζήσει στδ ποτάμι. Έμενε σ' ένα καραβόσπιτο και δέν έβγαίνε από μέσα παρά μόνο για να ζητιανέψει την τροφή του από τδ κοντινότερο χωριό.

Στδ τέλος, βλέποντας την έπιμονή του να διατηρεί κοντά του τδ άντικείμενο της αγάπης του, τδ Πνεύματα τδν λυπήθηκαν. Ένα απ' αυτά φανερώθηκε καθώς ό άντρας βάδιζε κοντά στδ ποτάμι σκυ-

φτός από πόνο και άπελπισία.

— Έχω τδ δένναμ να σέ βοηθήσω, είπε τδ Πνεύμα, αλλά πρέπει να ξέρεις ότι δέν είναι πάντα φρόνιμο γ' άλλος ένας άνθρωπος τδ πεπρωμένο του. Πρέπει να μάθει να ύποφέρει τδ μοίρα του. Ωστόσο, αν πραγματικά τδ θέλεις, θά δώσω και πάλι ζωή στή γυναίκα σου. Εύχομαι να μην τδ μετανιώσεις...

Ο άντρας είπε πως αυτή ήταν ή μοναδική του έπιθυμία, να ξαναδεί τδ γυναίκα του ζωντανή. Ποτέ δέν έπρόκειτο να μετανιώσει γι' αυτό.

— Άς γίνει, όπως τδ θέλεις, είπε τδ Πνεύμα.

Τούπησε τδ δάχτυλο τού άντρα και άφισε μιδ σταγόνα αίματος να στάξει πάνω στδ νεκρό κομμί της γυναίκας. Καί να πιδ ζωντάνεψε και πάλι, όμορφη και δροσερή όπως άλλοτε...

Τδ εύτυχισμένο ζευγάρι άποφάσισε να μένει για πάντα στδ καραβόσπιτο. Αλλά μιδ νύχτα, καθώς έπέστρεφε από τδ χωριό, όπου είχε πάει να ζητήσει τροφή, ό άντρας δέν ξαναόρκε την ά-

γαπημένη του γυναίκα. Τδ καραβόσπιτο ήταν άδειο. Η γυναίκα είχε φύγει.

Τη φώναξε, αλλά δέν άπάντησε. Δέ χρειάσθηκε να ψάξει μακριά για να τδ βρεί: Είχε φύγει για να ζήσει μ' έναν άλλον άντρα σ' ένα γειτονικό καραβόσπιτο.

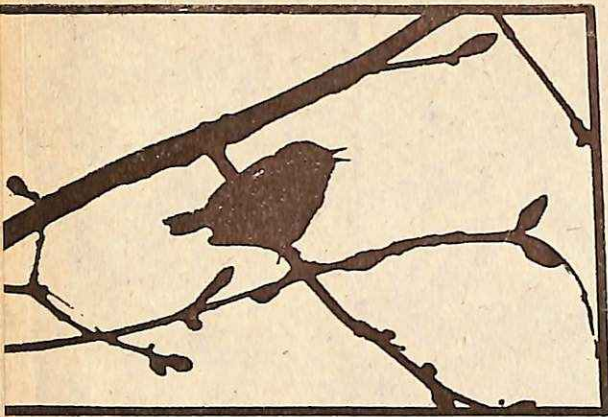
Ο άντρας της τδν παρακάλεσε να γυρίσει πάλι κοντά του, αλλά εκείνη δέν ήθελε ν' άκούσει τίποτα. Δέν ήθελε να ξαναπάει μαζί του. Της άρεσε ό άλλος.

Ο άντρας της προσάδης να τδν κάνει να καταλάβει πόσο άχάριστη φαινόταν. Της άπενθύμισε την ιστορία των Πνευμάτων. Μήπως σ' αυτόν δέ χρωστούσε τδ δεύτερη ζωή της;

«Ορθα στην πλώρη τού γειτονικού καραβόσπιτου ή άπιστη γυναίκα τού άπάντησε ότι δέν θέλει να τδ χωρίσει στδ τίποτα και μάλωσαν έτσι με τδ λόγια για πολλή ώρα. Στδ τέλος, θυμωμένη, ή γυναίκα τού είπε ότι θά τού ξαναδίνε τδ σταγόνα τού αίματος, πιδ τδ χρωστούσε.

«Άρπάξε μιδ καρφίτσα απ' τδ μαλλά της και τρώπσε

ΣΤΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛ. 41

Νά κάνει αίσθητή την παρουσία του και νά επικοινωνήσει με τ' άλλα πλάσματα του φτερωτού βασιλείου: Αὐτὸς εἶναι ὁ προορισμὸς τῆς « γλώσσας τῶν πουλιῶν ». Ἡ ἀνθρώπινη γλώσσα εἶναι πιὸ πλούσια, πιὸ συνειδητή, πιὸ κατάλληλη γιὰ τὴν ἔκφραση ἰδεῶν, ἀλλὰ κατὰ βάθος δὲν διαφέρει καὶ πολὺ ἀπὸ τὴ γλώσσα τῶν πουλιῶν. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἀνθρωπο τὰ πουλιά εἶναι τὰ μόνα ζῶα ποὺ μποροῦν νά δώσουν ρυθμὸ καὶ μελωδίᾳ στὴ φωνή τους...

Γλώσσα τῶν ΠΟΥΛΙΩΝ

Οἱ φυσιολογικοὶ προσπαθοῦν ν' ἀποκρυπτογραφήσουν τὸ μουσικηριῶδες λεξιλόγιο τῶν φτερωτῶν πλάσμάτων.

Ἕνας νεαρὸς Γάλλος, ὁ Ζὰν Κλώντ Ροσέ, ἄρχισε πρὶν ἀπὸ χρόνια, γιὰ δική του εὐχαρίστηση, νὰ μαγνητοφωνεῖ τὸ κελεῖθμα τῶν πουλιῶν. Εἰς συνδέσει ἕνα μικρόφωνο, ἀνάμεσα στὶς βελανιδιές τῆς Προβηγκίας, μὲ τὸ σπῆτι του μερικὲς ἑκατοντάδες μέτρα πιὸ κάτω καὶ μποροῦσε κάθε πρῶτὴ νὰ καταγράψει τὰ τραγούδια τῶν πουλιῶν, χωρὶς νὰ σηκωθεῖ ἀπ' τὸ κρεβάτι. Σήμερα, ἔχει ἀποκτήσει τὴ μεγαλύτερη συλλογὴ μαγνητοφωνημένων κελεῖθμάτων καὶ οἱ δίσκοι μὲ τραγούδια πουλιῶν ποὺ κυκλοφοροῦν στὴν ἀγορά, ἔχουν γίνῃ μιά ἀποδοτικὴ ἐπιχείρηση. Οἱ μουσικοὶ ἔρχονται νὰ ζητήσουν τὴν ἔμπνευσή τους στὶς ἑκατὸ πενήντα φωνές πουλιῶν, ποὺ ἔχει καταγράψει ὁ Ροσέ. Βιολόγοι καὶ φυσιολογικοὶ χρησιμοποιοῦν τὴ συλλογὴ του, γιὰ νὰ μάθουν νὰ ξεχωρίζουν ἀπὸ τὶς φωνές τους τὰ συγγενικὰ εἶδη τῶν πουλιῶν.

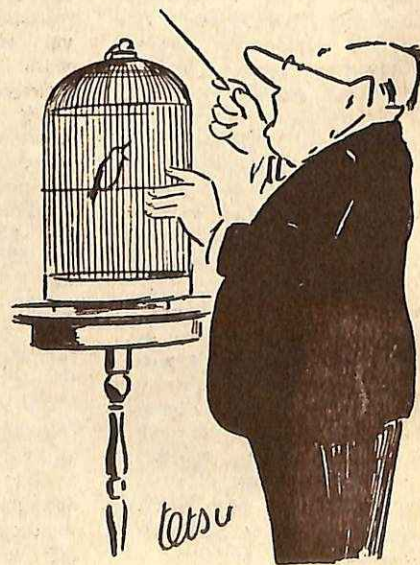
Ἐπὶ πολλὰ χρόνια, οἱ ἄνθρωποι πίστευαν ὅτι μονάχα ἡ αἰσθητικὴ του ἀξία κάνει τὸ τραγούδι τῶν πουλιῶν νὰ διαφέρει ἀπὸ τὶς κραυγές τῶν ζώων. Στὴν πραγματικότητά, τὸ κελεῖθμα δείχνει τὴν προνομιστοῦχό θέση ποὺ κατέχουν τὰ πουλιά στὴν κλίμακα τῶν ζωντανῶν πλασμάτων τῆς δημιουργίας. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, μονάχα τὸ πουλὶ ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ δίνει ρυθμὸ καὶ μελωδίᾳ στὴ φωνή του. Καὶ ἴσως, ὅπως ἰσχυρίζονται μερικοὶ φυσιολογικοὶ, ἡ φωνὴ αὐτὴ νὰ ἔχει κάποιο νόημα, ν' ἀποτελεῖ πραγματικὰ μέσον ἐπικοινωνίας ἀνάμεσα στὰ φτερωτὰ πλάσματα. Χάρη στὶς μαγνητοφωνήσεις ποὺ πραγματοποιήθηκαν κατὰ τὰ τελευταῖα δέκα χρόνια πολλὰ χῶρες τοῦ κόσμου, μπορέσαμε νὰ μάθουμε μερικὰ πράγματα γιὰ τὴ « γλώσσα τῶν πουλιῶν », αὐτὴ τὴ μυστηριώδη ἀκόμα γλώσσα ποὺ ἡ γνώση τῆς, ὅπως ἐπίστευαν οἱ ἀρχαῖοι, εἶναι σημάδι τῆς ἀληθινῆς σοφίας...

ΕΛΕΥΘΕΡΑ στὸ δάσος, τὰ πουλιά κελεῖθνε σὲ ὀρισμένους ὥρες, νωρὶς τὴν αὐγὴ ἢ τὸ βράδυ ὅταν σουρουπώνει. Ἀκόμα καὶ τὰ νυκτόβια ἀσπακτικά θγάζουν δυνατὲς κραυγὲς λίγο πρὶν ἀπ' τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου, σὰν νὰ θέλουν ν' ἀποδείξουν τὴν παρουσία τους στὴν ὑπόλοιπη Δημιουργία. Ἀλλ' οἱ κραυγές τους δὲν ἀκούγονται παρὰ μόνο ἐπὶ ἕνα μικρὸ χρονικὸ διάστημα. Ἐπειτα θὰ σιωπᾶσουν ὡς τὴν ἐπόμενη αὐγὴ. Μερικὰ εἶδη, ἀκριβῶς σὰν ρολόγια, δὲν τραγουδοῦν παρὰ μόνο μιά φορά τὸ 24ωρὸ γιὰ ἕνα διάστημα εἴκοσι λεπτῶν. Οἱ κοκκινολαίμηδες, τὰ κοτσούρια, οἱ τσίχλες εἶναι ἀπ' τὰ ἐλάχιστα εἶδη ποὺ κελεῖθνε καὶ τὸ πρῶτὸ καὶ τὸ βράδυ. Μερικὰ ἐμπνέονται ἀπὸ τὶς ἀκτίνες τοῦ ἡλίου, ἀλλὰ, ὅπως ὁ δρυκολάπτης, ἐμπνέονται ἀπὸ τὶς σταγονίδες τῆς βροχῆς.

ΤΑ θηρία καὶ οἱ πίθηκοι θγάζουν μονότονους καὶ ἄχαρες κραυγές. Δὲν «ἐπεξεργάζονται» τὴ φωνή τους.

Ἀλλὰ ὑπάρχουν πολλὰ φτερωτὰ εἶδη ποὺ ἔχουν ἐκπληκτικὴ εὐχέρεια φωνητικῆς ἐκφράσεως. Δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶμε ὅτι ἀπ' ὅλα τὰ ζῶα τῆς γῆς μονάχα ἕνα πουλὶ, ὁ παπαγάλος, ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ μιμεῖται τὴν ἀνθρώπινη ὁμιλία, ἔστω καὶ ἂν δὲν καταλαβαίνει τί λέει. Οἱ ἀρχαῖοι ἱστορικοὶ, ἀναφέρουν ὅτι ἕνας Ρωμαῖος μπαλωματὴς εἶχε διδάξει μιά καλλιμαχοῦσα νὰ φωνάζει: «Χαῖρε Καίσαρ Αὐγούστου!» Ἀλλ' ἡ καλύτερη ἀπόδειξη ὅτι ἡ φωνὴ τῶν πουλιῶν ἔχει ἀμεση σχέση μὲ τὶς διανοητικὲς τους ἱκανότητες (ἰδιαίτερα τὸ θάρος τοῦ ἐγκεφάλου τους) εἶναι τὰ ἐλάχιστα ἐντελῶς ἄφωνα πουλιά ποὺ ὑπάρχουν, ἀνήκουν στὰ ἐκφυλισμένα εἶδη, τὰ «ζωντανὰ ἀπολιθώματα» τῶν ζωϊκῶν εἰδῶν ποὺ τείνουν νὰ ἐξαφανισθοῦν. Τέτοιοι εἶναι π.χ. ὁ νυκτόβιος παπαγάλος τῶν Νέων Ἑβρίδων ποὺ δὲν μόνο εἶναι τελείως ἄφωνος, ἀλλὰ ἔχει χάσει καὶ τὴν ἱκανότητα νὰ πετάει.

Οἱ σύγχρονοι φυσιολογικοὶ ἔχουν μάθει νὰ ξεχωρίζουν, στὴ γλώσσα τῶν πουλιῶν, τὰ κληρονομικὰ ἀπὸ τὰ ἀτομικὰ στοιχεῖα. Γιὰ παράδειγμα, οἱ νότες προσκλήσεως — ποὺ ὁ σκοπὸς τους εἶναι νὰ συγκεντρώνουν τὰ πουλιά τοῦ ἴδιου εἴδους — εἶναι ἐντελῶς κληρονομικὰ, ἐνῶ τὰ ἐρωτικὰ κελεῖθματα ἔχουν μερικὲς φορὲς μουσικὰ στολίδια ποὺ εἶναι ἀληθινὰ καλλιτεχνικὰ εὐρήματα. Ὡστόσο, τὰ ἀτομικὰ μουσικὰ στοιχεῖα δὲν μποροῦν ν' ἀναπτυχθοῦν παρὰ μόνο στὰ οἰκογενειακὰ πλαίσια. Διάφορα εἶδη πουλιῶν ποὺ γεννιῶνται στὴν αἰχμαλωσία, δὲν βρίσκουν ποτὲ τὶς μελωδίες τῶν ἐλευθέρων πουλιῶν. Ἕνας φυσιολογικὸς τοῦ 16ου αἰῶνα, ἰσχυρίστηκε ὅτι τὸ ἀηδόνι του, γεννημένο στὸ κλουβί, ἔμαθε νὰ τραγουδοῦ, χωρὶς ποτὲ νὰ ἔχει ἀκούσει ἕνα ἄλλο ἀηδόνι. Ἀλλ' ὁ μεγάλος Μπυφὸν ἀπέδειξε τὴν πλάνη του: Πῆρε ἕνα ἀηδόνι ἀπ' τὴ φωλιά, σχεδὸν ἀμέσως μετὰ τὴ γέννησή του, καὶ τὸ τοποθέτησε στὸ κλουβὶ ἐνὸς σπίνου. Στὸ διπλὰνὸ κλουβὶ ζοῦσε ἕνα αἰχμάλωτο σπουργιτάκι. Τὸ ἀηδόνι, μεγαλώνοντας, ἀπέκτησε μιά φριχτὴ φωνή, μίγμα τῆς φωνῆς τοῦ σπουργιτιοῦ καὶ τοῦ σπίνου καὶ τῶν κληρονομικῶν μελωδιῶν τοῦ εἴδους του. Δὲν διωρθώθηκε ποτέ.

ΑΥΤΗ ἡ γλώσσα τῶν πουλιῶν ἔχει μιά σχεδὸν ἀνεξάντλητη ποικιλία. Ὁρισμένα εἶδη θγάζουν μονάχα μερικὲς κραυγὲς καὶ μιά ἀτελὴ μελωδικὴ φράση ποὺ χρησιμοποιεῖται συνήθως ἀπὸ τὸ ἀρσενικὸ ποὺ ζητάει τὸ ταῖρι του. Γιατί, πραγματικὰ, στὶς 99% τῶν περιπτώσεων τὰ θηλυκὰ πουλιά δὲν κελεῖθνε καὶ δὲν γνωρίζουν παρὰ ἐλάχιστα κραυγές. Τὸ τραγούδι τοῦ ἀρσενικοῦ εἶναι τόσο στενὰ συνδεδεμένο μὲ τὸ φύλο του, ὥστε ἀρκεῖ νὰ εἰσαγάγουμε στὸν ὄργανισμὸ τοῦ θηλυκοῦ ἀρσενικὲς ὁρμόνες γιὰ ν' ἀρχίσει νὰ τραγουδοῦ! Σχετικὰ πειράματα, ἔχουν γίνῃ μὲ τὴν ἀμερικανικὴ πυραλίδα (κοκκινολαίμη).

ΣΕ ἄλλα πουλιά, ἡ φωνὴ τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ τοῦ θηλυκοῦ, ποὺ τραγουδοῦν μονάχα ὅταν ζευγαρωθοῦν, προσπαθοῦν νὰ ἰσορροποῦν σ' ἕνα εἶδος κοντραπούντου. Μὲ τὶς συχνὲς παύσεις του, αὐτὸ τὸ κελεῖθμα χαρακτηρίστηκε ὡς «τραγούδι τῆς σιωπῆς». Στὶς νύχτες χωρὶς φεγγάρι εἶναι πολὺ ἐντυπωσιακὸς ὁ διάλογος ἐνὸς ζευγαριοῦ ἀπὸ κοικοβόγιας. Ὁ τόνος τους εἶναι ἰσοβάθρως, ἡ χροιά τους δὲν ἔχει τίποτα τὸ παθητικὸ, ἀλλ' ἡ ἐπισιμότητα καὶ ἡ εὐγένειά τους εἶναι συγκινητικὴ. Ὅα ἔλεγε κανεῖς ὅτι εἶναι ἡλικιωμένοι σύζυγοι ποὺ ἀνταλλάσσουν ἀναμνήσεις κοντὰ στὸ τζάκι, χωρὶς νὰ ὑπάρχει ἀνάγκη ν' ἀποτελειώσῃ ὁ ἕνας τὴ φράση του γιὰ νὰ καταλάβῃ ὁ ἄλλος.

Στὸ εἶδος τῶν φονικοῦρων, ἐνῶ τὸ θηλυκὸ εἶναι σχεδὸν ἄφωνο, τὸ ἀρσενικὸ μπορεῖ νὰ χρησιμοποιήσει πέντε διαφορετικὰ «γλώσσες». Τὴ μία γιὰ νὰ κάνει γνωστὴ τὴν παρουσία του σ' ἄλλα πουλιά καὶ νὰ τὰ διδάξῃ ἀπ' τὴν περιοχὴ του. Μιὰ ἄλλη, γιὰ νὰ γιορτάσῃ τὴν προσέγγισή τοῦ θηλυκοῦ. Μιὰ τρίτη γλώσσα χρησιμοποιεῖται γιὰ νὰ ὑποδείξῃ στὸ θηλυκὸ ἡ θέση τῆς φωλιάς, γιατί φαίνεται ὅτι ὁ φονικοῦρος γνωρίζει... τὴν νομικὴ ἀρχὴ σύμφωνας μὲ τὴν ὁπία ὁ σύζυγος διαλέγει τὸν τόπο τῆς κατοικίας. Ὅταν χτισθεῖ ἡ φωλιά, τὸ ἀρσενικὸ θὰ χρησιμοποιήσει μιά καινούργια μελωδίᾳ ὡς τὴ γέννηση τῶν αὐγῶν. Ὅταν τὸ θηλυκὸ θὰ κλωσάσῃ, τὸ ἀρσενικὸ θὰ τὴν διασκεδάσῃ μὲ τὰ τραγούδια του, ἀλλάζοντας ὅμως καὶ πάλι τὴ μελωδίᾳ του. Τὸ κελεῖθμα τοῦ φονικοῦρου δὲ φτάνει ἴσως τὴν αἰσθητικὴν ἀξία τοῦ ἀηδονιοῦ, ἀλλ' ἔχει ἀνἀμφισβήτητο τὸ πλουσιώτερο ρεπερτόριο ἀπ' ὅλα τὰ πουλιά.

ΜΕΡΙΚΑ πουλιά, φωνητικῶς ὅχι ἔξαρτικὰ προικισμένα ἀπ' τὴ φύση, συμπληρώνουν τὶς ἐλλείψεις τους μὲ τὴν πρωτοτυπία. Ὁ πράσινος δρυκολάπτης ἔχει ἕνα κελεῖθμα βραχνὸ καὶ ἄχαρο ποὺ καταλήγει σὲ ζωηρὲς κραυγές. Ἀλλὰ τὴν ἀνοιξή, ὅταν ἀρχίσει νὰ περιπλανιέται ἀνάμεσα στὸς σωρούς τῶν νεκρῶν φύλλων ἀναζητώντας τὸ κορμὸ τοῦ θὰ σκάψῃ τὴ φωλιά του, τὸν πιάνει ἕνας ἀλλόκοτος παροξυσμὸς. Ἀρχίζει νὰ χτυπᾷ ρυθμικὰ μὲ τὸ ράμφος του τὰ κλαδιά τῶν δέντρων, μέχρι ποὺ οἱ ἄλλοι δρυκολάπτες τοῦ ἀπαντοῦν μὲ τὸν ἴδιο τρόπο. Ἀντὶ νὰ τὸν καλμάρουν, οἱ ἀπαντήσεις τὸν ἐξερεθίζουν ἀκόμα περισσότερο. Κάνει τὰ χτυπήματα του πιὸ γρήγορα καὶ ρυθμικὰ. Τότε ἀκούγεται στὸ δάσος ἕνα κονσέρτο ζῦλινων τυμπάνων ποὺ μπορεῖ νὰ κρατήσῃ ἐπὶ ὥρες. Μερικοὶ φυσιολογικοὶ ἰσχυρίζονται ὅτι αὐτὲς οἱ ἀσκήσεις χρησιμεύουν στὸ ἀκόνισμα τοῦ ράμφους τοῦ πουλιοῦ. Ἀλλ' εἶναι πιθανώτερο ὅτι αὐτὸ τὸ τὰμ-τάμ, ὁ πρωτόγονος τηλεγράφος, ἐκφρά-

ζει τὸν πόθο τοῦ πουλιοῦ νὰ ἐπικοινωνήσῃ μὲ τ' ἄλλα πουλιά τοῦ εἴδους του, ἐναντὶ πόθο ποὺ οἱ ἀτελεῖς φωνητικὲς χορδές του δὲν μποροῦν νὰ ἱκανοποιήσουν.

Οἱ πολεμικὲς ἰσχύς μερικῶν πουλιῶν τρομοκρατοῦν τὸν ἐχθρὸ καὶ συγχρόνως προειδοποιοῦν τὰ νεαρά κι' ἀδύνατα πουλιά γιὰ τὸν κίνδυνο. Ὁ διάσημος φυσιολογικὸς Λόρεντς εἶχε μιά ἐξημερωμένη καλιακούδα ποὺ τὸν συνώδευε παντοῦ. Μιά μέρα ποὺ εἶχε σκαρφώσῃ σὲ μιά στέγη γιὰ νὰ πιᾶσῃ καὶ νὰ σηματοδίδῃ μὲ μεταλλικοὺς δακτυλίους μερικὲς ἄλλες καλιακούδες, τὸ ἐξημερωμένο πουλὶ τοῦ ἔβγαλε τὴ φοβερὴ κραυγὴ ποὺ μοιάζει μὲ ροκάνα, χαρακτηριστικὴ κραυγὴ κινδύνου τοῦ εἴδους του, ποὺ λέγεται ὅτι τρομοκρατεῖ ἀκόμα καὶ τὸν ἀετό. Οἱ καλιακούδες τῆς στέγης νόμισαν ὅτι ὁ Λόρεντς εἶναι ἐχθρὸς τους καὶ δὲν τὸν ξαναπλησίασαν. Τότε ὁ φυσιολογικὸς ἔβγαλε τὰ ρούχα του καὶ τὰ κρέμασε σ' ἕνα σκιάχτρο. Φόρεσε καινούργια ρούχα καὶ μπόρεσε νὰ πλησιάσῃ καὶ πάλι τὰ πουλιά.

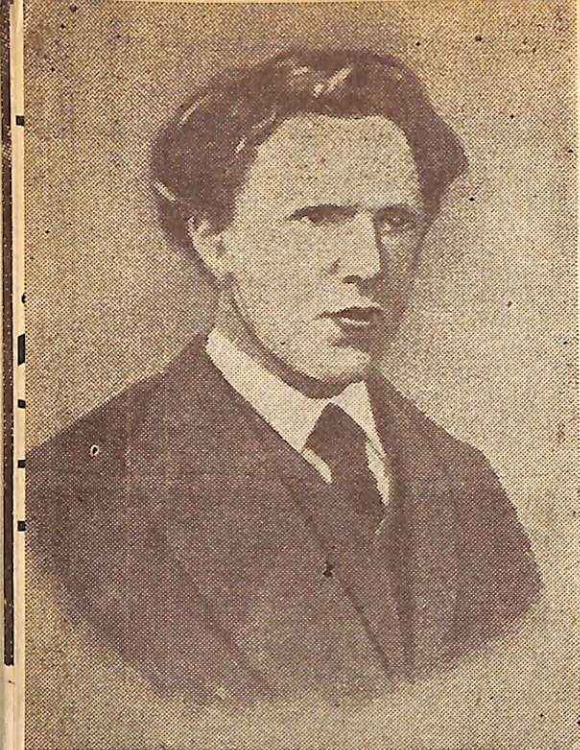
Οταν μελετᾶμε τὰ πουλιά στὸ φυσικὸ τους περιβάλλον, ἀνακαλύπτουμε ὅτι ὀρισμένα εἶδη ἔχουν τὸ προνόμιο νὰ θγάζουν κραυγὲς κινδύνου ποὺ προκαλοῦν συναγερμὸ ὅχι μόνο στὰ πουλιά τοῦ εἴδους τους ἀλλὰ καὶ στὰ πουλιά τῶν διαφορετικῶν εἰδῶν. Ἡ «γλώσσα» τῆς κίσσας εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὴ: ἔχει μιά ὁμάδα συλλαβῶν ποὺ τὸ νόημα τους γίνεται ἀντιληπτὸ ἀπ' ὅλα τὰ πουλιά, μικρὰ καὶ μεγάλα, σὰ συνθημασοβαροῦ κινδύνου. Γιατὶ μονάχα ἡ κίσσα νὰ ἔχει αὐτὸ τὸ προνόμιο; ἔχει μήπως ὀξύτερη ὄραση καὶ ἀντιλαμβάνεται πρῶτὴ τὸ πλησίασμα τῶν μεγάλων ἀρπακτικῶν; Μυστήριο. Ἡ ἀνάλυση, ἔς ἄλλου, τῶν ἡχογραφημένων φωνῶν τοῦ κριθολόγου (φλυτζοῦνι), τοῦ ἀμερικανικοῦ σπίνου καὶ μερικῶν ἄλλων εἰδῶν ἐντελῶς ἀνόμοιων μεταξύ τους, ἀπέδειξε ὅτι τὰ πουλιά αὐτὰ ἔχουν ἕνα «σιωπητήριο» κελεῖθμα κοινὸ, ἀπὸ ἀποψη συχνότητος ἤχου, γιὰ ὅλα αὐτὰ τὰ εἶδη.

Αὐτὲς οἱ μελέτες καὶ οἱ ἡχογραφήσεις ἔχουν θέσει ἕνα πρόβλημα στοὺς φυσιολογικοὺς: Ὑπάρχουν κοινὰ σημεῖα στὴ γλώσσα ὅλων τῶν πουλιῶν; Μπορεῖ νὰ ἐπικοινωνήσουν μεταξύ τους τὰ διάφορα εἶδη, ἡ μήπως τὸ κάθε εἶδος εἶναι ἀπομονωμένο στὸ δικό του κόσμο, μὲ μιά δική του γλώσσα ποὺ γίνεται ἀντιληπτὴ μονάχα ἀπὸ τὰ πουλιά τῆς ἴδιας οἰκογενείας; Τὸ 1955 δὺο Ἀμερικανοὶ φυσιολογικοὶ, ὁ κ. καὶ ἡ κ. Φρίγκ, ἡχογραφοῦσαν τὶς κραυγὲς κινδύνου καὶ συγκεντρώσεως μιάς ποικιλίας κορακιῶν τοῦ Νέου Κόσμου ποὺ ζοῦν σὲ πολυπληθεῖς ἀποικίες, μακριὰ ἀπὸ κάθε ἐπαφὴ μὲ τὸν ἄνθρωπο, στὰ δάση τῆς Πενσυλβανίας. Ὁλόκληρες μαγνητοφωνικὲς ταινίες ἔμεναν κενές ἀπὸ κάθε κραυγὴ, ἀλλὰ μερικὲς φορὲς ξεχώριζαν ἀκατανόητοι «ψιθυροί». Τέλος, τὸ ζεύγος Φρίγκ κατάφερε νὰ καταγράψῃ τέσσερις «φράσεις» ἀπὸ τὸ λεξιλόγιο τῶν κορακιῶν. Δυὸ ἀπ' αὐτὲς τὶς φράσεις ἀναγνωρίστηκαν: Ἡ μιά συγκεντρώνει τὰ κοράκια, ἡ ἄλλη τὰ ἐξίωχνε μακριὰ. Γάλλοι σοφοὶ πῆραν αὐτὲς τὶς ἡχογραφημένες κραυγὲς τῶν κορακιῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ πειραματίστηκαν μὲ τὰ γαλλικὰ κοράκια... Ἀνακάλυψαν ἔτσι ὅτι τὰ κοράκια τῆς Γαλλίας ἀναγνωρίζουν τὴν κραυγὴ συγκεντρώσεως τῶν ἐξαδέλφων τους τῆς Ἀμερικῆς, ἀλλὰ δὲν καταλαβαίνουν τὴν κραυγὴ κινδύνου.

Πρέπει νὰ συμπεράνουμε ἀπ' ὅλα αὐτὰ ὅτι ἡ γλώσσα τῶν πουλιῶν εἶναι καθαρὰ «ἀφελιματική», ὅτι ἐξηπηρετεῖ τὶς λίγες ἀνάγκες ἐπικοινωνίας ποὺ αἰσθάνονται τὰ φτερωτὰ πλάσματα καὶ ὅτι δὲν ἔχει καμμιὰ σχέση μὲ τὴν αἰσθητικὴν χαρὰ καὶ τὸ παίχνιδι; Ἡ συγκίνησις ποὺ προκαλεῖ τὸ τραγούδι τοῦ ἀηδονιοῦ στὶς νύχτες τοῦ Μαΐου φαίνεται πῶς ἀποδεικνύει τὸ ἀντίθετο. Τὸ ἀηδόνι τραγουδοῦ καλύτερα, ὅταν γιορτάζει τὴν κατάκτηση τοῦ θηλυκοῦ τοῦ παρὰ ὅταν θριαμβοῦει πάνω σ' ἕναν ἐχθρὸ του. Ὑπάρχουν πουλιά στὶς τροπικὲς περιοχὲς ποὺ φαίνονται σὰ νὰ νοιώθουν παιγνιδιάρικη χαρὰ κοροϊδεύοντας τὶς φωνές τῶν ἄλλων πουλιῶν. Ἀκόμα καὶ στὴν Εὐρώπῃ, ὁ λιμναῖος κορυδαλλὸς μιμεῖται τὸ τραγούδι τῆς καρδερίνας, τῆς πέρδικας, τοῦ χειλιονιοῦ καὶ πολλῶν ἄλλων εἰδῶν.

Νὰ κάνει αἰσθητὴ τὴν παρουσία του καὶ νὰ ἐπικοινωνήσῃ μὲ τ' ἄλλα φτερωτὰ πλάσματα: Αὐτὸς εἶναι ὁ προορισμὸς τῆς «γλώσσας» τῶν πουλιῶν. Ἡ ἀνθρώπινη γλώσσα εἶναι πιὸ πλούσια, πιὸ συνειδητὴ, πιὸ κατάλληλη γιὰ τὴν ἔκφραση ἰδεῶν, ἀλλὰ κατὰ βάθος δὲν διαφέρει καὶ πολὺ ἀπὸ τὴ γλώσσα τῶν πουλιῶν. Δὲν ἔχουμε παρὰ ἕνα πλεονέκτημα: ὅτι μὲ λίγη προσπάθεια μποροῦμε ν' ἀποκρυπτογραφήσουμε αὐτὴ τὴ γλώσσα τοῦ φτερωτοῦ κόσμου...

Ο Βίνσεντ Βαν Γκόγκ σε ηλικία 19 χρόνων, όταν ακόμα ήταν εντελώς άγνωστος, στη Χάγη.

ΣΤΟ Παρίσι, στο Μουσείο Ζακεμάρ — Αντρέ, έγινε τον περασμένο μήνα μια αναδρομική έκθεση έργων του Βαν Γκόγκ, στην οποία οι μεγαλύτερες συλλογές του κόσμου και, για πρώτη φορά, τα σοβιετικά μουσεία, έστειλαν τους θησαυρούς τους. Έκατοντάδες πίνακες και 400 σχέδια, αφηγήθηκαν στην έκθεση αυτή, το δράμα του μεγάλου ζωγράφου, που έζησε τρελλός και πέθανε δυστυχισμένος. Μέσα στους πίνακες αυτούς — που τους δάνεισε στην έκθεση άρρες του Βαν Γκόγκ. Είναι το «Πορτραίτο του γιατρού Ρεύ»: ένας άνδρας, νέος ακόμα, με πρόσωπο που το πλασιώνει μια μητέρα γενειάδα, κυττάζει τον επισκέπτη — όπως θα κύταζε τον Βαν Γκόγκ.

Η ζωή του δυστυχισμένου ζωγράφου άγγιζε στο τέλος της, όταν ο Βαν Γκόγκ συνάντησε, σε μιά από τις ελιθερώτερες στιγμές του τόν Φελίξ Ρεύ, έσωτερικό γιατρό του νοσοκομείου της «Αρλ». Ο Βαν Γκόγκ είχε θελήσει να ξεπεράσει τη μοναξιά του και είχε πάθει μια κρίση τρέλλας. Κυριευμένος από ένα έξαλλο παραλήρημα, έχοντας χάσει ολότελα τη συνείδηση των πράξεών του, μαίνεται στο απομονωτήριο όπου αναγκάστηκαν να τον κλείσουν. Για τον κόσμο είναι ο κακόμοιρος ψυχοπαθής που η τοπική έφημερίδα της «Αρλ, το «Δημοκρατικό Βήμα», ανέφερε πρώτη απ' όλες τις έφημερίδες του κόσμου το θάνατό του εξ αιτίας της τραγικής περιπέτειάς του: «Την περασμένη Κυριακή, στις ένδεκα και μισή τη νύχτα, κάποιος Βίνσεντ Βαν Γκόγκ, ζωγράφος, από την «Ολλανδία, πήγε στον οικοδόχο άρ. 1, ζήτησε κάποια Ρασέλ και της έδωσε το ατί του λέγοντας: «Κρατείστε με εύλαβεια αυτό το αντικείμενο». Έπειτα εξαφανίστηκε. Ειδοποιήθηκε η αστυνομία για το γεγονός αυτό, που δεν ήταν δυνατό παρά να ήταν πράξη τρέλλας και αναζητήσε το άλλο πρωί το άτομο αυτό, που το βρήκε ξαπλωμένο στο κρεβάτι του αναίσθητο. Και τον μετέφερε άμέσως στο νοσοκομείο».

ΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ ΕΝΟΣ ΜΕΓΑΛΟΦΥΟΥΣ ΤΡΕΛΛΟΥ

Η ζωή του υπήρξε δυστυχισμένη, μιὰ αδιάκοπη σειρά από απογοητεύσεις, παθήματα, τραγικές περιπέτειες. Τις μόνες στιγμές χαράς τις γνώρισε όταν ζωγράφιζε τους πίνακές του — τα άριστουργήματα που όλοι τότε τα περιφρονούσαν και που σήμερα είναι ένας από τους πιο ανεκτίμητους θησαυρούς της τέχνης. Τα έργα του είναι σαν μιὰ αυτοβιογραφία του: ζωγραφούνται το αληθινό πάθος του τρελλού αυτού ζωγράφου, που πέθανε τόσο νέος και σχεδόν άγνωστος. Ο ίδιος στην άγνοια της τρέλλας του ρωτούσε: «Τι έχω;». Όλοι του απαντούσαν: «Ψυχοπάθεια». Σήμερα όλοι αναγνωρίζουν ότι κάτω από την τρέλλα του Βαν Γκόγκ κόχλαζε ή μεγαλοφυΐα.

Vincent

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΒΙΝΣΕΝΤ ΒΑΝ ΓΚΟΓΚ

Ο ΑΔΕΛΦΟΣ του Τεό, ο μόνος σύμφρονος της ζωής του, πήγε να τον ιδεί, αναγκάστηκε όμως να φύγει και τον έμπιστεύθηκε στις φροντίδες του γιατρού Ρεύ, που είχε δείξει λίγη ανθρώπινη συμπάθεια για τον άρρωστο. Ο Βίνσεντ άρχισε να γίνεται καλά πολύ γρήγορα. Του επιτρέπουν να θγαίνει, να κάνει περιπάτους, να ξαναβλέπει το ατελιέ του, να ξαναρχίσει να εργάζεται. Ο Τεό είχε συγκινήσει την καρδιά του γιατρού Ρεύ, όταν του διηγήθηκε το δράμα του αδελφού του. Και όταν ο άρρωστος προσφέρει, για να εκφράσει την ευγνωμοσύνη του σ' εκείνον που η στοργή του τον συγκίνησε στο τέλος, το μόνο πράγμα που του μένει, το ταλέντο του, ο Φελίξ Ρεύ δέχεται να ποζάρει μόνο και μόνο για να μη δυσαρεστήσει τον δυστυχισμένο άρρωστο του.

Όταν το 1900, δέκα χρόνια μετά το θάνατο του Βαν Γκόγκ, ο περίφημος έμπορος πινάκων «Αρμπουζά Βολλάρ» συναντά το γιατρό Ρεύ και του προτείνει να αγοράσει το πορτραίτο του, ανακαλύπτει ότι ο πίνακας χρησιμεύει για να φράζει μιὰ τρύπα του ορνιδώνα του γιατρού κι' είναι σκεπασμένος με άκαθαρές! Στον Βολλάρ, που του προσφέρει 300 φράγκα, ο γιατρός απαντά: «Έκατο πενήντα είναι αρκετά! «Ο,τι κι' αν λέτε σεις, έχω έχω άλλη αντίληψη. Έγώ τον γνώρισα, για να ξέρετε, και ήταν ένας ψυχοπαθής».

Ο πίνακας αυτός είναι σήμερα ασφαλισμένος για 12.000.000 δραχμές.

Στην έκθεση υπάρχει κι' ένας άλλος πίνακας, που κι' αυτός αψηφείται μιά από τις τραγικές στιγμές της ζωής του Βαν Γκόγκ. Είναι «Ο Περιπάτος». Ο ζωγράφος εικονίζει σ' αυτόν τη μητέρα του και, με τα χαρακτηριστικά της νοικάρισσάς της, τη γυναίκα που, σ' ένα πρώτο σχέδιο, ήταν η Κέε, η πρώτη α-

γάπη του. Ο πρώτος πόνος, η πρώτη δυστυχία του Βαν Γκόγκ βρίσκεται σ' αυτό τον πίνακα.

Και όμως ήθελε κι' αυτός να είναι ευτυχισμένος, να νοιώσει, να ζήσει την ευτυχία όλων των ανθρώπων. Άλλά, όπως έλεγε «υπάρχει κάτι μέσα μου, κάτι που με ταραξεί. Τι να είναι αυτό;»

Είχε μπει, πρό λίγου, έξαλλος, αλαφιασμένος, στην τραπεζαρία, στο «Αμστερδαμ, όπου η οικογένεια έτοιμαζόταν να γευματίσει.

— Θέλω να ιδω την Κέε!

Πριν από τρείς μήνες είχε ερωτευθεί παράφορα την Κέε, την ξαδέρφη του, που είχε έλθει να περάσει τις διακοπές της στο σπίτι του πάστορα Βαν Γκόγκ, στο «Έπτεν. Η Κέε, όμως, χήρα από λίγο καιρό και μητέρα ενός παιδιού τεσσάρων χρόνων, αποκρούει τον έξαλλο έρωτα του Βίνσεντ, που είναι 28 χρόνων, βρίσκεται σε διαρκή έξαψη, την τρομάζει και που περνά τις ώρες του σχεδιάζοντας με μανία. Και, για να είναι περισσότερο ασφαλής, ξαναγυρίζει στο «Αμστερδαμ, στο σπίτι των γονέων της. Ο Βίνσεντ της γράφει, αλλά δεν του απαντά. Πρέπει όμως να την ιδεί, βέβαιος ότι θα μπορούσε να την πείσει. «Αυτήν και καμμιαν άλλη».

Δεν μπορεί να το πιστέψει. «Έχει κι' αυτός δικαίωμα στην ευτυχία. Δεν θέλει να είναι ή μοίρα του εξαιρετική. Θέλει να ζήσει όπως όλοι οι άνθρωποι, να έχει γυναίκα και παιδιά. Να μην είναι πια το μοναχικό, το έρημο αυτό και καταραμένο πλάσμα που ήταν ως τότε. Θέλει να γνωρίσει την «άληνη ζωή».

— Θέλω να ιδω την Κέε!

Αν την ιδεί, η Κέε δεν θα μπορούσε να μην καταλάβει ότι την αγαπά, δεν θα μπορούσε να' αρνηθεί αυτόν τον άπειρο έρωτα, που όλοι τον αποκρούουν. Αν τον άκούσει έστω και μιὰ στιγμή,

αν αίσθανθεί το σφίξιμο του χεριού του στο χέρι της, θα τον αγαπήσει. Άς τον άκούσει τουλάχιστον όσο διάστημα αυτός θα κρατά το χέρι του στη φλόγα της λάμπας που ανάδει στην τραπεζαρία. Και ο Βίνσεντ απλώνει το χέρι του στη φλόγα, ένα χέρι που τρέμει, αλλά δεν λυγίζει.

— Μά είναι τρελλός! φωνάζει η μητέρα της Κέε. Ο πατέρας της σβήνει τη λάμπα. Ο Βίνσεντ πέφτει λιπόθυμος.

Έξω ή νύχτα είναι θαβιά και κάνει κρύο. «Κι' αν ακόμα πέσω ένενήντα εννιά φορές, την εκατοστή φορά θα σηκωθώ» — γράφει ο Βίνσεντ στον αδελφό του Τεό. Στο δύσκολο δρόμο του για την αναζήτηση της έσωτερικής γαλήνης, η εύαισθησία του ξεσχίζεται απ' όλα τα άγκάθια.

Η φλόγα της τέχνης

ΕΤΑ το «Πορτραίτο του γιατρού Ρεύ» και τον «Περίπατο», ένας άλλος πίνακας, «Οι θάμνοι», είναι μιὰ σελίδα της αυτοβιογραφίας του Βαν Γκόγκ. Κι' αυτόν τον πίνακα τον δάνεισε στην έκθεση το «Ερμιτάζ» του Λένινγκραδ. Είναι ασφαλισμένος για 24.000.000 δραχμές. Ο πίνακας αυτός — ένα από τα άριστουργήματα του μεγάλου ζωγράφου — ζωντανεύει δόκληρη την περίοδο της «Αρλ όπου, μέσα στην πλημμύρα του φωτός, ο Βαν Γκόγκ είχε πιστέψει ότι θα κατακτούσε την ευτυχία, που οι πόλεις του την είχαν άρνηθεί.

Δεν είχε χάσει την έλπίδα.

Ένα βράδυ, σε ένα θρόνικο μπιστρό της Χάγης είχε συναντήσει τη Χριστίνα. Είναι μιὰ γυναίκα του δρόμου, με όλα τα σημάδια της διαφθοράς και του αλκοολισμού και, μάλιστα, έγκυος στον πέμφο μήνα της. Το άθλιο αυτό πλάσμα, που τον συγκινεί το κατάντημά του, ο Βαν Γκόγκ το φιλοξενεί, καθώς κι' ένα ζώο τα παιδιά του, στο παγωμένο ατελιέ του. Του φαίνεται πως έχει αποκτήσει οικογένεια, πως έχει βρει την οικογενειακή ζωή, την ευκαιρία να αισθάνεται λιγώτερο κακομοίρης, λιγώτερο μονάχος.

Ο Βίνσεντ αυτή φορά είναι σχεδόν ευτυχισμένος: εργάζεται. Κάνει εκατοντάδες σχέδια: ψαράδες, χωρικούς που εοράζονται, που κουβαλούν σακκία, που σπρώχνουν καρροτσάκια. «Νοιώθω μέσα μου μιὰ φωτιά που δεν μπορώ να την άψω να σβήσω, που τούναντίον πρέπει να την δυναμώω, μολοντί δεν ξέρω που θα με φέρει αυτός», γράφει στον αδελφό του Τεό. Είναι τριάντα χρόνων. Του μένουν ακόμα έπττα χρόνια ζωής. Γράφει στον Τεό: «Όταν αναλογίζομαι πόσον καιρό έχω ακόμα μπροστά μου γά να εργασθώ, πιστεύω ότι μπορώ να παραδεχθώ ότι το κορμί μου θα άνθεξει ακόμα σε μερικά χρόνια, ως, πούμε έξη ως δέκα...».

Στο Παρίσι, ο Βίνσεντ εργάζεται «σαν τρελλός» — ζωγραφίζει 200 πίνακες σε 18 μήνες — και όνειρεύεται ήδη περισσότερο φως, έναν ούρανό χωρίς σύννεφα, έναν ήλιο σ' όλη τη λάμψη του.

Στις 21 Φεβρουαρίου 1881 φθάνει στην «Αρλ, στη Νότια Γαλλία. Η πόλη αυτή του ήλιου κοιμάται κάτω από έξη ήντα πόντους χιόνι. Ο Βαν Γκόγκ, όμως, είναι όλος χαρά: «Νοιώθω πως είμαι στην «Ιαπωνία», λέει.

Ο ήλιος ξαναγυρίζει γρήγορα. Ο Βαν Γκόγκ στήνει το καβαλέτο του και ζωγραφίζει, όπως δεν είχε ζωγραφίσει ποτέ ως τότε. Είναι πάρα πολύ δημιουργικός, φωνάζει, θαμιάζοντας το τοπίο. Άν είναι τρελλός αυτή τη φορά, είναι τρελλός από χαρά, από έξαρση, από

ευτυχία. Νοιώθει πως τον έχει κυριεύσει μιὰ παράφορη μανία για δουλειά: θα μπορέσει να πληρώσει στον Τεό όλα όσα του χρωστά, τόσα χρόνια τώρα. Διαβλέπει την έλευθέρια και, ποιός ξέρει, τη δόξα. Πιστεύει ότι έχει έλθει ή ώρα του, ή ώρα που να δείξει σε όλους που τον περιφρόνησαν ποιός πραγματικά είναι: ένας ζωγράφος.

Ο ήλιος και τα χρώματα

ΕΙΝΑΙ ένα παραλήρημα χρωμάτων. Ο Βαν Γκόγκ ζει μέσα στα χρώματα: στο κίτρινο, στο πράσινο, στο πορτοκαλί, στο μπλέ, στο άλικο, σ' ό,τι είναι χτυπητό, φανταχτερό, έντονο. Ποτέ, κανένας άλλος ζωγράφος, δεν χρησιμοποίησε τα χρώματα όπως αυτός, με τόση τόλμη, με τόση έλευθέρια, με τόσο άχόρταγη δίψα για το φως. Η ζωγραφική δεν είναι πια ή ίδια μετά τους φωτεινούς πίνακές του. Ο κόσμος δεν είναι πια ό ίδιος σαν όπτική έντύπωση, άφ' ότου τον είδε με το δικό του μάτι ο Βαν Γκόγκ. Ο ήλιος είναι ο θεός του. Ένας ήλιος που είναι όχι μόνο φως, αλλά και φωτιά. Μια καινούργια εποχή άρχίζει για τη ζωγραφική με τον Βαν Γκόγκ στην «Αρλ. Το σπίτι όπου μένει ο Βίνσεντ είναι κίτρινο, τα παντελόνια των ζουάβων είναι κόκκινα κι' ο ούρανός — ο ούρανός είναι ένα παραλήρημα χρωμάτων και φωτός. Το κεφάλι του ζωγράφου φλέγεται κι' ή φλόγα του βρίσκει την πύρινη έκφραση στους πίνακες. Με τραγική έπιμονή, ακούραστα, ζωγραφίζει προσπαθώντας να συλλάβει και να εκφράσει το φως. Φλέγεται δόκληρος από δημιουργικό πυρετό. Έξαντλεί μέσα σε λίγους μήνες τις δυνάμεις δέκα χρόνων. «Προχωρώ σαν μιὰ άτμομηχανή που ζωγραφίζει», λέει. Κάπου — κάπου άναγκάζεται ν' αφήνει τα πινέλα του: ή ένταση είναι τόσο δυνατή, ώστε νοιώθει ότι όλα θα σπάσουν μέσα στο κεφάλι του. Σχεδόν δεν τρώει. Οι πίνακες συσσωρεύονται: κήποι, χωράφια με στάρι, θάρκες, λεωφορεία, καφενεία, γέφυρες, πορταίτα, έσωτερικά σπιτιού... Κι' ο ήλιος στριφογυρίζει μέσα στο κεφάλι του!... Ναι, είναι να τρελλαθεί κανένας.

Μετά τη μεγάλη κρίση του, ο Βαν Γκόγκ, με τη βοήθεια του γιατρού Ρεύ, φαίνεται να ησυχάζει. Μολοντί, όμως, εργάζεται, μένει στο νοσοκομείο. Δεν αισθάνεται πια τη δύναμη να ζει μόνος, άφισμένος μόνο στις δυνάμεις του. Πρέπει να φυλάγεται από τον εαυτό του: χρειάζεται τους τοίχους ενός νοσοκομείου για να μη χαθεί. Και τότε, θεληματικά, με πλήρη πνευματική διαύγεια, ζητά από τον φίλο του, τον πάστορα Σάλλ, να του βρει έσυλο. Το έσυλο αυτό είναι το Σαιν - Πώλ - ντε - Μωζόλ, στο Σαιν Ρεμί.

Η τελευταία πράξη

ΕΚΕΙ ο Βίνσεντ έξακολουθεί να ζωγραφίζει. Είναι ο τελευταίος σταθμός του γολγοθά του. Οι έλιες και τα κυπαρίσσια παίρνουν τραγικά σχήματα στους πίνακές του, τρέμουν στη ζέση του καλοκαιριού. Από το παράθυρο του διαμετίου του, μέσ' από τα κάγκελλα, ζωγραφίζει ένα χωράφι φυτεμένο με στάρι στο γαλάζιο φόντο του όρίζοντα. Δεν ζωγραφίζει, όμως, τα κάγκελλα: τα κάγκελλα δεν υπάρχουν: υπάρχει μόνο το φως που λάμπει στη γη και που κάνει τον Βίνσεντ ν' ανακαλύπτει «πράγματα που άδικα τα άναζητούσε επί χρόνια».

Και τώρα είναι ή τελευταία πράξη. Στις 21 Μαΐου 1890 φθάνει στο «Ν-

ΑΝΩ: Ένας από τους ωραιότερους πίνακες του Βαν Γκογκ: «Ολλανδή χωρική» (1885). Η τραγική έκφραση του προσώπου της χωρικής αυτής είναι χαρακτηριστική των περισσότερων πορταίων του δυστυχισμένου ζωγράφου.

ΚΑΤΩ: «Ο άνθρωπος με το κομμένο ατί» είναι ένας από τους γνωστότερους «καί τους πιο χαρακτηριστικούς πίνακες του Βαν Γκόγκ.

βέρ, που απλώνει τα σπιτία του στη δεξιά όχθη του Ουάζ, λίγα χιλιόμετρα από το Ποντουάζ. Ξέρει που πηγαίνει: κάποιος δρ. Γκασέ, φίλος των ζωγράφων, ζωγράφος ο ίδιος, θα μπορέσει να τον φροντίσει, να του ξαναδώσει την έμπιστοσύνη.

Ο Βαν Γκόγκ εγκαθίσταται στο καφενείο του Γουσταύου Ραδού, στην κεντρική πλατεία, απέναντι στο δημαρχείο. Με τριάμισυ φράγκα την ήμερα έχει μιὰ σοφίτα, αλλά το άρκει: γιατί ξέρει τι

ΣΥΝΕΧΕΙΑ: ΣΤΗ ΣΕΛ. 41

ΚΑΝΟΝΕΣ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΔΙΑΙΤΗΤΙΚΗ

Για να πετύχουμε την άφθονία, χρειάστηκε να τυποποιήσουμε τη διατροφή μας, να κάνουμε μια επιλογή από την άπειρη ποικιλία των φυσικών τροφών, να απορρίψουμε τις περισσότερες και να κρατήσουμε τις πιο αποδοτικές οικονομικά. Στο σύνολό της η διατροφή μας έγινε πιο φτωχή. Με την επιστροφή στις ανέξάντλητες πηγές της φύσεως προσπαθούμε σήμερα να ξαναβρούμε τα μυστικά μιας αληθινά ισορροπημένης διατροφής...

ΟΤΑΝ, στα μέσα του 19ου αιώνα, ο μεγάλος Γερμανός χημικός Γιούστους Λίμπιχ ανέλυσε για πρώτη φορά το μοσχαρίσιο σιτάκι, το οποίο θεωρούσε ως «πλήρη τροφή», βρήκε στα συστατικά του άζωτο, όξινο, ανθρακικό, υδρογόνο και μερικά ίχνη σιδήρου. Ο Λίμπιχ έβγαλε το συμπέρασμα ότι, για να εξασφαλίσουμε την αρμονική ανάπτυξη του ανθρώπινου οργανισμού, αρκεί να του προσφέρουμε όλα αυτά τα στοιχεία υπό οποιαδήποτε ευπεπή τροφή. 'Αλλ' από την εποχή του Λίμπιχ οι χημικοί ανέκλυναν άλλα δεκάεξη στοιχεία στο μοσχαρίσιο σιτάκι και όμως, κανένας γιατρός δεν πιστεύει σήμερα ότι θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως πλήρης τροφή.

ΑΤΤΟ το παράδειγμα του μοσχαρίσιου σιτακιού μας αποκαλύπτει μιά από τις πιο παραγνωρισμένες απόψεις των διαιτητικών συνηθειών μας. 'Η γεωργία, ή κτηνοτροφία έχουν προσδεθεί εκπληκτικά. Χάρη στη σύγχρονη γεωργικοκτηνοτροφική τεχνική των μεθόδων υψηλής παραγωγικότητας, για πρώτη φορά από τους προϊστορικούς χρόνους ένα μεγάλο τμήμα της ανθρωπότητας έχει δροστικά απαλλαγεί από το φάσμα της πείνας.

Σύγχρονα όμως, η διατροφή μας έχει τυποποιηθεί. Για να πετύχουμε την άφθονία, χρειάστηκε να απλοποιήσουμε τα πιάτα, να κάνουμε μια επιλογή από την άπειρη ποικιλία των φυσικών τροφών να απορρίψουμε τις περισσότερες και να κρατήσουμε τις πιο αποδοτικές οικονομικά. Οι σύγχρονοι άνθρωποι ξέρουν τι τρώνε και οι ειδικοί διαιτολόγοι, όπως και οι άνοστα νομικές υπηρεσίες όλων των πολιτισμένων χωρών αγροπνούν για να προσφυλάξουν τον καταναλωτή από τις βλαβερές οδύες που ενδέχεται να υπάρχουν στα τρόφιμα... 'Αλλά πούδ ανησυχεί να μάθει αν η ποικιλία των τροφίμων που προσφέρεται είναι επαρκής για τον οργανισμό; 'Ενδιαφερόμαστε γι' αυτά που τρώμε, αλλά πούδ ενδιαφερόμαστε για κείνα που δεν εί-

χαμε ποτέ την ευκαιρία να φάμε και από τα όποια, ωστόσο, οι πρόγονοί μας έφαγαν την επιβίωσή τους;

ΠΑΤΑΤΑ είναι θαυμάσια τροφή, αλλά δεν ήταν απαραίτητο να εκτοπίσει τα ραπάνια, που καλλιεργούνταν σήμερα όλο και λιγότερα. Στο σύνολό της, δεν υπάρχει αμφιβολία, πως η διατροφή μας έχει γίνει πιο φτωχή. 'Ο δρ Μωρίτσιο, καθηγητής της βοτανικής στο πανεπιστήμιο της Βαρσοβίας,

χούφτα ούζει κάθε μέρα με μια κουτάλια λάδι. Οι επιστήμονες δεν ήθελαν να το πιστέψουν 'Ηταν αδύνατον. Και όμως, οι πρωτόγονοι αυτοί που, σύμφωνα με τους υπολογισμούς μας, ήταν καταδικασμένοι στο βιολογικό εκφυλισμό εξ αιτίας της φτωχής διατροφής τους, όχι μόνον εξακολουθούν να πολλαπλασιάζονται, αλλά εργάζονται και παραμένουν υγιέστατοι. 'Αργότερα, οι άνθρωποι έλυσαν το μυστήριο: Παρατήρησαν ότι, ενώ οι άνδρες της φυλής άσχο-

νόταν από την εποχή της πρώτης εμφάνισής τους, αν θρώπου πάνω στη γη. 'Αλλά υπάρχει και μια άλλη περίπτωση που δεν είναι λιγότερο μυστηριώδης ακόμα και στις πολιτισμένες χώρες μας: Το βασίλειο των λουλουδιών και των άγριων φυτών.

Η γύρη των λουλουδιών έχει ενδιαφέρουσες ιδιότητες. Σχετικές έρευνες έχουν δείξει ότι η Γαλλία που παράγει κάθε χρόνο 36.000 τόννους μέλι και υπολογίζεται ότι, χάρη στις μέλισσες, θα μπορούσαν να συγκεντρωθούν 10.000 τόννοι γύρεως κάθε χρόνο από τις κυψέλες.

Το πρώτο ζήτημα που τίθεται σχετικά με τη γύρη — βασική πρώτη ύλη για τη ζωή της κυψέλης — είναι αν τα πεπτικά όργανά του ανθρώπου μπορούν να διαβρούν τον ξηρό και σκληρό κέλυφος των μικροσκοπικών σπόρων της. Προσπαθώντας να λύσουν αυτό το πρόβλημα, οι επιστήμονες ανέκλυναν τις εκπληκτικές αντιβιοτικές ιδιότητες της γύρεως και απέδειξαν ότι η σκόνη αυτή των λουλουδιών είναι θαυμάσιο απολυμαντικό του πεπτικού μας συστήματος.

ΜΠΡΟΣΤΑ στην ανησυχητική εξαπλωση των λεγομένων «εκφυλιστικών ασθενειών», όπως η αθηροσκλήρωση και ίσως ο καρκίνος, οι ειδικοί έχουν την τάση να ορίζουν τις ευθύνες στη διατροφή. Συνήθως όμως περιορίζονται να καταγγέλλουν τις διαιτητικές υπερβολές, ενώ είναι σήμερα αποδεδειγμένο ότι και οι διαιτητικές ελλείψεις, τις οποίες δεν υποπετυνμάστε, έχουν εξ ίσου κακή επίδραση.

Οι φαρμακολογικές έρευνες προαναγγέλλουν ότι σήμερα προς τον πειραματισμό και την ανάλυση κάθε φυτικού είδους, που φυτρώνει, αναπτύσσεται και αναπαράγεται στα παράσπεδα των πολιτισμένων περιοχών του πλανήτη μας. 'Εκεί έλπιζεται ότι θα βρεθούν τα καινούργια φάρμακα: 'Αναζητούν καινούργιες, πλουσιότερες, πιο ωφέλιμες φυτικές τροφές. 'Αρχισαν τις έρευνές τους από τη θάλασσα, το φυσικό αυτό περι-

Η μεγάλη Ραχήλ, που είχε αποθεωθεί στη Γαλλία και, γενικότερα, στην Ευρώπη σαν η μεγαλύτερη τραγωδός της εποχής της, είχε μια πλούσια έρωτική σταδιοδρομία, για να προσφέρει μάλιστα έγγονοι και στο Μεγάλο Ναπολέοντα. 'Η ιστορία της αρχίζει από το πεζοδρόμιο, ανεβαίνει στα ανάκτορα και καταλήγει στον εξαγνισμό. 'Η μεγάλη Ραχήλ αντιπροσωπεύει την πιο άστατη, άνοστη κι' αντιφατική εποχή, στα μέσα του 19ου αιώνα.

Οι έρωτες της Ραχήλ

ΕΝΩ το βράδυ εκείνο του 1841, η γοητευτική Ραχήλ έβγαζε απ' τη σκηνή, της έδωσαν την κάρτα ενός θεατή. Τέσσερις λέξεις ήταν χαραγμένες: «'Ο πρίγκιπ του Ζουανβίλ. 'Ο γιος του βασιλιά Λουδοβίκου Φίλιππου, γνωρίζοντάς την κάτι παραπάνω από ελαφριά, φήμη της διάσημης τραγουδίστριας, αρκέστηκε στο να σημειώσει με κάποιον ανόητο ανάλειψα για έναν απόγονο του 'Αγίου Λουδοβίκου τις τρεις αυτές λέξεις».

«Πού; Πότε; Πόσο;» Πριγκιπικά η Ραχήλ απάντησε στο πίσω μέρος της ίδιας κάρτας: «Σπίτι σου. 'Απόψε. Τζάμπα».

Ο γόνος Ζουανβίλ, πλοίαρχος της κορβέτας που τον προηγούμενο χρόνο μετέφερε στη Γαλλία τα λείψανα του Ναπολέοντα, δήλωνε συχνά:

— Μια κι' ο βασιλιάς με στέλνει να τρέχω στις θάλασσες, πρέπει να μ' αφήνει να τρέχω και πίσω απ' τις κοπέλλες! Κι' αυτό τώκαινε με το παραπάνω!

Παρ' όλα αυτά, ανάμεσα στους πόθους του, σαν ναύτη των λιμανιών, μέσα του έκρυβε ένα τροβαδούρο. Κι' άρχισε να νοιάζει για τη Ραχήλ ένα αίσθημα σχεδόν έρωτικό. 'Εκείνη πάλι, λίγους μήνες αργότερα, αναστέναζε:

— 'Αχ, μου χρειάζεται κουράγιο για να μην πεθάνω. Είμαι τόσο θλιμμένη και, για κακή μου τύχη, πρέπει να κρύβω τα δάκρυά μου πίσω από ένα χαμόγελο!..

★

ΥΠΗΡΕΕ έρωμένη του Βερν, του Διευθυντή της 'Οπερα - Κωμική και δημοσιογράφου, 'Ο Βερν ήταν ένας χοντρός, κοίλαρος δίχως στέροχο, με μια κεφαλή φουσκωτή, κορεσμένα μάγουλα, μυταράς, ψυχογής ιδιοσυγκρασίας.

Καταλαβαίνει κανείς πόσο η Ραχήλ ανακουφιζότανε στην αγκαλιά του πρίγκιπα - ναύτη της. Φαινότανε ν' ανακαλύπτει τον έρωτα, όχι βέβαια τον σαρκώδη Μήπως δεν έλεγε η ίδια, μιλώντας για τα δυστυχισμένα παιδικά χρόνια της, σαν τραγουδίστρια του δρόμου.

— Δεν θυμάμαι να ύπηρεα ποτέ μου παρθένα...

Όταν όμως ξεκινούσε για το σπίτι του Ζουανβίλ, ή καρδιά της χτυπούσε μ' έναν τρόπο πρωτόγνωρο.

— 'Αχ, του έλεγε, σ' αγαπώ μ' όλη μου την ψυχή. Για χάρη σου τοξές ξέχασα όλους.

'Εκείνη ήταν είκοσι χρόνων κι' αυτός είκοσιεξι. Τήν έλεγε «γοητούλα μου» και τον έλεγε «εγρικό μου σκυλί». 'Ο νέος λησμονούσε πως ήταν ένα επίσημο πρόσωπο, κι' αυτή πως ήταν μια διασημότητα, που θα μπορούσε να συγκριθεί σήμερα με τη Μαρρίζιτ Μπρανό!

★

ΤΟ χειμώνα του 1841, ο Ζουανβίλ αναγκάστηκε να πάει κοντά στον αδελφό του, τον διάδοχο στο στρατόπεδο του Σαιν - Ομέρ. 'Η απουσία του πίκρανε την Ραχήλ που του γράφει με ειλικρίνεια, δίχως σεμνοτυφίες.

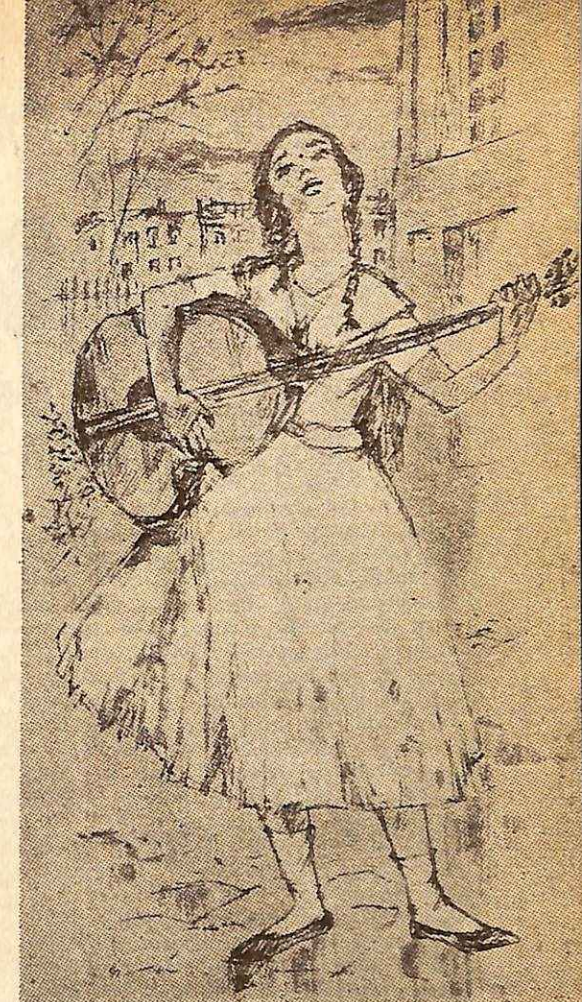
«Έριξε σκύλε μου, μια που σ' αγάσει να κουνάς την ουρά σου για μένα, κούνησε και τις τέσσερις πατούσες σου για να φτάσεις στο Παρίσι».

Κι' αυτός έρχονταν τρέχοντας. Γιατί τη θάναζε κι' όλος σά θεατρίνα.

Στα γράμματά του έγραφε κάποτε.

«'Η δεσποινίς Ραχήλ, ένα μεγάλο ταλέντο, ξανάδωσε στο Γαλλικό θέατρο μια λάμψη που είχε από χρόνια λησμονηθεί. 'Εγώ προσωπικά, δεν είδα ποτέ μου στη σκηνή μια τόσο απόλυτη τελειότητα. Σχεδόν δίχως χειρωνακίες, μ' ένα παιχνίδισμα της φυσιογνωμίας της, με τη φλόγα των ματιών της, τοξές τόνους της φωνής της, εξέφραζε το πάθος της με μια δύναμη υποδμητική. Βλέποντάς την κανείς, την έπαινε γι' αρχαίο άγαλμα, κι' η γυναίκα ήξερε να μπαίνει σε κάθε της όλο, ακόμη και στους πιο άγιους με μιά συναγωγή γοητεία. Μπορούσε να σκοτώσει κι' ο κόσμος να λατρεύει την «φωτισσα».

Κι' αυτός την αγαπούσε...

Όταν ήταν μακριά της έκμυστρηότανε, με περισσότερο αίσθημα και λιγότερο αισθησιασμό:

«Τις 'Οχθες του Τάγκ... θα τραγουδούσα, αν ήμουν εθνικός, αλλά δεν είμαι. Σε σκέφτηκα πολύ, αυτό μου έκανε κακό, θέλω να σε ξεχάσω... Φτώχη μου μικρούλα, βλέπεις, τόσο από μακριά, όσο κι' από κοντά σ' έχω στην καρδιά μου. Τό χαριτωμένο σου πορτραίτο μου θυμίζει τη γοητούλα μου Ραχήλ».

★

ΚΙ ΟΜΩΣ τη λησμόνησε για να παντρευτεί στη Βραζιλία με την πριγκίπισσα Φρανσουάζ, δεύτερη κόρη του Πέντρο του Ιου. 'Η άδωστη, τα της άλλαξε κάπως τον Ζουανβίλ. Μόλις, η νέα έφτασε στην Τουλόζ, βλέποντάς το πλήθος που είχε μαζευτεί στην αποβάθρα ξεφώνισε:

— 'Αχ, Θεέ μου! Πόσοι πολλοί λευκοί!

Στον Κεραμεικό, ξάφνιασε τη βασιλική οικογένεια μια μέρα που, έχοντας χρονολογίες, ζήτησε να πιει ζουμί παπαγάλου...

★

Ο ΖΟΤΑΝΒΙΑ είχε κάποτε γράψει στη γοητούλα του Ραχήλ: «Εύχομαι για σένα που σ' αφήνω στην ώρα Γαλλία, ύμνη, επιτυχία και κάτι που δεν πιστεύω: ευτυχία».

Πόσο καλά γνώριζε τη «γοητούλα» του, που σύντομα θα δοκίμαζε να δει αυτήν την «ευτυχία» παίρνοντας νέον έραστή.

«Τότερα απ' το γιό του βασιλιά, η δε ο γιός του αυτοκράτορα, ο 'Αλέξανδρος Βαλέφσκυ, παιδί του Ναπολέοντα

και της κόμηςσας Βαλέφσκυ.

Έγκαταλείποντας την προηγούμενη έρωμένη του, την ήθοποιό 'Αναΐδα, για το χατίρι της Ραχήλ, της έλεγε:

— Ξέρετε, ότι θέλω να παντρευτώ. Ο δεσμός μας είναι πολύ γνωστός, για να μη σταθεί έμπόδιο σ' αυτό μου το σκοπό. Πήρα μιάν άλλη μαιτρέσσα, για να μην αμφιβάλλει κανείς πως διακόψαμε τις σχέσεις μας.

Την πρώτη φορά που ο Βαλέφσκυ, έπι σκέφτηκε την τραγωδό, παρατήρησε κρεμασμένη στο τοίχο, μιὰ κιθάρα.

— 'Η κιθάρα αυτή, έξήγησε η Ραχήλ με δάκρυα, κούβει τις πύλ' αγαπημένες μου αναμνήσεις. Αυτή μ' άκομπα: νιάριζε, όταν παιδί δυστυχισμένο, ζητιάνευα απ' τούς περαστικούς... 'Οσο παλιό, σαβαρλιασμένο, κι' αν είναι, τó θόρυβο αυτό, έχει τόσην αξία για μένα που δεν θά τ' άποχωριζόμουν ούτε για είκοσιπέντε χιλιάδες φράγκα.

— Κι' αν σάς πρόσφερα τὰ διαλά;

'Η Ραχήλ κούταξε τὸ γύ τοῦ αὐτοκράτορα καὶ πήρε τὴν ἀπόφαση:

— 'Ε, καλά, 'Ας είναι! 'Αφού τὸ θέλετε σὰς τὴ δίνω. Πάρτε τὴν ὅμως ἀμέσως, γιατί διαφορετικά θ' ἀλλάξω γνώμη.

Κι' ὁ Βαλέφσκυ διάστηκε νὰ ἀπακούσει.

ΦΑΙΝΕΤΑΙ πὺς ἡ Ραχήλ συνήθιζε τὸ κόλπο τῆς κιθάρας. Δὲν ἦταν ἡ πρώτη φορά πὺς τὴν πούλουσε σ' ἕναν θανατοστή. 'Εξ ἄλλου, ὅσοι ἀπ' τὸ θάνατό της πούληθηκε στὴ δημοπρασία ἡ κιθάρα πὺς ἀκομπα νιάριζε τὴν μικρούλα 'Ελίσα Φελίξ, ὅταν δὲν εἶχε γίνει ἀκόμα ἡ μεγάλη Ραχήλ.

ΣΑΝ μεγάλος ἄρχοντας ὁ Βαλέφσκυ, ἔγκατέστησε καὶ χάρισε στὴν ἑρωμένη του ἕνα μεγάλωρεπο διαμέρισμα. 'Ολα ἦταν σπάνιας αξίας. Διασχίζοντας ἀμέτρητες αἰθούσες λευκὲς καὶ χρυσὰ φένες, ἔφτανε κανεὶς στὴν κρεβατοκάμαρα.

Ἐκεῖ πάνω σὲ μιὰν ἐξέδρα ἦταν στημένο ἕνα κρεβάτι μ' ἐλίκχουσο ξύλο καὶ καπιτὸν ἀπὸ κερασι μετὰ τῆς Δαμασκῶ. 'Ανοίγαν δὺ πόρτες, ἡ μιὰ πρὸς τὸ λουτρό, ὅπου ἡ τραγωδὸς κολυπούσε μέσα σ' ἀρωματισμένη σαπουνάδα, καὶ πὺς γὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνην, ἦταν σωστὸ ὄργιο! 'Η ἄλλη πόρτα ὡδηγοῦσε σ' ἕνα λιτὸ κελλὶ καλογερίστικο, ὅπου ἡ Ραχήλ περνοῦσε τὰ βράδια της ὅταν δὲν ἐρχότανε ὁ Βαλέφσκυ, κι' ὅπου τὴν ἡμέρα μελετοῦσε τὸς ρόλους της.

Καὶ κατὰ παράξενο, ἡ Ραχήλ, ἀν καὶ δὲν εἶχε νοιώσει γιὰ τὸ γύ τοῦ Ναπολέοντα τὰ χτυποκάρδια πὺς εἶχε γιὰ τὸν γύ τοῦ βασιλιά, ὅπως ἐπιστὴ στὸν Βαλέφσκυ. Στὴ Μασσαλία, ὁ 'Αλέξανδρος Δουμᾶς εἶχε καλέσει σὲ δείπνο τὸς δὺ ἑραστές, ἕνα μεγάλωρεπο γεῦμα σὰν αὐτὰ πὺς μονάχα ὁ συγγραφέας τὸν 'Τριῶν Σωματοφυλάκων» ἤξερε νὰ φτιάχνει. 'Η εὐφορία πὺς ἐπακολουθῆσε ὅσοι ἀπὸ ἕνα περίπατο στὴν ἀκροθαλασσιά, ἔκανε νὰ γυαλίσουν τὰ μάτια τῆς Ραχήλ καὶ στηρίχτηκε κάτωθεν βαρύτερα στὸ μπράτσο τοῦ συγγραφέα. 'Εκεῖ νῆ χάνανε τὸ καλὸ φαί κι' εὗρισκε ὡραία τὴ βραδυά... 'Ισὺς καὶ νὰ κρύωσε λιγάκι κι' ἄρχισε νὰ τρέμει. 'Ο Δουμᾶς ὅμως, πίστεψε πὺς αὐτὰ ἦταν γιὰ ἐκεῖνον καὶ τῆς ἔγραψε δὺ - τρία χαμόμα-

τα πὺς ἔμειναν δίχως ἀπάντηση.

«Σὰς ἀγαπῶ Ραχήλ... Μπορεῖ καὶ νὰ νὰ γελασθεῖ ἀπὸ ἕνα βλέμα, ἀπὸ ἕνα σφιγμένο χεῖρο. Μπορεῖ αὐτὸ νὰ σημαίνει μονάχα μιὰ καλοδιάθετη συμπαθία. Γελιέται κανεὶς ἀπὸ ἕνα τρεμύλιασμα, σὰν ἐκεῖνο τοῦ κορμιού σας, πὺς ἐνοίωσα ἐνῶ στηρίζαστε στὸ μπράτσο μου τὴν ὥραία ἐκείνη βραδυά, στὴν ὁμορφὴ ἀρογυαλιά... 'Ισὺς νὰ ἦμουν ἐγὼ πὺς ὀργισα σ' ἄγγιγμά σας, κι' ὄχι ἐσεῖς».

«Α! ὄχι! Δὲν ἦταν ἐκείνη. 'Η Ραχήλ ἔγραψε στὸ Δουμᾶ γιὰ νὰ τοῦ τὸ ξεκαθαρίσει, καὶ νὰ τοῦ ὑπενθυμίσει τὴν παρουσία ἐνὸς προσώπου πὺς κατεῖχε ὅλη της τὴν τρυφερότητα».

«Εἶχα ἐλπίσει, πὺς ἡ σιωπὴ μου θὰ ἦταν ἀρκετὴ γιὰ νὰ σὰς ἀποδείξει πὺς μ' ἔχετε παρεξηγήσει. Εἶμαι λοιπὸν ἀναγκασμένη νὰ σὰς παρακαλέσω νὰ πάψετε μιὰν ἀλληλογραφία πὺς με πληγώνει... Σὰς ὁμολογῶ ἀνοητὰ: κολακεύομαι παίρνοντας γράμματα ἀπ' τὸν 'Αλέξανδρο Δουμᾶ... 'Ηξερα πὺς με τὸς ἀνόητους θὰ πρέπει νὰ ζυγίσει κανεὶς κάθε του λέξη, δὲν γνώριζα ὅμως πὺς ὑπάρχουν καὶ διανοούμενοι πὺς καὶ μ' αὐτοὺς εἶναι ἀναγκαῖες οἱ ἴδιες προφυλάξεις».

'Ο Δουμᾶς ἀπάντησε δίχως καμμιὰ λεπτότητα:

«Κυρία,

'Αφού τὸ θέλετε τόσο, ἄς μείνουμε ὅπως εἴμαστε. 'Ετσι ὑπάρχει πάντοτε ἐλπίδα γιὰ μελλοντικὴ σειρά»...

ΥΣΤΕΡΑ ἀπ' αὐτό, ὁ Βαλέφσκυ δὲν μπορούσε παρὰ ν' ἀνταμείψει τὴν τόση πίστη, χαρίζοντας στὴ Ραχήλ του ἕνα παιδί. 'Ηταν ἕνα ἀγοράκι πὺς γεννήθηκε στὸ 1844, καὶ πὺς ὁ πατέρας του ἀναγνώρισε ἀμέσως. 'Οσο παρ' ὅλο πὺς ἔτσι ἡ τραγωδὸς ἔγινε μητέρα ἑγγονοῦ τοῦ Ναπολέοντα, ἡ σκέψη αὐτὴ δὲν τὴν ἐμπόδιζε ν' ἀπατήσῃ τὸν ἐπίσημο ἑραστή της μὲ τὸν 'Εμὶλ ντὲ Ζιραρντέν. Μόλις ὁ Βαλέφσκυ ἔμαθε αὐτὴ τὴν προδοσία παντρεῦται γιὰ νὰ τὴν ἐνδιχθεῖ. 'Η Ραχήλ βρισκότανε τότε σὲ περιοδεία καὶ τὸ χτύπημα τῆς ἦρθε βαρὺ.

Γιὰ νὰ παρηγορηθεῖ γεννᾷ καὶ δεύτερο παιδί, ὄχι μὲ τὸν Ζιραρντέν, ἀλλὰ μὲ τὸν Ἀρθούρο Μπερτοάν, τὸ γιὸ τοῦ στρατάρχου πὺς εἶχε συνδέσει τὸ Ναπολέοντα στὴν 'Αγία 'Ελένη. Αὐτὸ ὅμως δὲν τὴν παρηγορεῖ ἀρκετὰ. 'Αφ-

χίζει ν' ἀδυνατίζει...

ΤΑ ΒΟΝΑΠΑΡΤΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΙΣΘΗΜΑΤΑ, τὴν σπρώχνουν σύντομα σὲ μιὰ μικρὴ περιπέτεια μὲ τὸν μελλοντικὸ Ναπολέοντα ΙΙΙ.

Τέλος γιαιτρεμένη ἀπ' τὴν ναπολεοντομανία της ἀποφασίζει νὰ δοθεῖ στὸν γιὸ 'Αλέξανδρο Δουμᾶ.

— 'Οχι εὐχαριστῶ, τῆς ἀπαντᾷ αὐτὸς, δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ δυσανεστήσω τὸν πρίγκιπα Ναπολέοντα... 'Αν τὸν ἐγκαταλείψετε, πάρτε ἕναν ἄλλον ἑραστή, πὺς νὰ μὴν τὸν γνωρίζω.

Τότε ἡ Ραχήλ, πρῶτине στὸν συγγραφέα τοῦ ἐκπαιρᾷ μὲ τὰς καμειλάς, νὰ τὴν παντρευτεῖ. 'Εκείνος ἀρνῆθηκε.

— Δὲν παντρεύομαι τίς δικὲς μου ἐρωμένες, πὺς θέλετε νὰ παντρευτῶ τὴν μαιτρέσσα τῶν ἄλλων;

'Ετσι πῆρε τὴν ἐκδίκησή του ὁ Δουμᾶς πατέρας!

ΟΓΑΤΚΟΣ, θερμὸς Φρανσουά Πονσά, συγγραφέας τῆς «Λουκρητίας», πῆρε τὴ θέση τοῦ Πλὸν - Πλὸν (Ναπολέοντα ΙΙΙ). 'Τέρερε πολὺ. 'Η Ραχήλ ἔλεπε τόσο συχνά. «Εὐτυχῶς, ἀναστένανε ὁ φουκαριός, ὁ καλὸς Θεὸς πὺς μὲ λυπάται σὲ στέλνει στὰ δειρά μου, εἶμαι ὅμως σὰν τὸν πεινασμένο πὺς ὁσφραίνεται ὀρεχτικά φαγητά»...

'Ο τελευταῖος τῆς ἑραστῆς ὑπῆρξε ἕνας ἀξιοματικὸς τοῦ ναυτικοῦ, ὁ Γκαμπριέλ 'Ωμπαρέντ, ὁ καλὸς αὐτὸς Σαμαρείτης πὺς ἔμεινε στὸ προσκεφάλό της, ὅταν βαρεῖ ἀρρωστή ἀπὸ φθίση, βάδιζε πρὸς τὸ θάνατο. Τὴν κῦταξε μὲ θανμασμοῦ. Μεταξὺ τῶν γεννηθῆκε ἕνα παράξενο ἀγνὸ αἰσθημα. Κοντὰ σ' ἐκεῖνον μετάνοιωνε γιὰ τὴ ζωὴ της, γιὰ τὸς ἀνάξιους ἑρωτῆς της! Μονάχα κοντὰ στὸν Ζουανβίλ καὶ σήμερα μαζί μὲ τὸν Γκαμπριέλ 'Ωμπαρέντ γνώρισε τὴν ἀνυστερόβουλη ἀγάπη... Τὴν ἄκουγε νὰ μουρμουροῖ:

— 'Οχι δὲν ὤπηξα, αὐτὴ πὺς ἔπρεπε... 'Αχ! ἀν εἶχα ἀνατρεφῆ διαφορετικά: 'Αν εἶχα ζήσει ἀλλοιῶς:

Στὶς Κάννες ὅταν ξεψυχῶσε ψιθυροῖ:

— 'Αχ! Τί μὲ νοιάζει στὸ κάτω - κάτω; Τί μὲ νοιάζει πὺς σὲ λίγο τὸ κορμί μου θ' ἀφήσει τὸν κόσμον αὐτό, ἐσὺ δὲ σώσεις τὴν ψυχὴ μου!

'Απαρηγόρητος ὁ 'Ωμπαρέντ, θέλησε νὰ μπεῖ σὲ μοναστήρι, ὅσοι ὅμως ἀπὸ κάμποσο καιρὸ ἔξαγαγόρισε στὰ ἐγκόσμια.

(Μετ. Σ. Α.).

ΦΑΡΜΑΚΑ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΑΝΑΙΜΙΑΣ

Τὸ «'Ιμπερόν», ἕνα ἀγγλικὸ φάρμακο κατὰ τῆς ἀναιμίας πὺς ἐδῶ καὶ μερικὰ χρόνια κυκλοφορεῖ εὐρύτατα σ' ὅλο τὸν κόσμον, πρόκειται ν' ἀποσυρθεῖ ἀπὸ τὴν κυκλοφορία, γιατί πρόσφατα πειράματα ἀπέδειξαν ὅτι προκαλεῖ καρκίνο στὸς ποντικούς. Τὸ ἀγγλικὸ 'Υπουργεῖον 'Υγείνης ἀπέφασξε νὰ σταματήσει ἡ παραγωγή τοῦ φαρμάκου μέχρις ὅτου διαπιστωθεῖ ἀν ἀποτελεῖ πράγματι καρκινογόνον παράγοντα.

Οἱ ἀποκαλύψεις τῆς «Βρετανικῆς 'Ιατρικῆς 'Εφημερίδος» ὅτι ἡ σχυρὴ δόσις τοῦ «'Ιμπερόν» δημιουργοῦν καρκινικοὺς ὅγκους στὸς ἀρουραίους καὶ τὰ ποντίκια, προκάλεσαν σάλο στὴν 'Αγγλία. Τὸ ἔγκυρο ἐπιστημονικὸ περιοδικὸ γράφει ὅτι καὶ ὑπάρχουσιν ἐνδείξεις εἶναι ἀρκετὲς γιὰ νὰ μᾶς πείσουν ὅτι τὸ 'Ιμπερόν εἶναι ἐπικίνδυνον καὶ ἡ χρησιμοποίησή του πρέπει ν' ἀπογορευθεῖ.

ΤΑ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΑ

'Η Λαΐδη Ντόνα Σάιντ Κόλουμπ, βαρυστημένη ἀπ' τὴ ζωὴ τοῦ Λονδίνου, ὅπου πρωτοστατοῦσε σ' ἐξωφρενισμούς, φεύγει γιὰ τὸ ἐξοχικὸ σπίτι της στὸ Νάβρον, μαζὶ μὲ τὰ δὺ παιδιά της — τὴν 'Ενριέτα καὶ τὸν Τζέιμς — καὶ τὴ γκουβερνάντα τῶς μὲς Πρού.

'Ο ἄνδρας τῆς σὲρ Χάρρυ, μολονότι τὴν ἀγαπᾷ, εἶναι γενικὰ ἕνας ἀδιάφορος τύπος, χωρὶς καμμιὰ προσωπικότητα, καὶ περνᾷ τὸν καιρὸ, γλεντοκοπώντας μὲ τὸς ἀνύπαντρους φίλους του. 'Ανάμεσα σ' αὐτοὺς εἶναι κι' ὁ λόρδος Ρόκινγκχαμ πὺς φλερτάρει ἀνοικτὰ τὴ Λαΐδη Ντόνα καὶ συχνὰ τὴν παρασύρει σὲ φάρσες, πὺς τῆς φέρνουν ντροπὴ. 'Επειτα ἀπὸ μιὰ τέτοια φάρσα, ὅταν λήστεψαν μιὰ γριά Κόμησσα, ἡ Λαΐδη Ντόνα νοιώθει τὴν κενότητα τῆς ζωῆς της κι' ἀποφασίζει ν' ἀποτραβηχθεῖ στὴν ἐξοχή, στὸ μεγάλο κτήμα τῶς στὸ Νάβρον. 'Επειτα ἀπὸ ἕνα κοπιαστικὸ ταξίδι μὲ τὴν ἄμαξα, φτάνει στὸν πύργο, ὅπου τῆς κάνει ἐξαιρετικὴν ἐντύπωση ὁ Οὐίλλιαμ, ὁ καινούργιος ὑπὲρτης. Στὸ μακρὸ διάστημα τῆς ἀπουσίας τῶν κυρίων του, ὁ Οὐίλλιαμ εἶχε ἀπολύσει τὸ προσωπικὸ καὶ ζούσε ὁλομόναχος.

'Αλλῃ μιὰ ἐκπληξη περιμένει τὴ Ντόνα τὸ βράδυ, ὅταν πέφτει νὰ κοιμηθεῖ. Μιὰ παράξενη μυρουδιά τὴν ἐνοχλεῖ καὶ ψάχνοντας σ' ἕνα ντουλάπι, βρίσκει ἕνα κουτί μὲ καπνὸ καὶ μιὰ συλλογὴ ποιημάτων τοῦ Ρονσάρ. Στὴ λευκὴ σελίδα τοῦ βιβλίου εἶναι γραμμένα τὰ ἀρχικὰ «Ζ. Μ. Ω.», τ' ὄνομα «Φινιστέρ» κι' εἶναι σχεδιασμένος ἕνας μικρὸς γλάρος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

2ov

Η ΠΡΩΤΗ σκέψη τῆς Ντόνας σὰν ξύπνησε, ἦταν νὰ φωνάξει ἀμέσως τὸν Οὐίλλιαμ, νὰ τοῦ δείξει τὸ κουτί μὲ τὸν καπνὸ καὶ τὰ ποιήματα καὶ νὰ τὸν ρωτήσει εἰρωνικά, ἀν τοῦ ἔλειψαν οἱ ἀνέσεις τοῦ κρεβατιοῦ της. 'Επαῖξε ἀρετὴ ὡρα μ' αὐτὴ τὴν ιδέα καὶ μὲ τὴ σκέψη πὺς, ἐπὶ τέλους, θὰ ἔβλεπε τὸ ἀνέκφραστο πρόσωπο τοῦ νεαροῦ ὑπὲρτης νὰ κοκκινίξει ἀπὸ ντροπὴ, ἀλλὰ, τελικά, ἀποφασίσε νὰ τ' ἀφήσει γι' ἀργότερα. Κάποια προαίσθησις τῆς ψιθύριζε πὺς ἦταν ἀκόμη νωρὶς γιὰ μιὰν τέτοια ἀποκάλυψη. 'Αφῆσε, λοιπόν, τὸ κουτί καὶ τὸ βιβλίο στὸ συτάρι, ὅπου τὰ βόηκε καὶ κατέβηκε γιὰ νὰ ἐπιβλέψει τίς δουλειές τοῦ προσωπικοῦ.

Οἱ ἐντολὲς τῆς εἶχαν ἐκτελεστεῖ, ὅσοι πὺς ἐπέτρεπε ὁ λίγος χρόνος. Τὸ σαλόνι κι' ἡ τραπεζαρία εἶχαν ξεκοκκιστεῖ καὶ σκουπιστεῖ, λουλούδια τοποθετήθηκαν στὰ δωμάτια, τὰ παρὰθυρα εἶχαν ἀνοικτεῖ κι' ὁ Οὐίλλιαμ γυάλιζε τὰ κρησπίγια, στὴ βιβλιοθήκη.

Τὴν ὑποδέχτηκε, ρωτώντας ἀν κοιμήθηκε καλὰ καί, καθὼς τοῦ ἀπαντοῦσε καταφατικά, δὲν κρατήθηκε νὰ τὸν ρωτήσει:

— Καὶ σὺ, Οὐίλλιαμ; Μήπως σὲ κούρασε ὁ ἔρχομός μας;

— Καθόλου, κυρία. Κοιμήθηκα θανάσια. Σύννησα μιὰ δὺ φορὲς ἀπὸ τὰ κλάματα τοῦ μικροῦ κυρίου, ἀλλὰ δὲν ἐνοχλήθηκα. 'Αντίθετα, αὐτὸ μού θύμισε τὰ παιδικὰ μου χρόνια. Εἴμαστε, ξέρετε, δεκατρία παιδιά κι' ὑπῆρχαν πάντα μωρὰ στὴν οἰκογένεια.

— Εἰσαι ἀπὸ ἐδῶ κοντὰ; τὸν ρωτῆσε.

— 'Οχι, κυρία.

Καὶ μ' αὐτὸ ἔκοψε τὴν κουβέντα, σὰ νὰ τῆς ἔδειχνε πὺς δὲν εἶχε δικαίωμα ν' ἀνακατεῖται στὴν ἰδιωτικὴν του ζωὴ.

'Η Ντόνα, πειραγμένη ἀλλὰ ἀνίκητη ν' ἀντιδράσει, προχώρησε πρὸς τὰ μεγάλα ῥάφια μὲ τὰ χρυσόδετα βιβλία, πὺς κανεὶς δὲν τὰ διάβαζε καὶ πῆρε ἕνα στὰ χέρια της. Προσποιήθηκε πὺς τὸ φυλλομέτησε καὶ ρώτησε μ' ἀδιάφορο ὄψος τὸν ὑπὲρτη:

— Σ' ἀρέσει τὸ διάβασμα, Οὐίλλιαμ;

— 'Ασφαλῶς καταλάβατε πὺς δὲν διαβάω, ἐπειδὴ τὰ βιβλία εἶναι γεμάτα σκόνη, τῆς ἀποκρίθηκε μ' ἕνα ἀπόρροπο χαμόγελο.

'Η ἀλήθεια εἶναι πὺς ποτὲ δὲν ἔπιασα αὐτὰ τὰ βιβλία στὰ χέρια μου. 'Αλλὰ θὰ τὰ ξεσκονίσω αὔριο — ὅλα.

— 'Ὅστε δὲν ἔχεις κανένα χόμπι γιὰ νὰ περνᾷς τὸν καιρὸ σου; ἐπέμεινε ἡ οἰκοδέσποινα.

— Μ' ἐνδιαφέρουν οἱ σκῶροι, κυρία. 'Εχω μιὰν ἀρετὰ καλὴ συλλογὴ στὸ δωμάτιό μου.

'Η Ντόνα ἔφυγε γρήγορα καὶ κατέβηκε στὸν κήπο, ὅπου τὰ παιδιά τὴν ὑποδέχτηκαν μὲ χαρούμενα ξεφωνητά. Τὶ παράξενο τύπος αὐτὸς ὁ ὑπὲρτης! Δὲ μπορούσε νὰ τὸν ψυχολογήσει. Πάντως, δὲν ἦταν αὐτὸς πὺς διάβαζε ποιήματα τοῦ Ρονσάρ τίς νύχτες στὸ δωμάτιό της. Για-

τί, τότε, θὰ εἶχε ἀνοίξει κάποιον ἀπὸ τὰ βιβλία τῆς βιβλιοθήκης, ἔτσι καὶ μόνον ἀπὸ περιέργεια.

'Οσο περνοῦσαν οἱ μέρες, ἡ Ντόνα ἀπολάμβανε μὲ θουλίμια τὴν ἐλευθερία της. Σηκώνονταν ὅποτε ἤθελε, ἔτρωγε ὅταν εἶχε ὄρεξη, κοιμόταν ἀνάλογα μὲ τὸ κέφι της. Τὸ ἥρεμο τοπιὸ ξεκούραζε τὴν ματιὰ της, κι' ἐνοίωθε τὴν ἀνάγκη νὰ τρέξει στὴν ἀκρὴ τοῦ ἀπέραντου πράσινου, ἐκεῖ πὺς ἤξερε πὺς τὴν περιέμενε τὸ ποτάμι — τὸ ποτάμι πὺς δὲν εἶχε ἀνακαλύψει ἀκόμη, γιατί βαρύντανε νὰ ξεκινήσει.

'Ακόμη καὶ τὰ παιδιά της ἄρχισαν νὰ χάνουν τὸς ἐπιπλάστους τρόπους ποτῶσαν ἀπ' τὴν πρωτεύουσα. 'Η 'Ενριέτα, σχολαστικὴ ὡς τότε στὴν ἐμφάνισή της, ἔτρεχε τώρα ξυπόλυτη στὸ δάσος καὶ κυλιότανε μ' ἀπόλαυση στὸ χορτάρι.

'Ετσι, ξένοιαστους κι' ἀφρόντιστους, τὸς βόηκε κείνο τὸ ἀπόγευμα ἡ ἀναπάντεχη ἐπίσκεψη. 'Η Ντόνα, μὲ τὴ φούστα σηκωμένη στὰ γόνατα, τίς μποῦκλες ἀνάκατες κι' ἀγριόχορτα μπαγγμένα στὰ μαλλὰ, ἄκουσε μιὰν ἄμαξα νὰ πλησιάζει στὸ σπίτι καὶ σχεδὸν ἀμέσως, τὸν ἦχο τοῦ κουνουνιοῦ. Σὲ λίγο φάνηκαν νῆρχωνται πρὸς τὸ μέρος τῶς ὁ Οὐίλλιαμ, ἀκολουθοῦμενος ἀπὸ ἕναν ψηλὸ καὶ παχὺ ἄντρα, μὲ φουσκωτὰ μάγουλα καὶ γουρλωτὰ μάτια, πὺς χτυποῦσε τίς μπότες του μ' ἕνα χρυσοστόλιστο ραβδί.

— 'Ο 'Εξοχότατος λόρδος Γκοντόλφιν μυλαῖδη, ἀνάγγειλε ὁ Οὐίλλιαμ.

Νοιώθοντας πὺς ὁ ἐπισκέπτης της εἶχε, τουλάχιστον, θορυβηθεῖ ἀπ' τὴν ἀνάμνησιν γιὰ μιὰ λαΐδη ἐμφάνισιν, ἡ Ντόνα ἀποκλίθηκε εὐγενικά, δηλώνοντας πὺς χάριξε γιὰ τὴν γνωριμία, ἐνῶ θὰ προτιμοῦσε νὰ μείνει στὴν ἡσυχία της.

'Ο ἐπισκέπτης ἔγυρε τὸ κεφάλι καὶ τὴν ἀκολούθησε σωπηλὸς, σὰν ξεκίνησε γιὰ τὸ σπίτι. Μίλησε μονάχα, ὅταν κάθισαν στὸ σαλόνι.

— Ἐπαῖδα πὺς ἦσθαι νὰ κατοικήσετε ἐδῶ καὶ τὸ θεόδοτο καθήκον μου, ἡ μάλλον εὐχαρίστηση γιὰ τὴν ἀριστεία, νὰ εἶμαι ὁ πρῶτος πὺς θὰ σὰς καλωσορίσει, εἶπε μὲ τὴν πομπώδη φωνή του. Πᾶνε πολλὰ χρόνια, ἀπ' ὅτου καταδεχτήκατε νὰ τιμῆσετε τὸ Νάβρον μὲ τὴν παρουσία σας, ἐσεῖς κι' ὁ παλιὸς φίλος μου ὁ Χάρρυ.

— Ναι, πράγματι, πολλὰ χρόνια, ἀποκρίθηκε ἡ Ντόνα καὶ πρόσθεσε πὺς τὰ μάτια της εἶχαν καρφωθεῖ σὲ μιὰ μεγάλη κρεατοεῖδα πὺς στόλιζε τὴ μύτη τοῦ λόρδου Γκοντόλφιν. Τ' ἀποτραβήξε διαστειλά.

— Θὰ ἐρχότανε κι' ἡ γυναῖκα σου μαζί, ἀλλὰ ἡ ὄρεξις της θέλει προσοχή, συνέχισε ὁ ἐπισκέπτης. Περιμένουμε, ὁλέτετε, τὸν διάδοχον.

Τὶ θανμάσιο, συγχατήρια, ἀποκρίθηκε ἡ οἰκοδέσποινα καὶ τσάκωσε πάλι τὰ μάτια της καρφωμένα στὴν κρεατοεῖδα.

Μὲ δυσκολία αὐτὴ τὴ φορά τὸν ρώτησε καὶ προσποιήθηκε πὺς ἔπρεπε νὰ ἀπαντήσει.

λουθοῦσε τὴν τυπικὴ φλυαρία τοῦ Γκον-
τὸλφιν, ποῦλεγε πόσο θὰ χαρεῖ ἡ γυναι-
κα του νὰ τὴ γνωρίσει, πόσο λίγοι γεί-
τονες ὑπῆρχαν στὴν περιοχὴ, πόσο πλη-
χτικά περνοῦσαν τὰ θρόαδια τους.

— Εἶχα τὴν ἐλπίδα, πῶς ὁ Χάρου θὰ
φροντίζε νὰ μᾶς βοηθήσει, ἔλεγε ὁ Γκον-
τὸλφιν. Φαντάζομαι, νὰ ἔχετε ἀκούσει
πόσο ὑποφέρουμε.

— Ὅχι, δὲν ἔξερω τίποτα, ὠμολό-
γησε ἡ Ντόνα.

— Πῶς; ἀπόρησε ὁ λόρδος. Ἐδῶ
δοῦνῃς ὁ κόσμος κι' ἔσεῖς δὲν ξέρετε τί-
ποτε. Μᾶς ἔχουν ρημάξει οἱ πειρατές,
κυρία. — Ἐκλεψαν πολὺτιμα ἐμπορεύμα-
τα ἀπὸ τὸ Πένγυν κι' ἀπ' ὅλη τὴν
ἀκτή. Πρὶν μιὰ βδομάδα, σήκωσαν ὁλό-
κληρη τὴν περιουσία ἐνὸς καλοῦ γείτονά
μου.

— Τί κρῆμα, μουρμούρισε ἀδιάφορα
ἡ Ντόνα.

— Καὶ νὰ ἦταν μόνο αὐτό, δυνάμωσε
τὴ φωνὴ του ὁ ἐπισκέπτης. Εἴμαστε
στὸ ἑλῶς τους. Διαμαρτυρήθηκαν στὸ
Λονδίνο, ἀλλὰ δὲ βαρέστε, οὔτε μὴ ἀ-
πάντησαν. Μᾶς ἔστειλαν μερικὸς στρα-
τιῶτες ἀπ' τὸ Μπρίστολ, ἀλλὰ καλύτερα
νὰ μᾶς ἔλειπαν. Ἀπ' ὅτι βλέπω, τὸ μόν-
ο πού μένει, εἶναι νὰ ἐνωθούμε ὅλοι
οἱ γαιοκτήμονες, γιὰ ν' ἀντιμετωπίσου-
με τὴ μάστιγα αὐτή. Εἶναι λυπηρὸ πὺ
ὁ Χάρου δὲ βρίσκεται ἐδῶ.

— Μπορῶ νὰ φανῶ χρήσιμη σὲ τί-
ποτε; τὸν ρώτησε.

— Τὸ μόνο πὺ περνάει ἀπ' τὸ χέ-
ρι σας, ἀγαπητὴ κυρία, εἶναι νὰ φωνά-
ξετε τὸν ἄντρα σας κι' αὐτὸς νὰ μα-
ζεύει τοὺς φίλους του γιὰ νὰ πολεμή-
σουμε αὐτὸν τὸν καταραμένο Γάλλο.

— Γάλλο; ἀπόρησε ἡ Ντόνα.

— Ναί, κι' αὐτὸ εἶναι τὸ χειρότε-
ρο, φώναζε ἀσυγκράτητος τώρα ὁ εὐπα-
τοῖδης. Ὁ πειρατὴς αὐτὸς εἶναι ἕνας ξέ-
νος, πὺ ξέρει τίς ἀντιξίας μᾶς καλύτερα
κι' ἀπὸ μᾶς. Ἐχει ἕνα καράβι πὺ γοή-
γορο ἀπ' ὅλα τὰ δικά μας καὶ χώνεται
κρυφὰ στὰ λιμάνια μᾶς τὸ θρόαδι. Ἀρ-
πάζει ὅτι προλάβει, πάντα τὸ καλύτερο,
καὶ τὸ σκάει στὴ Βρετανία, πρὶν προλά-
βουμε νὰ τὸν δοῦμε καλὰ - καλὰ. Ἀν
τοῦλάχιστον, εἴχαμε ἀνθρώπους. Ἀν ὁ
Χάρου...

Ἡ Ντόνα σταμάτησε.

— Φοβῶμαι, πῶς ὁ Χάρου δὲ θὰ μπο-
ρέσει νὰ σᾶς βοηθήσει. Εἶναι τεμπέλης,
γιὰ νὰ κυνηγήσει τὸν πειρατὴ σας.

— Μὰ δὲν εἶπα, πῶς μπορεῖ νὰ τὸν
παῖσει, διαμαρτυρήθηκε ὁ Γκοντὸλφιν.
Ἀλλὰ σ' αὐτὴ τὴ δουλειά χρειάζομα-
στε πολλὰ χέρια. Ὅσο περισσότερα —
τόσο τὸ καλύτερο. Πρέπει νὰ τὸν τσα-
κώσουμε αὐτὸν τὸν ἀναθεματισμένο, ἀκό-
μη κι' ἂν ξοδέψουμε τίς περιουσίες μᾶς
γι' αὐτό.

Τὸ πομπώδες ὄψος κι' ἡ ἀφέλειά του
τῆς φάνηκαν ἀστεῖα καὶ σηκώθηκε πηγαί-
νοντας πρὸς τὸ τζάκι, γιὰ νὰ μὴ βάλει
τὰ γέλια. Ὁ Γκοντὸλφιν νόμιζε πῶς μ'
αὐτὸ ἤθελε νὰ τὸν δειλεῖ πῶς πρέπει
νὰ φύγει καὶ σηκώθηκε. Μὲ μιὰν ἐλα-
φρὴ ὑπόκληση ἔφερε στὴν ἄκρη τῶν χει-
λιῶν του τὸ χέρι πὺ τοῦ ἔτεινε καὶ
εἶπε:

— Ἐλπίζω πῶς στὸ ἐπόμενο γράμμα
σας στὸν Χάρου θὰ τοῦ στείλετε τοὺς
χαρετισμούς μου καὶ θὰ τοῦ μιλήσετε γιὰ
τίς φασαρίες μᾶς.

— Μὰ, βέβαια, θὰ τοῦ γράψω, ὑπο-
σχέθηκε ἡ Ντόνα.

Μέσα τῆς, ὅμως, εἶχε ἀποφασίσει
πῶς μὲ κανένα τρόπο δὲν ἔπρεπε νὰ
ἔρθει ὁ Χάρου στὸ Νάβρον, γιὰ νὰ κυ-

νηγήσει τὸν πειρατὴ καὶ νὰ τῆς χαλάσει
τὴν ἡσυχία.

Εἶχε τὴν ἐλπίδα πῶς ὁ παχουλὸς εὐ-
πατοῖδης θὰ ἦταν κι' ὁ τελευταῖος ἐπι-
σκεπτής τῆς. Δὲν τῶχε σκοπὸ νὰ χαρα-
μίσει τίς γλυκεῖες ὥρες τῆς ἐλευθερίας
τῆς σὲ τυπικὲς ἐπισκέψεις. Ἐπρεπε νὰ
προειδοποιήσει τὸν Οὐίλλιαμ, πῶς στὸ
μέλλον δὲν ἦταν στὸ σίτι γιὰ κανένα.

Βρῆκε τὴν εὐκαιρία νὰ τοῦ τὸ πᾶ
στὸ γεῦμα, προσθέτοντας.

— Βλέπεις, Οὐίλλιαμ, ἦρθα στὸ
Νάβρον γιὰ ν' ἀποφύγω τὸν κόσμο καὶ
νὰ μείνω μονάχη. Σκοπεῖν νὰ παρυστή-
σω τὸν ἐρημίτη, ὅσο θὰ μείνω ἐδῶ.

— Καταλαβαίνω, κυρία, ἀποκρίθηκε
ὁ ὑπηρετῆς. Σήμερα ἔκανα λάθος, ἀλλὰ
δὲν θὰ τὸ ἐπαναλάβω. Μπορεῖτε νὰ εἴ-
στε ἡσυχῇ, πῶς ἔχετε ἐξασφαλίσει τὴ
φυγὴ σας.

— Τὴ φυγὴ μου;

— Μάλιστα, κυρία. Συμπέρανα πῶς
ἡ φυγὴ σᾶς ἔφερε ἐδῶ. Δραπετεύσατε
ἀπ' τὸν ἑαυτὸ σας τοῦ Λονδίνου καὶ
βρῆκατε τὸ χρησφόρετό σας στὸ Νάβ-
ρον.

Ἐμεινε κάμποσο σιωπηλὴ, κατάπληκτη
καὶ λίγο φοβισμένη.

— Ἐχεις μὴν ἀνεξήγητη διαίσθη-
ση, Οὐίλλιαμ, εἶπε στὸ τέλος. Πῶς
τὴν ἀπόκτησες;

— Ὁ τελευταῖος κύριος μὺ μιλοῦσε
συχνὰ καὶ πολὺ, κυρία. Ἀπ' αὐτὸν ἔ-
χω δανειστεί τίς πὺ πολλές ιδέες μου
κι' ὅλη σχεδὸν τὴ φιλοσοφία μου. Τοῦ
χρωστάω τὴ συνήθεια νὰ παρατηρῶ τοὺς
ἄλλους ἀνθρώπους, ὅπως ἐκεῖνος. Καὶ
νομίζω πῶς τὴν ἀφίξή σας ἐδῶ θὰ τὴν
χαρακτήριζε φυγὴ.

— Καὶ γιατί ἐφυγες ἀπὸ κοντὰ του,
Οὐίλλιαμ;

— Ζεῖ μ' ἕναν τέτοιο τρόπο, πὺ οἱ
ὑπηρεσίες μου τοῦ εἶναι ἄχρηστες. Ἀπο-
φασίσαμε πῶς, κάπου ἄλλου, θὰ τὸ κα-
ταφέρω καλύτερα.

— Γι' αὐτὸ ἦρθες στὸ Νάβρον;

— Μάλιστα, κυρία.

— Καὶ ζοῦσες μόνος σου κυνηγών-
τας σκῶρους;

— Ἡ κυρία ἐμάντεψε σωστά.

— Ὡστε καὶ γιὰ σένα τὸ Νάβρον εἶ-
ναι φυγὴ.

— Πιθανῶς, κυρία.

— Κι' ὁ τελευταῖος κύριός σου; Τί
κάνει;

— Ταξιθεύει, κυρία.

— Τότε κι' αὐτὸς εἶναι φυγάς. Ὁ
σοι ταξιθεύουν εἶναι φυγάδες.

— Τὸ ἴδιο λέει κι' ὁ κύριός μου.
Μπορῶ νὰ πῶ, μάλιστα πῶς ἡ ζωὴ του
εἶναι μιὰ ἀσταμάτητη φυγὴ.

— Πόσο τὸν ζηλεύω. Ὅλοι ἐμεῖς οἱ
ἄλλοι καταφέρνουμε νὰ τὸ σκάμε κάθε
τόσο, ἀλλὰ ξέροουμε πῶς αὐτὸ δὲν θὰ
κρατήσει πολὺ. Μᾶς δεσμεύουν τόσα πράγ-
ματα. Ὁ κύριός σας ἔχει δεσμούς, Οὐίλ-
λιαμ;

— Κανένα, κυρία.

— Φαντάζεσαι πῶς οἱ περιπλανήσεις
του μπορεῖ νὰ τὸν φέρουν ποτὲ ἀπ' τὰ
μέρη μᾶς;

— Δὲν ἀποκλείεται, κυρία.

— Τότε θ' ἀλλάξω τίς δδηγίες μου
γιὰ τοὺς ἐπισκέπτες. Ἀν παρῇ ὁ κύ-
ριός σου ἀπ' τὸ Νάβρον, θὰ τὸν δεχτῶ
μ' εὐχαρίστηση.

— Πολὺ καλὰ, κυρία.

Ἡ Ντόνα εἶχε σηκωθεῖ καί, καθὼς
γύρισε, τὸν εἶδε πὺ χαμογελοῦσε. Ἀλ-
λὰ τὸ χαμόγελο πάγωσε σὰν χεῖλη του,
μάλιστα τὰ μάτια τῆς ἔπεσαν σὰ δικὰ του.
Ἐκεῖνη βγῆκε στὸν κῆπο κι' ἀσυναίσθη-
τα τραβῆξε πρὸς τὸ δάσος.

Μέσα τῆς ἐνοιωσε τὴν ἐπιθυμία νὰ
φτάσει στὸ νερό, ὅχι στὸ ποτάμι, ἀλλὰ
στὴν ἀνοιχτή, τὴν ἀπέραντη θάλασσα.
Ὁ ἥλιος εἶχε σχεδὸν γύρει σὰν ἔφτα-
σε σὲ μιὰ κατηφοριὰ καὶ στάθηκε νὰ
κιντᾶξει τὴ θάλασσα. Στ' ἀριστερὰ τῆς
φαίνονταν τὸ ποτάμι, ὁλόμαυρο καὶ πλα-
τὺ, ἐκεῖ πὺ ἐνωόνταν μὲ τὴ θάλασσα.
Ἡ θάλασσα ἦταν ἡσυχὴ κι' ὁ ἥλιος τὴν
ἐντυνε μ' ἕνα χρυσοκόκκινο μανδύα.

Ἡ Ντόνα ἀπόμεινε νὰ χαζεύει, γαλη-
νεμένη, τὸ μονοπάτι πὺ χάραζαν οἱ τε-
λευταῖες λάμψεις τοῦ ἥλιου πάνω στὸ
νερό. Στὴν ἄκρη τοῦ ὁρίζοντα, ἔξερνε
ἕνα σημάδι, πὺ σιγὰ-σιγὰ μεγάλωνε καὶ
σὲ λίγο πῆρε σχῆμα καὶ μορφὴ. Ξε-
χώρισε τ' ἄσπρα πανιά ἐνὸς καραβιοῦ,
πὺ ἔμεινε γιὰ λίγο ἀκίνητο, σὰν ἕνα
ζωγραφισμένο παιγνίδι, ἀνάμεσα στὴν
ἀκίνητη θάλασσα καὶ στὸν οὐρανὸ.

Ἐνα ἐλαφρὸ ἀεράκι φούσκωσε τὰ
πανιά του καὶ τὸ πλοῖο κινήθηκε πρὸς
τὴ στεριά, τριγυρισμένο ἀπ' τοὺς γλά-
ρους ποῦρεξαν νὰ τὸ προῦπανθήσουν, ἀ-
φήνοντας πίσω του ἕνα αὐλάκι.

Κάποιον ἀόρατο χέρι σὰ ν' ἄγγιζε τὴν
καρδιά τῆς Ντόνας καὶ μιὰ μυστηριακὴ
φωνὴ νὰ τῆς ψιθύριζε στ' αὐτί: «Θὰ
τὴ θυμᾶσαι γιὰ πάντα, αὐτὴ τὴ στι-
γμή». Μιὰ προαισθήση γιὰ κάτι θαυμα-
στό, κάποιος ἀόριστος φόβος, μιὰ ἀνε-
ξήγητη ἔπαρση.

Στράφηκε γοήγορα μ' ἕνα ἀδικαιολό-
γητο χαμόγελο καὶ περπάτησε πρὸς τὸ
Νάβρον, μουρμουρίζοντας ἕνα χαρού-
μενο σκοπὸ.

Στὶς κορφὲς τῶν δέντρων, ὁ ἄνεμος
ψιθύριζε γλυκόλογα....

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Ὁ περίπατος τὴν κούρασε κι' ἔτσι ἔ-
πεσε ἀμέσως νὰ κοιμηθεῖ, σὰν γύρισε.
Ἀποκοιμήθηκε ἀμέσως, ἀλλὰ σὰ μεσά-
νυχτα ξύπνησε ἀπτόμα, πὺ τὸ θόρυβο
ποῦσαν κάποινα θήματα σὰ χαλίκια
τοῦ κῆπου. Τὴν ἴδια στιγμὴ εἶχε ση-
κωθεί, τρομαγμένη στὴ σκέψη πῶς ὅλοι
κοιμόντανε μέσα στὸ σίτι. Πλησίασε
στὴ τζαμόμορτα καὶ κῆταξε στὸν κῆπο.

Δὲν εἶδε τίποτε, ἀλλὰ ἔμεινε στὴν ἴ-
διά θέση, ψάχνοντας μὲ τὰ μάτια στὸν
κῆπο. Σὲ μιὰ στιγμὴ, ἔξωρθηκε τὴ σκιά
ἐνὸς ἄντρα, πὺ βγῆκε ἀπ' τὰ δέντρα
πέρα ἀπ' τὰ παρτέρια καὶ στάθηκε σ' ἕ-
να φωτεινὸ ἄνοιγμα πὺ σχηματίζε τὸ
φεγγάρι. Τὸν εἶδε νὰ φέρνει τίς παλάμες
στὸ στόμα κι' ἄκουσε ἕνα ἐλαφρὸ σφύ-
ριγμα.

Ἀμέσως σχεδὸν, μιὰ ἄλλη σκιά πετᾶ
χτηκε ἀπ' τὸ σκοτεινὸ σίτι κι' ἔτρεξε
πρὸς τὰ δέντρα, σηκώνοντας τὰ χέρια,
σάμπως νὰ προειδοποιῖτο γιὰ κάποιο
κίνδυνο. Προσέχοντας καλύτερα, ἡ Ντό-
να εἶδε πῶς ἦταν ὁ Οὐίλλιαμ.

Ἡ ἀνάσα τῆς ἔβγαλε λαχανιαστὴ κι'
ἡ καρδιά τῆς πῆγαινε νὰ σπάσει, καθὼς
ἔσκυψε νὰ δεῖ καλύτερα, προφυλαγμένη
ἀπ' τίς κουτίνες. Οἱ δὺ ἄντρες ἔμει-
ναν στὸ ξέφωτο κι' ὁ Οὐίλλιαμ χειρονο-
μοῖσε δείχνοντας τὸ σίτι. Ἡ Ντόνα
τραβήχτηκε πὺ μέσα γιὰ νὰ μὴ τὴν
δοῦνε. Οἱ δὺ ἄντρες συνέχισαν νὰ μι-
λᾶνε. Ὁ ἄγνωστος κῆταξε πρὸς τὸ σί-
τι, σήκωσε τοὺς ὤμους λὲς γιὰ νὰ δεῖ-
ξει, πῶς δὲν γινόταν ἄλλοιῶς κι' ἔστρε-
ρα ἀποτραβήχτηκαν κι' δὺ στὸ σκοτά-
δι καὶ χάθηκαν.

Ἡ Ντόνα περῶμενη μὲ τεντωμένα τ'
αὐτίδια κι' ὀρθάνοιχτα τὰ μάτια, ἀλλὰ
δὲν τοὺς εἶδε νὰ ξαναγυρίσουν. Ρίγη-
σε καὶ ξαναγύρισε στὸ κρεβάτι τῆς. Ὁ

μῶς δὲν τὴν ἔπαιρνε ὕπνος.

Τὸ ἀποφινὸ φέρισμα τοῦ Οὐίλλιαμ ἦ-
ταν ἕνα μυστήριο πὺ ἔπρεπε νὰ τὸ ἐξε-
χνάσει. Φάνηκε ἀνόητη νὰ τὸν ἐμπιστευ-
θεῖ τόσο εὐκόλα. Ὅποιοσδήποτε ἄλλος
θὰ τὸν εἶχε διώξει ἀπ' τὴν πρώτη μέ-
ρα, μαθαίνοντας πῶς ἔζησε μονάχος στὸ
σίτι τόσον καιρὸ. Ὅστερα ἦταν τὸ κου-
τὶ μὲ τὸν καπνὸ καὶ τὸ βιβλίον μὲ τὰ ποιή-
ματά. «Τὸ πρῶτ' θὰ ἔκκαθαρίσω τὰ
πράγματα», σκέφτηκε. Ὁ ὕπνος τὴν πῆ-
ρε, πρὶν πάρει ἀπόφαση τί θὰ κάνει.

Ξύπνησε λίγο ὕστερα ἀπὸ τὰ χαράμα-
τα κι' ἡ πρώτη δουλειά τῆς, σὰν κατέ-
θηκε, ἦταν νὰ τραβήξει πρὸς τὰ δέν-
τρα, ὅπου συναντήθηκαν τὸ προηγούμενο
θρόαδι ὁ Οὐίλλιαμ κι' ὁ ἄγνωστος φί-
λος του. Ὅπως τῶχε φανταστεί, τὰ διή-
ματά τους εἶχαν ἀφήσει ἀποτυπώματα
πάνω σὰ λουλούδια καὶ στὸ χορτάρι. Ἀ-
κολούθοντας τὰ σημάδια βρέθηκε μέσα
στὸ δάσος καὶ προχώρησε ἀκόμη κι' ὅταν
εἶδε πῶς εἶχαν ξεδιωριάσει.

Σὲ μιὰ στιγμὴ κατάλαβε πῶς ὁ δρό-
μος θὰ τὴν ἔβγαζε στὸ ποτάμι ἢ σὲ
κάποιο παρακάδι του. Πέρα, στὸ δά-
θος, φαίνονταν ἡ ἀντανάκλαση τοῦ νε-
ροῦ. Πίστευε πῶς τὸ ποτάμι ἔπρεπε νὰ
βρίσκεται πὺ μακριὰ, στ' ἀριστερὰ τῆς
κι' αὐτὸ πὺ ἔκρινε στὸ βάθος ἦταν
κάτι ἄγνωστο, μιὰ ἀνακάλυψη.

Δίστασε ἀναποφάσιστη, ἀλλὰ θυμήθη-
κε ὕστερα πῶς θὰ τὴν περίμεναν τὰ παι-
διά κι' ἂν ἀργοῦσε ὁ Οὐίλλιαμ ἴσως ὑπο-
ψιαζόταν. Πῆρε λοιπὸν, τὸ δρόμο τοῦ
γυρισμοῦ, ἀποφασισμένη ν' ἀναβάλει τὴν
ἔρευνα γι' ἀργότερα - ἴσως τὸ ἀπόγευ-
μα.

Ἐπαιξε μὲ τὰ παιδιά καὶ κάθισε νὰ
γράψει στὸ Χάρου. Τοῦ μίλησε γιὰ τὴν
ἐπισκεψὴ τοῦ Γκοντὸλφιν καὶ τοῦ ἀνέφε-
ρε γιὰ τὸν πειρατὴ, χωρὶς ὅμως νὰ με-
ταβιβάσει τίς ἀνησυχίες καὶ τὴν παράκλη-
ση τοῦ Γκοντὸλφιν στὸν ἄντρα τῆς νὰ
τρέξει στὸ Νάβρον. Φρόντισε, ὅστε τὸ
γράμμα τῆς νὰ μὴν εἶναι τρυφερό, ὁ
Χάρου ἦταν ἱκανὸς νὰ πηδήσει στ' ἄ-
λογό του καὶ νὰ ἔρδει τρέχοντας στὸ
Νάβρον - ἀλλὰ οὔτε καὶ ψυχρὸ, γιατί
ἔτσι θὰ τὸν ἔκανε ν' ἀνησυχίσει καὶ νὰ
τρέξει κοντὰ τῆς νὰ μάθει τί ἔγινε.

Ἀφοῦ σφράγισε τὸ γράμμα, ἔβαξε νὰ
βρεῖ πῶς θὰ ξεφορτωθεῖ τὸν Οὐίλλιαμ.
Δὲν τὸν ἤθελε νὰ εἶναι κοντὰ, τώρα
πὺ ἔκρινε γιὰ τὴν ἔρευνά τῆς.

Τὴ λύση τὴ βρῆκε, καθὼς ἔπαιρνε τὸ
γεῦμα.

— Οὐίλλιαμ, εἶπε.

— Κυρία!

— Ὡλα νὰ πᾶς μιὰν ὥρα ἀνδοδέ-
ση στοῦ λόρδου Γκοντὸλφιν, μαζὶ μὲ τίς
εὐχές μου στὴ γυναίκα του.

Ἦταν ἐνόχληση, ἀποθυμία, δισταγ-
μός, αὐτὸ πὺ κατάλαβε γιὰ μιὰ στι-
γμὴ στὴν ἔκφρασή του;

— Εἶναι ἀνάγκη νὰ τὰ πᾶω σήμερα,

κυρία;

— Ἀν θέλεις.

— Νομίζω πῶς ὁ ἀμαξᾶς δὲν ἔχει
τί νὰ κάνει.

— Ναί, ἀλλὰ θέλω νὰ πάρει τὴν μὲς
Ἐνριέτα καὶ τὸν κύριο Τζέιμς γιὰ μιὰ
μικρὴ ἐκδρομὴ, μαζὶ μὲ τὴν γκουβερνάν-
τα.

— Πολὺ καλὰ, κυρία.

— Πῆς στὸν κηπουρὸ νὰ σοῦ ετοιμά-
σει τὰ λουλούδια.

Ἐνοιωσε εὐχαριστήμενη μὲ τὸ κόλπο
τῆς, γιατί πίστευε πῶς ὁ Οὐίλλιαμ δὲν
ἤθελε νὰ ἀπομακρυνθεῖ ἀπ' τὸν Νά-
βρον. ἴσως τὸν περίμενε ὁ φίλος του,
κάπου μέσα στὸ δάσος.

— Φρόντισε νὰ μὴν μ' ἐνοχλήσουν τὸ

ἀπόγευμα πρόσθεσε. Πῆς στὴν καμαρί-
έρα νὰ μοῦ ετοιμάσεις τὸ κρεβάτι καὶ νὰ
κλείσει τίς κουτίνες. Θὰ ξεκουραστώ.

Ὁ ὑπηρετῆς ὑποκλίθηκε καὶ βγῆκε,
χωρὶς νὰ μιλήσει. Σὲ λίγο ἡ Ντόνα
ἀνέβηκε στὴν κρεβατοκάμαρά τῆς καὶ
ἐξάπλωσε, περιμένοντας ὅπου ἄκουσε
τὴν ἀμαξία νὰ φεύγει. Ἀπ' τίς γοῦλιες
εἶδε τὸν Οὐίλλιαμ πὺ ἀνέβηκε στ' ἄ-
λογο, κρατώντας μιὰ ἀνδοδέση.

Περίμενε νὰ φύγει ὁ ὑπηρετῆς καὶ
τότε ντύθηκε μ' ἕνα παλὶο φόρεμα, ρί-
χοντας ἕνα μαντήλι στὸ κεφάλι τῆς.
Βγῆκε σὰν κλέφτρα ἀπ' τὸ σίτι τῆς.

Ἀκολούθησε πάλι τὸ πρῶτὸ δρομο-
μολόγιό τῆς, ἀλλὰ αὐτὴ τὴ φορὰ περ-
πατοῖσε σταθερὰ, χωρὶς δισταγμό. Εἶδε
πάλι τὴν ἀντανάκλαση τοῦ νεροῦ πὺ
τὴ γέμισε μ' ἕνα ἀνεξήγητο αἶσθημα
προσμονῆς καὶ προχώρησε πὺ βαθειά,
παρατηρώντας τὰ δέντρα ν' ἀραιώνουν
σιγὰ - σιγὰ.

Ὅστερα, ἐντελῶς ξαφνικά, εἶδε γιὰ
πρῶτὴ φορὰ τὸ μικρὸ κόλπο, ἀκίνητο κι'
ἀδύρικο, τριγυρισμένο ἀπὸ δέντρα καὶ
κρυμμένο ἀπὸ τ' ἀνθρώπινα μάτια. Ἀ-
πόμεινε νὰ τὸν κιντᾶει θαμπωμένη,
γιατί ἀγνοοῦσε ἐντελῶς τὴν ἔπαρση τοῦ
μικροῦ παραπλάτου, πὺ χωνότανε σὰ
κτῆματὰ τῆς. Σκενότανε τώρα στὴν ἄ-
κρη τοῦ κολλήσου, ἐκεῖ πὺ τὸ νερό
τοῦ γινότανε οὐανά καὶ χανότανε μέσα
στὸ δάσος. Στὸ σημεῖο αὐτὸ τὸ νε-
ρὸ ἔστριβε ἀπτόμα μέσα ἀπὸ πυκνὰ
δέντρα καὶ ἡ Ντόνα ἄρχισε νὰ περπα-
τᾶει διπλά στὴν ὁχθὴ του, εὐτυχισμέ-
νη, γοητευμένη καὶ ξεχνώντας τὴν ἀ-
ποστολή τῆς.

Χάθηκε μ' ἕναν ἐρωδιό, πὺ στεκότα-
νε σοβαρὸς κι' ἀκίνητος στὴν ἄκρη τοῦ
νεροῦ, μὲ τὸ κεφάλι χαμένο σὰ φτε-
ρά του. Πὺ κάτω ξεκουραζότανε ἕνας
πελεκάνος, πὺ τὴν ἴδια στιγμὴ ἄφησε
μιὰ κραυγὴ καὶ πέταξε πρὸς τὴν εἰ-
σοδο τοῦ κόλπου. Ὅμως δὲν ἦταν ἡ
παρουσία τῆς πὺ ἐνωχλοῦσε τὸ ἥμερο
πουλί, γιατί κι' ὁ ἐρωδιὸς τίναξε τὰ
φτερά του κι' ἀκολούθησε τὸν πελεκά-
νο.

Ἡ Ντόνα κοντοστάθηκε. Εἶχε ἀκού-
σει κι' αὐτὴ κάποιον ἦχο, σὰν κτῆ-
ματὰ σφυριοῦ. Προχώρησε ὀπισθῶ
κι' ἔφτασε στὴν στροφή τοῦ κόλπου.
Ἀλλὰ ἀμέσως ὑποχώρησε καὶ ἔτρεξε
νὰ κρυφτεῖ σὰ δέντρο.

Μπροστὰ τῆς, ἐκεῖ πὺ ὁ κολλήσος
μεγάλωνε καὶ σχηματίζε κατὰ τὰ λί-
μνη, ἦταν ἀγκυροβολημένο ἕνα πλοῖο,
τόσο κοντὰ τῆς πὺ μποροῦσε νὰ ρί-
ξει πέτρα σὰν κατὰστρωμά του. Ἦταν
τὸ ἴδιο πλοῖο πὺ εἶχε δεῖ τὸ προη-
γούμενο ἀπόγευμα. Στὴ μιὰ πλευρὰ
του, ἦταν κρεμασμένοι σὲ σκαλωσιές δὺ
ἄντρες καὶ σφυροκοποῦσαν τὸ σκάφος.

Τὸ μέρος αὐτὸ ἦταν κατάλληλο κα-

ραδοστάσι. Τὰ νερὰ βάθαιναν ἀπὸ το-
μα λίγο πέρα ἀπ' τὴν ὁχθὴ. Λίγα μέ-
τρα ἀπ' τὸ μέρος πὺ στεκόταν ἡ Ντό-
να, βρισκόταν ἡ ἀποβάθρα καὶ πάνω
τῆς εἶδε ἀκουμπισμένα ξάρτια, σχοινιά
καὶ σανίδες. Λίπλα ἦταν ἀραγμένη μιὰ
βάρκα — ἄδεια.

Ἐκτὸς ἀπ' τοὺς δὺ ἄντρες στὶς
σκαλωσιές, ὅλα τ' ἄλλα φαίνονταν ἡσυ-
χα. Κανεῖς δὲ μποροῦσε νὰ φανταστεῖ,
πῶς σ' αὐτὸν τὸν ἥμερο κολλήσος, εἶ-
χε ἀράξει ἕνα πλοῖο, σκεπασμένο ἀπὸ τὰ
πυκνὰ δέντρα, χωρὶς φόβο νὰ τὸ δοῦν ἀ-
π

Πότε, πώς και γιατί όλα αυτά τὸ ἐτερόκλητα ζωϊκὰ εἶδη, ποὺ βρέθηκαν κατὰ μυριάδες στὶς ἀρκτικές περιοχές, πέθαναν καὶ πάγωσαν σ' αὐτὸ τὸ φρικτὸ νεκροταφεῖο τοῦ παγωμένου βορβόρου; Πρὶν ἀπὸ μερικές δεκαετίες, κανεὶς ἀκόμα δὲν εἶχε ὑποπτευθεῖ ὅτι ὑπάρχει ἐδῶ ἓνα μυστήριον, τὸ μεγαλύτερον μυστήριον τῆς παλαιοντολογίας. Τὰ μεγαθήρια ἐξωλοθρεύθηκαν ὁμαδικὰ ἀπὸ μιὰ ἰδιοτροπία τῆς φύσεως. Ἴσως δὲν δά μάδουμε τὴν αἰτία αὐτῆς τῆς ξαφνικῆς βαρυχειμωνιάς!

Οἱ παγωμένοι γίγαντες

ΤΟ ΑΙΝΙΓΜΑ ΤΩΝ ΚΑΤΕΨΥΓΜΕΝΩΝ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΩΝ ΜΕΓΑΘΗΡΙΩΝ ΤΟΥ ΑΡΚΤΙΚΟΥ ΚΥΚΛΟΥ

ΠΡΙΝ ἀπὸ ἐξήντα περίπου χρόνια, ἓνας χωρικός τῆς Σιβηρίας ἀνεκάλυψε τὸ περίφημον παγωμένον «μαμμούθ τοῦ Μπερεσόφκα». Αὐτὴ δὲν ἦταν ἡ πρώτη ἀνακάλυψη ἑνὸς κατεψυγμένου προϊστορικοῦ μεγαθήριου καὶ δὲν ἦταν ἡ πρώτη φορά πού οἱ ἐπιστήμονες ἀντιμετώπιζαν τὸ αἰνίγμα τῶν «παγωμένων γιγάντων». Ἀλλὰ τὸ σίδη-ριανὸ μαμμούθ, ἀντὶ νὰ ρίξει λίγο φῶς στὴν ὑπόθεση, περιέπλεξε ἀκόμα περισσότερο τὰ πρόγμματα.

Βρέθηκε στὴν ὄχθη τοῦ Μπερεσόφκα, ἑνὸς παραπόταμου τοῦ μεγάλου Κολύμα, πού ἐκβάλλει στὸν Ἀρκτικό Ὠκεανό. Τὸ κεφάλι του ἐξείχε ἀπὸ τὴν παγωμένη λάσπη. Ὁ χωρικός ἔκοψε τοὺς χαυλιόδοντες καὶ τοὺς πούλησε στὸν πλησιέστερον ἐμπορικὸ σταθμό, τὸ Γιακούσκ, καὶ ἀνέφερε στὸν Κοζάκο πού τοὺς ἀγόρασε γιὰ τὸ παράξενο ζῶο. Ἐκείνη τὴν ἐποχὴ, ὁ τσάρος εἶχε ἐκδώσει ἓνα οὐκάζιο πού ἔλεγε πὼς κάθε ἀνακάλυψη καὶ ἡ Ἑθνικὴ Ἀκαδημία ζῶου ἔπρεπε ν' ἀναφερθεῖ στὶς ἀρχές. Ὁ Κοζάκος ἀνέφερε εὐσυνειδήτητα τὴν ἀνακάλυψη καὶ ἡ Ἑθνικὴ Ἀκαδημία Ἐπιστημῶν τῆς Πετρούπολεως ἔστειλε μιὰ ἐπιστημονικὴ ἀποστολὴ στὸν Μπερεσόφκα.

Ἡ ἀποστολὴ ἔχτισε μιὰ μεγάλην καλύβα πάνω ἀπὸ τὸ κουφάρι καὶ ἀναψε φωτιά στὸ ἐσωτερικόν. Ὁ πάγος ἔλυω-σε καὶ οἱ ἐπιστήμονες τεμνίσαν προσεκτικὰ τὸ μαμμούθ, ἄψαν τὰ κομμάτια νὰ ξανοπαγώσουν στὸ ὑπαίθρο, τὰ συσκεύασαν καὶ τὰ φόρτωσαν στὸν ὑπερσιβηρικὸ σιδηρόδρομον.

Στὴ στάση πού βρέθηκε τὸ μαμμούθ ἦταν καθισμένον στὰ πισινὰ του πόδια, στηριγμένον στὸ ἓνα μπροστινὸ πόδι, ἐνῶ τὸ ἄλλο ἦτογ σηκωμένον σάν νὰ χαιρετοῦσε, ὅπως οἱ ἐλέφαντες τοῦ ἵππου δρομίου. Τὸ κεφάλι πού ἐξείχε ἀπὸ τὸ ἔδαφος, ἦταν κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος του παγωμένον ὥς τὸ κόκκαλον ἀπὸ τοὺς λίκους καὶ τὰ τσακάλια τῆς περιοχῆς, ἀλλὰ τὸ ὑπόλοιπον σῶμα ἦτον τέλεια διατηρημένον. Καὶ τὸ σπουδαί-οτερον: τὰ χεῖλια, τὸ στόμα καὶ ἡ γλῶσ-σα ἦταν ἄθικτα. Πάνω στὴ γλῶσσα καὶ ἀνάμεσα στὰ δόντια βρέθηκαν τ' ἀπομεινάρια τοῦ τελευταίου γεύματος τοῦ ἄτυχου μεγαθήριου, πού φαίνεται πὼς εἶχε πεθάνει προτοῦ προλάβει νὰ κα-ταπιεῖ τὴν τελευταία μπουκιά του. Τὸ

γεῦμα του ἀποτελεῖτο ἀπὸ διάφορα χορ-τάρια καὶ ἓνα εἶδος κίτρινου λουλουδιοῦ. Τὸ στομάχι του περιεχε μεγάλες ποσό-τητες ἀπ' αὐτὴ τὴν τροφή. Ἀλλὰ τί ἦταν ἐκεῖνο πού διέκοψε τόσο ἀπτότομα τὸ γεῦμα τοῦ εἰρηνικοῦ χορτοφάγου παχυδέρμου καὶ τῶν χιλιά-δων ἄλλων ζῶων πού βρέθηκαν παγωμέ-να στὶς βόρειες περιοχές;

★

Τὸ ἓνα ἑβδομο περίπου τῆς συνολι-κῆς ἐπιφάνειας τοῦ πλανήτη μας εἶναι μόνιμα παγωμένον. Ἡ πα-γωμένη γῆ (δὲ μιλάμε ἐδῶ γιὰ τοὺς πάγους τῶν πόλων) ἐκτείνεται σὲ μιὰ με-γάλη στεφάνη γύρω ἀπὸ τὸν Ἀρκτι-κὸ Ὠκεανόν. Ἡ ἐπιφάνεια ἐνὸς μέρους τῆς περιοχῆς αὐτῆς εἶναι βραχώδης, ἀλ-λὰ τὸ μεγαλύτερον τμήμα τῆς εἶναι σχε-πασμένον μ' ἓνα στρώμα βορβόρου πού ποικίλει σὲ πάχος ἀπὸ μερικά ἐκατο-στά μέχρι 350 μέτρα. Αὐτὸς ὁ «βόρ-βορος» εἶναι μιὰ σύνθεσις ἀπὸ διάφορες οὐσίες ἀνακατεμένες με παγωμένον νε-ρό. Τὸ σύνολον ἔχει τὴ σκληρότητα τοῦ βράχου.

Ἡ σύνθεσις τοῦ παγωμένου βορβόρου ποικίλει σημαντικὰ ἀπὸ τόπον σὲ τόπον, ἀλλὰ συνήθως ἀποτελεῖται ἀπὸ λεπτὴ ἄμμο καὶ πηλὸ καὶ περιλαμβάνει με-γάλες μάζες φυτῶν καὶ σκελετῶν ἀπὸ ζῶα ἢ καὶ ὀλόκληρα ζῶα σὲ διάφορα στάδια ἀποσυνθέσεως. Σὲ ὁρισμένες πε-ριοχὲς ὑπάρχουν τόσα πολλὰ ζῶα θαμμέ-να στὸν παγωμένον βόρβορον, ὥστε ὅταν ἀνάβουν φωτιὲς καὶ ἡ γῆ ἀρχίζει νὰ ξεσταίνεται, ἡ δυσοσμία τῆς ἀποσυνθέ-σεως εἶναι ἐντελὴς ἀνυπόφορη. Οἱ ἰ-θαγενεῖς τῆς Σιβηρίας προτιμοῦν νὰ πε-θάνουν ἀπὸ τὸ κρύον παρὰ ν' ἀνάβουν μιὰ φωτιά πάνω στὸ ἔδαφος αὐτῆς τῆς περιοχῆς.

Ἡ στεφάνη τοῦ παγωμένου βορβό-ρου καλύπτει ὅλη τὴ βόρεια Ἀσία καὶ ἰδιαίτερα τὴ Βόρεια Σιβηρία. Ἐνα τμή-μα τῆς καλύπτει τὴν Ἀλάσκα καὶ φτά-νει ὥς τὶς βόρειες περιοχὲς τοῦ Κα-ναδά, σχεδὸν ὥς τὸν κόλπον τοῦ Χούδ-σωνος.

Μονάχα ὁ κατάλογος τῶν ζῶων πού ξεθάφτηκαν ἀπὸ τὶς παγωμένες αὐτὲς περιοχὲς δά κάλυπτε πολλές σελίδες.

Περιλαμβάνει τὸ περίφημον μαλλιαρὸ ρινόκερον, ἄλογα πού μοιάζουν με τοὺς ἄγριους ὀνάγρους πού ζοῦν ἀκόμα στὴν Ἀσία, γιγαντιαίους θουβάλους καὶ ἓνα εἶδος πελώριου τίγρεως. Στὴν Ἀλά-σκα βρέθηκαν γιγαντιαῖοι βίσωνες, λί-κοι καὶ κάστορες, διάφορα ζῶα πού ἔ-χουν ἐξαφανισθεῖ καὶ ἄλλα πού ὑπάρ-χουν ἀκόμα, ὅπως οἱ σκίουροι, τὰ λεον-τάρια, τὰ κατσίκια.

Τὰ λείψανα τῶν εἰδῶν πού ἔχουν ἐξαφανισθεῖ εἶναι ἓνα πρόβλημα. Ἀλ-λο πρόβλημα εἶναι τὸ λείψανον τῶν εἰ-δῶν πού ἐπιζοῦν ἀκόμα. Τρίτον πρόβλη-μα εἶναι ἡ ἀπουσία ὁρισμένων ζωϊκῶν εἰδῶν, ὅπως ὁ ἄνθρωπος. Ἀλλὰ, φυσι-κά, τὸ μεγαλύτερον πρόβλημα γιὰ τὴν ἐπιστὴμὴ εἶναι αὐτό: Πότε, πὼς καὶ γιὰτί ὅλα αὐτὰ τὰ ἐτερόκλητα ζωϊκὰ εἶδη — πού βρέθηκαν κατὰ μυριάδες σ' αὐτὲς τὶς περιοχὲς — πέθαναν καὶ πάγωσαν (ἢ πάγωσαν καὶ πέθαναν) σ' αὐτὸ τὸ φρικτὸ νεκροταφεῖο τοῦ δύ-σοιμου παγωμένου βορβόρου;

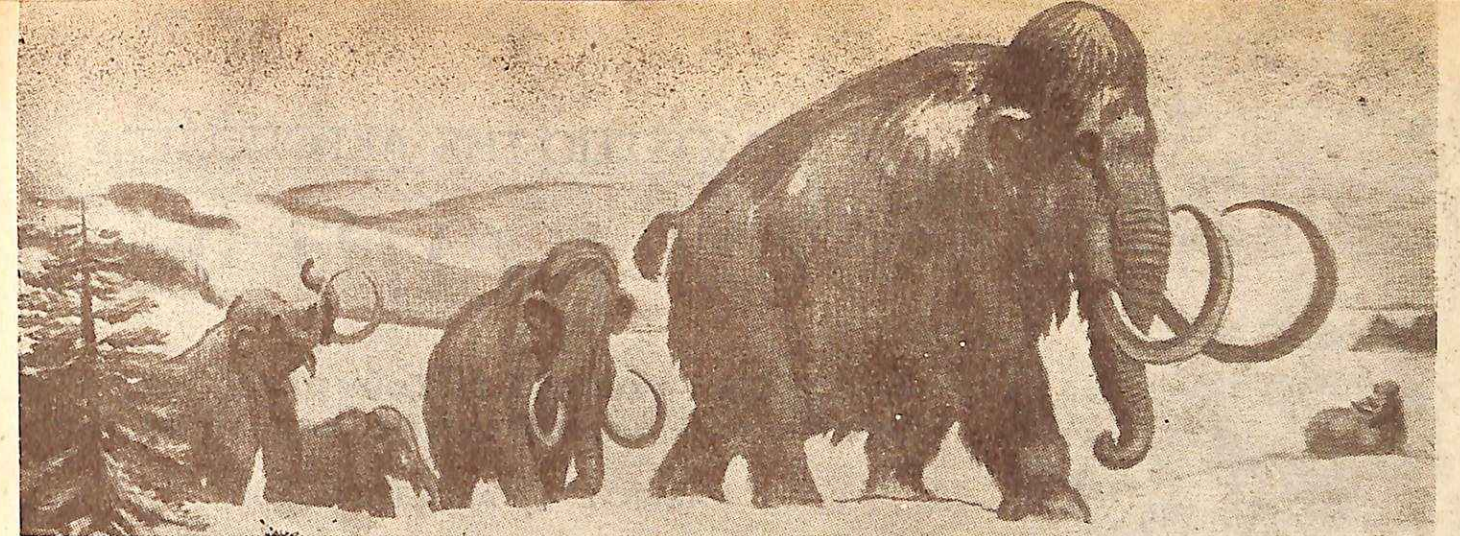
Ἀπλοϊκὲς θεωρίες

ΠΡΙΝ ἀπὸ μερικές δεκαετίες κανεὶς ἀκόμα δὲν ὑποπτευόταν πὼς ὑπάρ-χει ἐδῶ ἓνα μυστήριον. Ὅταν οἱ δυ-τικοὶ ἐπιστήμονες ἄρχισαν ν' ἀσχολοῦν-ται με τὸ ζήτημα, σιγήθως ἔμειναν ἰ-κανοποιημένοι με τὶς πρὸ ἀπλοϊκῆς ἐ-ξηγήσεις: Τὰ ζῶα ἔπασαν στὸ χιόνι καὶ πάγωσαν. Γιὰ πολλὰ χρόνια ἡ ἐξήγησις αὐτὴ φαινόταν ἀπολύτως λογικὴ. Ὅ-σοι μνημονοῦσαν δεῖλὰ πὼς εἶναι λιγά-κι παράξενο νὰ ἐπέσουν στὸ χιόνι τό-σες χιλιάδες ζῶα, ἔπαιρναν ἀποστομο-τικὲς ἀπαντήσεις: Μήπως οἱ ὀρεῖβάτες τῶν Ἀλπεων δὲν πέφτουν κάποτε στὸ χιόνι καὶ παγώνουν;

Ὅστόσο, ἀποδείχθηκε ἀρχότερα ὅτι, τουλάχιστον στὴ Σιβηρία, δὲν ὑπῆρξαν ποτὲ παγετώνες, ἐκτὸς μονάχα στὶς κορ-φὲς μερικῶν βουνῶν. Ἐξ ἄλλου, τὰ κα-τεψυγμένα ζῶα δὲν βρέθηκαν ποτὲ στὰ βουνά, ἀλλὰ πάντα στὴν ἐπίπεδη στέπ-πα σὲ ὑψόμετρο ἐλάχιστων μέτρων πά-νω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς ἐλάσσας. Ἐ-πί πλέον, ποτὲ κανένα ζῶον δὲ βρέθη-κε σὲ καθαρὸ πάγο. Ὅλα εἶχαν πεθά-νει στὸν παγωμένον βόρβορον.

Μπροστὰ σ' αὐτὰ τ' ἀδιὰφρισητὴ στοιχεῖα, οἱ παλαιοντολόγοι ἀναγκάστη-καν ν' ἀλλάξουν βιολεῖ. Ἀρχισαν νὰ ἐ-ξηγοῦν σοβαρὰ ὅτι τὰ ζῶα, νεκρὰ ἢ ζων-τανά, ἔπασαν στὰ νερά τῶν ποταμῶν καὶ παρὰσφύθηκαν ἀπὸ τὰ ρεύματα ἐκατον-τάδες μίλια πρὸ κάτω, μὲν πού θά-φτηκαν στὴν ἰλὺ τῶν τεμάτων καὶ τῶν ποταμῶν δέλτα.

Ἡ ἐξήγησις φαινόταν ἀτράνταχτη στὴν ἀρχή, ἀλλὰ δὲν ἄρχισαν νὰ πα-ρυσιαστοῦν καινουργία προβλήματα: Τ' ἀπομεινάρια τῶν ζῶων δὲ βρέθηκαν στὰ δέλτα καὶ στὰ ἔλη. Ἦταν διαχωρισμέ-να σ' ὅλη τὴ στεφάνη τοῦ παγωμένου βορβόρου. Ἐκτὸς αὐτοῦ, θὰ ἦταν παρὰ-

λογο νὰ ὑποθέσουμε ὅτι ὀλόκληρη ἡ βό-ρεια Ἀσία, ἢ Ἀλάσκα καὶ ὁ δυτικὸς Καναδάς, ὑπῆρξαν, ἔστω καὶ στοὺς προ-ϊστορικοὺς χρόνους, ἓνα τεράστιον τέλμα. Τέ-λος—κι' εἶναι τὸ σπουδαιότερον — πολλὰ ζῶα βρέθηκαν ἀκέραια, τέλεια διατη-ρημένα καὶ σὲ ὄρθια ἢ γονατιστὴ στάση, πρᾶγμα πού δὲ θὰ συνέβαινε ἂν εἶχαν παρὰσφύθῃ ἀπὸ τὰ νερά.

Ἐνα μαμμούθ πού θάπεφτε στὸ πο-τάμι θὰ ἦταν ἀδύνατον νὰ παρὰσφύθῃ πολλὰ μίλια πρὸ κάτω καὶ ν' ἀποτεθεῖ στὴ λάσπη σὲ ὄρθια στάση. Οἱ ἐλέ-φαντες εἶναι καλοὶ κολυμβητὲς καὶ δὲ βυθίζονται ποτέ. Ἐχουν ἄφθονα λίπη καὶ πελώρια στομάχια γεμάτα ἀέρια ἀ-πὸ τὶς φυτικὲς τροφές τους καὶ συνε-πὼς εἶναι ἐλαφρότεροι ἀπ' τὸ νερό. Ἐ-νας ἐλέφαντας δὲν πνίζεται ποτέ. Γιὰ νὰ βυθιστεῖ, πρέπει νὰ βρῆσκειται σὲ προ-χωρημένον στάδιον ἀποσυνθέσεως. Ἀλλ' ὅπως εἴπαμε, τὰ μαμμούθ πού ἀνα-καλύφθηκαν ἦταν καλὰ διατηρημένα καὶ σὲ ὄρθια στάση. Ἡ θεωρία τοῦ νεροῦ ἔπρεπε νὰ ἐγκαταλειφθεῖ. Τὰ ζῶα δὲν πέθαναν ἀπὸ κανένα κατακλυσμό....

Παγιδευμένα στὴ λάσπη

ΚΑΤΟΠΙΝ ἔγινε τῆς μόδας ἡ θεω-ρία τῆς λάσπης: Ὑπάρχει στὶς πε-ριοχὲς αὐτὲς ἓνα εἶδος πηλοῦ ἐξαι-ρετικὰ κολλώδους. Ὅποιοι πατήσῃ με-σα σ' αὐτὸν εἶναι ἀδύνατον νὰ ξεκολ-λήσῃ τὰ πόδια του. Ἐτσι, μερικοὶ Ρῶ-σοι σοφοὶ διατύπωσαν τὴν ἀποψη ὅτι σ' ἓνα ἀκετὰ παχὺ στρώμα τέτοιον πη-λοῦ θὰ μπορούσε νὰ ἐκollήσῃ ὀλόκλη-ρον μαμμούθ.

Ἡ θεωρία προκάλεσε γενικὴ ἀνακού-φιση μεταξὺ τῶν ἐπιστημονικῶν κύκλων. Ἐπὶ τέλους, τὸ αἰνίγμα τῶν παγωμέ-νων γιγάντων εἶχε λυθεῖ!

Ἀλλὰ ὁ περίφημος αὐτὸς πηλὸς ἔχει μιὰ εἰδικὴ σύνθεσις πού ἀναγνωρίζεται εὐκολά. Καί, δυστυχῶς γιὰ τὴ νέα θεωρία, ὅτε ἔχνης τέτοιας οὐσί-ας δὲ βρέθηκε κάτω ἀπ' τὰ πόδια ἢ γύ-ρω στὸ σῶμα τῶν παγωμένων μαμμούθ καὶ τῶν ἄλλων ζῶων. Ἐπίσης, οἱ ἀν-τίπαλοι τῆς θεωρίας παρατήρησαν λο-γικά ὅτι ὁ πηλὸς, γιὰ νὰ εἶναι κολλώ-δης, θὰ πρέπει νὰ μὴν εἶναι παγωμέ-νος, δηλαδὴ στερεοποιημένος. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι οἱ κλιματολογικὲς συνθήκες θὰ ἦταν ἐκείνη τὴν ἐποχὴ διαφορετικὲς, ἢ ἀτμόσφαιρα πρὸ θερμοῦ. Ἀλλὰ τότε πὼς ἐπάγωσαν τὰ ζῶα; Ἄν ὑποθέσου-με ὅτι ἓνα μαμμούθ παγιδεύθηκε στὴ λάσπη, θὰ πρέπει ν' πέθανε ἀπὸ τὴν πεί-να, ὁπότε θὰ εἶχε ἀποσυνθεθεῖ καὶ δὲ θὰ βρῆκαμε παρὰ τὸ σκελετὸ του. Ἀλ-λὰ τίποτα τέτοιο δὲ συμβαίνει. Ἐδῶ βρι-

σκόμαστε σὲ μιὰ περίπτωσις θιαίας κατα-ψύξεως, τὴν ὁποίαν ἡ «θεωρία τῆς λά-σπης» δὲν μπορεῖ νὰ ἐξηγήσῃ.

Οἱ ἐπιστήμονες πρότειναν τότε δυὸ τροποποιήσεις καὶ συμπληρώσεις τῆς θεω-ρίας: Κατὰ τὴν πρώτη, τὰ ζῶα γλύ-στησαν σὲ χαράδρες, βυθίσθηκαν στὴ λάσπη καὶ κατόπιν, σὲ μιὰ ξαφνικὴ πτώσι τῆς θερμοκρασίας, πάγωσαν προ-τοῦ ἀποσυνθεθοῦν. Κατὰ τὴ δεύτερη, τὰ ζῶα, παγιδευμένα στὴ λάσπη, πάγωσαν ὄρθια σὲ μιὰ φοβερὴ χιονοθύελλα. Ἀλ-λὰ καὶ οἱ δυὸ ἀπόψεις ἀποδείχθηκαν ἁ-βάσιμες, ἰδίως ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἀνακά-λυψιν τοῦ μαμμούθ τοῦ Μπερεσόφκα. Ἡ ἀνακάλυψις αὐτὴ κοινιοτοποίησε ὅλες τὶς προηγούμενες θεωρίες ἀλλὰ χωρὶς νὰ δώσει τὴ λύση τοῦ αἰνίγματος.

Ἡ ξαφνικὴ βαρυχειμωνιά

ΟΠΩΣ εἶπαμε, τὸ μαμμούθ βρέθηκε σὲ ὄρθια στάση, ἀλλὰ ὁ ἓνας γο-φὸς του ἦταν σπασμένος. Ἐξωτε-ρικό, ἦταν τελείως ἄθικτο. Τὸ πλού-σιο τρίχωμά του (οἱ τρίχες του εἶχαν μήκος ἐξήντα ἐκατοστῶν) ἦταν σὲ ἀρί-στη κατάστασι, δὲ φαινόταν πούθενά φθαρμένον ἢ ξεσχισμένον ἀπὸ καμμιὰ πτώ-ση. Ἐσωτερικά, ἦταν φρέσκο σάν κατεψυ-γμένο κρέας. Ἀκόμα καὶ οἱ μισοχωνευμέ-νες τροφές στὸ στομάχι του δὲν εἶχαν ἀποσυνθεθεῖ. Τὸ κρέας του δὲν ἄρχισε ν' ἀποσυνθιέται παρὰ μόνον ὅταν οἱ Ρῶσοι ἐπιστήμονες ἔβαλαν φωτιά γιὰ νὰ λυώσουν τὸ βόρβορον γύρω του. Τέ-λος, εἶχε ἀκόμα τὴν τελευταία του μπου-κιά σὲ τὸ στόμα.

Ἴσως καμμιὰ ἀπ' αὐτὲς τὶς διαπιστώ-σεις δὲν φαίνεται πολὺ ἐντυπωσιακὴ στὴν ἀρχή, ἀλλ' ἂν τις ἐξετάσουμε λο-γικά, θὰ ἴδωμεν ὅτι ὅλες μαζί καὶ κάθε μιὰ χωριστὰ ἀποτελοῦν τὸ μεγαλύτε-ρον αἰνίγμα τῆς παλαιοντολογίας.

Ὁ σπασμένος γοφὸς τοῦ ζῶου δεί-χνει πὼς εἶχε ὑποστῇ κάποιο ἰσχυρὸ χτύπημα πρὶν ἢ μετὰ τὸ θάνατό του. Ἴ-σως τὸ ζῶο γλύσθησε καὶ χτύπησε ἀλ-λὰ πὼς καὶ πού δὲν ὑπάρχει κανένας τρόπος νὰ τὸ μάδουμε. Τὸ σηκωμένον μπροστινὸν πόδι του δείχνει ὅτι προσπά-θηκε ἴσως νὰ βγεῖ ἀπὸ κάποια τρύπα ὅ-που εἶχε πέσει. Ἀλλὰ πάντως εἶναι φα-νερό ὅτι δὲν ἔχει πεθάνει με πνιγμό. Τέλος, ἦταν ὄχι μόνον παγωμένο, ἀλλὰ τέλεια κατεψυγμένο, καὶ αὐτὸ, ἂν τὸ κα-λοσκεφθοῦμε εἶναι κατὰ τὸ ἐκπληκτικόν.

Ἡ κατάψυξις τοῦ κρέατος δὲν εἶναι τόσο ἀπλὴ ὅσο νομίζουμε. Ἄν κατεβά-σουμε τὴ θερμοκρασίαν κάτω ἀπ' τὸ μη-δὲν τὸ κρέας θὰ παγώσει καὶ θεωρητικὰ θὰ διατηρηθεῖ ἔτσι αἰώνως, ἀρκεῖ νὰ μὴ

λυώνει ἡ παγωμένη ὑγρασία πού περιέ-χει. Τὸ ἴδιο θὰ συμβεῖ καὶ μ' ἓνα ὀλό-κληρον πτώμα.

Ὅστόσο, οἱ εἰδικοί τῆς βιομηχανίας τοῦ ψύχους ἔχουν ἀνακαλύψει δυὸ ἐν-διαφέροντα πράγματα: Πρῶτον, ἡ ἀ-πλὴ κατάψυξις στὸ σημεῖον πήξεως δὲν εἶναι ἀρκετὴ, γιὰ τὸ κρέας χάνει τὴν οὐσία του καὶ ἔπειτα ἀπὸ λίγο γίνεταὶ ἀκατάλληλον γιὰ τὴν κατανάλωσι. Γιὰ νὰ διατηρηθεῖ ὅπως πρέπει, τὸ κρέας πρέπει νὰ καταψυχθεῖ σὲ πολλοὺς βα-θμοὺς κάτω ἀπ' τὸ μηδέν. Δεύτερον καὶ σπουδαιότερον, γιὰ νὰ διατηρηθεῖ τὸ κρέας πρέπει νὰ καταψυχθεῖ πολὺ γρή-γορα. Γιὰτί ὅσο πρὸ βραδεία εἶναι ἡ κα-τάψυξις, τόσο μεγαλύτεροι κρυσταλλοὶ πάγου σχηματίζονται ἀπὸ τὸ νερὸ καὶ τ' ἄλλα ὑγρὰ πού περιέχει. Ὅσο πρὸ γρήγορη εἶναι ἡ κατάψυξις τόσο μικρο-τεροὶ κρυσταλλοὶ σχηματίζονται. Αὐτὸ ἔχει σημασία γιὰτί οἱ μεγάλοι κρυσταλ-λοὶ θρυμματίζονται καὶ κύτταρα καὶ ὅταν τὸ κρέας μπει στὴν κατασρόφα γιὰ νὰ ξε-παγώσει θὰ γίνῃ π्लाδαρὸ καὶ ἀηδια-στικό.

Ἡ σάρκα τῶν ζῶων πού βρέθηκαν στὴ Σιβηρία πρέπει νὰ εἶχε παγώσει πολ-λὸ γρήγορα γιὰτί τὰ κύτταρά τους δὲν εἶχαν θρυμματισθεῖ ἀπὸ τοὺς κρυστάλ-λους τοῦ πάγου καὶ τὸ κρέας τοὺς ἦταν ἀκόμα φαγώσιμο, μ' ὅλο πού, ὅπως ἀ-ποδείχθηκε με τὴ μέθοδον τοῦ ραδιενερ-γοῦ ἄνθρακος 14 μερικὰ μαμμούθ εἶ-χαν ἡλικία 10.000 ἐτῶν. Πόσο γρήγορα πρέπει νὰ συνέβη ἡ κατάψυξις; Οἱ τε-χνικοί τῆς βιομηχανίας τοῦ ψύχους μᾶς πληροφοροῦν ὅτι χρειάζονται εἰκοσι-λεπτά γιὰ νὰ καταψυχθεῖ μιὰ γαλοπού-λα σὲ — 10 βαθμοὺς καὶ μιὰ ὥρα πε-ρίπου γιὰ ἓνα κομμάτι βοδινού.

Ἀλλὰ στὴν περίπτωσι τῶν μαμμούθ ἡ κατάψυξις πρέπει νὰ συνέβη ἀκόμα πρὸ γρήγορα. Ἡ θερμοκρασία πρέπει νὰ ἦταν ἀπίστευτα χαμηλὴ γιὰ νὰ πα-γώσει ὅλος αὐτὸς ὁ βγκος τοῦ κρέα-τος. Ἀλλοιῶς, ὥσπου νὰ παγώσει τὸ ἐξωτερικόν του, θὰ εἶχε ἀρχίσει ἡ ἀπο-σύνθεσις τῶν ἐσωτερικῶν ὀργάνων του.

Ὅλα αὐτὰ δείχνουν πὼς ἡ φοβερὴ καταστροφὴ, ἡ ὁμαδικὴ κατάψυξις τῶ-νων, πρέπει νὰ συνέβη ἐντελὴς ξαφνι-κά. Δὲν πρόκειται ἐδῶ γιὰ μιὰ βαθμιαία μεταβολὴ τοῦ κλίματος πού συνήθως κρατᾷ χιλιάδες χρόνια, καὶ στὴν ὁποία τὰ ζῶα ἢ προσαρτίζονται νὰ προσαρμο-στοῦν βιολογικά ἢ ἐξαφανίζονται σιγά-σιγά. Τὰ μεγαθήρια ἐξωλοθρεύτηκαν ὁμαδικὰ με μιὰ ἰδιοτροπία τῆς φύσεως. Ἡ βαρυχειμωνιά τὰ ἔπασε ἐξ ἀπροό-πτου. Γιὰτί καὶ πότε ἀκριβῶς συνέβη αὐ-τό, ἴσως δὲ θὰ τὸ μάδουμε ποτέ.

ΟΙ ΚΟΡΕΣ

Τὰ ἀρχαῖκά γλυπτά ξαναζοῦν μέσα στις αἰ-
δουσες τῶν ἀρχαιολογικῶν μας μουσείων

ΑΘΗΝΑΣ Γ. ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΥ

Βέβαια, τρία Μουσεία ἀληθινὰ ἀξιοζή-
λευτα, πρότυπα στὸ εἶδος τους, ὅχι μόνο
γιὰ τὸ ἐξοχο περιεχόμενο, ἀλλὰ καὶ γιὰ
τὸν ὑποδειγματικὸ τρόπο στὴν παρου-
σίαση τῶν ἐκθεμάτων τους: Τὸ Ἐθνικὸ
Μουσεῖο στὴν Ἀθήνα, τὸ Μουσεῖο τῆς
Ἀκροπόλεως, καθὼς καὶ τὸ Μουσεῖο τοῦ
Ἡρακλείου τῆς Κρήτης.

★

ΣΤΟ σημερινὸ μας σημεῖωμα, θὰ ρί-
ξουμε μιὰ σύντομη ματιά στὸ Μου-
σεῖο τῆς Ἀκροπόλεως. Ἀκούραστα
ἐργάστηκε ὁ Διευθυντὴς του κ. Γιάννης
Μηλιάδης, ἕνας ἀπὸ τοὺς πρὶν ἀξιότους ἀρ-
χαιολόγους μας, γιὰ νὰ ὀργανώσει μιὰν
στενὴν καὶ μικρὴν, ποὺ διόλου δὲν
προσφέρεται γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτό. Κι'
εἶναι τεράστια ἡ εὐθύνη νὰ παρουσιάσει
κανεὶς μὲ τέτοια ἐπιτυχία, ἔργα πρῶ-
τοτύπων τῶν δύο μεγαλυτέρων αἰώνων τῆς
ἀττικῆς γλυπτικῆς.

Ἄν ἤθελε κανεὶς νὰ μιλήσει χωριστὰ
γιὰ καθένα ἔργο, θὰ μπορούσε διδύ-
ολόκληρο νὰ γράψει, σημειώνοντας λί-
γα λόγια μόνο γιὰ τὴν ὁμορφίαν του.
Ἐξ ἄλλου, τὸ πλῆρυσμα καὶ ἡ γνωρι-
μία ἑνὸς τέτοιου Μουσείου προϋποθέτει
καὶ γνώση πολλή, καὶ κατατόπιση καὶ
κυρίως χρόνον πολὺ, γιὰ νὰ καταρθώ-
σῃ ὁ ἐπισκέπτης νὰ κερδίσει, μὲ δική του
προσωπικὴ προσπάθεια, τὴν ἀμέτρητη
χαρὰ, ποὺ προσφέρει κάθε σωστὸ πη-
σίασμα τῆς ἀρχαίας τέχνης.

Ἀπὸ τὰ πρὶν ἀντιπροσωπευτικὰ ἐκθέ-
ματα εἶναι ἡ σειρά τῶν ἀρχαίων Κο-
ρῶν. Πρόκειται γιὰ τὰ πρὶν διαλεχτὰ καὶ
ἀντιπροσωπευτικὰ ἀγάλματα μίας σει-
ρᾶς 71 ἔργων ποὺ βρέθηκαν ὀλόκληρα
ἀναπάντητα στὶς ἀνασκαφὲς ποὺ ἔγιναν
τὸν περασμένον αἰῶνα (1885—1891)
πάνω στὸν Ἱερὸ Βράχο, ἀπὸ τὸν Ἑλ-
ληνα ἀρχαιολόγο Παναγιώτη Καββαδία.
Σπάνια ἀνασκαφὲς εὐτύχησε νὰ βγάλει
μέσα ἀπὸ τὰ σπλάγχνα τῆς γῆς τέτοια
ἀριστουργήματα, καὶ σὲ τόσο καταπλη-
κτικὸ ἀριθμὸ.

Καὶ δὲν ἦταν μόνο αὐτὰ τὰ ἔργα ποὺ
ἦρθαν τότε στὸ φῶς. Πλήθος ἄλλα ἀ-
γάλματα καὶ γλυπτά, μεγάλα ἀρχιτεκτο-
νικὰ μέρη ἀγνωστων κτιρίων τῆς ἀρχαί-
κῆς ἀκροπόλεως, ἐπιγραφὲς κι' ἀμέτρη-
τα ἀκόμη κινητὰ εὐρήματα συμπλήρω-
σαν τὸ πρωτοφανὲς ἐκεῖνο εὐρημα.

Ὅταν στὰ 480 π.Χ. πᾶντες στὴν
Ἀθήνα οἱ Πέρσες, δὲν ἄφισαν τίποτε
δρῆθι, στὴ θέσῃ του. Σπίτια, δημόσια
κτίρια, καὶ οἱ ναοὶ ἀκόμα τῶν θεῶν πα-
ραδόθηκαν στὴν καταστροφὴ καὶ τὴν λει-
ψία. Δὲ γλύτωσαν ἀπ' αὐτὴ τὴ σκλη-
ρὴ μοῖρα, οὔτε τὰ μνημεῖα τῆς Ἀκρόπο-
λης, ὁ πρὶν ἐσθλαστὴς χώρος τῆς πόλης,

ποὺ τοὺς εἶχε ντροπιάσει ἀνήκουστα
στὸν Μαροβῶνα, πρὶν ἀπὸ δέκα χρόνια.
Φωτιά καὶ γκρέμισμα κυριάρχησαν παν-
τοῦ. Ἔτσι, ὅταν γύρισαν νικητὲς πίσω
οἱ Ἀθηναῖοι, ὕστερ' ἀπὸ τὸ θρίαμβό
τους στὴ Σαλαμίνα, περήφανοι κι' ἀδού-
λωτοι, δὲν βρῆκαν τίποτε ὀρθό. Μὲ τὸ
συγκινητικὸ σεβασμὸ ποὺ διέθεταν γιὰ
κάθε τὸ ἱερὸ, πρὶν ἀπὸ κάθε προσπά-
θεια θεραπείας τῆς συμφορᾶς, μάζεψαν
μὲ σεβασμὸ κι' ἀγάπῃ τὰ συντριμμένα
καταγῆς μάρμαρα, τ' ἀκρωτηριασμένα
ἀγάλματα, ποὺ κάποτε εἶχαν στηθεὶ ὡς
ἀφιερώματα στὸν ἱερότατο χώρο καὶ ἀ-
φοῦ ἀνοῖξαν μεγάλους λάκκους πάνω
στὸν Ἱερὸ Βράχο, τάψαν μὲ πολλὴν
εὐλάβεια, γιὰ νὰ τὰ προφυλάξουν ἀπὸ
κάθε ἄλλη κακομεταχείριση.

Αἰῶνες πολλοὺς ἔμειναν θαμμένα μὲς
στὴ γῆ, πλὴν στὰ νέα περήφανα κι' ὀ-
λόδροσα κτίρια ποὺ ἔκτισε στὴν Ἀκρό-
πολιν ὁ αἰῶνας τοῦ Περικλέους. Κι' ὅταν
ξανάρθαν, ὕστερα ἀπὸ εἰκοσιτέσσερις
αἰῶνες στὴν ἐπιφάνεια, θάμπωσαν κυριο-
λεκτικὰ τὸν φιλότεχνο κόσμον. Ἀντιπρο-
σώπευαν μόνον ἀληθινὰ γιγάντια ἐποχὴ
τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ κόσμου, τότε ποὺ
ἀφάρτος ἀπὸ τὶς πολεμικὲς συμφορὲς,
ἔβλεπε πρὸς ἄκρον κατακτούσε τὸ δρόμο
τῆς προόδου κι' ἀνέβαινε συστηματικὰ,
μὲ μιὰν ὑπεράνθρωπη προσπάθεια τὰ

Τὸ θαυμάσιο γυναικεῖο ἀρχαῖο κεφα-
λάκι, ἔτσι καθὼς ἐκτίθεται στὴν αἴθου-
σα τῶν Κορῶν τοῦ Μουσείου τῆς Ἀκρο-
πόλεως. Ἡ αἰωνιότητα παγιδευμένη σὲ
μιὰ χούφτα μάρμαρου τὸ ἔχει χαρακτη-
ρίσει ὁ Διευθυντὴς τοῦ Μουσείου κ. Γιάν-
νης Μηλιάδης.

σκαλιὰ τοῦ πολιτισμοῦ. Πλασμένα τὸν
δὲ αἰῶνα π.Χ. τὰ περισσότερα, τὴν ἐπο-
χὴ τῶν ὡραίων ἀγῶνων γιὰ τὴν ὀργά-
νωση τῆς πολιτικῆς τῆς πρώτης πόλης
τῆς Ἑλλάδας, ἀντανάκλουν σήμερα ἀκό-
μα θαυμάσια, τὴν ὁρμή, τὸ θάρρος, τὴ
δύναμη καὶ τὴν ἡρωικὴ καρδιά τῶν δη-
μιουργῶν τους. Κι' εἶναι εὐτύχημα ποὺ
πονετικά καὶ στοργικά φύλαξε πιστὰ
στὰ σπλάγχνα τῆς ἡ γῆ ὅλα αὐτὰ τὰ
ἔργα, γλυτώνοντάς τα ἀπὸ τὶς ἀπρόσμε-
νες περιπέτειες καὶ τὸν ξενιτεμὸ ποὺ
παράδωκεν αὐτὰ ἄλλα τὰ νεώτερα ποὺ
στήθηκαν στὴ θέσῃ τους, ὀλόδροσα καὶ
περήφανα, καὶ ποὺ σήμερα βρίσκονται
σκορπισμένα στὰ διάφορα ξένα Μουσεία,
χαμένα γιὰ μᾶς, καὶ μακριὰ ἀπὸ τὴ
φυσικὴ τους θέσῃ.

★

Οἱ Κόρες τοῦ Μουσείου τῆς Ἀκρό-
πολης εἶναι συγκεντρωμένες στὴ
βόρεια πλευρὰ του. Ἀντιπροσωπεύ-
ονται ἐκεῖ ἡ νησιώτικη καὶ ἡ ἀττικὴ τέ-
χνη. Περνώντας κανεὶς τὴ δευτέρη αἴθου-
σα, παρασπινόμενος ἀντικρὺ, μοναχι-
κῇ, τὴν παλαιότερη ἀπ' ὅλες ποὺ στηθεὶ
μὲς στὸ κροστὸ τῆς χιτῶνας, προβάλλει
φιλάρεσκα τὸ ἀνάστημα τῆς. Ἡ τελευ-
ταία αἴθουσα, τῆς πλευρᾶς αὐτῆς, στὸ
βάθος κατέχει συμφωνία ὀλόκληρη ἀπὸ
αὐτὰ τὰ γυναικεῖα ἀγάλματα τῆς ἀρχαί-
κῆς περιόδου. Ἐχουν τοποθετηθεῖ σὲ ἡ-
μικύκλιο γύρω ἀπὸ ἕνα μεγάλο ἀκέφαλο
καθιστὸ ἀγαλμα τῆς θεᾶς Ἀθηνᾶς, ἔργο
ἐνὸς γνωστοῦ πλάστη τῆς ἐποχῆς ἐκεῖ-
νης, ποὺ λεγόταν Ἐνδοῖος.

Τὶς δύο ἄκριες τὶς κλείνουν οἱ μεγα-
λύτερες στὸ ἀνάστημα Κόρες. Ἀπὸ μα-
κριὰ, φαίνονται σ' ὅποιον γιὰ πρώτη
φορὰ τὶς γνωρίζει, νὰ μὴν ἔχουν μεγάλῃ
διαφορὰ μεταξύ τους. Μὲ τὸ ἕνα τους
χερὶ κάτω κρατοῦν ὅλες ἕνα πουλὶ ἢ
καρπὸ, ἐνῶ μὲ τ' ἄλλο ἀνασηκώνουν μὲ
χάρη τὸν κομψὸ πολὺπτυχο χιτῶνα. Ἔ-
τσι, στημένες γύρω ἀπὸ τὴ θεά, καθὼς
παρουσιάζονται, λὲς πῶς βρίσκονται στὸ
δικό τους μακρινὸ κόσμον, σὲ μυστικὴ
συνομιλία μαζί τῆς, πρόθυμες νὰ τὴν
ὑπηρετήσουν σὲ κάθε στιγμή, νὰ τὴν τι-
μήσουν, νὰ τὴν δοξάσουν. Αὐτὸς ἦταν,
ἐξ ἄλλου, κι' ὁ ἀρχικός τους σκοπός.

Ἀναθήματα εὐλαβικά ἢ κάθε μιὰ, εὐσε-
βῶν γυναικῶν τῆς ἀρχαιότητός ποὺ γιὰ
ἀγνωστους σὲ μᾶς λόγους, σήμερα, σὲ
κάποια στιγμή τῆς δυνατῆς τους ζωῆς,
πρόσφεραν στὴ μεγάλῃ θεᾷ, τὴν κυρίαρ-
χο τῆς Ἀκροπόλεως, τὴν προστάτιδα
τῆς πόλης, ἕνα μαρμαρένιο δῶρο, ὁμοίω-
μά της, δῆγμα τῆς ἀπέραντης ἀφοσιώ-
σεως καὶ τοῦ σεβασμοῦ στὴ μεγαλωσύνη
τῆς. Ἐνῶ ὅλες ἔχουν τὸν ἴδιον τύπον, ἢ
κάθε μιὰ εἶναι ὀλόκληρα διαφορετικὴ.
Ντροπαλή καὶ μαζεμένη, ἢ μιὰ, σεμνὴ
καὶ συλλογισμένη ἢ ἄλλη, συγκεντρω-
μένη στὸν ἑαυτὸ της μιὰ τρίτη, φιλά-
ρεσκη ἢ χαμηλοβλεπούσα ἄλλη, ἔχουν
τὴ δική τους ὀλόκληρα προσωπικότητα,
κι' ὑποδηλώνουν τὸν χαρακτήρα τοῦ πλά-
στη τους. Βρίσκονται σ' ἕνα κόσμον μα-
κρινὸ, θεϊκὸ θάλεγε, καὶ τὴν εὐδαιμο-
νία τους τὴν ἀναδίνει σὲ μόνον ὀλόκληρη
ἢ στάση τους, ὡς τὴν παραμικρὴ λεπτο-
μέρεια, ἀλλὰ καὶ τὸ χαμόγελο, τ' ἀξέ-
χαστο ἐκεῖνο ἀρχαῖο χαμόγελο, ποὺ
διακριτικὰ χαράζει τὰ λεπτὰ γραμμένα
τους χεῖλη.

ΑΘΗΝΑ Γ. ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΥ

Η ΓΥΜΝΗ ΜΑΡΙΑ

SAMUEL EDWARDS ΜΕΤ: ΣΥΛΒΑΣ ΑΚΡΙΤΑ

ΤΑ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΑ

Ὁ Γκόγια, ὁ μεγάλος ζωγρά-
φος τῆς Ἰσπανίας, εἶχε μιὰ πε-
ριπετειώδη ἱστορία προτοῦ ἐπιβλη-
θεῖ κι' ἀναγνωρίσθῃ πρῶτος ζωγρά-
φος τῆς Ἰσπανικῆς Αἰῆς. Ἦταν
ἕνας εὐέξαπτος, ἐριστικὸς τύπος
ποὺ ζούσε μὲ «μάγιας» ἐλεύθερες
γυναικες, μονομαχοῦσε συχνά, δού-
λευε σὰν ταυρομάχος. Οἱ ἀρχές
τὸν κατεδίωκαν κι' ἀναγκάστηκε νὰ
καταφύγει στὴν Ἱταλία, ὅπου με-
λέτησε μὲ πάθος τὴ ζωγραφικὴ.
Γιὰ νὰ ξαναγυρίσει στὴν πατρίδα
τοῦ μεσολάβησε ἡ πανέμορφη Δού-
κισσα τοῦ Ἀλμπά, γιὰ τὴν ὁποία
κυκλοφοροῦσαν διάφορες φήμες. Τὸ
δέβαιο πάντως εἶναι ὅτι ἡ Δούκισ-
σα, παραστέκεται στὸν Ἰσπανικὸ
λαὸ στοὺς ἀγῶνες ἐναντίον τῆς
ἀπολυταρχίας. Μὲ τὸν Γκόγια βρί-
σκονται σὲ μιὰ κατὰστασι ἀκήρυ-
κτου πολέμου, ὥστόσο ὁ ζωγρά-
φος τὴ σώζει σὲ μιὰ σύγκρουση ποὺ
ἔγινε μὲ τὴν ἀτυχηματικὴν ἀποτυχία
κι' ὁ ἴδιος. Ἡ μόνιμη ἐχθρότητα δὲν
ἦταν παρὰ ἕνα ἀμοιβαῖο ἀπειθαρχη-
κὸ ἐρωτικὸ πάθος. Ὁ Γκόγια ὀδηγεῖ
τὴ Δούκισσα σὲ μιὰ ταβέρνα.

12ον

Ἡ Μαρία Γκαϊετάνα ζήτησε ἀπ' τοὺς
μουσικοὺς νὰ παίξουν, ἕνα σκοπὸ ἀπὸ
αὐτοὺς ποὺ χόρευαν στὴ Μεγάλῃ Πλα-
τεῖα. Ἐπειτα στράφηκε, χαμογέλασε, κι'
ἔπλωσε τὰ χεῖρια της στὸ Φραντζέσκο.

«Οἱ μάγισσες ἐκτελοῦνται», τοῦ Γκόγια,
ποὺ βρίσκεται στὴν πινακοθήκη τοῦ Μο-
ναχίου.

Ἡ θύμιση τῶν χεριῶν καὶ τοῦ φιλιοῦ
τους ἦταν ζωντανὴ στὴ σκέψη του καὶ
λησμόνησε ὀλόκληρα τὸν ὑπολογισμὸ. Ἡ
γυναίκα αὐτή, ποὺ στεκόταν μὲ τὰ χέ-
ρια στοὺς γοφούς της, τὸ πρόσωπό της
κοντὰ στὸ δικό του, ἦταν τὸ πρὶν ὄρατο
τὸ πρὶν λαχταριστὸ πλάσμα, ποὺ εἶχε γνω-
ρίσει ποτέ! Ἦταν ἡ κοπέλλα ποὺ τὸν
τραβοῦσε ἀκατανίκητα, ἡ κοπέλλα ποὺ
φανέρωνε σὲ κάθε της κίνηση, στὸ φλο-
γερὸ πόθο ποὺ ἔδειχνε τὸ βλέμμα της,
πῶς τὸν λαχταροῦσε κι' αὐτὴ, καὶ πῶς
τίποτε ἄλλο δὲν εἶχε σημασία.

Χόρευαν ὑπόχρη! Ἡ μουσικὴ τοὺς
φλόγιζε. Ὅταν σταμάτησε ἡ μουσική,
ξαναγύρισαν λαχανιασμένοι σὲ τραπέ-
ζι τους. Ὁ ὑπολογισμὸς Σάντσεζ, μαν-
τεύοντας πῶς ἦταν περὶ τὸς, εἶχε φύ-
γει ἀθόρυβα. Γιὰ μιὰ στιγμὴ, ἡ γοητεία
διαδόθηκε κι' ὁ Φραντζέσκο ρώτησε.

— Ποιὸς ἦταν αὐτός;
— Ἕνας φίλος. Τὶ σὲ νοιάζει;
— Ὅλα μὲ νοιάζουν. Τὸν ἀγαπᾷς;
— Ὁχι, ἀπάντησε κοφτὰ ἐκεῖνη.
— Ἀλλὰ τὸν εἶχες ἀγαπήσει. Καὶ
δὲν εἶν' ὁ μόνος. Καὶ τὸ ζήτημα εἶναι
πῶς αὐτὸς σ' ἀγαπᾷ ἀκόμη.
— Ἐξαντλημένη ἀκούμπησε στὸ κἀθισμά
της κι' ἔκλεισε τὰ μάτια της.
— Σὲ παρακαλῶ, ἂς μὴ μιλάμε γι'
αὐτό.

Ἐκεῖνος ἔπιασε τὸ μακρὸν, λεπτὸ χέ-
ρι της.

— Μὲ συγχωρεῖς.
Τὸ ἀγγιγμὰ τοῦ τῆς ξύπνησε. Ἀνα-
όλγως ἔλαφρα καὶ τὸν κύτταξε.

— Τὴν τελευταία φορὰ ποὺ εἰδωθή-
καμε σ' αὐτὸ τὸ μέρος, μοῦ εἶχες κά-
νει ἕνα στίχο. Ἀπόψε τί διαβάσεις
στὸ πρόσωπό μου; Εἰμαι ἀκόμα μάγισ-
σα; Ἡ διάβολος; Ἡ μήπως, μιὰ πα-
ρατημένη γυναίκα τοῦ δρόμου;

— Ἀπόψε σὲ μορφή σου βλέπω τὸν
οὐρανὸ τῆς Ἀραγωνίας, γεμάτων ἀστέ-
ρια. Βλέπω τὰ καθάρια νερὰ ἐνὸς Κα-
στελλιάνικου ποταμοῦ, καὶ τὸ μεγαλεῖο
τῶν βουνῶν στὸν ὀρίζοντα.

Ἡ Μαρία Γκαϊετάνα θέλησε νὰ γε-
λάσει, μὰ τὴν ἔπνιγε ἕνας λυγμός.

— Ἀπὸ πότε τὰ εἶδες ὅλ' αὐτά;
— Ἀπ' τὴν ἀρχή, ἀκόμη κι' ὅταν
σ' ἔβλεπα μέσα σὲ μιὰν ὀμίχλη καχυπο-
ψίας. Σ' ἔχω ζωγραφίσει χιλιάδες φο-
ρές.

Κάρφωσε τὸ βλέμμα της στὸ δικό του.
— Καὶ ποῦ πορτραῖτο εἶναι τὸ πρὶν
ἀληθινό;

— Αὐτὸ ποὺ δὲ ζωγραφίσω ἀπόψε.
— Τώρα; ρώτησε ξαφνιασμένη.
— Τώρα, τῆς ἀπάντησε σταθερά.

★

Σὺ ὅσοι ὁ Χουανίτο, μ' ἕνα μελανια-
σμένο μάτι, εἶχε γνωρίσει στὸ ἐρ-
γαστήριό λίγο προτοῦ φτάσουν ὁ
Φραντζέσκο κι' ἡ Μαρία. Δὲν ἔδειξε
καμμιὰν ἐκπληξὴ ἀντικρὺντάς τους,
κι' ὁ ζωγράφος τὸν παρακάλεσε νὰ πάει
στὸ μέγαρο. Ἀλμπά γιὰ νὰ φέρει τὸ
ἀμάξι τῆς Δούκισσας.

Ὅταν ἔφυγε ὁ γίγαντας, ὁ Φραν-
τζέσκο ἀναψε προσεκτικὰ ὅλα τὰ κερία

Ἡ «Πεπλοφόρος», ἔργο ἀττικὸ τοῦ
530 π.Χ. ἔργον, ἴσως, τοῦ γλύπτη Φαι-
δίμου. Πανέξυπνη καὶ ζωηρὴ συναρπά-
ζει μὲ τὴ ζωντάνια της καὶ τὴ χαρι-
τωμένη ἑκφράση.

ΜΕΤΑ τὸ δεύτερον παγκόσμιον πόλε-
μον, μόλις ἀρχισαν νὰ χαράζουν οἱ
πρῶτες οικονομικὲς δυνατότητες, ἡ
Ἀρχαιολογικὴ μας Ὑπηρεσία, φρόντισε,
πάνω ἀπὸ κάθε τι ἄλλο, τὴν ὀργάνωση
τῆς ἐπανεκδόσεως τῶν ἀριστουργημάτων
τῆς ἀρχαίας τέχνης ποὺ διαθέτουν τὰ
Μουσεία τοῦ Κράτους.

Ἦταν εὐτύχημα μεγάλο, ποὺ ὁ πόλε-
μος παρ' ὅλο ποὺ σάρωσε ἀτέλειωτες
σειρὲς ἀνθρωπίνων ὑπάρξεων, κι' ἀνέ-
τρεψε ὅσες συνθήκες ζωῆς, ἄφησε ἄ-
θικτα τὰ ἔργα τῆς τέχνης τῶν προγόνων
μας, ποὺ εἶχαν ἀποθηκευθεῖ μὲ μεγάλη
προσοχὴ σὲ διάφορους χώρους, γιὰ νὰ
ἐξασφαλισθοῦν ἀπὸ κάθε ἀπρόοπτο κίν-
δυνο ποὺ μπορούσε νὰ τὰ ἀπειλήσει.

Εἶναι ἀλήθεια πῶς ἡ χώρα μας, παρ'
ὅλο τὸ κούρεμα τῶν καλλιτεχνικῶν της
θησαυρῶν, αἰῶνες τώρα, ἀπὸ ἐχθρῶν καὶ
φίλων, κατάρθωσε νὰ ἔχει ἀκόμη στὴν
κατοχὴ τῆς ἔργα ὅχι μόνο ἀξιόλογα, ἀλ-
λὰ μοναδικὰ στὸ εἶδος τους. Οἱ νέες
ἀνασκαφὲς ποὺ ὀλοένα γίνονται μὲ διαρ-
κῶς αὐξανόμενο ρυθμὸ, ὀλοένα ἀποδί-
δουν νέα καλλιτεχνήματα. Ἀκόμη, ἡ μου-
σειακὴ τέχνη τὶς τελευταῖες δεκαετίες,
ἀναπτύχθηκε τόσο πολὺ, σ' ὅλο τὸν πο-
λιτισμὸν κόσμον, ὥστε δὲν ἦταν δυ-
νατό, μὲ κανένα τρόπο, νὰ «στοιβαχτοῦν»
καὶ πάλι τὰ ἔργα τῆς ἀρχαιότητος, ὅ-
πως - ὅπως, στὶς αἰθουσὲς τῶν Μουσεί-
ων τοῦ Κράτους, μὲ τὸν τρόπο ποὺ
παρουσιάζονταν προπολεμικά.

Μεγάλος ἀγῶνας χρειάστηκε ἔτσι νὰ
ἐρχοῖται ἀπὸ τοὺς ἐλάχιστους, ἀλλὰ ἄ-
ξιους κρατικούς ἀρχαιολόγους μας, ὥ-
στε μὲ τὰ ἀνύπαρκτα σχεδὸν τεχνικὰ μέ-
σα καὶ τὸ βοηθητικὸ προσωπικόν, νὰ κα-
ταποιοῦν τὴν ὀργάνωσιν τῶν νέων ἐκ-
θέσεων. Τὰ περισσότερα κτίρια ἦσαν ἀ-
κατάλληλα γιὰ μουσειακοὺς σκοπούς. Ὁ
χώρος ἀνεπαρκέστατος. Τὰ ἔργα πολλὰ
καὶ ἀξία. Κι' ὅμως, ἡ ἀγάπη κι' ἡ ἀφο-
σίωση λίγων ἀλλὰ διαλεχτῶν ἀνθρώπων,
γύρω ἀπ' αὐτὴ τὴ δουλειὰ καὶ τὰ προ-
βλήματά της, ἔδωσαν κυριολεκτικὰ θαυ-
μαστοὺς καρπούς.

Σήμερα, κατὰ γενικὴν ὁμολογίαν, δια-

και τις λάμπες κι' άρχισε ν' ανακατεύει τις μπογιές του. 'Η Μαρία Γκαυε-τάνα, χτένισε τὰ μαλλιά της, έβαψε τὰ χείλη της και κάθισε σ' ένα μακρύ, γεμάτο μαξιλάρια ντιβάνι, απέναντι στὸν Γκόγια.

Κανείς δὲν μιλοῦσε, οὔτε και χρεια-ζότανε.

Τώρα ξνοιωθαν πὺ κοντὰ ἀπὸ κά-θε ἄλλη φορὰ. 'Εκείνη καθότανε στητή, και μονάχα τὸ ἀνεβοκατέβασμα τοῦ στή-θους της φανέρωνε πὼς πλημύριζε κι' αὐτὴν ἡ ἴδια ἐρεθιστικὴ ἀγωνία, ὅπως κι' ἐκείνον.

Ὁ Φραντζίσκο, άρχισε νὰ ζωγραφί-ζει διαστικά. 'Ενοιωθε ἐμπνευσμένος, ἀλλὰ τὸν τάραιε ἡ παρουσία τῆς Μαρίας Γκαυετάνα κι' εἶδε πὼς τὸ χέρι του ἔ-τορμε. 'Ακούμπησε κάτω προσεχτικὰ τις μπογιές του, σκοῦπισε τὰ πινέλλα του, και στάθηκε σιωπηλὸς κυττάζοντάς την. 'Ηταν κι' αὐτὴ βαθεῖα ταραγμένη, ἀλ-λὰ δὲν ἔκρυβε τὰ αἰσθημάτά της. Τὸ τελευταῖο ἐμπόδιο πὺ τοὺς χώριζε, εἴ-χε, ἐπὶ τέλους, γκρεμίσει. Τὸν περίμενε μὲ τὴν χαρὰ και τὸν πόθο μιᾶς γυ-ναίκας, πὺ δὲν ζητάει τίποτε ἄλλο στὴ ζωὴ παρὰ τὸν ἀγαπημένο της.

Ὅταν τὴν πλησίασε, θοισκότανε θο-φια και σὲ μιὰ στιγμή βοήθηκαν ἀγκα-λιασμένοι. Τὰ χείλη της ἀνοιξαν γιὰ νὰ δεχτοῦν τὸ φιλί του κι' ἔμειναν σφι-γμένοι σ' ἕναν ἀνάλαφρο λικνισμό. Χω-οίστηκαν, ἔξένοι, κι' ὁ Φραντζίσκο εἴ-δε στὸ τρεμουλιαστὸ φῶς τῶν κεριῶν, πὼς στὰ μάτια της ὑπῆρχαν οὐοὶ κύκλοι.

— Εἶσαι κουρασμένη, τῆς εἶπε.

— Ναί, παραδέχτηκε αὐτή. 'Αλλὰ ζωγραφίζεις τὸ πορτραῖτο μου. Δὲν πρέ-πει νὰ διακόψουμε.

"Ἡξερε, πὼς δὲν ἦταν ἡ ὥρα νὰ τῆς κάνει ἔρωτα κι' ἔνοιωσε γι' αὐτὴν βαθεῖα τρυφερότητα.

— Κάθισε πάλι, σὲ παρακαλῶ.

'Εκείνη ἔαπλωσε στὸ ντιβάνι και, κλεί-νοντας τὰ μάτια, ἀκούμπησε πίσω στὰ μαξιλάρια κουρασμένη.

Ὁ Φραντζίσκο τὴν κύτταξε. 'Η καρ-διά του χτυποῦσε δυνατὰ, ὁ λαμὸς του κατάξερος τὸν πονοῦσε. 'Απόψε δὲν θὰ μπορούσε νὰ δουλέψει.

Πλησίασε και στάθηκε πάνω ἀπ' τὴ νέα, ὅστερα ἔσκυψε και τὴν φίλησε γλυ-κά.

'Εκείνη δὲν σάλεψε.

— Σ' ἀγαπῶ, τῆς εἶπε ξαφνιασμένος ἀπ' τὰ ἴδια του τὰ λόγια. 'Ηταν ὅ-μως ἀληθινὰ, τὸ ἥξερε, κι' ἀναρωτή-θηκε, γιατί άρχισε τόσο νὰ καταλάβει τὰ αἰσθημάτά του.

Δὲν κουνήθηκε, ἀλλὰ τὸν κύτταξε σὰ νὰ μὴ τὸν ἔβλεπε.

— Σ' ἀγαπῶ, τῆς εἶπε ξανά. 'Εμοιαζε ἀποχαμένη σὲ μιὰ πονεμένη ἀνάμνηση, παλεύοντας μ' αὐτὴν.

Καθὼς ἐκείνος ἔξακολουθοῦσε νὰ τὴν παρατηρεῖ, ἡ νέα σήκωσε τὸ κεφά-λι της, ἔσφιξε τὰ χείρια της.

— Δὲν με πιστεύεις; Τὴ ρώτησε πα-σχίζοντας νὰ συγκρατήσει τὸν πόνο πὺ τὸν κυρίευε.

— Δὲν εἶμαι σίγουρη. Φοβοῦμαι μή-πως ἡ ἀγάπη σου γιὰ μένα σὲ πληγώ-νει.

— Γιατί;

— Γιὰ ὅσα μοῦ ἔχουν συμβεῖ κι' ὅ-σα ἔχω κάνει στὸ παρελθόν, τοῦ ἀπάν-τησε.

— Τὸ παρελθὸν εἶναι νεκρὸ, τῆς εἴ-πε ἐπισήμα.

— Εἶναι; Κατανώντας τὸ λήθαργό της, σηκώθηκε ἀπότομα, πασχίζοντας νὰ χαμογελάσει. Θὰ τὸ μάθω ἀπ' τὸ

πορτραῖτο πὺ θὰ μοῦ φιάξεις. Σοῦ φτάνει αὐτό;

— "Αν θέλεις. 'Ισως νὰ μπορῶ και τώρα ἀκόμη νὰ σοῦ ἀπαντήσω. Διέσχι-σε γογγίζοντὰ τὸ δωμάτιο, πήρε ἀπὸ ἕνα ράφι ἕνα φάκελλο και σκόρπισε στὸ ντιβάνι ἕνα σωρὸ ἀπὸ σκίτσα.

'Η Μαρία Γκαυετάνα εἶδε τὸ σωρὸ τῶν προσωπογραφιῶν της. Τὴν εἶχε δεῖ ἀκατάδεχτη, θυμωμένη; ἀδιάφορη. Με-ρικὰ εἶχαν τσακώσει τὴν θηλυκότητά της. 'Ενοιωθε σὰ νὰ παρατηροῦσε τὸν ἑαυτὸ της σὲ φακό, και ταραγμένη ἔκλει-σε τὸ στόμα της μὲ τὸ χέρι της.

Εἶχε ἕνα τόσο παρακλητικὸ, ἀδύναμο ὕφος, πὺ ὁ Φραντζίσκο θάθελε νὰ τὴν πάρει στὴν ἀγκαλιά του γιὰ νὰ τὴν πα-ρηγορήσει. Φοβήθηκε ὅμως, μήπως ἐκεί-νη νόμιζε πὼς ἀφηνότανε στὸν πόθο του. 'Ανάμεσά τους δὲν μπορούσε πὰ νὰ ὑ-πάρχουν μὴτε σκοτιάδια, μὴτε ἀμφιβολί-ες. Χαμογέλασε.

— Ξέρεις, πὼς με παρήτησε ἡ γυναι-κα μου; Τῆς χροιαζότανε ἕνας ἥσυχος, σταθερὸς ἄντρας. 'Ενῶ ἐγὼ εἶμαι βί-αιος, μεταλόδοξος κι' ἀπειθαρχητος..

Τὸν κύτταξε κατάματα.

— Εἶμαι κι' ἐγὼ ἀπειθαρχητη. Δὲν ἔχεις ἀκούσει, τὰ ὅσα λένε γιὰ μένα; Μερικὲς φορὲς πιστεύεις πὼς ἡ Μα-δρίτη δὲν κουτοσμπολεῖ γιὰ κανέναν ἄλλο. Παντρεύτηκα πόσο μικρὴ, δὲν ἤξερα τίποτε. "Τότερα, ἀρῶ πέθανε ὁ ἄντρας μου, λαχταροῦσα τὸν ἔρωτα. Τὸν γύρεψα, ἀλλὰ δὲν τὸν βρήκα. Δὲν ἀγάπησα ποτὲ μου. Γιατί δὲν μ' ἀφή-νεις ἥσυχη; Δὲν ἀξίζω γιὰ κανένα.

— Δὲν τὸ πιστεύω! Κρατήθηκε γιὰ νὰ μὴν πάρει στὰ χείρια του τὸ πρό-σωπό της και νὰ φιλήσει τὰ βλέφαρά της.

— Θὰ ὑποψιάζεσαι κι' ἐσύ, ὅπως οἱ ἄλλοι, ποῖα εἶμαι και τί ἔχω κάνει.

— Ποτὲ, τῆς εἶπε, πιστεύοντας το και δοκιμάζοντας νὰ τὴν πλησιάσει.

'Εκείνη, ὅμως, τινάχτηκε ὀρθὴ κι' ἀποφεύγοντας τὸ ἀγκάλιαμά του, προ-χώρησε πρὸς τὸ παράθυρο, κυττάζοντας κάτω στοὺς ἐρημωμένους δρόμους. 'Α-κούστηκε ὁ θόρυβος ἐνὸς ἀμαξιοῦ.

— Μήπως σὲ πρόσβαλα; ρώτησε πα-ραξευνημένος.

— Ὁχι, και βέβαια ὄχι. Δὲν ξέρω, τί μοῦ συμβαίνει. Κάτι παράξενο. 'Η φωνὴ της ἔκρυβε τρελλὴ ἀπελπισία. Φο-βῶμαι. Καὶ δὲν γνώρισα ποτὲ μου φό-βο. Τρομάζω γιὰ τὸν ἑαυτὸ μου. Καὶ γιὰ σένα. Σοῦ φέρθηκα τόσο ἄσχημα, κι' ὅμως ντρεπόμουν γιὰ λογαριασμό μου. Μὰ δὲν τολμοῦσα νὰ φανερώσω τ' ἀληθινὰ μου αἰσθημάτα.

Λαχταροῦσε νὰ τὴν ἡρεμήσει, ἀλλὰ δὲν εἴσχε λόγια. Θέλησε νὰ τὴν πλησιάσει, μὰ ἐκείνη τὸν ἔσπρωξε.

— Μὴ! τοῦ εἶπε αὐστηρά. "Ασε με νὰ φύγω, Πάκο. Δὲν μπορῶ νὰ σὲ μπλέξω στὴ ζωὴ μου, εἶναι τόσο ἀκα-τάστατη. Φοβάμαι, πὼς θὰ με βαρύν-σουν και θὰ με συγανώνουν.

— Μαρία, σ' ἀγαπῶ πὺ πολλὸ κι' ἀπ' τὴ ζωὴ μου, κι' ἀπ' τὴν τέχνη μου, ψιθύρισε ὁ Φραντζίσκο.

— Τέτοιαν ἀγάπη δὲν τὴν γνώρισα ποτὲ, μουρμούρισε αὐτὴ. Εἴν' αὐτὸ πὺ πάντα ζητοῦσα και, και μοῦ χρειάζεται καιρὸς νὰ τὸ συνηθίσω.

— Πότε θὰ σὲ ξαναδῶ; Ρώτησε μ' ἀγωνία.

'Η Μαρία Γκαυετάνα πάσχισε ἀπελπ-ισμένα νὰ δειξέι εὐθυμία.

— Μόλις άρχισες τὸ πορτραῖτο μου, εἶπαι, λοιπόν, εἶμαι ἀναγκασμένη νὰ ξα-νάρω γιὰ νὰ τὸ τελειώσεις, ψέματα;

— Πᾶψε!

'Εκείνη σοδάρειψε ἀμέσως. "Εδειξε πὼς θὰ ἔσποῦσε σὲ λυγμούς.

— Δόσμου καιρὸ ὡς αὔριο. Σὲ πα-ρακαλῶ, Πάκο.

— Αὔριο θὰ ἔρθεις ἐδῶ;

— Ναί, ἀπάντησε ἀχνά.

— Μοῦ τὸ ὑπόσχεσαι; Τρόμαξε πὼς

θὰ τὴν ἔχανε γιὰ πάντα.

— Στ' ὀρξίζομαι! Τραῦλισε ὁρμών-τας ἔξω ἀπ' τὴν πόρτα, ἀφήνοντάς την ἀνοιχτή.

Ὁ Φραντζίσκο κρατήθηκε νὰ μὴν τὴν ἀκολουθήσει. "Όταν δὲν ἄκουγε πὰ τὰ δῆματά της πλησίασε τὴν πόρτα ἀργά, τὴν ἔκλεισε κι' ἔτρεξε στὸ παράθυρο. Τὸ μεγαλόπρεπο ἀμάξι της ἀπομακρυνότα-νε, κι' αὐτὸς τὸ παρακολουθοῦσε στὸ μισοσκόταδο, ὥσπου χάθηκε ἀπ' τὰ μά-τια του.

★

Ε ΝΩ ἡ Μαρία Γκαυετάνα ἀνέβαινε τις φαριδὲς μαρμαρίνες σκάλες, ἔνοιωσε τόσο κουρασμένη πὺ ἀναγ-ζότανε νὰ στηρίζεται στὰ λαμπερὰ κάγκελ-λα. "Όταν ἔφτασε στὰ δωμάτιά της κοινοστάθηκε, ἀναστένανε και ξαναστά-θηκε ξαφνιασμένη, ἀντικρύζοντας ἕναν ἄντρα νὰ ξεφυτρώνει μπροστὰ της. Ντυ-μένος στὰ μαύρα, τὴν παρατηροῦσε προ-σεχτικὰ. Τρομαγμένη ἀναγνώρισε τὸν πρωθυπουργὸ Γκοντόβ, λησιμόνησε τὴν κούρασή της και τὸν κύτταξε ψυχρά.

— Τί θέλετε ἐδῶ;

Τὸ χαμόγελό του στὰ λεπτὰ του χεί-λη ἦταν ἀτάραχο.

— Εἶναι θαρρῶ φανερό, πὼς σᾶς πε-ριμένω, 'Τηηλοτάτη.

— Δὲν θυμάμαι νὰ σᾶς ἔχω κα-λέσει ἀπόψε ἐδῶ.

— "Όπως φαίνεται, ὑπάρχουν πολλὰ πὺ δὲν θυμάστε. Λόγου χάρη τ' ἀπο-ψινὰ ἐπεισόδια.

— Δὲν θὰ τὰ λησμονήσω ποτὲ, οὔτε κι' ἡ 'Ισπανία.

— 'Επειδὴ εἶναι μᾶλλον ἀργά, νομί-ζω πὼς θὰ μπορούσαμε νὰ συζητήσουμε πὺ ἄνετα, ἂν καθόμασταν κάπου. Δὲν μ' ἀρέσει νὰ στέκωμαι σ' ἕναν ὕγρὸ διά-δρομο.

— "Αν ἐπιμένετε.

— 'Επιμένω. 'Η φωνὴ του ἔκρυβε ἀπειλή.

'Η Μαρία ἀνατρίχιασε.

— Πολὺ καλά, τότε λοιπόν, ἄς πᾶ-με στὴ βιβλιοθήκη.

Ὁ Γκοντόβ τὴν ἀκολούθησε ἀπὸ κον-τά.

— Θὰ ἤθελα νὰ πιστέψετε πὼς ριφο-κινδύνεψα ὁ ἴδιος γιὰ νὰ μπορέσω νὰ σᾶς βοηθήσω.

— Δὲν μ' ἐνδιαφέρει.

'Ανοίγοντας τὴν πόρτα τῆς βιβλιοθή-κης ἀναπῆδησε. Κοντὰ στὸ γραφεῖο της στεκότανε ἕνας μυστικὸς ἀστυνομικὸς, ἔ-νῶ τρεῖς ἀξιωματικοὶ ἔρευνούσανε συ-στηρικτὰ τὸ δωμάτιο.

— Πὼς τοιμάτε; ρώτησε ἐξωργισμέ-νη τὸν Πρωθυπουργό.

'Η ἔκφραση τοῦ Ντόν Μανουέλ ἔμει-νε ἡ ἴδια.

— Περιμένετε ἔξω, διέταξε τοὺς ἀν-θρώπους του.

— Λοιπόν; Τὰ μάτια τῆς Λούκισσας ἔλαμπαν.

— 'Αναρωτιέμαι, ἂν γνωρίζετε 'Τ-ψηλοτάτη, ὅτι ἀνάμεσα στὰ ὑπάρχοντά-σας ὑπάρχουν ὀρισμένα γρατὰ πὺ θὰ ἐνδιαφέρονε τὴν 'Ιερὴ 'Εξέταση.

— Πὼς εἶπατε;

— Κυττάξτε ἐδῶ: Βολταῖρος, Ρουσ-σώ, Μοντεσκιέ.

— Κυττάξτε ἐδῶ: Βολταῖρος, Ρουσ-σώ, Μοντεσκιέ.

— Κυττάξτε ἐδῶ: Βολταῖρος, Ρουσ-σώ, Μοντεσκιέ.

— Κυττάξτε ἐδῶ: Βολταῖρος, Ρουσ-σώ, Μοντεσκιέ.

— Κυττάξτε ἐδῶ: Βολταῖρος, Ρουσ-σώ, Μοντεσκιέ.

— Κυττάξτε ἐδῶ: Βολταῖρος, Ρουσ-σώ, Μοντεσκιέ.

— Κυττάξτε ἐδῶ: Βολταῖρος, Ρουσ-σώ, Μοντεσκιέ.

— Κυττάξτε ἐδῶ: Βολταῖρος, Ρουσ-σώ, Μοντεσκιέ.

ΤΥΧΗ ΚΑΙ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΟΤΗΤΑ

ΣΥΝΕΧΕΙΑ: ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛ. 11

στὴν ἀναπαραγωγὴ τοῦ ἀνθρώπινου γέ-νους. 'Απὸ βιολογικὴ ἀποψη ἡ ἀναπα-ραγωγὴ, πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὸ γάμο, εἶναι ἕνα τυχερὸ παιχνίδι. 'Αλλ' οἱ κίν-δυνοι ποικίλουν ἀνάλογα μὲ τὴν περίπτω-ση, ὅπως ποικίλουν και οἱ ἀντιδράσεις τῶν γονέων ὅταν πρόκειται νὰ ὑπολο-γισθοῦν οἱ κίνδυνοι αὐτοί. Γιὰ παράδει-γμα, τὰ ξενύγρια πὺ ἔχουν χωρὶς νὰ τὸ ξέρουν ἕνα λανθάνον κληρονομικὸ στί-γμα πὺ ἐκδηλώθηκε στὸ πρῶτο τους παιδί, διατάζουν ν' ἀποκτήσουν ἄλλα παιδιά. Νομίζουν ὅτι ὑπάρχουν οἱ ἴδιες πιθανότητες νὰ γεννηθουν ἕνα ὁμαλὸ ἢ ἕνα ἀνώμαλο παιδί. 'Ο γιαιτορὸς θὰ τοὺς πληροφορήσει ὅτι κάνουν λάθος: 'Τάρ-χει μονάχα μιὰ πιθανότητα στὶς τέσσερις νὰ εἶναι ἀνώμαλο και τὸ δευτέρου παιδί.

Μιὰ πιθανότητα στὶς τέσσερις νὰ γεννη-θεῖ π. χ. ἕνα παιδί ἡλίθιο εἶναι φοβε-ρὸς κίνδυνος, ἀλλ' ὑπάρχουν ἄνθρωποι πὺ διατάζουν ν' ἀποκτήσουν παιδιά ἔ-στω κι' ἂν ὑπάρχει μονάχα μιὰ πιθανό-τητα στὶς εἴκοσι. Εἶναι φανερὸ πὼς αὐ-τοὶ δὲν ἀγαποῦν τὰ παιδιά.

Οἱ κίνδυνοι, φυσικά, εἶναι περισσότε-ροι γιὰ τὰ ξενύγρια πὺ ἔχουν κάποια συγγένεια γιαιτὶ στοὺς αἱμομικτικὸς γά-μους εὐνοεῖται ἡ «σύζευξη» τῶν ἐλατ-τωματικῶν γονιδίων. 'Αλλ' οἱ στατιστι-κὲς δείχνουν ὅτι ὁ κίνδυνος δὲν εἶναι ση-μαντικὰ ἀνώτερος ἀπὸ τὸ μέσον ὅρο. Κα-νονικά, ὑπάρχει μονάχα μιὰ πιθανότη-τα στὶς πενήντα νὰ ἐμφανισθοῦν τὰ κληρονομικὰ στίγματα σὲ ὅποιαδήποτε γέννηση.

"Αν θέλαμε νὰ περιορίσουμε στὸ μη-δὲν τοὺς κινδύνους τῆς κληρονομικότη-τας θὰ ἔπρεπε νὰ καταργήσουμε ... τοὺς γάμους ἀπὸ ἔρωτα. 'Αλλ' αὐτὸ, φυσικά, εἶναι ἀδύνατον. 'Η ρουλέττα τῆς ἀνα-παραγωγῆς θὰ ἐξακολουθήσει νὰ περι-στρέφεται και ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ θὰ γεννιῶνται ἐλαττωματικὰ παιδιά. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ ἑχνάμε τις προόδους τῆς ἱατρικῆς. Σὲ λίγο θὰ ὑπάρχουν ἐ-λάχιστες πραγματικὰ «ἀνίστες» κληρο-νομικὲς ἀρρώστειες. Συνεπῶς μιὰ ἐλατ-τωματικὴ γέννηση δὲ θὰ εἶναι τίποτα πὺ τραγικὸ

Κ Ο Σ Μ Ο Σ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΖΩΗ

'Εγκυκλοπαιδικὴ
'Εβδομαδιαία 'Επιθεώρηση

'Τπεύθυνος ἐκδότης
ΛΟΤΚΗΣ ΑΚΡΙΤΑΣ
Λεωφόρος 'Αγ. Φιλοθέης 24
ΦΙΛΑΘΕΗ — ΑΘΗΝΑΙ

'Τπεύθυνος Τυπογραφείου
ΕΤΑΓΓ. ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ
'Οδὸς Μενεμένης 2
ΝΕΑ ΙΩΝΙΑ

'Εμβάσματα και ἐπιταγαὶ ἐπ' ὀ-νόματι Λουκῆ 'Αχρίτα, ὁδὸς Πα-τηρίων 63β, 'Αθῆναι.

Η ANNA ΣΥΝΟΔΙΝΟΥ

ΣΥΝΕΧΕΙΑ: ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛ. 14

λαξαν οἱ σημερινοὶ ὅροι ἐργασίας μὲ τις ἀλλεπάλληλες ἀπογευματινὲς παραστά-σεις και τίς συνεχεῖς πρόδες; 'Ωστόσο, ἡ διακονία τοῦ Θεάτρου εἶναι τόσο θρη-σκευτικὰ ἱερὴ, ὥστε ξεχνοῦμε στὴν πρε-μiera τίς πίκρες, τὰ βάσανα, τὸν ἐξαν-τλητικὸ μόχθο και τὴν... κριτικὴ (κριτικὸν μάλλον ἔλεγχο) τῶν ἐφημερίδων και τῶν λοιπῶν Φαρισσαίων...

Κυττάζω τὸ ρολοῖ μου κι' ἀπομένω κατάπληκτος. Εἶναι ἡ ὥρα 9½ νυκτερινὴ και συνεπῶς ἡ συνέντευξη ἐτοῦτη μὲ τὴν "Αννα Συνοδινοῦ καταρρίπτει κάθε προη-γούμενο ρεκόρ! 'Ακριδῶς 3½ ὥρες συνο-μλία, φραστικὴ εὐφορία και ἔκταση!... Καλὸ κι' αὐτό! Μὰ δὲν πρέπει νὰ ση-μειώσουμε πὼς ἡ "Αννα Συνοδινοῦ κέρ-δισε δυὸ φορὲς τὸ «'Επαθλο Κοτοπούλη» (1953)—55 γιὰ τὴν γενικὴ θεατρικὴ τῆς ἐπίδοση) και προσφάτως γιὰ τὴν διέτια (1957)—59) γιὰ τὸ ρόλο της στὴν «'Ιφι-γένεια ἐν Ταύροις»; 'Ακόμη τῆς ἀπνε-μήθη ἀπὸ τὸ βασίλειο Παυλο ὁ Χρυσὸς Σταυρὸς τῆς Εὐποιίας τὸ Δεκέμβρη τοῦ 1958 κι' ἄλλα παράσημα θεατρικῆς ἀξι-ας πὺ δὲν ἀναφέρουμε γιὰ νὰ μὴ θρε-θοῦμε ἀντιμέτωποι μὲ τὴ γνωστὴ μετριο-φροσύνη τῆς μεγάλης ἡθοποιοῦ, περὶ θ' ἀντικαταστήσει ἀσφαλῶς, πολὺ σύντομα, τὴ μεγάλη δασκάλα της στὴν τραγικὴ τέχνη Μαρίκα Κοτοπούλη.

ΠΑΥΛΟΣ ΚΡΙΝΑΙΟΣ

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΒΙΝΣΕΝΤ ΒΑΝ ΓΚΟΓΚ

ΣΤΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 29

εἶναι ἕνα κελλί. Τριγυρίζει στὴν ἐξοχή, ζωγραφίζει «πολὺ και γρήγορα». Μέσα σὲ ἐννία ἐβδομάδες ζωγραφίζει ἔτσι, μὲ ἐκ-πληκτικὴ ἄνση και δεξιότητα ἐβδομήν-τα πίνακες. Ζωγραφίζει ὅπως ἀναπνέει, καλύτερα παρὰ ποτὲ. Δέντρα, σπίντια, λουλούδια, λόφους, πρόσωπα: ὁ κόσμος, ὅπως τὸν βλέπει, πονεμένος, τραγικὸς, ἐκφράζεται στοὺς πίνακές του.

Ζωγραφίζει «ἀπέραντες ἐκτάσεις στα-ριου κάτω ἀπὸ ταραγμένο οὐρανὸ». Κο-ράκια πετοῦν και προχωροῦν ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ κάμπου. 'Ο οὐρανὸς εἶναι βαρύς. 'Ο Βᾶν Γκόγκ περιφέρειται μ' ἕνα πιστόλι πὺ τὸ δανείσθηκε ἀπὸ τὸν Ρε-βὸ μὲ τὴ δικαιολογία ὅτι θέλει νὰ σκο-τώσει τὰ φριχτὰ μαύρα πουλιά, τὰ κο-ράκια. 'Η ἐκκλησία τοῦ χωριοῦ τρέμει στὸν πίνακά του.

— 'Αδύνατον! 'Αδύνατον!

Τριγυρίζει στὸν κάμπο ἐπαναλαμβάν-οντας ἀδιάκοπα αὐτὲς τις λέξεις. Τί εἶναι ἀδύνατον; Νὰ ζωγραφίζει μὲ τέτοια ἔκταση; Νὰ προχωρήσει πὺ πολλὸ; Νὰ ἔσει;... 'Ο ξερὸς κρότος τοῦ πιστολιοῦ τοῦ Ρεβὸ χάνεται μέσα στὴ νύκτα τῆς Κυριακῆς ἐκείνης τοῦ 'Ιουλίου. Κανένας δὲν τὸν ἄκουσε. Αἰμόφυρτος, κλονιζόμε-νος, ὁ Βίνσεντ γυρίζει στὸ 'Ωδέρ. «Δια-κιδυνεύω τὴ ζωὴ μου μὲ τὸ ἔργο μου...».

Στὸ σιδερένιο κρεβάτι του, μὲ μιὰ πληγὴ στὸ πλευρὸ, ἀκίνητος, ὁ Βίνσεντ καπνίζει τὴν πίπα του και σωπαίνει. Τί κυττάζει πέρα ἀπ' τὸν ἄσπρο τοῖχο;

Στὶς 29 'Ιουλίου 1890, στὴ μιάμιση, ὁ Βίνσεντ ξεψυχά. 'Ο δυστυχισμένος Βᾶν

ΦΙΛΟΤΕΧΝΟΣ

Ο ΜΥΘΟΣ ΤΟΥ ΚΟΥΝΟΥΠΙΟΥ

ΣΤΝΕΧΕΙΑ: ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛ. 25

τὸ δάχτυλό της. Μιὰ σταγόνα αἵματος κύλησε στὸ ποτάμι. 'Αλλὰ μαζί μὲ τὴ σταγόνα χάθηκε και ἡ ζωὴ πὺ τῆς εἶχε ξαναδώσει ὁ ἄντρας της.

Τὸ σῶμα της ἔγινε σκόνη κι' ἔπεσε στὸ ποτάμι. Σιγὰ - σιγὰ, ἡ σκόνη τῆς ἀχά-οιστης γυναίκας ἔγινε σκουλήκια και ἀπὸ τὰ σκουλήκια γεννήθηκαν τὰ κουνούπια.

'Ο ἄντρας τότε θυμήθηκε τὰ λόγια τοῦ καλοῦ Πνεύματος. Δὲν ἔλλαψε τὴν ἄπιστη γυναίκα του. Παντρεύθηκε ξανά και ἀπέκτησε πολλὰ παιδιά. 'Απ' αὐτὰ κατὰγονται ὅλοι οἱ σημερινοὶ ἄνθρωποι.

"Όσο γιὰ τὴν ἄπιστη αὐτὴ εἶναι ἀκόμα λυσασμένη ἀπ' τὸ θυμὸ της. 'Εχει γίνει κουνούπι κι' ἐνοχλεῖ τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὸ θούισμά της, πὺ ἐκφράζει τὸ θυμὸ της, ἐνῶ μὲ τὰ τοιμήματά της προσπα-θεῖ νὰ πάρει πίσω τὴ σταγόνα τοῦ αἵμα-τος πὺ θὰ τὴν κάνει πάλι ἄνθρωπο...

ΑΙΤΜΙΚΑ ΠΗΔΑΛΙΟΥΧΟΥΜΕΝΑ

Τὰ πηδαλιούχουμένα, πὺ εἶχαν πέσει σὲ ἀχρηστία ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς τραγικῆς καταστροφῆς τοῦ περίφημου «Ζέπελιν» πρὶν ἀπὸ μερικὲς δεκαετίες, φαίνεται ὅτι ξαναρχονται... στὴ μόδα. Τὸ ἀ-μερικανικὸ ναυτικὸ τὰ χρησιμο-ποιεῖ γιὰ τὴν ἐπιτήρηση τῶν πα-ραλιῶν και τὴν ἀνίχνευση ἐχθρι-κῶν ὑποβρυχίων. Τὸν περασμένο χρόνο κατασκευάσε τρία πηδα-λιούχουμένα μήκους 135 μέτρων. 'Τώρα, προτείνεται ἡ κατασκευή ἐνὸς ἀτομικοῦ πηδαλιούχουμένου. Θὰ εἶναι τρεῖς φορὲς μεγαλύτερο ἀπ' αὐτὰ πὺ ὑπάρχουν

ΤΟ ΣΤΑΥΡΟΛΕΞΟ

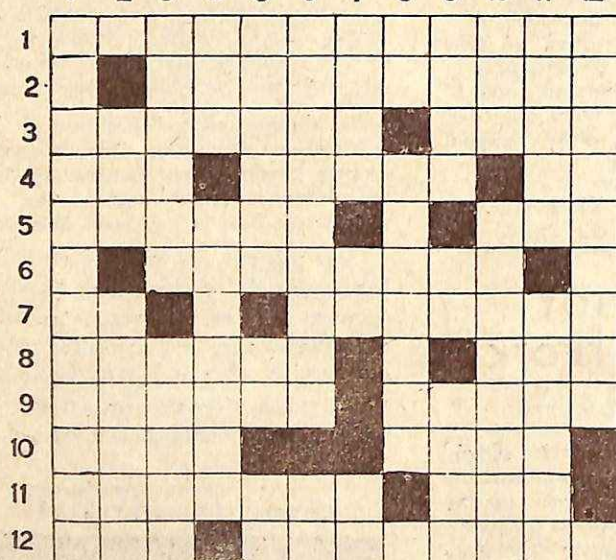
ΟΡΙΖΟΝΤΙΩΣ

1. Μεταξύ των περιλαμβανεται και η μαλτόζη.
2. Είναι η διάθεση των εις «μι» ρημάτων.
3. Έχει πολλές ή οδός Σταδίου — Έπίγραμμα της αρχαίας, γνωστό από επιφώνησι των Έλευσινίων Μυστηρίων.
4. Για τον βασιλέα αυτόν συνέθεσε μια «εισαγωγή» ο Μπερλιόζ — Χείμαρρος των προγόνων μας (αίτ). — Το «εγώ» σε μια ξένη γλώσσα.
5. Χαρακτηρισμός του καιροῦ. — Μ' αυτό αρχίζει ή τύφλωσις.
6. Θορόθυσις, ταραχή (δημ.).
7. Μουσική νότα (άντιστρ.) — Φυντανάκι του Χόλλυγουντ.
8. Ρήμα που μας θυμίζει τον νόμον — Θεά του δλέ-

Βαλέττα.

4. Το όνομα του Γάλλου αυτού Ιατροῦ φέρει μια νόσος. — Τὴν ἐπεσκέφθη προσφάτως ο καγκελλάριος Άντενάουερ.
5. Το ξύλο του είναι άρωματικό και οητινοῦχο. — Τού λείπει... μία για να γίνει... Έλληνίδα. — Σύμβολο χημικοῦ στοιχείου.
6. Περιώδευσε την Γαλλίαν. — Τὴν χαρακτηρίζει ή λεπτότης.
7. Συνεχδοχικῶς ὑπονοεῖ και την άκακην, την αγαθήν. — Τα άρχικά οργανώσεως της κατοχής. — Άν διπλασιασθῇ σχηματίζει το όνομα περιβοήτου Άγγλου προδότη της πολεμικής περιόδου (άντιστρ.).
8. Αιούτης ήγέτης που έ πεκράτησε σε πρόσφατες έξλο

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

θρον και της εκδικήσεως στην ελληνική μυθολογία.

9. Πολωνός πράκτωρ των Βρετανών, που έτυφεκίσθη στην Ελλάδα το 1942. — Θεωρούνται οι άσκηταί.
10. Χημικών στοιχείον, εκ των μετάλλων. — Άνέλαβε το ὑπουργεῖον των Έξωτερικῶν στην νέαν κυβέρνηση Ταμπρόν, στην Ιταλίαν.
11. Μεγάλη επαρχία του Καναδά με πρωτεύουσα το Τορόντο. — Γερμανός Φιλέλληνας που έλαβε μέρος στην Έλληνική Έπανάστασιν. (άντιστρ.).
12. Αδελφότητα το πολυτιμότερο αγαθό (δημ.). — Τού ὑπουργοῦ είναι πολλοί.

ΚΑΘΕΤΩΣ

1. Ένα «σώμα» που ὑπάρχει σε πρωτεύουσες.
2. Η πείσις του είναι δύναμις. — Αναδίδει άρωματικήν οσμὴν (δημ.).
3. Η ποδοσφαιρική ομάδα της πόλεως αυτής «Άπόλλων» μετέχει του πρωταθλήματος Β' Έθνικής κατηγορίας (άντιστρ.). — Πρωτεύουσα της...

ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΕΣ

ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ του Ν. Μπρούνσβικ (Η.Π.Α.) άπεφάνθη πρό ήμερών ότι το ζεύγος Κόμπς μπορεί να υιοθετήση δριστικά την μικρή Άλίκη - Μαρία. Το κοριτσάκι αυτό, ήλικίας τεσσάρων ετών, είναι μία σχεδόν μεγαλοφυΐα, όπως είχαμε γράψει εις προηγούμενον τεῦχος μας. Συμφώνως με την άπόφασι του δικαστηρίου, ή Άλίκη - Μαρία πρέπει να κρατηθῇ μακράν της δημοσιότητος, μέχρις ότου γίνη 21 ετών.

ΔΕΚΑΟΚΤΩ μήνας μετά τον έμβολιασμόν των με ιούς όξείας λευχαιμίας οι 14 Άμερικανοί κατάδικοι — πειραματόζωα χαίρουν άκρας υγείας. Ο οργανισμός των άνέπτυξε αντίσωματα και κανείς δεν προσεβλήθη από λευχαιμία. Οι κατάδικοι είχαν προσφερθῇ έθελοντικά δια τας αντικαρκινικές έρεύνας.

ΟΛΑ τα ὑπάρχοντα στοιχεία τείνουν να μάς πείσουν, ότι το κάπνισμα άποτελεῖ γενεσιουργό παράγοντα του καρκίνου. Αυτό άνεκοινώθη πρό ήμερών από μία έπιτροπή έπιστημόνων της Παγκοσμίου Οργανώσεως Υγείας. Η έπιτροπή ίχεν αναλάβει πέρυσιν την μελέτη της «επιδημιολογίας του καρκίνου των πνευμόνων» εις διαφόρους χώρας.

Ο ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΣ τεχνητός δορυφόρος «Πρωτοπόρος V» που δρίσκεται τώρα εις άπόστασιν 2.500.000 μιλίων από την Γῆ, μετέδωκε νέας πληροφορίες, ή όποια ένισχύουν την θεωρία ότι ήλιακός άνεμος» φορτισμένος με ηλεκτρισμόν ήμπορεί να δημιουργήσῃ χάος εις τας ραδιοηλεκτρονικὰς της Γῆς.

ΟΙ μαθηταί των γυμνασίων της Νέας Υόρκης από το έρχόμενον σχολικόν έτος θα διδάσκωνται ένα νέον μάθημα: «Πώς να είναι εὔτυχες στα σπῖτια τους!». Το μάθημα θα διδάσκεται δοκιμαστικῶς και

ΠΩ — ΟΧΗΜΑ 12 ΣΤΣΠΑ-ΣΙΣ — ΣΑΩ
ΚΑΘΕΤΩΣ
1. ΕΝΣΤΝΕΙΑΗΤΟΣ 2. Α-ΝΑΝΑ — ΔΟΡΤ 3. ΑΡΧΙ-ΤΕΚΤΟΝΕΣ 4. ΝΑΤΟ — ΣΝΟΜΠ 5. ΟΝΑΓΡΟΙ — ΠΑ 6. ΚΤΜΗ — ΩΣ 7. ΜΠΡΕΧΤ — ΡΩΣ 8. Α-ΛΗΤΑΙ — ΕΣΜΟΣ 9. ΤΑΣ — ΚΙΚΙ — ΑΧ 10. ΙΝ — ΑΝΟΣΙΟΤΗΣ 11. ΚΗΝ — ΕΝΟ — ΑΣΜΑ 12. ΗΣΑΝ — ΝΟΡ — ΑΩ

θα έχη σκοπόν να δοηθήσῃ τούς μαθητάς να έπιτύχουν μίαν εὔτυχισμένην οικογενειακήν ζωήν, και να αντιμετώπισουν τα προβλήματα της ήθδικής και της άνδρικής ήλικίας.

Ο δρ. ΒΕΡΝΕΡ φόν Μπράουν, κορυφαῖος έμπειρογνώμων των Η.Π.Α. επί των πυραύλων, έδήλωσε πρό ήμερών ότι οι κινητήρες προωθήσεως του ισχυροτάτου πυραύλου «Κρόνος», που προορίζεται δια την άποστολή ανθρώπου εις το διάστημα, έδοκιμάσθησαν έπιτυχῶς εις διαδοχικὰς πυροδοτήσεις. Ο γερμανικός καταγωγής έπιστήμων προσέθεσεν ότι τα έπιστημονικά άποτελέσματα από την έκτόξευσιν άμερικανικών τεχνητών δορυφόρων ήταν άρκετά ίκανοποιητικά. Άλλα οι Ρώσοι έξακολουθοῦν να ὑπερτεροῦν εις τον τομέα της δυναμικότητος μεταφοράς άφελίμου φορτίου. Συμφώνως με τα ὑπάρχοντα σχέδια, οι Άμερικανοί θα έπιχειρήσουν να θέσουν εις τροχίαν δορυφόρον βάρους 270 λιβρών.

ΚΑΤΑ τούς ὑπολογισμούς των Άμερικανών, οι Ρώσοι θα δυνηθῶν να στείλουν άνθρωπον εις την Σελήνη κατά το 1966. Οι ίδιοι οι Άμερικανοί όμολογοῦν ότι δεν θα φθάσουν εις την Σελήνη παρά μόνον τέσσαρα χρόνια μετά τούς Ρώσους, εκτός αν συμβῇ κάπιο θαῦμα! Δια να βοηθήσῃ ο λίγον το «θαῦμα» ή άμερικανική Γερουσία, την παρελθούσαν έβδομάδα, έψήφισεν όμοφώνως πίστωσιν 23 εκατομμυρίων δολλαρίων δια το περίφημον «Σχέδιον Έρμής», που άποβλέπει εις την άποστολήν ανθρώπου εις το διάστημα. Η ψηφοφορία έγινε δι' άντατάσεως της χειρός.

ΕΙΣ το μεταξύ, ή άμερικανική Έθνική Διεύθυνσις Άεροναυτικής και Διαστήματος (ΝΑΣΑ) ή όποια πρόκειται ν' άρχίσῃ την δοκιμαστικήν έκτόξευσιν άστροναυτών εις το διάστημα το προσεχές καλοκαίρι, άνεκοίνωσε ότι θήκη πυραύλου (κάμμουλα) έξετοξεύθη πρό ήμερών κενή και έπανήλθεν εις την γῆν σχεδόν όλόκληρη. Λέγομεν «σχεδόν» διότι το στρώμα της πλαστικής ὕλης που έπροστάτευε την θήκη έξαερώθηκε εις ποσοστόν 5% από την τριβή με την ατμόσφαιρα. Άλλ' αυτή ή έξαερίωσις προεβλέπετο από το σχέδιον.

ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ Η ΠΩΛΗΣΙΣ

ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΙΩΝ

ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΛΑΧΕΙΟΥ

Η 51^η ΕΚΔΟΣΙΣ

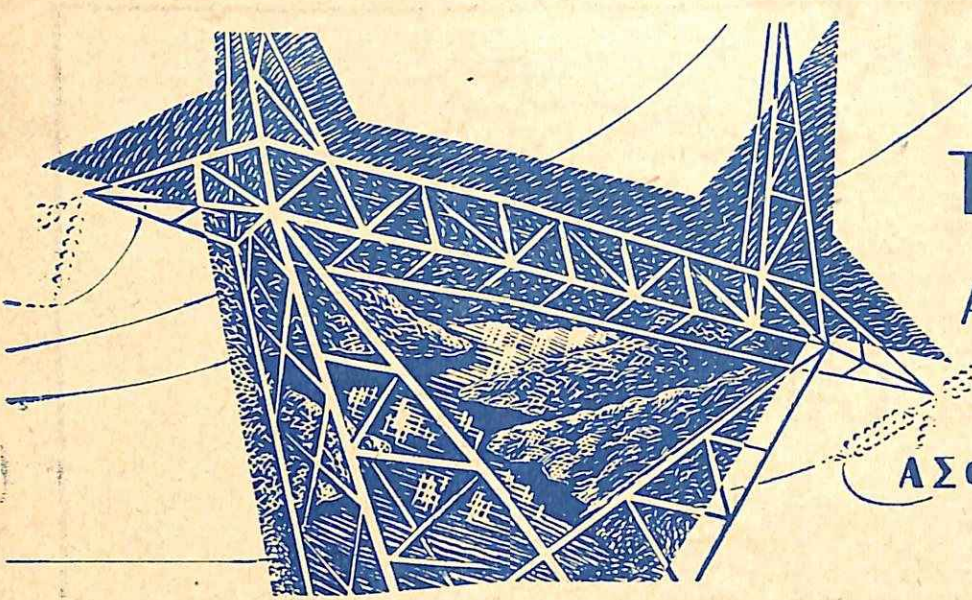
ΕΙΝΑΙ ΠΗΓΗ ΜΕΓΙΣΤΩΝ ΕΛΠΙΔΩΝ ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΑΓΟΡΑΣΤΑΣ

Ο ΕΝΑΣ ΣΤΟΥΣ ΔΥΟ ΚΕΡΔΙΖΕΙ

Τὰ 65ο)ο τῶν άκαθαρίστων είσπράξεων ανήκουν πάντοτε είς τούς τυχερούς

ΔΩΡΟΝ ΔΡ. 5.000.000

ΣΥΝΟΛΟΝ ΚΕΡΔΩΝ ΔΡ. 93.112.500

ΤΟΚΟΣ 7^ο / ο

ΑΦΟΡΟΛΟΓΗΤΟΣ

ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΔΟΛΛΑΡΙΟΥ

ΟΜΟΛΟΓΙΑΚΟΝ ΔΑΝΕΙΟΝ ΔΕΗ

ΔΡΧ. 400.000.000

Έγγραφα

**ἀπὸ 31 Μαρτίου 1960
ἕως 9 Ἀπριλίου 1960**

Εἰς τὰς Τραπεζὰς

**ΕΘΝΙΚΗΝ · ΕΜΠΟΡΙΚΗΝ
ΙΟΝΙΚΗΝ - ΛΑΪΚΗΝ · ΑΓΡΟΤΙΚΗΝ**

**καὶ τὰ Χρηματιστικὰ
Γραφεῖα Ἀθηνῶν**

ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΣ ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΥ